

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jernej Pintar

**Vpliv institucionalnega okolja na
razširjenost javno-zasebnih partnerstev**

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2015

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

Jernej Pintar

Mentor: izr. prof. dr. Andrej Rus

**Vpliv institucionalnega okolja na
razširjenost javno-zasebnih partnerstev**

Doktorska disertacija

Ljubljana, 2015

Moji družini,
ki je z mano prejadrala to pot brezvetrja, sončnih dni in viharjev.

Hvala

Povzetek

Vpliv institucionalnega okolja na razširjenost javno-zasebnih partnerstev

Javno-zasebna partnerstva so postala globalno prisoten mehanizem za vzpostavljanje infrastrukture in izvajanje javnih storitev. Nekatere države so izvedle že preko 500 takšnih projektov, druge pa nobenega. Od česa je torej odvisno, ali država začne uporabljati partnerstva in kako pogosto se jih poslužuje? Zakaj se nekatere države trudijo oblikovati JZP programe, a jim ne uspe, druge pa z malo truda oblikujejo obsežne programe? Kakšen vpliv imajo različne politične, pravne, finančne in gospodarske institucije?

Raziskava temelji na institucijah, ki načeloma korigirajo tržne pomanjkljivosti (*market failures*), zato da bi bili transakcijski stroški pogodbenega izvajanja oziroma 'contractinga' čim nižji. Institucije morajo delovati spodbudno in preventivno, saj so napake na področju infrastrukture zelo drage.

Partnerstva so še vedno slabo razumljen mehanizem, saj so pogodbe večinoma obravnavane kot poslovna skrivnost. Mnoge države so načrtno prikrivale svojo JZP prakso, saj so jih uporabljale za prikrito zadolževanje. Posledično na tem področju obstaja le kopica teoretičnih predvidevanj, veliko študij posameznih projektov ter nekaj primerjalnih in kvantitativnih študij manjših skupin držav. Avtorji so se pogosto osredotočali na absolutno število projektov v posameznih državah, kar pa je zaradi njihovih različnih velikosti težko primerljivo. Še manj od števila projektov je raziskano področje investicij v JZP projekte. Ni pa doslej obstajala študija, ki bi globalno preverila učinek institucionalnega okolja na razširjenost partnerstev in ki bi postavila nekaj temeljnih kamnov na tem področju.

Namen raziskave je bil *na globalni ravni ugotoviti, ali bolj razvito in finančno obremenjeno okolje vodi v bolj razširjeno uporabo partnerstev*, saj bodo takšne informacije pomagale državam pri boljšem načrtovanju lastnega JZP modela in razumevanju potenciala partnerstev v njihovem domačem okolju, akademija pa bo bolj razumela delovanje partnerstev in sorodnih privatizacijskih mehanizmov. V ta namen sem pridobil in oblikoval tudi posebno bazo podatkov, osredotočenih na uporabo JZP širom sveta, ki so lahko predmet nadaljnjih raziskav. Vanjo je vključena JZP praksa 140 držav. Nadalje je študija v svoj spekter zaobjela 27 spremenljivk institucionalnega okolja in jih analizirala iz dveh zornih kotov: glede na *število JZP projektov* in istočasno glede na *količino investicij v JZP projekte*. Obe odvisni spremenljivki sta uravnoteženi na način, da ju je možno mednarodno primerjati – število projektov je merjeno *na milijon prebivalcev v državi*, višina investicij pa glede na *državni BDP*. V raziskavi sem se osredotočil na najbolj reprezentativno obliko partnerstev – na DBFO projekte. Vrednost projektov sem omejil na minimalno 1 milijon USD, saj o manjših projektih večina držav ne poroča. Študija je zavzela tudi dokaj obsežno časovno dimenzijo, in sicer od leta 1984 in do začetka 2010. Na ta način je omogočen globalni vpogled v številnost partnerstev, v njihovo vrednost in panoge – torej, koliko je partnerstev, kakšni projekti so najbolj značilni, katera področja so najbolj pogosta in kako je nanje učinkoval začetek finančne krize v letu 2008.

Za pridobivanje rezultatov je bilo uporabljenih več različnih metod, od eksplorativnih do dokazovalnih. Poleg linearnih regresij so bili uporabljeni tudi testi povezanosti, chi-kvadrat iz

kontingenčnih tabel ter t-test, s katerim so bile primerjane različne skupine držav, ki imajo najbolj izražene določene lastnosti (na primer 15 držav z največjimi ter 15 držav z najmanjšimi JZP projekti).

REZULTATI

Institucionalno okolje zagotovo vpliva na številčno in investicijsko razširjenost partnerstev, saj imata najmočnejša regresijska modela pojasnjevalno moč $R^2 = 0,42$ za *število projektov* ter $R^2 = 0,23$ za *višino investicij*.¹ Rezultati so potrdili krovno hipotezo, da so partnerstva bolj razširjena v državah z večjimi finančnimi obremenitvami, vendar da so še bolj pomembne tiste institucije, ki omogočajo ponovljivo uporabo tako kompleksnega mehanizma. Mednje spadajo predvsem učinkovitost vlade in javne uprave, ugodno pravno okolje in dobri poslovni pogoji.

Rezultati kažejo, da partnerstva z začetkom finančne krize niso izgubila toliko aktualnosti, kot so predvidevali nekateri strokovnjaki. Letno število JZP projektov je upadlo zgolj za 22,5 % (s 383 na 297 na leto) in je še vedno nad ravniyo iz leta 2004, investicije v JZP pa so zabeležile zgolj 4,5-odstotni padec, s 133 na 127 milijard v letu 2009.

Do leta 2010 je JZP projekte izvedlo že vsaj 122 držav, od tega 36 držav zgolj po en ali dva projekta – med njimi je tudi Slovenija. Največ projektov je izvedla Kitajska (780), največ projektov na milijon prebivalcev pa Velika Britanija, in sicer 10,6 projekta. Pri investicijah je slika drugačna, saj na vrhu lestvice kraljuje Laos, katerega investicije v JZP znašajo 24 % letnega BDP-ja. Sicer pa je bilo do konca 2009 na svetu podpisanih vsaj 4350 DBFO projektov, vrednih preko enega trilijona USD. Povprečen projekt je bil vreden 220 milijonov USD, vendar se vrednosti razprostirajo med 1 in 1500 milijoni USD. Največ se partnerstva uporabljajo na področju *pridobivanja in distribucije električne energije* ter na področju *cest*. Ta dva sektorja posamično predstavljata po 30 % vseh JZP projektov na svetu. Z velikim zaostankom se potem zvrstijo še ostali sektorji, med katerimi po razširjenosti sledijo *obdelava odpadnih vod*, *pristanišča* in področje *naravnega plina*.

Izkazalo se je, da lahko enako razširjenost partnerstev dosežemo v zelo različnih institucionalnih okoljih. Recimo, približno takšno število JZP projektov, kot ga ima Slovenija (okrog 0,5 projekta na milijon prebivalcev), lahko najdemo tudi v ZDA, Mozambiku, Franciji, Palestini, na Kitajskem, v Katarju, Singapurju, Latviji, Ugandi, Južni Koreji in še nekaterih državah. Že ta nabor pove, da lahko enak rezultat dosežemo v okoljih, ki so si izrazito različna – od zelo razvitih, nerazvitih do vseh vmesnih kombinacij.

Primarno vlogo za ponovljivost JZP projektov sta v raziskavi pokazali *učinkovita vlada* in *vladavina prava*, močan element pa je tudi *kvaliteta javne uprave*. Ko torej politika zbere dovolj moči, da poenoti smernice različnih akterjev in zagotovi JZP programu ustrezno politično podporo, stopijo v ospredje kapacitete javne uprave, da oblikuje utečene postopke za pogosto, varno in čezsektorsko uporabo JZP modela. Politika in uprava morata biti sposobni ustrezno specficirati storitev (ki bo izvajana v JZP), kvalitetno oceniti in zastaviti projekt, ga izvesti in potem tudi nadzirati. Če jima dodamo še *kvalitetno regulacijo konkurence*, lahko verjetno dosežemo ne le višjo frekvenco partnerstev, ampak tudi višjo učinkovitost, saj lahko boljša konkurenca vodi v znižanje cene in zvišanje kakovosti projektov.

¹ Obe vrednosti bi bili zelo verjetno še višji, vendar več spremenljivk zaradi prevelikega števila manjkajočih vrednosti ('missingov') ni bilo možno vključiti v regresijo.

V regresijskem modelu o številu JZP projektov se je poleg učinkovite vlade za spodbudno izkazala tudi vrsta drugih spremenljivk. V skupen faktor so se združile še vladavina prava, BDPppp, bonitetna ocena, enostavnost poslovanja in kvalitetna infrastruktura. Dejansko pa ta faktor 'simbolno' predstavlja še 12 drugih spremenljivk, ki zaradi prevelikega števila manjkajočih vrednost niso vključene ne v faktor in zaradi visokih korelacij s faktorjem tudi ne v regresijo. Regresijski model je potrdil še vpliv višjega javnega dolga in višjega Ginijevega indeksa, ki predstavlja večjo neenakost prihodkov med prebivalci. Višji javni dolg seveda predstavlja 'finančni argument', torej da pomanjkanje javnih sredstev sili državo v iskanje zasebnih investicij. Vendar pa je imel javni dolg presenetljivo šibek vpliv tako na število projektov kot tudi na investicije. Najbolj presenetljiv pa je vpliv Ginijevega indeksa, ki ga ni predvidela in zaznala nobena druga raziskava. Pokazal se je torej vzorec, da višja neenakost prihodkov med prebivalci pomeni več JZP projektov in višje investicije v JZP projekte. Razloga za takšen trend sta lahko vsaj dva. Prvič, da bolj enakomerna razporeditev prihodkov pomeni enostavnejše pobiranje davkov za državo, kar pomeni tudi več javnih sredstev in nižjo potrebo po alternativnih virih (izničenje finančnega argumenta). Drugič, da ker je kapital v državah z višjim Ginijevim indeksom skoncentriran v rokah ožjega števila ljudi, so ti ljudje bolj investicijsko sposobni (kot zasebni investitorji) in svoj denar varno nalagajo v JZP projekte, s čimer dejansko privatizirajo javno infrastrukturo in utrjujejo svoj položaj.

JZP projekt si investicijo lahko povrne iz javnih financ ali pa s plačili uporabnikov. Če pogledamo ta dva »plačilna kazalca«, ugotovimo nenavadne trende. Kadar je plačnik država, bi bilo smiselno pričakovati višje vladno spoštovanje pogodb, ki pa se je v študiji izkazalo za nepomembno. Če pa so plačniki storitev uporabniki, bi partnerstva morala biti bolj pogosta v državah z višjo in bolj porazdeljeno kupno močjo (BDPppp in Ginijev indeks). Vendar se ponovno izkaže deloma nasprotno, saj Gini kaže v nasprotno smer in zgolj BDPppp je smiselno usmerjen. To vodi v zaključek, da 'plačilni kazalci' niso posebej relevantni za razširjenost in da lahko partnerstva najdejo ustrezen poslovni model ne glede na neugodne institucionalne okoliščine.

Zelo zanimiv je pogled na skupino držav, ki imajo v primerjavi z investicijami poudarjeno število projektov. To so države z več projekti, ki pa imajo nizko vrednost, kar pomeni, da teh držav ne zanima iskanje velikih virov financ – pri njih motiv za uporabo partnerstev ni finančni argument. Torej mora v praksi dejansko obstajati tudi drugi argument, argument učinkovitosti, da države v partnerstvih iščejo boljše rezultate in ne zgolj večjo denarnico. Med temi državami je tudi Norveška, ki se je javno izrekla, da pilotne projekte izvajajo z namenom, da bodo ugotovitve integrirali v javne postopke in izboljšali tradicionalno izvajanje projektov. Ko pogledamo to skupino držav, ne moremo zgrešiti visoke razvitosti njihovega institucionalnega okolja. Zelo zanimiva bi bila kvalitativna študija teh držav, saj če so to res prvaki v učinkovitosti, potem upajmo, da bo ta argument čim prej prevzel 'štafetno palico' od finančnega argumenta.

KLJUČNE BESEDE

Javno-zasebno partnerstvo; JZP; institucionalno okolje; institucija; globalno; investicije; projekt; DBFO; privatizacija; infrastruktura; finance; učinkovitost; pogodbeno izvajanje; tržne pomanjkljivosti; transakcijski stroški; TTS; Ginijev indeks; učinkovitost vlade; kvaliteta javne uprave; kriza; pravno okolje; poslovno okolje; finančno okolje; politično okolje.

Summary

Influence of institutional environment on the spread of Public Private Partnerships

Public-private partnerships have become a globally present mechanism for procuring infrastructure and for public service delivery. Some countries have conducted over 500 such projects, others none. What does it depend on whether a country will start using PPPs and how often it will use them? Why do some countries try to develop PPP programs but fail, while others insert just a small effort but manage to create extensive programs? What impact do the different political, legal, economic and financial institutions have?

This study is based on institutions that in principle amend market-failures in order to lower transaction cost in contracting. Institutions must play a supportive and preventive role in PPPs because errors and cancellations in infrastructure projects are very expensive.

Partnerships are still poorly understood since contracts are generally treated as trade secrets. Many countries deliberately concealed their PPP contracts as they apply them for discreet borrowing. Consequently in this academic area we can only find many theoretical assumptions, many studies of individual projects and some comparative and quantitative studies of small groups of countries. Researchers are often focused only on the absolute number of projects in each country, which is difficult to compare between countries, because of their different sizes. Even less academic attention was focused on the investment side of PPP projects. So far there appears to be no global study of the impact of institutional environment on the widespread of partnerships – a study that would lay some cornerstones in this whole academic area.

The purpose of this study was to determine on global level *whether the usage of PPPs is propelled by a more developed institutional environment and a more financially burdensome environment*. Results of this study will assist countries in better planning of their PPP-model and in understanding the potential of partnerships in their home environment. The gain for academy will be a better understanding of the functioning of PPPs and also of other mechanisms of privatization. To this end I created a special database, enclosing on the usage of PPPs around the world, which may be the subject of further research. It covers PPP-practice of 140 countries. Furthermore it encloses 27 institutional-environment variables that are analysed from two perspectives (dependent variables): the *number of PPP projects* and also *the investment in PPP projects*. These two variables are balanced so that they enable international comparison - the number of projects is measured per million population, and the amount of investments is measured with respect to the GDP.

The study is focused on the DBFO type of PPPs, established between 1984 and the beginning of 2010, and of the value of minimum 1 million USD, since countries seldom report smaller projects. This way the results include the multiplicity of partnerships, their value, the number of fields in which they are used, how they spread through time and how the beginning of financial crisis in 2008 has affected them.

Methodological groundwork is based on two exploratory and one explanatory approaches - Chi-squared test of the contingency tables, t-test for comparing groups of countries (for

example, the 15 countries with the largest PPP projects and 15 countries with the lowest PPP projects) and the linear regression.

RESULTS:

Institutional environment does affect the number of PPPs and their investments. The strongest explanatory power of the regression model is $R^2 = 0,42$ for the *number of projects* and $R^2 = 0.23$ for the *amount of investment*. These results confirmed the main hypothesis that partnerships are more prevalent in countries with higher financial burdens, but that even more important are those institutions that enable repetition of projects - particularly the efficiency of government and public administration, a favorable legal environment and good business conditions in the country.

Some experts predicted that PPPs have lost most of their potency with the start of financial crisis. But this is disputed by the numbers as the annual number of PPP projects declined only by 22.5% (from 383 to 297 projects per year) which is still above the level of 2004, while investment into PPPs recorded only a 4.5% drop, from 133 billion to 127 billion in 2009.

By the end of 2009 at least 122 countries already had experiences with PPPs. The highest project count was that of China (780) but the country with most PPPs per million inhabitants was Great Britain (10,6). The leader in investments in PPPs was Laos, which by then invested the equivalent of 24% of their annual GDP. By the end of 2009 at least 4350 DBFO projects were signed in the world, with a joint worth over one trillion USD. Average project was worth 220 million USD, but the value varies between 1 and 1500 million USD. Most partnership can be found in the field of electricity (generation and distribution) and also in the roads sector. Each of these two sectors represents about 30% of all the PPPs in the world. These numbers are then followed by sectors such as waste water treatment, ports and natural gas.

In the results it became clear that a similar spread of PPPs can appear in very different institutional environments. For example – the same density as Slovenia's (0,5 projects per million inhabitants) can also be found in the US, Mozambique, France, Palestine, China, Qatar, Singapore, Latvia, Uganda, South Korea and some other countries. Already here it becomes clear that the same result can be achieved in either highly developed, underdeveloped or any of the in-between countries.

The primary institutional drivers of frequent usage of PPPs in a country are *government effectiveness* and the *rule of law*. Another strong element is *quality of public administration*. This means that once the politicians gather enough strength to unify various stakeholders and ensure the PPP programs has adequate political support, then the public administration enters the scene with its competency to establish the required procedures for repeatable, safe and cross-sector usage of PPPs. Politicians and administrators must be able to adequately specify the service (which will be implemented in PPP), assess the quality of the project, implement it and then also monitor it. If we also add good *competition regulations* then we can probably achieve not only higher frequency of partnerships but also higher efficiency, with decreased prices and increased quality of projects.

There were several variables in regression model on the *number of PPP projects* that proved their contribution. A joint factor was made out of *government effectiveness*, *rule of law*, *GDP*

ppp, *credit rating of a country*, *ease of doing business* and *quality of infrastructure*, while several other variables could not be included in the factor because of missing data or were excluded from regression because of a high correlation with this factor. Regression model also confirmed the impact of a *higher government debt* and *higher Gini index*. Higher government debt represents the 'financial argument', which claims that the lack of public funds compels the country to search for private investments – but results showed that *government debt* had a surprisingly weak influence on the *number of projects*, as well as on *investments*. But most striking was the impact of Gini index, which was not predicted by any other study. It showed that an increase in income-inequality propels PPPs in their numbers and investments. There can be at least two reasons for such a trend. First, that a more egalitarian society (low Gini index) means a simpler tax collection, which in turn means a more sufficient public budget and lesser need for private investments (annulment of the financial argument). Secondly, higher Gini index means capital is more concentrated in the hands of fewer people, who are in turn more investment-capable and can invest their money safely into PPP projects, thereby effectively privatizing public infrastructure and consolidating their positions.

PPP project can generate revenues from either public finances or from user fees. Examining these two "payment indicators", we can find unusual trends. Firstly, if projects are paid by the state, then it would make sense that *government respect for contracts* would be imperative, to secure the projects' cash flow, but this study showed it to be irrelevant. And secondly, if projects are covered by user fees, then PPPs should be more widespread in those countries that have higher and more evenly spread purchasing power (GDP_{ppp} and Gini index) – but it was shown that the number of PPPs increases with a higher Gini index. This indicates that 'payment indicators' are not particularly relevant for the widespread of partnerships because they are able to establish a good pay model despite the unfavorable institutional environment.

There is a group of countries that have many projects, but a surprisingly low value of total investments. This means they are frequent PPP users but also that they are not directly interested in the private finances. They are not using PPPs because of the financial-argument but for the efficiency-argument. If we take a closer look at these countries we find that all are highly institutionally developed countries. It would be interesting to make a qualitative study of them, because they might be the true champions of efficiency and one day the *efficiency argument for PPPs* might overtake the 'baton' from the *financial argument for PPPs*. Among these countries we can find Norway, which publicly stated that they are testing pilot PPP projects to learn and to integrate new knowledge into traditional public projects.

KEY WORDS:

Public private partnership; PPP; institutional environment; global; institution; investment; project; DBFO; privatization; infrastructure; finance; efficiency; contracting; market failure; transaction costs; TCE; Gini index; government effectiveness; quality of public administration; crisis; legal environment; business environment; financial environment; political environment.

Kazalo

1	Uvod.....	12
2	Kaj so javno-zasebna partnerstva (JZP)	19
2.1	Kratko o zgodovini in uporabi JZP	20
2.2	Umestitev JZP	23
2.2.1	Teorija transakcijskih strokov (TTS) v luči JZP	26
2.2.2	Idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti	32
2.3	Definicija, elementi in tipi JZP	37
2.3.1	Sektorji, v katerih se uporabljajo JZP	42
2.3.2	Proces formiranja in financiranja JZP projekta	45
2.4	Namen, prednosti in slabosti JZP	48
2.4.1	Proračunski argument za JZP	49
2.4.2	Argument učinkovitosti JZP	51
2.4.3	Slabosti JZP	62
2.4.4	Rezultati JZP	66
3	Institucionalno okolje JZP	69
3.1	Kaj so institucije in institucionalno okolje.....	69
3.1.1	Namen institucij	71
3.1.2	Oblike institucij.....	71
3.2	Institucionalno okolje za JZP	74
3.2.1	Dosedanje raziskave institucionalnega okolja JZP	75
3.2.2	Pravno institucionalno okolje	79
3.2.3	Politično institucionalno okolje	84
3.2.4	Finančno institucionalno okolje.....	92
3.2.5	Poslovno institucionalno okolje.....	96
4	Metodološka zasnova raziskave in hipoteze.....	101
4.1	'Razširjenost JZP' – odvisne spremenljivke	104
4.2	Podatkovna baza	108
4.3	Obdelava in analiza podatkov	108
4.3.1	Priprava podatkov	109
4.3.2	Analiza podatkov	111
4.3.3	Faktorska analiza	115
4.4	Popravki in neodpravljene anomalije.....	119
5	Uporaba JZP po svetu.....	120
5.1	Številčnost in vrednost JZP projektov po državah.....	125
5.2	Države z največ JZP in finančni argument za JZP	128
5.3	Države z le enim ali dvema JZP	131
5.4	Države brez JZP	132

6	Primerjava različnih skupin držav in njihovega institucionalnega okolja...	133
6.1	Primerjava držav z največ JZP projekti in držav z najvišjimi investicijami v JZP..	134
6.2	Primerjava držav z nad 50 projekti in držav z le 1 izvedenim JZP projektom	138
6.3	Primerjava držav brez JZP in držav, ki imajo hkrati največ projektov in investicij	141
6.4	Primerjava držav z velikimi in držav z malimi JZP projekti	144
6.5	Primerjava držav s poudarkom na investicijah v JZP in držav s poudarkom na številu JZP projektov (povprečna vrednost projektov)	147
7	Rezultati kontingenčnih tabel institucionalnega okolja.....	151
7.1	Vpliv PRAVNEGA institucionalnega okolja	151
7.1.1	Vladavina prava	153
7.1.2	Premoženjska upravičenja (tudi tujcev).....	154
7.1.3	Izvršba pogodb.....	157
7.1.4	Pravice posojilodajalcev	159
7.1.5	Pravni sistem.....	160
7.2	Vpliv POLITIČNEGA institucionalnega okolja.....	162
7.2.1	Kvaliteta javne uprave	164
7.2.2	Učinkovitost vlade	166
7.2.3	Zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev	168
7.2.4	Zaupanje javnosti v politike.....	169
7.2.5	Svoboda gospodarske dejavnosti	170
7.2.6	Velikost javnega sektorja	172
7.2.7	JZP enota.....	173
7.2.8	Postopnost sodelovanja javnega in zasebnega sektorja	175
7.2.9	Število upravljalnih pogodb	178
7.2.10	Število dezinvesticij	179
7.3.	Vpliv FINANČNEGA institucionalnega okolja	181
7.3.1	Javni dolg	182
7.3.2	Bonitetna ocena države	184
7.3.3	Obresti na dolgoročno javno zadolževanje	185
7.3.4	Tuje neposredne investicije.....	186
7.3.5	BDP kupna moč na prebivalca.....	188
7.4.	Vpliv POSLOVNEGA institucionalnega okolja	189
7.4.1	Enostavnost poslovanja.....	191
7.4.2.	Kvaliteta infrastrukture	192
7.4.3	Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti.....	193
7.4.4	Regulacija konkurence.....	195
7.4.5	Velikost trga.....	196
7.4.6	(Ne)enakomernost prihodkov državljanov	197
8	Rezultati regresijskih modelov o vplivu institucionalnega okolja	199
8.1	Vpliv institucionalnega okolja na število JZP projektov na milijon prebivalcev	200
8.2	Vpliv institucionalnega okolja na investicije v JZP glede na BDP (ppp).....	205

9	Dodatna zanimivost: razširjenost JZP po sektorjih	211
9.1	Skladnost sektorske razširjenosti, števila projektov in investicij v JZP	211
9.2	JZP Sektorji in (ne)odvisne spremenljivke	213
10	Zaključek	216
10.1	Rezultati posameznih delovnih hipotez	226
10.2	Skupna tabela rezultatov	237
10.3	Kam naprej?	240
11	Literatura.....	242
12	Stvarno in imensko kazalo.....	252
	Priloga A: Tehnični podatki vseh spremenljivk	256
	Priloga B: Vrednosti vseh spremenljivk po državah	273
	Priloga C: Histogrami in frekvencies vseh spremenljivk.....	282
	Priloga Č: Rezultati linearne regresije.....	295
	Regresijski model: Št. JZP projektov/mio prebivalcev (vse države).....	295
	Regresijski model: št. JZP projektov/mio prebivalcev (zgolj države z JZP).....	298
	Regresijski model: invest. v JZP/GDP ppp (vse države).....	301
	Regresijski model: invest. v JZP/GDP ppp (države z JZP)	304
	Priloga D: Priporočeno dodatno branje	307

POGOSTO UPORABLJENE KRATICE:

JZP/PPP	Javno zasebno partnerstvo/ <i>Public Private Partnerships</i>
DBFO	Oblika projekta: <i>Design, Build, Finance, Operate</i>
TTS	Teorija transakcijskih stroškov
NAO	<i>National Audit Office</i> (Velika Britanija)
HMT	<i>Her Majesty's Treasury</i> (Velika Britanija)
WEF	<i>World Economic Forum</i>
BDPppp	Bruto domači proizvod (kupna moč)/ <i>GDP purchasing power parity</i>

1 Uvod

Javno-zasebna partnerstva (v nadaljevanju JZP ali partnerstva) so v preteklih tridesetih letih postala globalno prisoten mehanizem za vzpostavljanje infrastrukture in izvajanje javnih storitev. Nekatere države so izvedle že preko 500 takšnih projektov, druge še nobenega. Od česa je torej odvisno, ali država sploh začne uporabljati partnerstva in kako pogosto se jih poslužuje?

Predvidevam, da se eden izmed ključev za razširjenost uporabe partnerstev in za obsežnost JZP programov skriva v institucionalnem okolju. O tem področju tudi v Sloveniji polemizirajo strokovnjaki in novinarji, ki običajno komentirajo specifične aspekte, na primer korupcijo v posameznih projektih, ustreznost zakonskih določil in kapitalske motive političnih odločevalcev. Večina takšnih informacij je mnenjskih, situacijskih in vrednostnih izpeljank oziroma posplošenk, ki so ali pa tudi niso resnične, sploh če gledamo globalno uporabo partnerstev. Zelo malo pa je znanstvenih raziskav, ki bi se ukvarjale s povezavo med razširjenostjo JZP in institucionalnim okoljem – zakaj prihaja do razlik, da se nekatere države trudijo oblikovati JZP programe, a ne uspejo, druge pa so z le malo truda oblikovale obsežne programe.

V strokovni literaturi se je pojavilo mnenje, da so JZP mehanizem, ki se ga države poslužujejo, kadar jim zmanjka proračunskih sredstev. To bi pomenilo, da finančne okoliščine v celoti definirajo razširjenost partnerstev v državi – torej, da višja zadolženost države vodi v več partnerstev. Vendar me je dosedanje delo na področju JZP pripeljalo do vplivov mnogo drugih institucij, ki načeloma korigirajo tržne pomanjkljivosti (market failures), zato da bi bili transakcijski stroški pogodbenega izvajanja oziroma 'contractinga' tem nižji. Recimo, nekateri strokovnjaki poudarjajo, da so partnerstva pogostejša v državah z občim pravom (common law) zaradi večje fleksibilnosti pravnega sistema, drugi opozarjajo na varovanje premoženjskih pravic, ki ščitijo posojilodajalce, tretji opozarjajo na kvaliteto infrastrukture, četrti na izkušnje s privatizacijo in 'contractingom' ... Zato si je smiselno postaviti vprašanje – kakšen vpliv imajo različne politične, pravne, finančne in gospodarske institucije? Ali sploh vplivajo? Kateri del institucionalnega okolja ima največji vpliv in kolikšen je ta? Ali država potrebuje neko

osnovno raven institucij, če želi uporabiti JZP model zgolj za enkratno poslovno priložnost, in ali so institucije kakor koli relevantne, če želi država partnerstva uporabljati večkrat, kot sistemski mehanizem? Obstajajo indici, da je del odgovora res skrit v institucionalnem okolju.

Pomen institucionalnega okolja izhaja iz tesne vpetosti partnerstev v politiko (policy), ko se oblikujejo krovna načela in procedure, ter tudi kasneje ob posameznih projektih in njihovih različnih fazah. Institucije morajo delovati spodbudno in preventivno, saj so napake na področju infrastrukture zelo drage in tudi slabo vplivajo na javno mnenje. Če na primer pristojnim institucijam ne uspe preprečiti slabega pilotnega projekta, lahko javnost dobi negativen vtis o partnerstvih in posledično ta mehanizem ne bo priljubljen, četudi v državi obstaja spodbudno institucionalno okolje. Razširjenost partnerstev zagotovo ni v celoti odvisna od nekega 'tipskega' institucionalnega okolja, saj jih najdemo v državah z najrazličnejšimi kombinacijami institucij. Sumim pa, da imajo institucije močan, morda celo ključen vpliv, zato je nastala ta raziskava.

CILJI in HIPOTEZA

Cilj raziskave je ugotoviti, ali institucionalno okolje vpliva na uporabo partnerstev. V ta namen sem oblikoval spodnjo izhodiščno hipotezo, ki je podrobneje razdelana v poglavju 4.

H_i: »Razvito ter finančno obremenjeno institucionalno okolje vpliva na večjo razširjenost javno-zasebnih partnerstev.«

KLJUČNA IZHODIŠČA

Raziskava je teoretično utemeljena na delih treh Nobelovih nagrajencev.

Prvi je Douglas C. North, ki ga uporabim za izhodišče na področju institucionalnega okolja, saj je utemeljitelj *institucionalne ekonomije* in opisuje institucije kot pravila igre v družbi, oziroma kot omejitve in vodila, ki smo jih ljudje zgradili za oblikovanje in urejanje naših interakcij. Več o tem v poglavju 3.1.

Drugi je Oliver Williamson, ki je razdelal *teorijo transakcijskih stroškov* (TTS), ki preučuje gospodarsko smiselnost prenosa dejavnosti z naročnika na izvajalca (v obravnavanem primeru

z javnega partnerja na zasebnega izvajalca), kar neizogibno povzroči vrsto stroškov in tveganj, povezanih s pravicami in odgovornostmi. Več o tem v poglavju 2.2.1.

Tretji je Joseph Stiglitz, ki je z Davidom Sappingtonom oblikoval *idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti* in predstavil prepreke, ki državam onemogočajo, da bi ga uporabljale. Te prepreke so ključne tudi za javno-zasebna partnerstva in zahtevajo institucije, ki bodo te ovire sankcionirale in omogočile lažjo izvedbo JZP projektov. Več v poglavju 2.2.2.

Raziskava poleg teh treh izhodišč pokriva tudi veliko število manjših in zelo specifičnih študij z različnih koncev sveta, saj doslej na tem področju ni bila izvedena nobena res globalna znanstvena raziskava. Te študije so predstavljene v poglavjih 3.2.1–.2.5.

EDINSTVENOST in KORISTI RAZISKAVE

Razumevanje povezanosti med institucionalnim okoljem in razširjenostjo partnerstev, tako v obsegu investicij kot tudi v številu projektov, je v svetu aktualna iz več razlogov.

Prvič, partnerstva so še vedno zelo slabo razumljen mehanizem, saj so pogodbe večinoma obravnavane kot poslovna skrivnost. Mnoge države so načrtno prikrivale svojo JZP prakso, saj so jih uporabljale za prikrito zadolževanje. Posledično obstajajo na tem področju le kopica teoretičnih predvidevanj, veliko študij posameznih projektov ter nekaj primerjalnih in kvantitativnih študij manjših skupin držav. Avtorji so se pogosto osredotočali na absolutno število projektov v posameznih državah, kar pa je zaradi njihovih različnih velikosti težko primerljivo. Še slabše kot število projektov je raziskano področje investicij v JZP projekte. Manjka pa študija, ki bi globalno preverila učinek institucionalnega okolja na razširjenost partnerstev in ki bi postavila nekaj temeljnih kamnov na tem področju.

Drugič, večina držav na svetu se je tekom finančne krize 2008 znašla ne le v spremenjenih finančnih okoliščinah, ampak mnoge tudi pod močnim pritiskom za pridobivanje dodatnih finančnih sredstev, ki jih ne morejo zagotoviti iz javnega proračuna. Poleg tega se v svetu še vedno dogaja obsežna urbanizacija (Yang 2008), ki krepi pritisk na obstoječo infrastrukturo in zahteva izgradnjo nove. Nekatere srednje razvite države čutijo pritisk za premostitev

infrastrukturne vrzeli – in ravno te države izvedejo približno 70 % investicij iz lastnih sredstev in javnega zadolževanja, preostanek pa se razdeli na kopico drugih virov, kot so meddržavne pomoči in zasebna sredstva. Torej imajo partnerstva še veliko prostora za širjenje (DFID 2002). Če bi države znale svojo institucionalno okolje bolj prilagoditi zasebnim investicijam, bi si prihranile ne le čas in denar, ampak bi verjetno dvignile raven kakovosti bivanja prebivalcev.

In tretjič, že desetletja se javni sektor zgleduje po zasebnem in poizkuša integrirati njegove vire učinkovitosti v lastne kapacitete. S tem namenom so nastale različne reforme javnega upravljanja in različne oblike privatizacije, med katerimi najdemo tudi JZP. Ugotovitve na tem področju bodo državam in akademiji morda omogočile izkoriščanje lekcij iz partnerstev za izboljšavo javnih projektov in morda tudi za zviševanje učinkovitosti njihovega JZP modela ter JZP projektov.

Novost, ki jo študija prinaša, je povezava med razširjenostjo partnerstev in različnimi elementi relevantnega institucionalnega okolja na mnogo širšem vzorcu – 140 držav, 27 neodvisnih spremenljivk in 2 glavni odvisni spremenljivki, s čimer je nastala tudi edinstvena podatkovna baza o uporabi JZP modela okrog sveta. Na ta način je omogočen globalni vpogled v številnost partnerstev, njihovo vrednost in panoge: koliko jih je, kakšen je bil učinek začetka finančne krize, kakšni projekti so najbolj značilni in katera področja najbolj pogosta. Ta vir bo v prihodnje možno uporabiti tudi za nadaljnje raziskave.

METODOLOŠKA ZASNOVA

Ker obstaja veliko število JZP oblik, se je študija osredotočila na najbolj klasično, to so DBFO projekti (*Design, Build, Finance, Operate*). Študija je zavzela tudi obsežno časovno dimenzijo, saj sem opazoval uporabo partnerstev od leta 1984 do začetka 2010.

Obravnavanih je 27 spremenljivk institucionalnega okolja, ki so analizirane iz dveh glavnih zornih kotov: glede na *število JZP projektov* in istočasno glede na količino *investicij v JZP projekte*. Obe odvisni spremenljivki sta uravnoteženi na način, da ju je možno mednarodno

primerjati – število projektov sem meril *na milijon prebivalcev v državi*, višino investicij pa glede na *državni BDP*. Več o tem v poglavju 4.1.

Za pridobivanje rezultatov sem se poslužil več različnih virov, s čimer sem poizkusil preseči slabšo kakovost podatkov, saj so podatki o partnerstvih zelo razdrobljeni in države vsaka po svoje sporočajo njihovo število in vrednost. Več o tem v poglavju 4.2.

Za analizo sem poleg linearnih regresij uporabil tudi test povezanosti, chi-kvadrat iz kontingentnih tabel ter t-test, s katerim sem med sabo primerjal različne skupine držav, ki imajo najbolj izražene določene lastnosti (recimo 15 držav z največjimi proti 15 državam z najmanjšimi JZP projekti). Več o tem v poglavju 4.3.

VSEBINA POGLAVIJ

Prvo poglavje je uvod, ki oriše temo raziskave, aktualnost teme in potek poglavij.

Drugo poglavje obravnava naravo JAVNO-ZASEBNIH PARTNERSTEV in se posveti njihovim teoretičnim osnovam, saj lahko le tako razumemo, kakšno institucionalno okolje spodbuja oziroma zavira partnerstva. V ta namen sem predstavil ključne elemente, tipe, prednosti ter slabosti partnerstev, ki jih mora institucionalno okolje regulirati, ponazoril poenostavljen proces formiranja JZP projekta in jih potem umestil med ostale oblike privatizacije ter pogodbenega izvajanja oziroma 'contractinga'. Pri tem sem se izdatno naslonil na svoje dosedanje delo, saj sem tematiko že obravnaval tekom doktorskega študija in leta 2009 izdal knjigo z naslovom *Javno zasebna partnerstva: kaj?, kako?, zakaj?*. Predstavil sem tudi *idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti* in *teorijo transakcijskih stroškov*, ki predstavljata teoretično osnovo pogodbenih odnosov, med katere spadajo tudi partnerstva. Skupaj ju postavljam kot izhodišče mojih tez o ustreznem institucionalnem okolju partnerstev.

Tretje poglavje najprej pojasnjuje, kaj so institucije in kaj je INSTITUCIONALNO OKOLJE, ter predstavi dosedanja znanstvena dognanja o vplivu okolja na JZP. Poglavitni del tega poglavja je oblikovanje lastnega teoretičnega modela institucionalnega okolja, ki ga preverjam v analizi. V ta namen sem določil štiri krovna področja – pravno okolje, politično okolje,

finančno okolje in poslovno okolje – ki sem jih preverjal s hipotezami. Znotraj vsakega izmed teh institucionalnih okolij sem določil kazalnike, ki so dosegljivi za večje število držav in ki sem jih lahko uporabil v statistični analizi.

Četrto poglavje je namenjeno METODOLOGIJI RAZISKAVE, kjer pojasnujem, katere so hipoteze, kakšna partnerstva so vključena v analizo, katere so odvisne in neodvisne spremenljivke, od kod sem črpal podatke, katere analize so uporabljene, katere so bile pomanjkljivosti raziskave in kako sem te slabosti sankcioniral.

Peto poglavje povzema rezultate o UPORABI JZP V SVETU. Prikazano je, kako so se partnerstva številčno in investicijsko širila skozi leta, kakšen je bil učinek finančne krize, v katerih sektorjih se partnerstva večinoma uporabljajo, katere države imajo največ in katere najmanj partnerstev.

Šesto poglavje pod drobnogled vzame prvo eksplorativno tehniko – t-test in primerjavo povprečij, s katerim primerjam lastnosti posameznih SKUPIN DRŽAV glede na količino njihovih projektov, investicij in velikost njihovih projektov.

Sedmo poglavje se ravno tako posveča eksplorativni tehniki – kontingenčnim tabelam, kjer s chi-kvadratom preverjam dinamiko ter povezanost strukturnih deležev, kar nakazuje določene možne trende, ki so zaradi pomanjkanja podatkov ali pa zaradi njihove 'grobosti' izven dosega regresije.

Osmo poglavje je posvečeno dokazovalni analizi – REZULTATOM LINEARNE REGRESIJE med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami. Regresije so zaradi statistično majhnega vzorca izvedene zgolj med tistimi spremenljivkami, ki niso imele preveč manjkajočih vrednosti (N) in ki niso imele previsoke medsebojne kolinearnosti.

Deveto poglavje se osredotoča na dodatno odvisno spremenljivko – SEKTORSKO RAZŠIRJENOST partnerstev, ki je v regresijah in skupinah držav nisem preverjal, vendar pa njene bivariatne korelacije in kontingenčne tabele razkrijejo odgovor na to, koliko je JZP

mehanizem uporaben v različnih sektorjih. Ker ta spremenljivka nima vpliva na mojo hipotezo, ampak jo zgolj dopolnjuje, sem to poglavje postavil bolj h koncu preiskave.

Zadnje, deseto poglavje je ZAKLJUČEK, kjer rezultate povzamem v smiselne celote in predstavim ugotovitve posameznih delovnih hipotez. V zaključku se nahaja tudi enostranska tabela, ki vsebuje vse ključne ugotovitve te raziskave (glej poglavje 10.2).

Sedaj pa se posvetimo prvi temi – orisu, kaj so partnerstva in izhodišča partnerstev, kar je pomembno za oblikovanje ustreznega modela institucionalnega okolja.

2 Kaj so javno-zasebna partnerstva (JZP)

Za razumevanje, kakšno institucionalno okolje potrebujejo partnerstva, moramo najprej razumeti, kaj partnerstva so, kako delujejo, kaj so motivi in pogoji za njihovo delovanje, ki morajo biti v okolju vzpostavljeni, katere so njihove šibkosti, ki jih mora okolje sanirati, in katere so prednosti, ki jih mora okolje spodbujati.

Partnerstva pomenijo dolgotrajne in zapletene aranžmaje za izvajanje tistih nalog, ki so bile tradicionalno v pristojnosti javnega sektorja – na primer izobraževalni sektor, zdravstvo, obramba, transport ali komunalna ureditev. V partnerstvu se država umakne iz direktnega izvajanja storitev ali infrastrukture v vlogo nadzornika, določevalca ciljev in standardov ter pogosto tudi v vlogo financerja. Zasebni sektor se pogodbeno obveže, da bo projekt vzpostavil, morda tudi samostojno financiral in ga na koncu določeno obdobje upravljal. (Pintar 2009, 11)

Javni in zasebni sektor imata vsak svoje prednosti, ki jih v JZP spojita v učinkovitejšo celoto. Pomembna prednost zasebnega sektorja je njegova produkcijska učinkovitost (visok izkoristek sredstev in časa), ne pa tudi njegova alokacijska učinkovitost, saj produkti niso dosegljivi vsem, ampak zgolj tistim, ki si jih lahko privoščijo in imajo dostop do njih. Javni sektor ima nasprotno visoko alokacijsko učinkovitost (država si načeloma ne more privoščiti, da recimo zdravstvo, izobraževanje ali ceste ne bi bili dosegljivi vsem), pogosto pa sliši očitke glede svojih produkcijskih sposobnosti.

V dobro zastavljenem JZP projektu se prednosti idejno združijo tako, da se projekt izvaja s produkcijsko učinkovitostjo zasebnega sektorja in alokacijsko učinkovitostjo javnega sektorja. Vendar so JZP projekti včasih zastavljeni slabo, tako da zasebni izvajalec izgubi vso motivacijo za produkcijsko učinkovitost, država pa ne uspe zagotoviti alokacijske učinkovitosti. (Pintar 2009, 12)

*Pojem 'javno-zasebno partnerstvo' je neposreden prevod angleškega izraza Public-Private Partnership (PPP), vendar se partnerstva v tuji literaturi pojavljajo tudi pod drugimi imeni. Kot **PPP** jih poznajo predvsem v ZDA, od koder pojem najverjetneje*

izhaja. V 50. letih prejšnjega stoletja so tako imenovali projekte, namenjene financiranju izobraževalnih in komunalnih programov, v 60. letih so ga uporabljali za javno financiranje zasebnih tehnoloških raziskav in tudi za podjetja z mešanim javnim in zasebnim lastništvom, ki so se ukvarjala z obnovo urbanih področij. V Kanadi partnerstva imenujejo **P3**, s čimer se izognejo zamenjavi s pojmom *Purchasing Power Parity*, ki pomeni primerjavo relativne kupne moči prebivalstva. Včasih se za ločitev teh dveh pojmov uporablja tudi okrajšava **P-P partnership**. Nadalje se v Veliki Britaniji in na Japonskem partnerstva pojavljajo pod okrajšavo **PFI** (Private Finance Initiative), v Avstraliji pod **PFP** (Privately financed projects), v Svetovni banki in Južni Koreji pod **PPI** (Private participation in infrastructure), razvojne banke pa jih pogosto imenujejo **PSP** (Private sector participation) (Yescombe 2007, 2–4). (Pintar 2009, 14)

2.1. **Kratko o zgodovini in uporabi JZP**

Koncept uporabe zasebnih kapacitet in financ za izvajanje javnih storitev nikakor ni nov. Recimo, okrog leta 1650 so zasebni investitorji v ameriških kolonijah postavljali zasebne plačljive mostove (Smith 2010). Že v 18. in 19. stoletju si je Velika Britanija za popravilo cest izposojala denar od zasebnih podjetij in do sredine 19. stoletja je bila recimo večina mostov v Londonu zgrajenih z zasebnimi financami. Tudi v ZDA so bili na ta način zgrajeni Brooklyn Bridge in mnoge prve avtoceste, na katerih je podjetje potem avtonomno pobiralo cestnine. Ta zgodnja oblika zasebne participacije v javni infrastrukturi se je imenovala koncesija. V 19. ter 20. stoletju so z njimi krili izgradnjo infrastrukture kot so železnice, vodovodi in tretma odpadnih vod. V koncesijah se stroški projekta (npr. izgradnja in obratovanje) v celoti financirajo iz plačil uporabnikov, ki jih zaračunava zasebno podjetje. Recimo pri vodovodu so to plačila za porabljeno vodo.² (Pintar 2009, 16)

² V tem primeru *koncesija* pomeni pravico, ki jo za izvajanje neke dejavnosti država podeli zasebniku. Vloga države je torej omejena zgolj na dodelitev te pravice in zasebnik si vsa potrebna sredstva pridobi iz plačil uporabnikov. Vendar lahko *koncesijo* razumemo tudi drugače, in sicer da država zasebniku zagotovi tudi finančna sredstva – da se zasebnik deloma ali v celoti namesto od uporabnikov financira od države.

V 19. stoletju so se kot zametek partnerstev v Evropi uporabljale tudi dohodkovne državne garancije za novozgrajene zasebne železniške proge (Budina in drugi 2007, 6). To pomeni, da je država podjetju garantirala minimalno raven prihodkov, s čimer so si investitorji v primeru nizkega števila potnikov povrnil vsaj stroške investicije.

V 20. stoletju so partnerstva dobila nov zagon v obliki drugega vala privatizacije. Osnovna teza obeh valov privatizacije je, da zasebno izvajanje zviša učinkovitost, hkrati pa olajša državni proračun, saj država prejme kupnino. Prvi val privatizacije je potekal v 80. in deloma v 90. letih, ko so se privatizirala majhna in srednje velika podjetja, ter velika podjetja na področju telekomunikacij. Ideja o partnerstvih je takrat že obstajala, vendar še ni bila v polnem zagonu, saj so države svoje proračune še vedno polnile s prodajami iz prvega vala privatizacije. Ko se je prvi val v 90. letih izčrpal, je to države prisililo v iskanje novih rešitev – začel se je drugi val privatizacije, ki je zajel prej 'nedotakljive' – velika podjetja z monopolnimi položaji in na strateških področjih kot so energetika, voda in letalski promet. Teh podjetij se zaradi nacionalnega pomena ni smelo popolnoma privatizirati, zato je bil drugi val privatizacije izveden skozi partnerstva, kjer država ohrani nekatere pristojnosti (IMF 2004, 4). Zasebni sektor je tukaj prevzel vlogo konstruktorja in upravljavca projektov, javni pa vlogo nadzornika, določevalca smernic, prikrilo pa včasih tudi vlogo financerja (države se v partnerstvu pogosto zavežejo k dolgoletnim in izdatnim plačilom, ki jih včasih ne prikažejo v državnih bilancah. Na ta način se izognejo proračunskim omejitvam in omejitvam na njihovo zadolževanje).

V 20. in 21. stoletju so se partnerstva najbolj razvila v Veliki Britaniji. Otočanom se je ideja porodila že pred 1980, vendar se je spopadala z velikimi težavami. Britanija se je v tistem obdobju znašla v veliki stiski, saj sta vzdrževanje in obnova že obstoječe infrastrukture predstavljala ogromen strošek za proračun. V takšnih okoliščinah je bil edini način izgradnje nove infrastrukture uporaba zasebnih sredstev (Saunders 2006) in eden izmed mehanizmov za pridobivanje zasebnih sredstev so bila JZP. Pojavila so se v obliki koncesij za izgradnjo novih cest, vendar cestnin niso plačevali uporabniki, ampak država v obliki 'shadow tolls'. To je fiksna cena za miljo prevožene poti na vozilo. (Pintar 2009, 17–18)

Britansko prakso partnerstev so sprva ovirala tako imenovana *Ryrie-rules*, ki na mnogih področjih niso dovoljevala zasebne participacije. Leta 1988 so jih pod vodstvom Margaret Thatcher spremenili v prid privatizacije, vendar z dvema varovalkama: 1) da je bila zasebna participacija dovoljena zgolj tam, kjer je to zviševalo stroškovno učinkovitost; in 2) da so bili vsi tovrstni projekti navedeni v javnem proračunu in so imeli državno garancijo (Allen 2003, 12). Možnost državnih garancij je seveda spodbudila podjetja in banke k investicijam, še vedno pa država ni mogla z JZP prikrivati svojega zadolževanja, saj je bilo nujno dokazovanje višje stroškovne učinkovitosti projektov in njihovo navajanje v javnih bilancah. Zato so v kratkem sledile nove spremembe, leta 1992 pa so uvedli *Private Finance Initiative* (PFI) s čimer so želeli dodatno spodbuditi investicije. Leta 1994 so uvedli tudi '*universal testing*', ki pomeni, da je treba vsak večji projekt najprej preveriti za JZP možnost (JZP model je torej postal preferenčen). Takšno določilo lahko najdemo tudi v slovenskem zakonu o JZP, vendar so ga Britanci že po treh letih izbrisali.

Leta 1999 je bilo kar 40 % vseh partnerstev (po vrednosti) podpisanih v Britaniji, 8 % v Nemčiji, 4 % v Španiji in 9 % skupaj v Italiji, Franciji in na Nizozemskem (Parker in Hartley 2001, 4). Na področju Evrope je bilo v letu 2006 podpisanih za 17 milijard EUR partnerstev, v postopku ustanovitve pa jih je bilo še za 73 milijard. Obstajajo tudi izračuni, da bodo nove članice EU potrebovale okrog 500 milijard EUR investicij v infrastrukturo, da bodo dohitele stare članice. Poseben poudarek v EU je na vzpostavitvi transevropskega prometnega omrežja (TEN), ki zaradi visokih stroškov in proračunskih omejitev nujno potrebuje zasebni kapital.

Izven Evrope je zanimiv ameriški program, kjer se partnerstva pojavljajo predvsem v obliki zakupov. Močni so tudi avstralski, kanadski, korejski, japonski in južnoafriški programi ter mehiški program, kjer so partnerstva od osemdesetih let dalje uporabljali za vzpostavljanje avtocest, kasneje pa se je program razširil tudi na ostala področja. Zanimiv je še čilski program, kjer JZP uporabljajo predvsem za transport, letališča, zapore in za namakalne sisteme (IMF 2004, 5–6). (Pintar 2009, 186)

2.2. Umetitev JZP

Države so že od nekdaj iskale načine, kako bolje dosegati svoje cilje, in so se v ta namen neprestano reformirale. Pollit in Bouckaert (2000, 6–10) navajata, da je reforma javnega menedžmenta lahko pot do več ciljev, kot so ustvarjanje prihrankov v javni potrošnji, izboljšanje kvalitete javnih storitev, višja učinkovitost in efektivnost vladnih ukrepov, krepitev nadzora politikov na birokracijo, krepitev odgovornosti vlade volivcem in zakonodaji, navideznost, da politiki 'nekaj delajo' in da so koristni ter zato tudi legitimni, in tako dalje. Tekom reformiranja je nastala tudi mešanica med generičnim menedžmentom (zasebni, tržen menedžment) in med tradicionalnimi obveznostmi javne administracije, pri čemer je država zadržala svoje demokratične odgovornosti, vendar je v svojo vprego vključila boljša orodja, kot so delitev tveganj, fleksibilnost, merjenje delovanja in doseganje ciljev. V tej smeri je Novi javni menedžment (NJM) poudarjal 'sigma vrednote', kar pomeni učinkovitost in usklajevanje sredstev z jasnimi cilji organizacije. Kazati so se začeli dobri rezultati, vendar so se ob teh uspehih pojavila tudi vprašanja, ali so bili uspehi doseženi na račun pravičnosti in transparentnosti, kar pa pomeni poudarek na 'theta vrednotah'. Eno izmed orodij, ki so jih države vpregle za doseganje svojih ciljev, so seveda tudi partnerstva, ki imajo potencial (teoretično) izpolniti tako sigma kot theta vrednote, pogosto pa so oboje dejansko pod vprašanjem – torej, ali je projekt res prinesel ekonomsko učinkovitost in ali omogoča tudi zadostno kakovost izvajanja storitve.

Preden se poglobimo v drobovje partnerstev, jih je smiselno še kontekstualno umestiti. Spodaj sem prikazal dve sorodni obliki umestitve. Prva je glede na različne stopnje privatizacije, druga pa glede na alternativne oblike pogodbenega izvajanja. Vsaka izmed njiju nakazuje, kakšen set institucij je potreben za razširjenost partnerstev.

Umetitev med oblike privatizacije (Savas)

Savas, ki je eden izmed svetovno znanih profesorjev in avtoritet na področju privatizacije, je v svojem delu leta 2000 partnerstva umestil med oblike 'delegiranja dejavnosti'. V nadaljevanju najprej navajam njegovo široko definicijo privatizacije.

Privatizacija je dejavnost zmanjševanja vloge vlade in naraščanja vloge zasebnih družbenih institucij v zadovoljevanju potreb ljudi; pomeni večje zanašanje na zasebni sektor in manj na vlado.(Savas 2000, 2)

Tudi Yescombe (2007, 16) kot ena izmed svetovnih avtoritet partnerstev privatizacijo razume na takšen širši način. Po njegovem se privatizacija od ostalih oblik razlikuje tako, da v privatizaciji javni sektor ni več neposredno odgovoren za proizvedene storitve (vpliva lahko samo skozi zakone in druge regulatorne akte), da običajno ne gre več za monopol, ampak za uvedbo konkurence na trgu, in da uporabniki točno vedo, da jim je storitev izvedel zasebnik. Pri tej, zadnji točki se avtorja verjetno ne bi strinjala v celoti. (Pintar 2009, 23)

V okviru tega širokega okvirja nam Savas razprostrta sledeče stopnje privatizacije (tabelo zaradi delikatne terminologije navajam v izvorni obliki – v angleškem jeziku):

Tabela 2.1: Stopnje privatizacije po Savasu

<i>Forms of Privatization</i>	
<i>Delegation</i>	<i>Contract Public-private competition Franchise Public-Private Partnership Grant, loan, favoured tax status, etc Voucher</i>
<i>Divestment</i>	<i>Sale Free transfer Liquidation</i>
<i>Displacement</i>	<i>Default Withdrawal (load shedding) Voluntary Action (voluntarism) Deregulation</i>

Vir: Savas (2000, 2).

Savas partnerstev torej ne umešča med prodajo premoženja, ampak med oblike delegiranja javne dejavnosti v zasebno izvajanje. Načeloma tudi ne gre za deregulacijo, torej da bi bilo neko področje nenadoma manj javno in zakonsko določeno ter nadzirano, ampak zgolj za menjavo izvajalca. Ta usmeritev je pomembna, ker na partnerstva ni smiselno gledati skozi preširoka očala, kot na zadnji korak pred popolno prodajo javnega premoženja in javnih

dejavnosti, kot jih občasno opisujejo mediji in nekateri strokovnjaki – ampak kot na eno izmed oblik pogodbenega izvajanja dejavnosti, ki za uspešen pogodbeni odnos med sektorjema zahteva ustrezne institucije in institucionalne kapacitete. Ravno zato navajam različne oblike 'contractinga'. To je tudi razlog, zakaj sem se v poglavju 2.2.2 posvetil »idealnemu modelu zasebnega izvajanja javne dejavnosti«, ki je eden izmed temeljev te raziskave.

Umestitev med *Alternative Service Delivery* (De Bettignes in Ross)

Država ima pri izvajanju storitev in izgradnji infrastrukture na voljo mnogo alternativ, ki jih imenujemo *Alternative service delivery* (ASD). To so možnosti, katerih namen je preoblikovanje klasične javne uprave. Predstavljajo načine od enostavnega pogodbenega izvajanja do čiste privatizacije, JZP pa so zgolj ena izmed vmesnih oblik (De Bettignies in Ross 2004, 135):

1. *Tradicionalna javna vzpostavitev projekta (public procurement)* – vse faze vzpostavitve in obratovanja takšnega projekta so v pristojnosti javnega sektorja, pri čemer mu seveda lahko pomagajo različni zasebni izvajalci, vendar običajno nosijo zelo omejena tveganja za svoje delo.
2. *Pogodbeno izvajanje storitev (Service contract)* – javna storitev se zaradi višje učinkovitosti dodeli v izvajanje zasebnemu podjetju. Običajno se to stori preko razpisnega postopka, pogodba pa je dodeljena za krajše časovno obdobje – nekaj mesecev ali največ nekaj let. Javni partner je še vedno pristojen za investicije in tudi za krovno upravljanje, kar omejuje možnosti za učinkovitost.
3. *Pogodbeno upravljanje (Operation and management contracts)* – javna storitev se dodeli v izvajanje in upravljanje zasebnemu podjetju, ki običajno prejema plačila za storitve od javnega partnerja. Investicije še vedno ostanejo pristojnost javnega sektorja, vendar postaneta infrastruktura in kakovost storitev pristojnost zasebnika. Te pogodbe običajno trajajo nekoliko dlje, od enega do nekaj let, in se pogosteje dodelijo v panoge, ki so bolj znane komercialni sferi. Ponekod se ta oblika že šteje med partnerstva.
4. *Najemne pogodbe (Leasing)* – imenovane tudi 'franšize'. Tukaj zasebnik najame infrastrukturo in z njo ustvarja tržne dohodke, primarno od uporabnikov. V njegovi pristojnosti so tako investicije kot tudi vzdrževanje in upravljanje. Franšize imajo

običajno še daljšo dobo trajanja, od deset let naprej, najdemo pa jih na dokaj tradicionalno-javnih področjih, kot so vodovodi, ceste in zdravstvo.

5. *Integralni projekti in prava partnerstva* (JZP) – gre za integracijo oziroma spajanje projektnih faz, za katere je pristojen zasebnik. Faze projekta, ki so tradicionalno sicer ločene, se povežejo in na ta način začnejo nastajati sinergije med njimi. To so dolgotrajni projekti, ki segajo v desetletja, v njih pa naj bi načeloma zasebnik nosil večino odgovornosti in tveganj, razen tistih, ki presegajo njegovo moč in so v pristojnosti države (recimo demografski trendi).
6. *Privatizacija* – pomeni trajen prenos lastništva na zasebnika.

Pri zadnji točki je razvidno, da De Bettignes in Ross privatizacijo razumeta mnogo ožje od Savasa, oziroma tako kot Savas navaja »divestment«/dezinvesticije.

Preden preidem na konkretne definicije, elemente in modele partnerstev, pogledimo še dve poglavitni teoretični izhodišči oziroma dva temelja partnerstev. Prvi temelj izhaja iz *Teorije transakcijskih stroškov* (TTS), ki partnerstva vidi kot model 'contractinga' oziroma pogodbenih odnosov, ki so že po svoji naravi nepopolni in poizkušajo premostiti napake trga. Za takšno premostitev so potrebne institucije, ki urejajo pogodbene odnose. Drugi teoretični temelj pa je *idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti*, ki navaja prepreke, na katere naletijo države, kadar želijo vpeljati 'zasebne izvajalce'. Razumevanje tega modela je potrebno, da države vedo, kaj je potrebno za dejansko delovanje tega mehanizma – kaj so njegove ovire in prepreke, zato da bodo države lahko partnerstva smiselno zastavile in uporabljale.

2.2.1. Teorija transakcijskih strokov (TTS) v luči JZP

Teorija transakcijskih stroškov (TTS), ki jo je v letu 1931 osnoval John. R. Commons, nadgradil Ronald Coase, razdelal pa Oliver Williamson, se ukvarja z učinkovitostjo transakcij oziroma v našem primeru z ekonomsko smiselnostjo prenosa dejavnosti iz enega na drugega akterja. Gre za situacijo, ko naročnik (recimo država ali občina) poveri neko dejavnost v izvajanje izvajalcu (zasebnemu podjetju). Ob tej transakciji pride do prenosa odgovornosti in pravic, odgovornosti in sredstev, kar povzroči

določena tveganja in stroške, ki jih generično imenujemo transakcijski stroški. Ne gre zgolj za stroške oblikovanja dogovora oziroma pogodbe, ampak tudi za oblikovanje razpisa, izbora in pogajanj z zmagovalcem, za monitoring dejavnosti, za dopolnjevanje pogodbe skozi celotno pogodbeno obdobje in tako dalje. Vse to so stroški, povezani s transferjem dejavnosti na drugo osebo. Williamson pojasnjuje odnos med naročnikom in izvajalcem skozi dve komponenti: behavioristično komponento, ki izpostavlja oportunistem, omejeno racionalnost in menedžersko vizijo, ter skozi dimenzije transakcije, v katere vključuje negotovost in relacijsko specifičnost sredstev. (Pintar 2009, 41–48)

Williamson (1987) je kot osrednjo enoto opazovanja postavil 'transakcijo', ki je izpostavljena vrsti tveganj, ki lahko spremenijo ali celo izničijo dogovor med partnerjema. Predvsem je nevarno, da se vsaj eden izmed partnerjev (recimo izvajalec) ne bo držal dogovora in bo izigral drugega partnerja (recimo naročnika). Williamson (1987, 42) trdi, da 'pogodba' kot temelj transakcijskega odnosa in kot element *ex ante* planiranja ali pa kot 'obljuba' med partnerjema sama po sebi ne izpolni pričakovanj. Avtor celo trdi, da če ne bi bilo oportunizma, potem bi bili lahko vsi odnosi na svetu zagotovljeni skozi pravila, vendar pa oportunizem obstaja in se tudi pogosto izkaže v praksi. Ima pa pogodba mnogo bolj kredibilno vrednost kot element konkurenčnosti in kot oblika upravljanja (*governance*). Vsak prenos dejavnosti ima vrsto *ex ante* stroškov, to so stroški pred podpisom dogovora, ki predvsem zadevajo stroške priprave in pogajanj, in pa *ex post* stroškov, ki predvsem zadevajo varovanje dogovora, recimo stroški nadzora³ (1985, 20–23). Zato, da takšne neučinkovitosti in nepravilnosti premostimo, je treba vzpostaviti ustrezne institucije, ki zagotavljajo izpolnjevanje dogovorov (zaznavanje, preprečevanje in sankcioniranje oportunizma) in stabilnost trga. Zato Williamson trdi, da se TTS primarno ukvarja s posledicami transakcij v strukturah upravljanja in s primerjalno institucionalno oceno ter institucionalnimi alternativami (1987, 42–48). To je namen moje raziskave: vpliv institucionalnega okolja na razširjenost JZP. Vendar pa moramo istočasno vedeti, da ima TTS svoje inherentne omejitve, saj je 'ekonomizacija transakcij' v določenih primerih lahko v celoti irelevantna. Williamson (1987, 387) na tem mestu izpostavlja recimo

³ Williamson med *ex ante* transakcijske stroške uvršča stroške oblikovanja pogodbe, pogajanj in varovanja dogovora, recimo v smislu dogovora o skupnem lastništvu. Med *ex post* transakcijske stroške pa uvršča stroške nepravilnosti, naknadne spremembe in pogajanja, stroške vzpostavitve in delovanja projekta, stroške urejanja sporov med partnerji in stroške vezave za varovanje obveznosti partnerjev.

trge 'moči', torej monopoli in razredne bitke, kjer trg pač ni osredotočen na ekonomizacijo transakcije.

Andrej Rus (2012) izpostavlja, da se kršitve dogovorov v ekonomskih odnosih ne pojavljajo le zaradi oportunitizma, negotovosti in omejene racionalnosti, ki jih izpostavlja TTS, ampak tudi zaradi preprostega nerazumevanja, ki ga izpostavlja ekonomska sociologija. Nesporazum nastaja zaradi indeksalnosti jezika in dvojne kontingečnosti socialne akcije, saj vsak akter (oseba ali organizacija) prihaja iz individualnega družbenega konteksta, ki zaobjema določene vrednote, simbole, pomene in vzorce vedenja. Ista beseda ali isti odnos sta lahko torej interpretirana na več različnih načinov – odvisno od družbenega ozadja posameznega akterja. Medtem ko oportunitizem pomeni namenski, enostranski prelom pogodbe, pa nesporazum pomeni prelom pogodbe zaradi različnega razumevanja dogovora. Posledično so v družbi potrebne neodvisne institucije, ki skrbijo tako za prepoznavanje in preprečevanje oportunitizma kot za koordinacijo potencialnih nesporazumov in kredibilno sankcioniranje vseh vrst kršitev dogovorov. Zato je treba posebno pozornost posvetiti pravnim in regulativnim institucijam na posameznem trgu in ugotoviti, kako učinkovito izpolnjujejo svoje poslanstvo.

O institucijah sem konkretnije govoril v poglavju št. 3. Na tem mestu se ne bom posvetil toliko institucijam ali širokim okvirjem TTS, ampak izpeljavi TTS na področju partnerstev, ki jo je v svojih raziskavah opravil Lonsdale. V svojem delu iz leta 2005 je navedel štiri glavne probleme transakcijskih stroškov v partnerstvih, to so razmerje moči med naročnikom in izvajalcem, struktura marketinga in nabave, politična narava odločanja ter trojček: pomembnost projekta, stroški menjave izvajalca in časovna nujnost projekta (Lonsdale 2005, 237–246).

Razmerje moči med naročnikom in izvajalcem

Vsi partnerji želijo posedovati tem več superiornih sredstev, ki s svojo redkostjo, uporabnostjo in informacijami omogočajo premoč nad drugim partnerjem. Asimetrija informacij recimo omogoča, da drugi partner ne pozna vseh informacij o transakciji, kar ključno vpliva na njegovo razumevanje ciljev in procesov. Avtor navaja štiri generične tipe razmerja med partnerjema: nadvlada naročnika, soodvisnost naročnika

in izvajalca, neodvisnost naročnika in izvajalca ter nadvlada izvajalca. Obstaja mnogo primerov, ko so se sprva neodvisni odnosi zaradi visoke relacijske specifičnosti sredstev spremenili v odnos nadvlade izvajalca. Zato je v primeru srednje specifičnosti priporočljivo, da naročnik, če želi zagotoviti ustrezno delitev tveganj, v pogodbo pristopi iz pozicije soodvisnosti ali nadvlade naročnika. Nadvlada ne pomeni, da si partnerja ne moreta biti blizu, vendar mora naročnik paziti, da ne bo pretirano pritiskal na izvajalca in zase odrezal neproporcionalno velik del pogače. Takšno sodelovanje ne bo dolgoročno in tudi ne kvalitetno.

Problem za naročnika je, če se na razpis prijavi zgolj eno podjetje, saj ima slednje potem relativno veliko pogajalsko moč. Takšen razpis je bolje preklicati ali ponoviti. Enako velik problem je, če javni sektor izvede razpis in prehitro izbere najugodnejšega ponudnika. Takšen ponudnik vstopi v ekskluzivna pogajanja z javnim partnerjem, kjer usklajujeta svoje interese in pogoje. Izbrani partner se zaveda, da bolj ko mineva čas, dražje bi bilo za državo razpis ponoviti in iskati novega ponudnika. Zato lahko situacijo izkoristi za dviganje cene in za pridobivanje dodatnih koristi. Še en vir moči izvajalca je njegova vpetost v projekt. Zasebni partner je skozi čas vse bolj vpet v projekt in tako edini, ki pozna in razume vse podrobnosti projekta. Ker je vanj močno ukoreninjen, je izločitev ali nadomestitev takšnega partnerja zelo težka naloga. (Pintar 2009, 45–46)

Nadrejenost marketinga v nasprotju z nabavo

Lonsdale po Williamsonu povzema značilnost organizacij, da imajo veliko bolj poudarjeno prodajno funkcijo oziroma marketing kot pa nabavo. Osebe v marketingu ima veliko sredstev za razvoj svojih kapacitet, medtem ko je nabava po navadi kadrovsko in kapitalsko podhranjena. Podjetja nabavo po navadi obravnavajo kot strošek namesto kot investicijo, zato pogosto pride do prevlade izvajalca nad naročnikom. Posledica je, da je menedžerska vizija naročnika (ki nabavlja) zelo okrnjena in ni sposoben vzpostaviti zadostnih varovalk, da bi bil odnos z izvajalčevim marketingom uravnotežen. Če je naročnik država, seveda ne moremo govoriti o njenem marketinškem ali nabavnem oddelku. Vendar je v partnerskih projektih dobro vedeti, da je marketing v podjetjih po navadi bolj razvit, kot so javni kadri. (Pintar 2009, 46)

Politična narava odločanja

TTS predvideva, da se menedžerji odločajo racionalno (kolikor je to pod omejeno racionalnostjo pač mogoče) in da se njihovi interesi 'prezrcalijo' v preostali vodilni kader. Vendar obstaja tudi nasproten pogled, da se odločitve znotraj organizacij postavljajo politično, skozi kompromise, pogajanja in eksperimentacijo. Prvi vir političnosti so konfliktni interesi, ki nastanejo zaradi različnih funkcionalnih kultur in zaradi internega problema naročnik-izvajalec, ki se dogaja med različnimi ravni organizacije. Drugi vir političnosti je razrešitev teh konfliktov, saj se problemi ne razrešijo racionalno, ampak na osnovi moči med različnimi menedžerji in strokovnjaki. Dejstvo, da se odločitve znotraj organizacij ne sprejemajo zgolj racionalno, ampak tudi politično, spodkopava menedžersko vizijo, ki jo omenja TTS. (Pintar 2009, 46–47)

Pomembnost projekta, stroški menjave, časovna nujnost

Lonsdale zagovarja tezo, da tudi če bi organizacije uspele vzpostaviti uravnoteženo pogodbo, obstajajo trije dejavniki, ki lahko postavijo javnega partnerja v slabši pogajalski položaj. Prvi dejavnik je pomembnost projekta, kjer gre za to, da projekt pač 'mora' biti izveden, ker je nujen za družbo. Drugi dejavnik so že prej omenjeni stroški menjave partnerja, ki so v zapletenem projektu lahko nepremostljiva ovira. Tretji dejavnik je časovna nujnost, saj je lahko projekt vezan na volitve (takšne primere smo že videli tudi v Sloveniji), ali pa je ta projekt del neke širše verige storitev, ki bo prekinjena. Storitve je lahko ključna tudi sama po sebi (npr. dobava električne energije). Časovna nujnost in pomembnost projekta sta dejansko sopomenki, zato v kasnejših člankih avtor uporablja drugačen trojček: relacijska specifičnost investicije, stroški menjave in časovna nujnost.

V letu 2007 je Lonsdale s soavtorjem Watsonom izdal dopolnjujoči članek, v katerem je pod drobnogled vzel oportunistem izvajalca oziroma dobavitelja. Avtorja najprej ugotovita, da se oportunistem pojavlja v dveh oblikah – oportunistična dispozicija in oportunistično dejanje. Dispozicija pomeni, da je menedžer oportunističnemu odnosu naklonjen, a se bo k njemu zatekel zgolj, če bodo nastale primerne okoliščine. Če potem

*res pride do manifestacije oportunizma, oziroma do oportunističnega dejanja, se v partnerstvih to kaže v treh oblikah: predpogodbeni odmik, sprememba pogodbe ter nižanje kvalitete. **Predpogodbeni odmik** se pojavi v fazi najugodnejšega ponudnika, ko je javni partner vse bolj zaklenjen v nastalo situacijo. Izvajalec to izkoristi za postopne drobne spremembe pogojev, saj bi ena velika sprememba lahko naročnika odvrnila od pogajanj. Ker lahko na ta način pride do izrednega povečanja stroškov, se mora javni sektor braniti tako, da tem dlje izvaja sočasna pogajanja z dvema ali več ponudniki. Rezultati bodo krajša faza najugodnejšega ponudnika, manjše število pogodbenih nedorečenosti, ki bi jih bilo potrebno izpogajati in naročnik bo lahko veliko bolj kredibilno grozil z odstopom od pogajanj s katerimkoli ponudnikom. Drugi dober način obrambe je, da si javni sektor vedno pusti dovolj časa za prekinitev in ponovitev razpisa. Druga oblika oportunizma izvajalca, **spremembe pogodbe**, se pojavijo v fazi, ko je pogodba že podpisana. Prvi vir so spremembe s strani naročnika (države), drugi vir pa so dejanske spremembe okoliščin. Javni partner se lahko proti temu brani s kvalitetno specifikacijo storitev, z uravnoteženjem odnosa med njim in izvajalcem, ali pa s klavzulo, da so dodatna dela javno razpisana in lahko konkurirajo tudi ostala podjetja. Tretja oblika oportunizma je **nižanje kvalitete**. Takšno ravnanje je včasih moč zaznati, a ga zaradi nepopolne pogodbe ali premoči izvajalcev ni možno sankcionirati. Javni partner se lahko proti temu brani z uravnoteženim partnerskim odnosom, z uporabo motivacijskih shem in z dobrim monitoringom. Še en močan mehanizem obrambe je možnost podaljšanja pogodbe, kar pomeni dodaten posel za zasebnega partnerja, če se bo potrudil in vzdrževal medsebojno korekten odnos. Še zadnji način obrambe, ki ga bom omenil pa je 'sloves dobrega partnerja' – da se na razpisu upošteva tudi kvaliteta preteklega dela in sodelovanja z zasebnim izvajalcem. (Pintar 2009, 47–48)*

Poglejmo sedaj še drugi teoretični temelj, ki se vsebinsko odlično pokriva z Lonsdalovimi ugotovitvami.

2.2.2. Idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti

Pri umestitvi JZP sem omenil, da so partnerstva oblika *pogodbenega izvajanja javne dejavnosti*, zato je smiselno, da se poglobimo v teoretično osnovo zasebnega izvajanja javnih storitev, in ugotovimo, kateri elementi institucionalnega okolja so potrebni. Idealni model, naveden v nadaljevanju, je potreben zato, da države vedo, kaj je potrebno, da bo ta mehanizem dejansko deloval – kaj so njegove ovire in prepreke, zato da bodo lahko partnerstva sploh smiselno zastavile in uporabljale.

*Ko država razmišlja, na kakšen način bi se neka storitev izvajala, jo zanimajo predvsem trije faktorji: **gospodarska učinkovitost**, **pravica (equity)** ter **zakupnina**. Prvi faktor zadeva predvsem produkcijsko učinkovitost, da je storitev dobavljena po čim nižjih stroških. Drugi faktor zadeva način porazdelitve teh storitev, da je dobavljena tistim, ki jo potrebujejo in ima primerno kvaliteto oz uporabno vrednost. Tretji faktor zadeva vprašanje prihodkov od izvajanja storitve – koliko gre državi in koliko zasebnemu izvajalcu. Zapreke idealnega modela pogodbenega izvajanja sta raziskovala Sappington in Nobelov nagrajenec Stiglitz (1987, 569). Njuno delo je vir tega celotnega podpoglavja.*

V idealni situaciji javni sektor najprej izvede razpis oziroma licitacijo za izvajanje storitve. Na ta razpis se prijavita vsaj dva ponudnika, ki imata različna pričakovanja o produkcijskih stroških za dobavo te storitve. Zmagovalec izplača državi zakupnino v točno takšni višini, kolikor je storitev vredna državi. Zmagovalna ponudba je na eni strani omejena z zahtevami države (kaj, koliko in po kakšni ceni), na drugi strani pa s produkcijskimi stroški zasebnika. Skozi ta proces lahko država zagotavlja tudi izvajanje tistih storitev, ki jih sama tehnološko ne zna izvajati.

Žal ima idealen proces v praksi mnogo preprek, ki jih lahko združimo v tri večje skupine. Prva skupina so problemi, povezani z neprimernim izvlečkom zakupnine, druga skupina so problemi stroškov in omejitev pogodbenega izvajanja, tretja skupina pa zadeva implementacijo pogodbe. (Pintar 2009, 37)

Neprimeren izvleček zakupnine

Neprimerni zakupnini botrujejo trije faktorji – izmikanje tveganjem, omejena konkurenca ter informiran naročnik (principal). **Izmikanje tveganjem** je kritičen problem, saj idealen model predvideva, da izvajalec nosi vsa tveganja, povezana z dobavo storitve, ali pa da tveganj sploh ni. Ta problem ima dva glavna vira:

- *Pomanjkanje razvitega trga tveganj. Ko izvajanje storitev vzame v roke podjetje, ki je boljše seznanjeno s proizvodno tehnologijo kot država, se bo učinkovitost najverjetneje zvišala, vendar bo država morala podjetje kompenzirati za tveganja, ki jih je prevzelo nase. Če se država odloči, da bo za določena tveganja še naprej odgovorna ona, bo to znižalo kompenzacijo, a bo znižalo tudi zasebnikovo motivacijo za učinkovitost. Zato je možno, da na razpisu ne bo zmagalo podjetje z najnižjimi proizvodnimi stroški, ampak podjetje, ki je tveganjem najbolj naklonjeno. Ne glede na to, kateri sektor izvaja storitev, so tveganja po navadi razporejena zelo široko – v primeru države ga preko davkov nosijo davkoplačevalci, pri zasebnem izvajanju pa tveganje nosi trg (npr. borza). V obeh primerih imamo problem, da lahko široko razporejena tveganja pomenijo nižjo motivacijo za izvajalca. Tisto, kar pa dejansko naredi razliko, je, ali v neki organizaciji odločevalci v celoti nosijo odgovornost za svoje odločitve.*
- *Dražji kapital. Možnost bankrota je za državo manj verjetna kot za podjetje, in to tveganje je vračunano v ceno kapitala. Ko si zasebno podjetje od banke sposodi denar, bodo obresti precej višje, zlasti če je podjetje izpostavljeno velikim in neobvladljivim tveganjem. Zato se podjetja takšnim tveganjem izogibajo.*

Naslednji problem je **omejena konkurenca**. Pogosto se zgodi, da se na razpis prijavi zelo majhno število podjetij ali celo zgolj eno. To se recimo zgodi, če je dejavnost dalj časa izvajalo eno monopolistično podjetje ali če ima zgolj eno podjetje primerno tehnologijo za izvedbo projekta. Kadar obstaja možnost, da iztržek na razpisu ne bo primeren, država signalizira podjetjem, da bo morda (ne glede na razpis) vseeno sama izvajala storitev, s čimer povzroči, da podjetja postavijo boljše ponudbo.

Tretji problem, ki ga navajata Stiglitz in Sappington, je **informirani naročnik**. V idealnem modelu je izvajalec oziroma agent tisti, ki bolje pozna proizvodnjo oziroma storitev. Če je situacija obratna, torej da država točno ve, kakšni so stroški izvajanja določene dejavnosti, lahko to povzroči nesorazmerja. Recimo, če država ve, da so stroški izvajanja zelo visoki, bo poizkusila to v razpisu prikriti z zapleteno projektno shemo, kar bo imelo vpliv tudi na zakupnino. Zopet druga zgodba je, če podjetja vedo, da država pozna natančne stroške projekta in da je sposobna stroške postaviti na minimum. V tem primeru se podjetja na razpis sploh ne bodo prijavila, saj se zavedajo, da v tem poslu ne bo dobička. (Pintar 2009, 37–38)

Stroški in omejitve pogodbenega izvajanja

Druga skupina problemov zadeva zmanjšano fleksibilnost pogodbe ter stroške in omejitve pogodbeništva zaradi omejene odgovornosti, neizpolnjevanja obveznosti, stroškov oblikovanja pogodbe in zaradi nepredvidenih koristi. **Omejena odgovornost** zadeva dva primera situacij. Ponudnik se lahko ušteje v višini stroškov in na razpisu odda preveč ugodno ponudbo, ki mu povzroči izgubo. Zave se, da bi bilo bolje, če nikdar ne bi vstopil v pogodbeno razmerje, zato začne prikrito kršiti pogodbo, da bi nadomestil izgubljena sredstva. Druga situacija zadeva nesorazmerje med vrednostjo, ki jo ima storitev za podjetje in za državo. Če zasebnik na primer izvaja storitev za nacionalno varnost, bodo posledice v primeru neizvedbe veliko hujše za državo kot pa sankcije za podjetje.

Neizpolnjevanje obveznosti lahko prihaja s strani obeh partnerjev. Država lahko recimo krši svoje obveznosti o višini in času plačil. Lahko tudi želi dobiti del profita, ki ga v poslu pogodbeno dobiva zasebnik, še bolj pogosto pa je, da država pomaga podjetju kriti izgubo, čeprav je bila ta možnost v pogodbi zavrnjena. Obstaja mnogo primerov, ko so se javna sredstva uporabljala za reševanje zasebnih podjetij pred bankrotom, pogosto pa država tudi ne uspe uvesti sankcij takrat, ko bi si jih zasebni izvajalec dejansko zaslužil.

Velikokrat podcenjen problem so **stroški oblikovanja pogodbe**. Spregledal jih je tudi idealen model. V resnici je oblikovanje dobre pogodbe zelo draga in težka naloga. Projekt lahko vsebuje aplikacijo kompleksnih tehnologij ali pa mora predvideti spremembe okoliščin skozi naslednja leta (npr. gospodarska nihanja, bankrot izvajalca, inflacija, zmanjšanje ali povečanje potreb po storitvi, prihod novih tehnologij). Lahko se zgodi, da najnižjo ponudbo poda tisto podjetje, ki nima najnižjih produkcijskih stroškov, ampak dovolj močne pogajalske sposobnosti, da bo v pogajanjih o pogodbi nadigralo državo in nadoknadilo vse izgubljeno.

Zadnji problem v tej skupini so **nepredvidene koristi**. Njihovi zametki se pojavijo v času specifikacije dejavnosti, ki jo opravi država, preden storitev poveri v izvajanje zasebniku. Če država ne pozna vseh aspektov dejavnosti, se lahko zgodi, da bo zasebnik ustvarjal nepričakovane dobičke. Pri zahtevnejših dejavnostih se lahko celo zgodi, da država nima nobenih temeljev za določitev okvirne cene, zato to nalogo prepusti izvajalcu. On lahko situacijo seveda izkoristi, saj ima boljše poznavanje povpraševanja in produkcijskih stroškov. Lahko se nam celo zgodi, da bo na razpisu zmagalo tisto podjetje, ki zna najbolje diskriminirati ceno. Priporočeno je, da kadar splošna javnost bolje pozna koristi kot država, mora biti dejavnost prepuščena prostemu trgu, saj bodo znali potrošniki bolje oceniti kvaliteto in vrednost storitev. (Pintar 2009, 39)

Problemi implementacije pogodbe

Tretja in zadnja skupina obsega probleme nepopolnega merjenja, kapitalskih nagibov, nezdruževanja produktov ter mnogoštevilnost vodij. Prvi problem, **nepopolno merjenje** oziroma slab monitoring, pomeni, da se dejavnost ne nadzira na način, ki bi omogočal celostno oceno uspešnosti. Razlog je lahko nemerljivost storitve (npr. način, kako je dosegljiva uporabnikom), lahko pa je monitoring namenoma preslab, da bi se prihranila sredstva ali prikrile nepravilnosti. Ta problem se lahko pojavi tako v zasebnem kot v javnem sektorju, a s pomembno razliko – zasebni sektor zna to pomanjkljivost veliko bolje izkoristiti za oportunistično ustvarjanje dobičkov.

Drugi problem pri implementaciji pogodbe so **kapitalski vzgibi** oziroma razhajanje interesov lastnika in menedžerja podjetja. V idealni situaciji je to ena in ista oseba, če sta dve, pa imata vsaj sinhronizirane interese. V praksi se poizkuša to skladnost med njima doseči z motivacijskimi shemami, kjer so menedžer in uslužbenci plačani glede na uspešnost. Če menedžer čuti, da za svoje delo ni primerno kompenziran, bo pač znižal stopnjo svoje aktivnosti. Tudi ta problem se pojavlja v obeh sektorjih, a je v javnem še posebej pereč.

Nezdruževanje produktov zadeva ekonomijo povezanosti (economy of scope). Pogosto je ceneje proizvesti dve različni storitvi skupaj kot ločeno, saj obstajajo med njima pozitivne eksternalije (npr. če lahko odpadni material ene uporabimo kot osnovo za drugo storitev). V idealnem modelu so izkoriščene vse možnosti za ekonomijo obsega in ekonomijo raznovrstnosti, vendar države o takšnih korelacijah po navadi nimajo zadostnih informacij, zato za vsako storitev oblikujejo neodvisen razpis. Četudi potem na obeh razpisih dosežemo optimalen rezultat, ne pomeni, da smo dosegli optimalno izvedbo. Podoben primer so soprodukti, ko proizvodnja ene dobrine avtomatsko pomeni tudi proizvodnjo druge. Na primer izdelava vojaške opreme, kjer kot soprodukt nastajajo tajne vojaške informacije in znanje.

Zadnji obravnavani problem je **mnogoštevilnost vodij**, saj ima vsaka večja organizacija v vodoravni in navpični liniji več različnih virov avtoritete. V idealnem modelu ima vodstveni kader svoje interese sinhronizirane z interesi najvišje avtoritete. Vodje so pristojni za različne oddelke, imajo različne mandate in različne pristojnosti, tako da vsak vidi situacijo zgolj s svojega stališča. Zato je v praksi zelo verjetno, da njihovi interesi ne sovpadajo in da si včasih celo nasprotujejo, četudi vsi želijo najboljše za podjetje. Ravno tako pogosto je, da so interesi vodilnih začinjeni s ščepcem zasebnih interesov in odstopajo od družbenega optimuma. Ta problem je soroden kapitalskim vzgibom, kjer ne gre za notranje vodstvo, ampak za odnos med lastnikom (ali ustanoviteljem) in vodjo organizacije. (Pintar 2009, 40)

To poglavje, ki opisuje teoretično osnovo partnerstev kot mehanizem za zasebno izvajanje javne dejavnosti, je prikazalo ne le nekaj že znanih institucionalnih potreb (urejanje tveganj in

prenos odgovornosti, kvaliteten konkurenčen postopek in dobre pogajalske kapacitete, kvaliteten nadzor itd.), ampak tudi nekatere nove aspekte potreb po institucionalnem okolju v partnerstvih, kot so obvladovanje korupcije in neusklajenih interesov, ustrezna izvršba pogodbenih dogovorov in tudi kredibilnost države kot naročnika ter plačnika, saj finančni investitorji sicer ne bodo vstopali v dolgoročne in kapitalsko intenzivne projekte.

V nadaljevanju sledi podrobnejši pregled tega, kaj partnerstva dejansko so – najprej sem predstavil definicijo, elemente in tipe partnerstev, potem pa še prednosti in slabosti ter rezultate prakse.

2.3. Definicija, elementi in tipi JZP

Partnerstvom je težko nadeti okvirje, saj se z vsakim letom pojavljajo nove oblike.

Definicija JZP

Eno izmed ohlapnejših in primernejših opredelitev so sestavili Kaufmann in drugi (2006, 1), ki JZP opišejo kot *»kompleksne pravne dogovore med zasebnim podjetjem in javno enoto, namenjene delitvi nadzora, tveganj in nagrad nad skupnimi viri«*. Takšna opredelitev je po eni strani dovolj fleksibilna za nastanek novih oblik, po drugi strani pa je v njej težko ločiti partnerstva od ostalih alternativnih oblik vzpostavitve javnih projektov.

Definicija JZP slovenskega *Zakona o javno-zasebnem partnerstvu* (ZJZP, Ur. l. RS: 127/06) je sledeča: *»Razmerje zasebnega vlaganja v javne projekte in/ali javnega sofinanciranja zasebnih projektov, ki so v javnem interesu, ter je sklenjeno med javnim in zasebnim partnerjem v zvezi z izgradnjo, vzdrževanjem in upravljanjem javne infrastrukture ali drugimi projekti, ki so v javnem interesu«*. Podobno opredelitev poda tudi Evropska komisija v Zeleni knjigi o javno zasebnih partnerstvih in o zakonodaji Skupnosti o javnih naročilih in koncesijah (Evropska komisija 2004, 3). Partnerstva so torej projekti, v katerih zasebni izvajalec vzpostavi infrastrukturo in dobavlja storitve, ki so v javnem interesu oziroma bi jih klasično izvajala država.

Elementi JZP

Partnerstva je bolj smiselno gledati skozi elemente kakor skozi definicijo, saj enotna definicija še ne obstaja. Avtorji navajajo različne elemente, ki se različno pogosto pojavljajo v projektih. Elementi, ki jih navajajo IMF (2004, 6–7), Väilä (2005, 100–115), De Bettignies in Ross (2004, 136–150), Budina in drugi (2007, 3), Yescombe (2007, 3–4), Hurst in Reeves (2004, 386) ter HM Treasury (2003, 33–40) so:

- *Javni interes* – izkaže ga javna avtoriteta s svojim sklepom.
- *Dolgotrajno sodelovanje* – običajno traja med 20 do 40 let, v primeru Chicago Skyway pa je pogodba podpisana celo za 99 let. Ta element je verjetno najbolj pereč, saj je prihodnost zelo težko predvideti in v pogodbo navesti rešitve za vse možne scenarije in situacije.
- *Pogodba* – običajno so to zelo obsežni dokumenti, saj je pogodba temeljni kamen odnosov med partnerji in zagotavljanja ustreznosti infrastrukture ter storitev za celotno pogodbeno obdobje. V oblikovanje in ohranjanje določil pogodbe so vključeni najrazličnejši strokovnjaki, navkljub svoji obsežnosti pa mora ta zagotavljati zadostno fleksibilnost, da se lahko sooči z nepredvidljivo prihodnostjo. Pogodba obsega odgovornosti, pristojnosti, odnose, razreševanje sporov, načine investiranja, finančna določila, komunikacijske kanale, lastništvo, nadzor, sankcije in nagrade, trajanje in razveljavitev, nadomeščanje partnerjev in tako dalje.
- *Delitev tveganj med partnerji* – ta element je eden izmed glavnih virov učinkovitosti in bo obravnavan v nadaljevanju.
- *Zasebno izvajanje javnega projekta* – vključitev zasebnega partnerja v projekt je razvidna že iz imena mehanizma. Zasebno izvajanje je lahko omejeno le na nekaj faz ali na celoten projekt.
- *Poudarek na produktih (outputs) in ne na virih (inputs)* – osredotočenost na produkte in rezultate je ena izmed ključnih inovacij partnerstev, saj država zasebniku zgolj pove, »kaj je cilj«, pot do tega pa lahko podjetnik najde sam. V kolikor država ne postavi preveč omejitev, lahko s tem zasebniku omogoči širok manevrski prostor za inovacije in zniževanje stroškov projekta. Seveda pa je težko 'skočiti iz lastne kože', zato je ta element včasih bolj želja kot realnost, saj je država pogosto preveč navajena

predpisovati input-specifikacije, kakor jih redno daje v tradicionalnih, javnih projektih, poleg tega pa pogosto svojih dejavnosti sploh nima specificiranih in zato ne zna kvalitetno v pogodbi navesti, »kaj je cilj«.

- *Integracija oziroma spajanje različnih faz projekta* – tudi ta element je tudi eden izmed glavnih virov učinkovitosti in bo obravnavan v nadaljevanju.
- *Kombiniranje javnih in zasebnih financ* – zasebne finance so bile glavni motiv za uporabo partnerstev. V projekte oba sektorja vlagata različna sredstva (lastniški kapital, dolžniški kapital, obveznice, garancije, subvencije, nepremičnine in premičnine in tako dalje). Kombinacija različnih oblik kapitala omogoča izvedljivost in stroškovno optimizacijo projekta. V okviru tega elementa je smiselno omeniti, da naj bi javna sredstva v obliki periodičnih nakazil zasebniku vsebovala možnosti sankcij in nagrad – naj bi bila vezana na ustreznost storitve (kvaliteta in ustrezna dostopnost uporabnikom) ter na ustreznost infrastrukture (vzdrževanje).
- *Javno lastništvo na začetku ali na koncu pogodbe* – s prenosom lastništva je povezan prenos tveganj, zato je ob začetku projekta lastništvo pogosto preneseno na zasebnega partnerja, vendar se po končani izgradnji ali ob izteku pogodbe to običajno prenese nazaj na javni sektor. Obstajajo tudi primeri, ko je lastništvo ostalo v zasebnih rokah, vendar so takšni projekti vse bolj redki. Lastništvo je tisti faktor, ki v projektu spodbuja 'dobro gospodarjenje' z infrastrukturo.
- *Kupci storitev projekta so potrošniki ali država* – če je projekt takšen, da je možno vzpostaviti neposredne prihodke, se plačilo storitev prenese na uporabnike, vendar je običajno, da država zagotavlja vsaj neko minimalno raven prihodkov (če ni dovolj prihodkov od uporabnikov) ali pa, da so plačila v celoti vezana na državo. Smiselno pa je, da so plačila vezana na izpolnjevanje obveznosti, torej da je zasebnik sankcioniran v primeru neizpolnjevanja pogodbe.

Zgornji seznam je pokazal vrsto potrebnih institucij za uspešno uporabo partnerstev. Potrebne so ustrezne pravne institucije za oblikovanje dolgotrajnih in kompleksnih dogovorov ter obstoj in varovanje zasebne lastnine (recimo, če obstajajo panoge, kjer zasebna lastnina ali zasebno izvajanje nista dovoljena); politične institucije za izvajanje javnega interesa (recimo, če je JZP sprejemljiva metoda) ter birokratske kapacitete za osnovanje, analizo, implementacijo in

nadzor projekta; finančne institucije glede uporabe zasebnega kapitala, zadolževanja in kapacitete za izvedbo finančnih analiz ter projekcij; poslovne okoliščine v obliki kupne moči prebivalstva za plačevanje 'uporabnin', velikost trga ali vsaj odprtost trga, ki omogoča sodelovanje takšnim podjetjem, ki so dejansko sposobna izvesti tako velike in kompleksne projekte, kot so JZP.

Tipi JZP

Poglejmo si dva ključna načina delitve partnerstev:

- glede na povpraševanje in razpoložljivost,
- glede na projektne faze, ki so v pristojnosti zasebnega ponudnika.

V 'povpraševalno-osnovanih' partnerstvih (demand based PPPs) zasebni sektor prevzame tveganje povpraševanja po storitvah. To pomeni, da v primeru manjšega števila uporabnikov podjetje trpi izgubo, državi pa ni treba priskočiti na pomoč. Podjetje se tukaj financira iz plačil uporabnikov (npr. iz cestnin) ali pa iz tako imenovanih zakritih uporabnin (shadow tolls), kjer storitev namesto uporabnika plačuje država (vendar tudi na osnovi povpraševanja). V primeru ceste so plačila države odvisna od števila kilometrov, ki so jih prevozili uporabniki, v primeru vodovoda pa od števila litrov porabljene vode. Nasprotna oblika so 'razpoložljivostno-osnovana partnerstva' (availability based PPPs), kjer zasebni sektor ni odgovoren za povpraševanje, ampak za razpoložljivost storitve. To pomeni, da mora biti storitev na voljo takrat in v takšni obliki, kot to predpisuje pogodba. Država za razpoložljivost podjetju izplačuje pogodbeno določeno ceno, ne glede na to, ali se storitev uporablja ali ne. Ta oblika partnerstev je danes vse bolj popularna, saj mnogi projekti ne ustvarjajo povratnih prihodkov, da bi bili lahko osnovani na povpraševanju, nekateri drugi pa so predragi in predolgotrajni, da bi zasebnik tvegala bankrot, če se mu čez deset let povpraševanje nenadoma zniža. Primer je, če bi zasebnik zgradil šolo in jo upravljal 30 let, a bi vmes prišlo do znižanja rodnosti ali odseljevanja ljudi, zaradi česar bi šola nenadoma ostala prazna.

Delitev glede na povpraševanje ali razpoložljivost je včasih nepraktična, saj se redko zgodi, da bi en sektor v celoti prevzel eno ali drugo tveganje. Zato je posebej aktualna

delitev na osnovi spajanja oziroma integraciji projektnih faz, za katere je pristojen zasebni sektor. Navedejo se lahko vse integrirane faze ali zgolj najpomembnejše, vendar vedno v smiselnem zaporedju. DB projekt recimo pomeni, da bo zasebni sektor sestavil načrt za infrastrukturo (*Design*) in jo potem zgradil (*Build*). Če bi zasebnik projekt tudi financiral (*Finance*) in ga potem neko obdobje upravljal (*Operate*), bi se projekt navajal kot DBFO projekt. Še ena tipična faza, ki se pogosto pojavlja, je T (*Transfer*). Pomeni, da se na tisti točki, kjer stoji črka T, lastništvo nad infrastrukturo prenese z zasebnika na javni sektor (med izgradnjo je lastnik infrastrukture običajno zasebni sektor, saj se na ta način najučinkoviteje prenesejo tveganja izgradnje). Transfer se lahko zgodi takoj po izgradnji (BTO) ali pa po končanem obdobju upravljanja (BOT). Če se v besedo doda še en O, pomeni da zasebnik še naprej ohrani lastništvo nad virom (Own). V BOO torej infrastruktura za vedno ostane v zasebnih rokah, vendar je takšnih partnerstev danes izredno malo. Obstajajo tudi druge, redkejšje faze. Če bi bila infrastruktura že zgrajena in bi jo bilo potrebno zgolj najeti, bi na začetek postavili črko R (*Rent*). V kolikor bi moral zasebnik vir kupiti, bi vstavili črko B (*Buy*), in če bi ga moral pred uporabo še obnoviti, bi zopet vrinili črko R (*Renew*). Če bi moral del vira naknadno razviti, bi dodali še en D (*Develop*). Nadalje, M (*Maintain*) pomeni, da bo zasebnik strukturo vzdrževal, a ne nujno tudi upravljal. Pogosto zasebnik infrastrukturo zgradi in jo potem v zameno za protiplačilo oddaja javnemu sektorju. V tem primeru se uporablja črka L (*Lease*). Kot zanimivost si pogledjmo naslednjo tabelo, ki ponazarja lastnosti različnih oblik JZP. (Pintar 2009, 51–53)

Tabela 2.2: Lastnosti JZP oblik

TIP POGODBE	Javni projekt vzpostavitev	Zasebni projekt				
		JZP				
		Fransiza	DBFO (Design-build- finance-operate)	BTO (Build-transfer- operate)	BOT (Build-operate- transfer)	BOO (Build-own- operate)
Izgradnja	Javni sektor	Javni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor
Obratovanje	Javni sektor	Zasebni sektor				
Lastništvo	Javni sektor	Javni sektor	Javni sektor	Zasebni sektor med izgradnjo, potem javni sektor		
Kdo plača izgradnjo	Javni sektor	Javni sektor	Javni; javni in zasebni; zasebni sektor	Javni sektor	Javni sektor	
Kdo plača storitev	Javni sektor	Uporabniki	Javni sektor ali uporabniki	Javni sektor ali uporabniki	Javni sektor ali uporabniki	Zasebna podjetja, javni sektor ali uporabniki
Kdo je plačan	/	Zasebni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor	Zasebni sektor

Vir: Yescombe (2007, 12) in FHWA.

Poleg definicije, elementov in tipov partnerstev si je smiselno pogledati, v katerih sektorjih se pojavljajo in kako sta videti poenostavljeni proces formiranja JZP projekta ter financiranje projekta.

2.3.1. Sektorji, v katerih se uporabljajo JZP

Najbolj običajna področja, na katerih lahko najdemo partnerstva, so transport, v okviru katerega najdemo ceste, tunele, avtoceste, železnice, tramvaje, letališča in luke. Pogosta so tudi na področju energetike, kjer jih najdemo v proizvodnji in distribuciji energentov (predvsem elektrika in plin), in v komunalnih storitvah, kjer segajo od odvajanja in tretmaja odpadnih vod, dobave čiste vode (vodovodi in vodni viri), odvoza in segmentacije smeti, reciklaže in celo do namakalnih sistemov. Poleg tega jih najdemo v zdravstvu – predvsem na področju bolnišnic in zdravstvenih domov, in v izobraževanju, kjer pokrivajo šolsko infrastrukturo (predvsem osnovne in srednje šole), muzeje in knjižnice. Precej pogosto področje je tudi varnost, v okviru katere segajo od zaporov, policijskih stavb, infrastrukture in opreme za sodišča do protipoplavnih sistemov, ponekod pa celo na področje vojske (recimo dobava goriv letalom v zraku in podobno). Ne nazadnje pa jih najdemo še na področju upravljanja stavb za javno upravo, športnih štabionov in tako dalje.

Kadar govorimo o partnerstvih, se običajno nanje nanašamo kot na univerzalen mehanizem, ki je enako uporaben na vseh področjih. A že zdrava pamet nam pove, da temu ne more biti tako. Različni sektorji pomenijo različno kompleksnost infrastrukture in storitev, različen tempo sprememb okoliščin in tehnologij, kar skupaj sledi v različno (ne)dovršenost pogodb. Kateri sektorji so bolj naklonjeni uporabi partnerstev in ali sploh lahko rečemo, da je nek sektor v celoti ugoden za uporabo partnerstev? (Pintar 2009, 158)

Riess (2005, 13) je v raziskavi ugotovil, da je vsaka javna storitev sestavljena iz več delov, ki jih lahko na grobo razdelimo med jedrne (ključne) in podporne storitve. Lahko rečemo, da so jedrne storitve tiste, ki zadovoljujejo osnovno potrebo družbe na določenem področju, podporne pa tiste, ki pripomorejo k učinkoviti in kvalitetni izvedbi jedrnih storitev. Na primer za bolnišnice lahko rečemo, da sta jedrni storitvi zdravniška pomoč in zdravstvena oskrba, medtem ko so podporne storitve prehrana, ogrevanje, čiščenje, bivanje in podobno. V zaporih med jedrne storitve spadajo korekcijska prevzgoja, varovanje in kaznovanje, medtem ko je v šolah to proces izobraževanja in usposabljanja. Vendar obstajajo področja, kjer delitev na jedrne in podporne storitve ni tako jasna. V transportu, vodovodu ali na področju komunalnih storitev je dokaj težko dokazati, da nekaj nima 'jedrnega' vpliva na končno storitev.

Partnerstva so pogosto zastavljena tako, da javni sektor izvaja jedrne storitve (kadar so visoko kompleksne ali kritičnega pomena za družbo), medtem ko zasebni sektor prevzame odgovornost za podporne storitve in za primerno stanje infrastrukture. Kadar je neka storitev tako kompleksna, da je pogodbeno neopredeljiva, jo lahko razdelimo na manjše dele in potem zasebniku poverimo tiste dele, ki so pogodbeno opredeljivi. Na primer na področju avtocest lahko zasebnik pobira cestnine.

Najpomembneje se je torej zavedati, da so partnerstva lahko aplikativna v vseh sektorjih, ampak pod pogojem, da je storitev možno natančno specificirati. Zato običajno ni smiselno na partnerstva gledati s stališča različnih sektorjev, ampak skozi prizmo jedrnih in podpornih storitev ter skozi njihovo kompleksnost. Študija, kateri

sektorji so primerni za uporabo JZP, je dala v nadaljevanju predstavljene rezultate. (Pintar 2009, 164)

Tabela 2.3: Primernost sektorjev za uporabo JZP

Področja, primerna za uporabo JZP:	Področja, ki so na meji primernosti (odvisno od situacije):
– Ceste – Mostovi – Predori – Bivalne storitve – Voda – Odpadki in odpadne vode	– Železnice – Letalske storitve – Bivalne storitve (zopet) – Voda (zopet) – Odpadki in odpadne vode (zopet)
Področja, ki so načeloma neprimerna za uporabo JZP (vsaj njihova jedrna dejavnost):	
– Šolstvo – Zavori – Zdravstvo – Predvsem pa informacijski sistemi (najmanj primerni zaradi hitrega razvoja, navezanosti na ostale kritične sisteme in ker je tu težko zamenjati izvajalca).	

Vir: Riess (2005, 19–26).

Nekatere storitve preprosto niso primerne za JZP, ker so:

- *preveč kompleksne (za specifikacijo ali za kasnejše merjenje/monitoring),*
- *se prehitro razvijajo ali*
- *so preveč pomembne za delovanje družbe.*

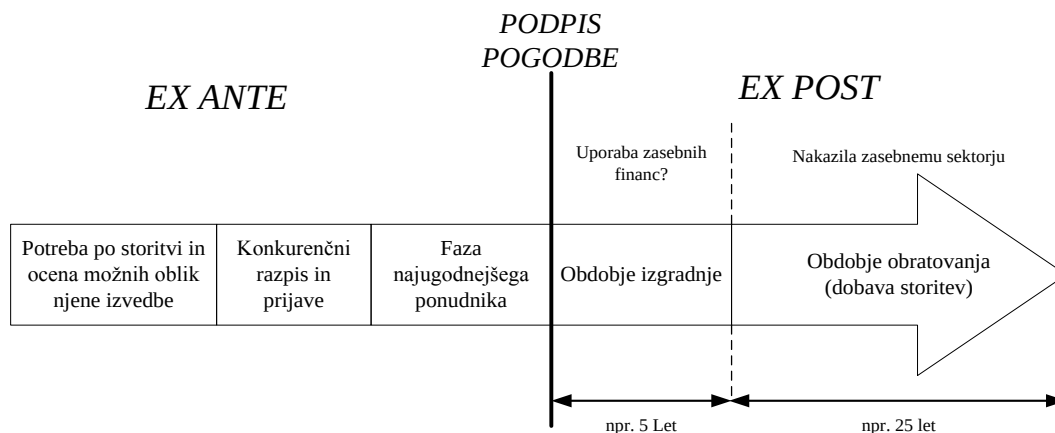
Kadar jedrna dejavnost ni vključena v JZP pogodbo, to zmanjša učinkovitost oziroma možnosti za prihranke. V tem primeru je potrebno razmisliti, ali se storitev še vedno splača izvajati skozi JZP. Ugotovili so, da so recimo v primeru železnic in letališč možni zelo veliki prihranki, vendar so tudi negativne posledice lahko zelo velike.

Opravljen je bil pregled, v kolikšni meri države upoštevajo zgornjo delitev. Ugotovili so, da je v Veliki Britaniji zgolj 17–30 % projektov postavljenih na primernem področju, v EU pa okrog 83 % projektov (Riess 2005, 27). (Pintar 2009, 165)

2.3.2. Proces formiranja in financiranja JZP projekta

Nastajanje JZP projekta je sestavljeno iz določenih segmentov.

Model 2.4: Procesne faze JZP projekta

Vir: Price (2008).

Vse tri faze pred podpisom pogodbe se imenujejo ex ante faze. V njih se javni sektor odloči, da bo določeno storitev izvedel skozi JZP, oblikuje in izda se razpis, podjetja se prijavijo, opravi se filtriranje ponudb, dokler ni izbran najugodnejši ponudnik, čemur sledita še usklajevanje in dejanski podpis pogodbe.

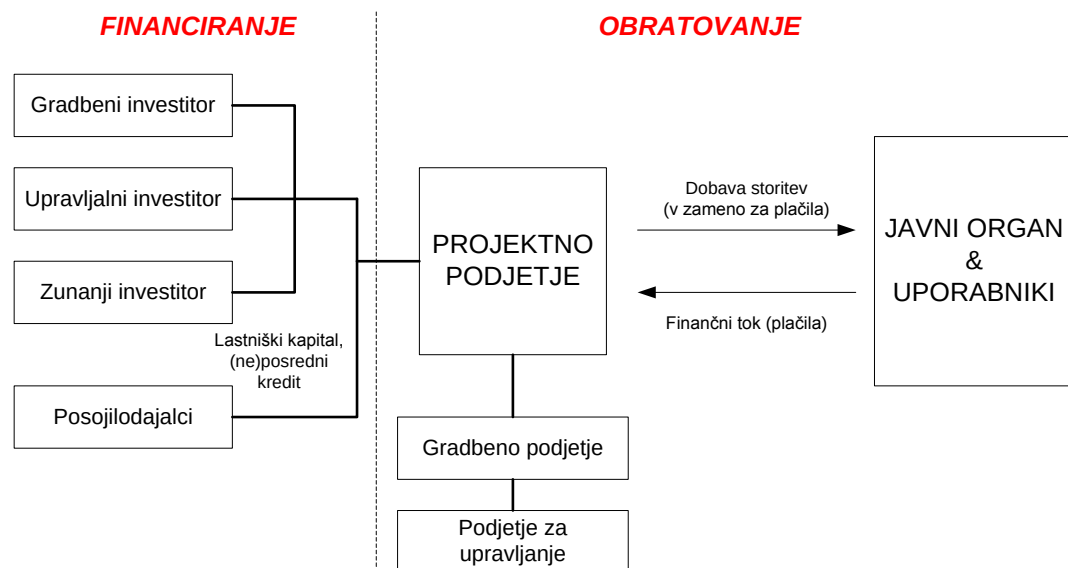
Ex post obdobje (po podpisu pogodbe) vsebuje dve glavni fazi. Najprej izbrani ponudnik v najkrajšem možnem času vzpostavi potrebno infrastrukturo, ki jo v drugi fazi uporablja za izvajanje storitev, v zameno pa od javnega sektorja ali uporabnikov prejema določena nakazila. Tipi projektov, kot sta BOT in DBFO, torej zadevajo zgolj ex-post obdobje in ne omogočajo celovitega pogleda na JZP proces.

Ljudje si pogosto zmotno predstavljamo, da se za pojmom 'zasebni izvajalec' skriva zgolj ena, monolitna oseba – projektno podjetje⁴. Takšna partnerstva so zelo redka, saj eno podjetje po navadi ni zmožno izpeljati tako kompleksnih, kapitalsko zahtevnih in dolgotrajnih projektov. Projektno podjetje je običajno konzorcij zasebnih podjetij, med katerimi vsako doprinese določene vire in sposobnosti. Projektna podjetja se med seboj

⁴ Special purpose vehicle (SPV).

močno razlikujejo, saj imajo različni projekti različne cilje. Posledično sta njihova struktura in delovanje visoko prilagojeni. Za boljšo predstavo si oglejmo poenostavljen model, ki kaže, kako se projektno podjetje financira (če JZP vključuje zasebne finance). (Pintar 2009, 56–57)

Model 2.5: Projektno podjetje: struktura obratovanja in financiranja

Vir: HM Treasury (2003, 37).

Na strani obratovanja je projektno podjetje sestavljeno iz gradbenega podjetja, ki osnuje in zgradi infrastrukturo, ter iz podjetja za upravljanje, ki infrastrukturo upravlja skozi preostanek pogodbenega obdobja. Podjetji v izhodišču oblikujeta dizajn, ki ima tem cenejšo izgradnjo in tem nižje obratovalne stroške, s čimer se maksimizira dobičkonosnost.

Na strani financiranja vidimo, da se projektno podjetje napaja vsaj iz treh ali štirih različnih virov. Prvi v vrsti sta gradbeno in upravljalno podjetje, ki sta nosilca projektnega podjetja in ki svoja sredstva vložita v obliki lastniških sredstev. Lastniška sredstva pogosto vloži tudi zunanji investitor (recimo finančni sklad ali pokojninska shema), ki ga partnerstvo zanima kot dolgoročna naložba. Ta trojica uspe običajno zbrati okrog 10 %, 20 %, včasih 30 % potrebnih sredstev za vzpostavitev projekta. Vsa ostala sredstva mora projektno podjetje pridobiti od posojilodajalcev – klasično

zadolževanje, podrejeni dolg, pogosta pa je tudi izdaja zasebnih obveznic. Javni sektor lahko k temu doda še javne subvencije in garancije ter morda tudi javne obveznice ali lastna kreditna sredstva. (Pintar 2009, 58)

Zanimivo je tudi vprašanje, kako drag je kapital v JZP projektih in kateri so njegovi viri. Na Škotskem so raziskali nekaj projektov na področju izobraževanja in posredovali v nadaljevanju predstavljeno gradivo.

Tabela 2.6: Cena kapitala v šestih JZP šolah

Kreditna sredstva	Podrejeni dolg	Ocenjena stopnja vračanja lastniškega kapitala	Skupaj povprečna cena zasebnega kapitala
6 do 7 % na leto	10 do 16 % na leto	15 do 29 % na leto	7 do 13 % na leto

Vir: Audit Scotland (2002, 58).

Optimizacija lastniške strukture seveda pomeni tem manj lastniških sredstev in tem več kreditnih sredstev, saj na ta način znižamo kreditne obresti in zvišamo dobiček na vložena lastniška sredstva. Na tem mestu je morda smiselno le še pogledati, kakšen naj bi načeloma bil doprinos zasebnih sredstev v JZP projektu in ali ta načela delujejo tudi v praksi.

Tabela 2.7: Kreditna in lastniška sredstva – učinki (teorija in praksa)

Oblika financ	Vloga (v teoriji)	Vloga (praksa)
Kreditna sredstva	- Dobava potrebnih sredstev	→ Deluje
	- Disciplina v analizi in alokaciji tveganj	→ Deluje
	- Dobro gospodarjenje	→ Deluje
	- Monitoring projekta tekom cele pogodbene dobe	→ (se izvaja)
	- Opozorilni sistemi za neuspešnost	→ Deluje (kjer podatki)
	- Vstop v podjetje in rešitev problemov	→ Banke niso vstopale
	- Izguba v primeru propada projekta	→ Deluje zelo omejeno
Lastniška sredstva	- Dobava potrebnih sredstev	→ Deluje
	- Integriranje faz projekta (dizajn, izgradnja, upravljanje) ter vzdrževanje	→ Deluje (različno)
	- Trajen menedžment učinkovitosti	→ Dobri prvi znaki
	- Trajen menedžment klienta	→ Dobri prvi znaki
	- Razreševanje nastajajočih problemov	→ Nekaj rezultatov
	- Izguba dela ali celotne investicije v primeru propada projekta	→ Deluje

Vir: PricewaterhouseCoopers (2008, 6–8).

Sedaj, ko smo osmislili partnerstva, si pogledjmo njihove prednosti in slabosti, sektorje, v katerih se pojavljajo, in rezultate njihove uporabe.

2.4. Namen, prednosti in slabosti JZP

JZP so javna politika, katere namen je predvsem povečati vlogo zasebnega sektorja pri vzpostavljanju nove ali obnovi stare javne infrastrukture (družbene ali gospodarske) in upravljanju javne infrastrukture za izvedbo javnih storitev. Cilj JZP je razbremenitev javnih financ in zvišanje učinkovitosti javnih dejavnosti. (Pintar 2009, 11)

Partnerstva so primarno mehanizem za vzpostavljanje infrastrukture, ki pa ima s pripadajočimi storitvami v družbi zelo pomembno razvojno vlogo. Sharma (2012, 151) recimo navaja študije:

- da infrastruktura ugodno pozitivno vpliva na gospodarsko rast (študije: Aschauer, Canning in Pedroni, Nadiri in Mamuneas);
- da pomanjkanje infrastrukture negativno vpliva na obstoječe gospodarstvo (študije: Raj, Hanmer, Willoughby, Estache, Bartholomew);
- da infrastruktura spodbuja produktivnost in učinkovitost (študije: Mitra, Sharma in Sehgal);
- da infrastruktura znižuje revščino ter njene posredne učinke (študije: Ali in Pernia, Bartholomew);
- da partnerstva zvišujejo dostopnost storitev, učinkovitost, kakovost storitev, imajo pozitivne fiskalne učinke in izboljšajo delovno učinkovitost (študije: Harris, Andres, Francsey).

Partnerstvom se pripisuje mnogo različnih prednosti, vendar jih lahko združimo v dva krovna argumenta za partnerstva. Prvi argument je *proračunski oziroma fiskalni argumenti*, ki trdi, da partnerstva državam omogočajo pridobivanje dodatnih finančnih sredstev (transparentno ali pa prikrito) za javne projekte. Drugi argument je *argument učinkovitosti*, ki pravi, da partnerstva omogočajo bolj učinkovite projekte, s katerimi se privarčuje finančna sredstva, izboljša dostopnost in kakovost storitev, izboljša se izvajanje vodenje projektov ter omogoča še vrsto

drobnejših prednosti. Oba argumenta sem obširno obravnaval v knjigi (Pintar 2009, poglavje D), v nadaljevanju disertacije pa predstavil le nekaj ključnih izsledkov iz knjige.

Prvi in glavni razlog za razširjenost partnerstev je, da omogočajo dodatna (zasebna) finančna sredstva za izgradnjo zelo drage javne infrastrukture. Države so se v preteklosti mnogokrat znašle v situaciji, ko jim je zmanjkalo sredstev celo za nujne projekte. V takšnem primeru sta obstajala zgolj dva izhoda – prvi je bil dodatno javno zadolževanje, drugi pa, da so države odprle vrata zasebnim financam. Prva možnost, dodatno javno zadolževanje, je danes v Evropski uniji močno omejena s tako imenovanimi Maastrichtskimi kriteriji. Njihov namen je zajezi pretirano zadolževanje, saj to vodi v makroekonomsko nestabilnost in v zmanjšano fleksibilnost javnih financ (na primer v primeru naravnih katastrof ipd.). Ker se države tega problema načeloma zavedajo, so zadolževanje omejile tudi s svojo zakonodajo. Omejujejo recimo zadolževanje občin in regij ali pa postavljajo še strožje okvirje državnemu zadolževanju.

Vse tiste države, regije in občine, ki so že maksimalno zadolžene, jih ta pravila potisnejo v kot. Njihova realna izbira pri vzpostavljanju projektov ni med javnimi in zasebnimi financami (saj nimajo razpoložljivih javnih sredstev), ampak med zasebnimi financami in neizvedbo projekta. (Pintar 2009, 78–79)

2.4.1. Proračunski argument za JZP

Zasebna sredstva, ki jih omogočajo partnerstva, so lahko dodatna ali nadomestna javnim financam. Če so zasebne finance »dodatne«, pomeni, da se uporabljajo v tistih projektih, za katere je javnih financ zmanjkalo, pri čemer ni važno, ali je projekt zaradi njih dražji ali manj učinkovit, kot bi bil sicer ... Če pa so zasebne finance »nadomestne«, pomeni, da se uporabljajo zgolj tam, kjer njihova prisotnost zniža ceno projekta in dvigne učinkovitost. Nadomestna sredstva so torej učinkovita-dodatna sredstva. (Pintar 2009, 79)

Razlika med dodatnimi in nadomestnimi sredstvi je v praksi pogosto zamegljena, saj se države, kadar jim primanjkuje denarja, potrudijo dodatna sredstva zamaskirati kot nadomestna. Ilustrativen primer je neka madžarska JZP šola. V pripravi projekta je bila JZP opcija ocenjena na £97,5 milijona, klasična javna izvedba pa na £83 milijonov (brez vračunanih tveganj). Vendar je že pred začetkom vlada projektantom signalizirala, da javnega denarja za ta projekt ni in da gre za izbiro med 'JZP ali nič'. Sledila je izravnava tveganj javnega projekta, ki je, naključno ali ne, stroške dvignila na £99 milijonov – torej £1,5 milijona več od JZP opcije, ki je bila potem izbrana kot cenejša opcija (UNISON 2002b, 23). (Pintar 2009, 80–81)

Ponekod so se pojavila mnjenja, da Velika Britanija brez JZP (PFI) ne bi uspela obnoviti že več kot 20.000 šol in izvesti vrste transportnih projektov. Takšen argument izraža dodatnost in ne nadomestnost zasebnih sredstev. Vendar to ni nujno slabo – vprašati se moramo, ali je bolje imeti dražji ali celo manj učinkovit projekt, ali pa biti brez njega. Dejstvo, da »ni« ekonomskega argumenta, še ne pomeni, da ni nobenega drugega argumenta. (Pintar 2009, 81)

Je pa pomembno, da ob tem ne gre za prikrivanje zadolževanja, kjer se projekt računovodsko beleži na bilanco zasebnega podjetja, dejansko pa je država v pogodbi obvezana k izdatkom, ki bi morali biti beleženi v javni proračun.

Po navodilih Eurostata je lahko projekt kot strošek pisan zgolj na enega partnerja (le na javnega ali le na zasebnega). Do leta 2008 je načeloma veljalo, da se projekt piše v bilanco tistega partnerja, ki poleg tveganja izgradnje (A) nosi tudi tveganje razpoložljivosti (B) ali tveganje povpraševanja (C). Torej $A + B$ ali $A + C$ (vsekakor pa če $A + B + C$) (IMF 2004, 23). V letu 2008 je pomemben poudarek dobil tudi vpliv nad projektom, kjer se lahko spomnimo primera Boeing, ko je vlada ZDA želela nakup vojaških letal skriti pod masko zasebnega projektne podjetja, ki ga je dejansko kontrolirala sama. Računsko sodišče je ta naklep sprevidelo in nakup uvrstilo v javni proračun. (Pintar 2009, 83)

Kadar pri proračunskem argumentu govorimo o nadomestnih sredstvih, pa imamo dejansko v mislih že drugi argument za partnerstva – višjo učinkovitost. Edina druga opcija je še, da govorimo o prealitivni stroškov na uporabnika, kar dejansko pomeni novo obliko 'obdavčitve', saj bi država v preteklosti takšen projekt financirala iz javnih sredstev, sedaj pa morajo uporabniki nenadoma začeti za storitev plačevati (recimo cestnina za JZP predor, medtem ko so vsi ostali predori v državi brezplačni).

Zaradi izrazitega pomena zasebnih financ za razvoj partnerstev sem moral biti v analizi pozoren na finančne institucije na področju javnega zadolževanja in potreb po dodatnih sredstvih ter na kupno moč prebivalstva, ki je potrebna za prenos stroškov z države na uporabnike.

2.4.2. Argument učinkovitosti JZP

Partnerstva črpajo svojo učinkovitost iz simbioze prednosti javnih in zasebnih kapacitet. Zasebni sektor je boljši v produkcijski učinkovitosti, javni pa v alokacijski učinkovitosti in zagotavljanju standarda storitev. Vendar je treba paziti, da se kapacitete obeh sektorjev združijo tako, da pridejo do izraza njune prednosti in ne njune slabosti.

Navedel sem štiri glavne vire učinkovitosti. Prvi temelj je • uvedba konkurence na področjih, ki so bila prej javni monopol – o tem govorita De Bettignies in Ross (2004, 139). Ostali trije viri so • delitev tveganj, • integracija projektnih faz in • zasebno lastništvo, ki jih omenja Vålilä (2005, 107–108). Seveda imajo partnerstva ogromno različnih, podrobnejših prednosti, recimo da dvigujejo finančno in tehnično inovativnost, da izboljšajo efikastnost projektov, efektivnost projektov in tako dalje. Te in druge prednosti sem podrobno obravnaval v svoji diplomski nalogi (Pintar 2006) ter podrobneje v že omenjeni knjigi.

Konkurenca

Konkurenca kot mehanizem prida k učinkovitosti tam, kjer je prej ni bilo. Njen učinek je, da zniža cene ali zviša kvaliteto. Pri tem ne smemo pozabiti, da četudi se je storitev

prej izvajala zgolj javno, to še ne pomeni, da ni vsebovala nobenega elementa konkurence, saj se države danes pogosto trudijo vzpostavljati notranjo konkurenco in druge mehanizme motivacije.

Ker so partnerstva običajno naravni monopoli, je treba konkurenco na trgu nadomestiti s konkurenco za trg (De Bettignies in Ross 2004, 139). Nesmiselno bi bilo imeti več šolskih kuhinj v eni manjši šoli, kjer bi vsaka kuhinja na vso moč tekmovala za šolarje. ... V javnih dejavnostih se konkurenca po navadi izvaja pri vstopu na trg, po vstopu na trg pa je zmagovalec monopolist, katerega moč je omejena z njegovo lastno ponudbo na razpisu (šolske kuhinje, vodovodne storitve, smetarske storitve ...). (Pintar 2009, 88)

Demsetz (1986) je izničil dvome, ali lahko konkurenca za trg nadomesti konkurenco na trgu. Dokazal je, da ponudnike prisili v znižanje stroškov, v dvig kvalitete in v inoviranje, pri čemer nezadovoljivi rezultati vodijo v kaznovanje – na primer v prekinitev pogodbe, izgubo dobrega imena in izgubo bodočih poslov. Seveda je zmožnost kaznovanja povsem odvisna od pogodbe in od pogajalske moči javnega partnerja.

V 70. letih so v ZDA ugotovili, da konkurenca zniža stroške za 15–29 %, v nekaterih primerih pa celo za 41 %. Vendar sta Domberger in Jensen (1997, 72) tudi prikazala, da so številke nekoliko pretirane zaradi:

- načina ocenjevanja sprememb v ceni,*
- merjenja sprememb v kvaliteti,*
- razlikovanja med efektom konkurence in efektom zasebnega lastništva.*

Dokaz učinkovitosti na lokalni in nacionalni ravni je študija uvedbe programa obveznega javnega razpisa, ki so ga Britanci uvedli leta 1994. Ugotovili so, da je mehanizem obveznega razpisa na lokalni ravni prihranil med 10–18 % sredstev, na nacionalni ravni pa med 13–15 % (Domberger in Jensen 1997, 76–77). (Pintar 2009, 88–93)

Konkurenca ima lahko poglobiten problem, to je prenizko število ponudnikov z različnimi pričakovanji o produkcijskih stroških. Problem se pojavi:

- če ima zgolj eno podjetje potrebne kapacitete za izvedbo projekta,
- če ima neko podjetje na tem področju dolgoročen monopol,
- če so za trg značilni visoki vstopni stroški (recimo pri JZP stroški prijave na razpis)⁵,
- če obstaja nevarnost, da bo država storitev izvajala sama,
- če podjetja menijo, da je država podrobno seznanjena s proizvodnimi stroški.

Sappington in Stiglitz (1987, 572) navajata, da se na največje projekte povprečno prijavita manj kot dva ponudnika. V partnerstvih je konkurenca še bolj otežena, saj je javna infrastruktura običajno gospodarsko podcenjena, poleg tega pa ima ta infrastruktura velike stroške propada, kar odganja potencialne zasebne vlagatelje (IMF 2004, 14). (Pintar 2009, 89–90)

Glavna misel za naprej je torej, da mora imeti država ustrezne institucije za izpeljavo konkurenčnega postopka, ki kakovostno nadomesti konkurenco na trgu s konkurenco za trg. To ne pomeni zgolj ustreznega postopka pred razpisom, tekom razpisa in po izbiri preferenčnega ponudnika, ampak tudi ustrezne postopke in kapacitete za spodbujanje prijav na razpis (recimo subvencije za prijavitelje, bančne garancije itd.).

Delitev tveganj

Naslednji vir učinkovitosti v partnerstvih je delitev tveganj, ki pomeni prenos posameznih tveganj na tistega partnerja, ki jih najbolj obvladuje. Ker so partnerstva zaradi svoje dolgotrajnosti in zapletenosti izpostavljena mnogim tveganjem, se bosta partnerja potrudila, da se tveganja ne uresničijo in da ne pride do nepotrebnih stroškov. Delitev tveganj je torej zelo močan mehanizem motivacije, saj je vsak partner načeloma v celoti odgovoren za posledice tveganj, ki jih nosi (npr. zasebni partner bi naj bil odgovoren z vsem lastniškim in dolžniškim kapitalom) (UNISON 2002b, 35).

⁵ Da bi spodbudili prijave, se države včasih odločijo podjetjem sofinancirati pripravo njihovih ponudb, saj ocenijo, da bodo stroški sofinanciranja nižji od stroškov v primeru slabe konkurence.

Delitev običajno ni mišljena v smislu, da si partnerja delita vsak 50 % nekega tveganja, ampak da si partnerja razdelita tveganje kot celoto (Yescombe 2007, 242) oziroma tega preneseta na podizvajalce ali uporabnike. Pri prenosu tveganj je zelo pomembno, da ima nosilec proste roke pri upravljanju tveganj, sicer ne bo maksimalno učinkovit. (Pintar 2009, 97)

Jin in drugi (2012, 297–310) so ugotovili, da je nekoč popularen koncept »optimalne delitve tveganj« pomanjkljiv, ker ne upošteva posvečenosti upravljanju s tveganji. Ugotovili so, da ga je možno določiti s komponentami, kot so • splošen odnos do tveganj, • lastno dožemanje zmožnosti upravljanja posameznega tveganja, • dožemanje nagrade za nošenje tveganja. To je pomembno predvsem zato, ker nam pokaže, da institucija brez institucionalne kapacitete in motivacije za pravilno delovanje vseeno ne daje nujno želenih rezultatov.

Če so tveganja prenesena učinkovito in pravilno, so učinki lahko zelo pozitivni:

- pravočasno ali celo predčasno postavljen projekt,
- izpolnitev finančnih okvirjev projekta ali celo prihranek,
- življenjski stroški projekta so že upoštevani v finančnih projekcijah projekta,
- kvaliteta infrastrukture in storitev se ohrani ali celo zviša.

Tveganja lahko delimo na različne načine – IMF (2004, 13) jih razdeli na projektna tveganja (notranja) ter tržna tveganja (zunanja). Eurostat projektna tveganja nadalje razdeli na tveganja izgradnje, razpoložljivosti in povpraševanja, Yescombe pa jih razdeli še podrobneje, kakor prikazuje spodnja tabela.

Tabela 2.8: Matrika tveganj

Faza tveganja	Kategorija tveganja	Narava tveganja
Splošno	Politična	Politična opozicija projektu Sprememba zakonodaje
	Ekonomska	Obrestne mere Inflacija
Faza izgradnje	Zemljišče	Pridobitev zemljišča Stanje zemljišča Dovoljenja Okoljevarstvena dovoljenja in tveganja Arheologija in fosili Dostop, služnostna pravica do poti Povezave do zemljišča Protestniki Odprodaja odvečnih zemljišč
	Izgradnja	Gradbena podpogodba Gradbeni podizvajalec Prilagoditve cen Spremembe s strani javnega sektorja Tveganja gradbenega podizvajalca Dohodki tekom izgradnje
	Dokončanje	Zamude gradbenega podizvajalca Ostali viri zamud Dizajn Uspešnost
Faza obratovanja	Obratovanje	Tveganje povpraševanja Mreža Izplačila (dohodki) Razpoložljivost in storitve Stroški obratovanja (opex) Vzdrževanje
	Terminacija	Propad zasebnega izvajalca Terminacija s strani javnega sektorja Višja sila Rezidualna vrednost sredstev

Vir: Yescombe 2007, 246).

Pri delitvi tveganj le-teh ne smemo preveč prenesti na zasebnega partnerja, zlasti če jih ne more obvladovati (recimo tveganje inflacije in devalvacije tujih valut), saj ga to demotivira, onemogoči pri pridobivanju kreditov in garancij, lahko pa ga tudi pahne v stečaj.

Britansko finančno ministrstvo, ki je bilo priča nastanku stotinam JZP projektov, je navedlo sledečo primerno osnovno tveganj (HM Treasury 2003, 35–36). JAVNI partner ohrani: • tveganje zadostnosti infrastrukture oziroma vira, • tveganje potreb po spremembah, • tveganje ustreznih standardov dostave produktov, • tveganje povpraševanja in • splošno tveganje inflacije. ZASEBNI partner pa prevzame • tveganje doseganja standardov dostave produktov, • tveganje prekoračitve stroškov pri izgradnji, • tveganje pravočasnega dokončanja vira, • tveganje višine stroškov dostave

produktov, • tveganje industrijske in fizične škode vira ter • včasih tudi določena tržna tveganja. (Pintar 2009, 106)

Praktičen primer razdelitve takšnih tveganj navaja Saunders, ki je v ZDA deloval na področju JZP infrastrukturnih projektov, kot so avtoceste.

Tabela 2.9: Primer matrike tveganj za JZP infrastrukturni projekt

Vrsta tveganja	Vir tveganja	Nosilec tveganja
Tveganja glede zemljišča		
Stanje področja	Stanje tal in podpornih struktur	Pogodbeni gradbenik
Priprava področja	Odkup zemljišča, premoženjske pravice, onesnaženost, pridobivanje dovoljenj, komunalne obveznosti	Projektno podjetje
	Predčasne zemljiške obveznosti	Javni organ
Uporaba zemljišča	Poseben status zemljišča	Javni organ
Tehnična tveganja		
	Napake v specifikacijah razpisa	Javni organ
	Napaka v obliki pogodbe	Oblikovalec pogodbe
Tveganja izgradnje		
Preseženi stroški	Neučinkovito delo in neupravičena poraba materialov	Pogodbeni gradbenik
	Zakonodajne spremembe, zamude pri dovoljenjih, ipd.	Projektno podjetje/investitorji
Zamuda pri dokončanju	Pomanjkanje koordinacije med pogodbeniki, nesposobnost doseganja standardnih načrtov in dovoljenj	Pogodbeni gradbenik
Neizpolnitev kriterijev delovanja	Preslaba kvaliteta/napake v strukturi/neuspešen test za operativno dovoljenje	Pogodbeni gradbenik/projektno podjetje
Tveganja obratovanja		
Preseženi stroški obratovanja	Projektno podjetje prosi za spremembo prakse	Projektno podjetje/investitorji
	Poslovni odnosi, popravila, delovna varnost in zdravje, vzdrževanje, ipd.	Upravljavce
	Javni organ	Javni organ
Zamude ali zapleti pri obratovanju	Krivda upravljavca	Upravljavce
	Javni organ zamuja pri podelitvi in obnovi dovoljenj za izvajanje storitev	Javni organ
Pomanjkanje kvalitete storitev	Krivda upravljavca	Upravljavce
	Krivda projektnega podjetja	Projektno podjetje/investitorji

Vir: Saunders (2006).

Delitev tveganj je pokazala vrsto institucionalnih nujnosti, ki morajo biti vzpostavljene, če želimo partnerstva uporabljati uspešno in frekventno. Javni sektor mora imeti postavljene

institucije na posameznih področjih, kjer bo izvajal partnerstva – recimo, če želimo delati JZP šolo, morajo obstajati natančna pravila glede strukture in delovanja (zlasti rezultatov/outputov) šole – običajno se v partnerstvih zaplete že tukaj, saj javni sektor nima natančno specificiranih dejavnosti, vsaka napaka pa je kasneje predmet novih pogajanj in dodatnih stroškov. Nadalje mora javni sektor znati ta pravila uspešno prenesti na zasebnega partnerja, kar pomeni, da mora znati svoje zahteve ustrezno prenesti skozi pogodbo. Nadalje mora znati izbrati izvajalca, ki bo te zahteve zmožel izpolnjevati, potem pa mora postaviti še ustrezne nadzorne mehanizme, ki jih zasebnik ne bo mogel izigravati, in postaviti mehanizme sankcioniranja ter nagrajevanja za (ne)zadovoljive rezultate zasebnega izvajalca. Vsaka izmed zgornjih faz zahteva ustrezne institucije in ustrezne institucionalne kapacitete (zadostni kadri, znanje, oprema).

Poleg tega, da mora imeti javni sektor ustrezne institucije na področjih, kjer je bil zgoraj omenjen, da obdrži določena tveganja, pa mora imeti ustrezne institucije tudi tam, kjer se tveganja prenesejo na zasebnika – tu mora imeti postavljena ustrezna pravila in zadostne kapacitete, da zna pravilno analizirati in predvideti tveganja (nove tehnologije, ki vplivajo na storitev, in demografski trendi, ki vplivajo na povpraševanje po storitvah), da zna zagotoviti njihovo izpolnjevanje, nadzor in sankcioniranje.

Lastništvo

Načeloma naj bi imel zasebni sektor višjo produkcijsko učinkovitost od javnega, a zakaj? Tako javni kot zasebni sektor imata probleme z motivacijo zaradi različnih notranjih interesov in ciljev ter zaradi asimetrije informacij med naročnikom in izvajalcem. Vendar Brealey in drugi (1997, 12–28) navajajo, da so ti problemi večji v javnem sektorju, ker je ta bolj heterogen in razkropljen, ima bolj nejasne cilje, nima jasnih meril za ocenjevanje uspešnosti in učinkovitosti in ker je zanj veliko bolj verjetno, da ima mehkejšo proračunske omejitve. Pogoji, da bi oba sektorja imela enako učinkovitost, so torej (Välilä 2005, 102):

- enaka asimetrija informacij,*
- enaka zmožnost specificirati, meriti in uveljaviti (izsiliti) lastnosti produkta,*
- neodvisnost transakcijskih stroškov od izvajalca.*

Če bi pogodba med partnerjema urejala prav vse aspekte, in to v popolnosti, potem lastništvo ne bi imelo pomena. Vsaka situacija bi bila predvidena v pogodbi, zato bi se vse odločitve izvajale glede na pogodbo in ne glede na voljo lastnika. Vendar partnerska pogodba nikdar ni popolna. Nikdar ne bomo uspeli predvideti vseh možnih dogodkov in reakcij nanje. In četudi bomo uspeli zaobjeti tem več alternativ, se pojavi problem, da daljša, kot bo pogodba, dražji bo njen nastanek in dražja bodo pogajanja s partnerjem o posameznih (morda že navidezno nesmiselnih) členih. Zaradi nepredvidljive prihodnosti so partnerstva nujno izpostavljena učinkom lastništva in lastništvo je tisto, ki lahko v teh situacijah zvišuje učinkovitost. (Pintar 2009, 110–111)

Hart in Moore (1990) razložita lastništvo na način, da kadar pogajanja med partnerjema propadejo, je lastnik tisti, ki pobere vse koristi, medtem ko druga stran ne dobi ničesar.

V partnerstvih so pomembne tri različne oblike premoženjskih upravičenj nad virom. Prva je pravica do upravljanja vira, druga je pravica imeti korist od vira (recimo profit), tretja pa je pravica do prodaje vira⁶. Če jih predstavim nekoliko drugače, dobim dve ključni obliki za partnerstva. Prva so rezidualne pravice, ki pomenijo, da lastnik ta vir nadzira in koristi ter da mu pripada vse, kar v pogodbi ni podeljeno komu drugemu. Če se recimo pojavijo dohodki ali sprostijo rezervna sredstva, ki niso predvidena v pogodbi, bodo ta sredstva pripadala lastniku. Druga pravica je pravica do prodaje vira, kjer lastnik po izteku partnerstva zahteva vrednost strukture.

Razlog, zakaj sta ti pravici pomembni, je sledeč. Tisti partner, ki ima rezidualno pravico, se bo tekom izgradnje in obratovanja trudil dosežati tem nižje stroške, saj to pomeni več profita, vendar lahko tudi zniža kvaliteto storitev. Lastnik bo šel do tiste meje, kjer mu to še ne bo nakopalo sankcij zaradi prenizke kvalitete. Nasprotno bo tisti partner, ki ima pravico do prodaje vira, izvajal takšne investicije, ki bodo dvigovale vrednost vira, a seveda le pod pogojem, da bodo te neto pozitivne (da ne bo investiral več kot bo iztržil na koncu, ob prodaji) (Riess 2005, 21). (Pintar 2009, 111)

⁶ Klasične pravice so *IUS DISPONENDI* (pravica do razpolaganja), *IUS UTENDI* (pravica do upravljanja oziroma uporabe) in *IUS FRUENDI* (pridobitniška pravica).

Hart (2003) pravi, da v javnih projektih zasebno podjetje ne bo ponotranjilo koristi za družbo (družbene koristi in s tem potrebne kvalitete storitve) in tudi ne operativnih stroškov. Motivacija za investiranje v katero izmed teh dveh bo blizu nič. V partnerstvih podjetje ravno tako ne bo ponotranjilo koristi za družbo, bo pa ponotranjilo operativne stroške, saj bo s tem ustvarilo dobiček. Iz tega sledita dve obliki nepogodbenih investicij, ki jih bo izvajalo podjetje:

- produktivne investicije so tiste, ki znižajo stroške in zvišajo korist oziroma kvaliteto storitve. Podjetje z njimi niža stroške in hkrati ohranja storitev na sprejemljivi ravni, kar je koristno za podjetje, državo in uporabnike. Primer produktivne investicije je menjava navadnih žarnic z varčnimi v javni osvetljavi (skozi čas so stroški obratovanja nižji, hkrati pa je manj primerov zatemnitev), ali pa moderno ogrevanje šol, ki ima nižje stroške in je bolj prijazno okolju;
- neproduktivne investicije so tiste, ki znižajo stroške, vendar znižajo tudi kvaliteto (običajno pod dovoljeno mejo). To je koristno za podjetje, ni pa koristno za državo in za uporabnike. Primer neproduktivne investicije je nadomestitev zaporniških čuvajev z električno ograjo ali pa nadomestitev 100 W žarnic s 60 W. (Pintar 2009, 122)

Tradicionalni javni projekti vodijo v nezadostno investiranje v učinkovitost, medtem ko JZP projekti vodijo v drugo skrajnost, v preveliko investiranje v učinkovitost, ki se rezultira v nižanju kvalitete storitve, ki je vir dodatnih prihrankov (De Bettignies in Ross 2004, 145). Pri neproduktivnih investicijah se bo podjetje potrudilo, da država teh sprememb kvalitete ne bo zaznala, če jih bo, pa da jih vsaj ne bo uspela dokazati. Zato se je v JZP potrebno izogibati projektom, kjer storitve ni možno natančno specificirati (Hart 2003, C72). Del te nevarnosti je tudi dinamičnost posameznih panog. Visoka dinamika panoge (recimo v IKT) pomeni, da je pogodba zaradi mnogih sprememb zelo nepopolna in izpostavljena manipulacijam. (Pintar 2009, 122)

V praksi je težko ločiti med produktivno in neproduktivno investicijo, saj imata obe dobre ekonomske učinke, vpliva na kakovost pa pogosto ne moremo izmeriti (Riess 2005, 24).

Ključne dileme za institucionalno okolje, ki izvirajo iz zasebnega lastništva in prenosa dejavnosti na zasebnika, so torej: • zmožnost primerne specifikacije infrastrukture ter storitve, • vzpostavitev ustreznega nadzora in • predvidevanje 'prihodnosti', da bo tem manj nepogodbenih situacij, oziroma vzpostavitev dobrega mehanizma za dodatna pogajanja in razreševanje sporov za takrat, ko bodo nastopile te nepogodbene situacije.

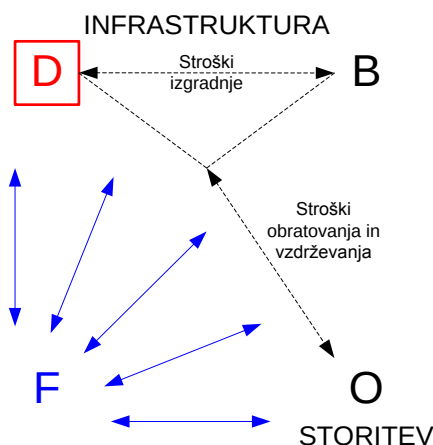
Spajanje/integracija projektnih faz

Integracija faz povzroča višjo učinkovitost zaradi sinergije. Gre za to, da različne faze projekta povežemo v celoto, kjer imajo možnost vplivati ena na drugo. To ne pomeni, da v tradicionalnih projektih takšnih vplivov ni, ampak da so tam veliko bolj omejeni, saj so pristojnosti in interesi vpletenih akterjev povsem drugačni.

V javnih projektih si sinergičnih učinkov želi predvsem država, vendar bodo zasebni ponudniki tej želji ugodili le v tolikšni meri, da bodo zmagali na razpisu za posamezno fazo projekta. Gradbenika recimo ne zanima, kako visoki bodo stroški vzdrževanja in upravljanja infrastrukture. Še več, na razpisu se bo gradbenik potrudil dati tem cenejšo ponudbo, kar bo imelo negativen vpliv na kakovost in bo dejansko dvignilo stroške vzdrževanja in upravljanja. V partnerstvih je slika ravno nasprotna – tukaj je interes zasebnika dejansko višji od države, saj bo poleg delitve tveganj to njegov glavni vir učinkovitosti (možnosti za zmago na razpisu in pridobivanje dobička). (Pintar 2009, 117–118)

Glavni učinek integracije faz je upoštevanje in minimiziranje življenjskih stroškov projekta (Riess 2005, 14). Več kot bo integriranih projektnih faz, večje bodo možnosti za njihovo sinergijo. V poglavju o tipih partnerstev sem omenil vrsto različnih projektnih faz in kot klasično obliko partnerstev izpostavil DBFO, pri čemer D pomeni Design, B pomeni Build, F pomeni Finance in O pomeni Operate. V nadaljevanju si bomo nekoliko pobližje pogledali vplive med fazami. (Pintar 2009, 121)

Model 2.10: Poenostavljen model vplivanja projektnih faz

Integracija 'D' in 'B' faz omogoča, da zasebnik projekta ne oblikuje zgolj po specifikacijah, ki jih je dobil od javnega sektorja, ampak tudi glede na svoje gradbene kapacitete. Podjetje bo izdelalo takšen načrt, da bo tem bolje izkoristilo svoje konkurenčne prednosti, recimo mehanizacijo, znanje, posebne materiale itd. Na ta način bo postala izgradnja infrastrukture, ki je običajno kapitalsko najzahtevnejši del projekta, cenejša. Britanska vlada je dizajn v JZP postavila kot prioriteto, saj zvišuje kakovost in znižuje stroške, rezultat pa je boljše delovanje javnih stavb. Britansko finančno ministrstvo dober in kreativen dizajn navaja kot ključno sestavino vrednosti-za-denar (HM Treasury 2003, 97).

Ko v enačbo integriramo še 'O', pomeni, da mora zasebnik razmisliti še, kakšne stroške mu bo infrastruktura prinašala skozi desetletja obratovanja. Recimo, koliko bo v JZP bolnišnici (npr. pogodba za 30 let) plačal za ogrevanje, elektriko, čiščenje in vzdrževanje, obnovo in tako dalje. Če je struktura slabo zgrajena, bo v fazi obratovanja potrebnih mnogo popravil, izboljšav in vzdrževanje bo drago. Ko integriramo fazo 'O', se bo zasebno podjetje potrudilo, da struktura ne bo ostala v formi zgolj tisto obdobje, ki ga v klasičnem projektu zaobjema 'garancija', ampak tekom celotnega življenjskega obdobja projekta. Ko pa je zasebnik odgovoren še za pridobivanje financ (F) za vzpostavitev projekta, pomeni, da bo ves čas tvegala lastna kreditna sredstva in bo imel večjo finančno disciplino, višje upravljanje njegovih tveganj, izogibal se bo prekoračitvam stroškom, ker bi ga to vodilo v dodatno zadolževanje, in tudi mnogo bolj se bo potrudil infrastrukturo dokončati 'predčasno', saj mu bo to omogočilo hitrejši začetek obratovanja in hitrejšo odplačevanje kreditov in ustvarjanje dobička.

Ta vir je nekoliko samoumeven, vendar pa v njegovi senci preži ovira – ali bo javni sektor res znal v razpisu uspešno povezati projektne faze in ali bo pustil zasebniku dovolj proste roke. Javni sektor v tradicionalnih projektih do potankosti specificira infrastrukturo, v partnerstvih pa naj bi natančno specificiral storitev. Iz sveta poročajo ravno o težavi, da države ne morejo iz svoje kože in preveč podrobno opisujejo projekte, zaradi česar izgubljajo na inovativnosti projektov.

2.4.3. Slabosti JZP

V partnerstvih naj bi se načeloma združile prednosti obeh sektorjev – javnega in zasebnega. Lahko pa se zgodi nasprotno, da se združijo slabosti, kar je še posebej nevarno zato, ker so partnerstva kompleksni in dolgotrajni mehanizmi, v katerih za napako plačujemo mnogo let. Postaviti takšen mehanizem brez podrobnega razumevanja njegovih slabosti je zelo nespametno. Obvladovanje slabosti je tudi ključna kapaciteta institucionalnega okolja, če želimo partnerstva koristiti redno, za več projektov, kot sistemski mehanizem.

Zgoraj sem predstavil štiri glavne vire učinkovitosti in pri vsakem tudi nakazal na glavne slabosti. V nadaljevanju sem na kratko navedel nekaj poglobitvenih slabosti:

- Področje konkurence: nevarnost, da se bo na razpis prijavilo premalo podjetij ali da bo specifično podjetje zmagalo na toliko razpisih, da bo propad podjetja postal nevaren za JZP panogo. Obstaja tudi nevarnost, da se izvajalec toliko ukorenini v izvajanje, da je kasneje nenadomestljiv. Ponekod je konkurenca iznakažena na način, da posamezni drobnejši segmenti projekta ali naknadni popravki niso izpeljani skozi razpis, zato lahko izvajalec tam zvišuje ceno. Na podoben način lahko uide izpod nadzora tudi cena (ali kakovost), ki na trgu nima konkurence in jo uporabniki ali država potem morajo plačevati. Sorodna situacija je, če gre izvajalec v stečaj in nimamo ustreznega nadomestnika, država pa sama tudi nima ustreznih kapacitet za vstop v projekt. Ne nazadnje lahko omenim še izkoriščanje JZP zakonodaje za izogib bolj konkurenčnim razpisnim postopkov, torej da se skozi konkurenčni dialog izognemo klasičnemu javnemu razpisu, čeprav bi bil dejansko slednji bolj ekonomsko smiseln.

- Področje lastništva: nevarnost, da niso urejene pravice do posameznih segmentov, kot so: kdo dobi rezervni fond, kdo pobere koristi od reprogramiranja dolgov, kako se delijo prihodki iz dodatnih komercialnih dejavnosti, kdaj se prenese lastništvo nazaj na javni sektor in ali ta prenos zagotavlja kvaliteto infrastrukture, kakšne investicije bo izvajal lastnik (ne/produktivne?).
- Področje delitve tveganj: nevarnost, da tveganja niso ustrezno razdeljena, da partnerja ne zmoreta obvladovati svojih tveganj ali pa da nista ustrezno motivirana za njihovo obvladovanje. Visoka je tudi nevarnost za pretiran prenos tveganj na podizvajalce ali celo na uporabnike. Nevarno je še, če partnerja spregledata kakšno večje tveganje, kot so demografski trendi, spremembe v tehnologiji ali napake v izračunih posameznih tveganj in finančnih projekcij (potreba po storitvah, kupna moč prebivalcev ...).
- Področje integracije projektnih faz: glavna nevarnost je dobra specifikacija storitev in ustrezna svoboda pri specifikaciji infrastrukture.
- Področje finančnega argumenta: nevarnost, da gre pri projektu zgolj za prikrito zadolževanje in da bo to vplivalo na gospodarsko stabilnost države. V slugi tega argumenta lahko pride prikritih spodbud, recimo, da JZP projekti 'nažirajo' javne, na primer, da se v primeru JZP bolnišnice izvede prikrit prenos medicinske opreme iz javnih bolnišnic ali pa kakšne prikrite subvencije.

Glavna težava, s katero se soočajo partnerstva, so »transakcijski stroški« (TS), ki so vezani na prenos izvajanja dejavnosti z države na zasebnega izvajalca in niso omejeni zgolj na javnega in zasebnega partnerja, ampak obsegajo tudi vsa tista podjetja, ki so pripravila ponudbo, a na koncu niso bila izbrana. (Pintar 2009, 128)

Transakcijski stroški primarno zadevajo (Dudkin in Vålilä 2005, 4):

- *stroške iskanja zasebnega izvajalca*: tukaj so predvsem stroški javnega partnerja, da pripravi razpis (ustrezne analize in specifikacije, priprava in izvedba razpisa, dodatna svetovanja ter včasih celo prilagoditev zakonodaje), stroški zasebnih podjetij, ki pripravijo svoje ponudbe. Parker in Hartley (2001, 9) sta ugotovila, da so stroški britanskih podjetij za pripravo ponudb običajno med 0,5 do 2,5 milijona funtov (tudi tisti, ki ne uspejo).

- *stroške oblikovanja in sklenitve pogodbe*: med elementi partnerstev sem omenil težavo oblikovanja pogodbe, vendar se na tem mestu pojavljajo dodatne težave z najugodnejšim ponudnikom na razpisu in razmerjem moči v pogajanjih (glej spodaj).
- *monitoring izvajanja dejavnosti*: asimetrija informacij se pojavi, ko izvajalec (agent) naročniku (principalu) ne posreduje popolnih ali pravilnih informacij o storitvi, ki jo zanj opravlja. Recimo prikriva znižanja kakovosti, stroške, profit ali karkoli drugega. V ZDA so ugotovili, da tekom celotnega življenjskega obdobja projekta stroški monitoringa nanesejo med 3 % in 25 % kapitalne vrednosti projekta. Zato priporočajo, da se v proračunu v ta namen vedno predvidi 10 % vrednosti projekta (Dudkin in Väilä, 2005, 4). Stroški monitoringa so seveda linearno povezani s kompleksnostjo storitve. Težje kot je storitev merljiva, višji bodo stroški merjenja

Faza najugodnejšega ponudnika, ki sem jo omenil med stroški sklenitve pogodbe, je obdobje od trenutka, ko javni sektor izbere zmagovalca razpisa, s katerim bodo potekala ekskluzivna pogajanja, vse do podpisa JZP pogodbe. V tem času partnerja kristalizirata podrobnosti projekta in svoje zahteve. Ta faza je za javni sektor pogosto zelo nevarna zaradi treh faktorjev, ki jim je izpostavljen javni partner (Lonsdale 2005, 237–246):

- *pomembnost projekta – projekt je pomemben za delovanje države, zato mora biti nujno vzpostavljen;*
- *stroški menjave zasebnega partnerja – javni partner je do te faze porabil že ogromno sredstev in časa, zato je malo verjetno, da bo pogajanja prekinil in ponovil razpis;*
- *časovna ihta – na primer dokončanje pred volitvami bo pomagalo pridobiti politične točke vladajoči oblasti.*

(Pintar 2009, 132–133)

Naslednji velik problem partnerstev je cena zasebnih financ. Te so običajno dražje od javnih – javni sektor si denar od bank sposodi po nižjih obrestih kot zasebna podjetja. Po zelo grobi oceni je ta kapital dražji med 3 % in 7 %, kar v večjem projektu naredi večjo absolutno razliko ... Če bi gledali zgolj s stališča višine obresti, so zasebne

finance v partnerstvih včasih povsem negativen faktor, vendar ne smemo pozabiti, da prinesejo tudi ključne finančne discipline, ki lahko odtehtajo višjo ceno kapitala in naredijo partnerstvo bolj učinkovito. (Pintar 2009, 154)

Med te discipline spadajo boljša analiza in alokacija tveganj, boljše gospodarjenje, kvalitetnejši monitoring, vzpostavljeni opozorilni sistemi in pa prevzem posledic izgube ter vstop v podjetje ob 'črnem scenariju'.

Še en velik vir slabosti JZP projektov je način ocenjevanja njihove 'konkurenčnosti' v nasprotju z javnim projektom – ali je ta način kredibilen in vsebuje ustrezne stopnje diskontiranja finančnih tokov in ovrednotenja tveganj, ki jih je prevzel zasebnik. Ko država dela to oceno, lahko recimo JZP projektom pripisuje prenizka tveganja, ker jih meri od kakšne izmed kasnejših faz projekta (Polloc in drugi 2007, 133), ali pa uporablja vzorce prekoračitev v javnih projektih iz preteklih let, ki zaradi novih poslovnih okoliščin in tehnologij niso več relevantni. Nadalje se lahko pojavi tudi problem, da obema stranema svetuje isto svetovalno podjetje ali pa da so svetovalci med sabo povezani.

Dodatno se lahko izkaže za velik problem ne le če država ne zna ustrezno nadzirati projekta (monitoring, ki sem ga že omenil), ampak če ne zmore sankcionirati slabega delovanja (recimo zaradi slabe pogodbe ali ker nima ustreznih kadrov) ali celo intervenirati v projektu z nadomestitvijo izvajalca, lastnim prevzemom izvajanja ali dokončno terminacijo projekta.

Slabost, ki se kaže tekom celega sveta, je, da so JZP projekti postavljeni na strateških področjih in da zasebni partner nikdar ne more ponotranjiti odgovornosti do te mere, kot je projekt pomemben za javnost. Recimo, ali bodo sankcije na področju JZP vojaške obrambe odtehtale posledice za državo, če storitev ne bo pravilno izvedena. In pa, ali bo javni sektor dovolil ukinitvev problematičnega projekta, namesto da bi pokrnil nastalo izgubo in na ta način izničil delitev tveganj, ki bi jih moral nositi zasebni partner.

Obstaja pa še mnogo drugih slabosti partnerstev, kot so nestabilnost politične podpore javnega partnerja (projekt trpi, če se zamenja politična opcija na oblasti), dvig gradbenih cen (če se poveča skupno povpraševanje po gradbenih storitvah), vpliv na delovna mesta (manj delovnih

mest in prenos kadrov iz javnega sektorja v zasebne delovne pogodbe), komolčkanje med javnimi sektorji (da eden drugemu krađe sredstva zaradi obveznosti v »JZP projektih«) in tako dalje.

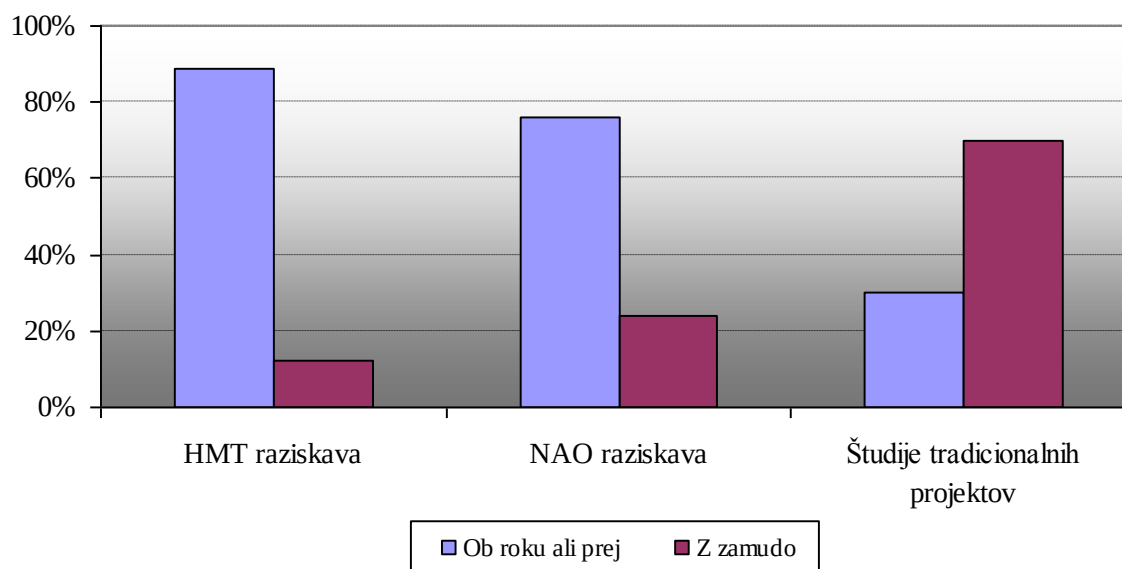
2.4.4. Rezultati JZP

Da vemo, o kakšnem mehanizmu govorimo, je smiselno omeniti še rezultate uporabe partnerstev. Riess (2005, 11) navaja tri učinke:

- pravočasna vzpostavitev projektov,
- projekti so vzpostavljeni znotraj zastavljenih finančnih okvirjev,
- nižji življenjski stroški projekta.

Britansko finančno ministrstvo je opravilo študijo 61 projektov in ugotovilo, da je bilo 89 % končanih ob roku ali prej (HM Treasury 2003, 4), medtem ko starejše študije ocenjujejo, da okrog 70 % vseh tradicionalnih projektov prekoračuje svoj zastavljeni rok. Študija britanskega revizijskega urada (v nadaljevanju NAO) iz leta 2003 je ugotovila nekoliko nižjo uspešnost JZP projektov, in sicer da jih je 24 % prekoračilo zastavljeni rok, od tega jih je 8 % rok zamudilo za več kot 3 mesece (PricewaterhouseCoopers 2008, 7).

Graf 2.11: Pravočasnost vzpostavitve PFI in tradicionalnih projektov

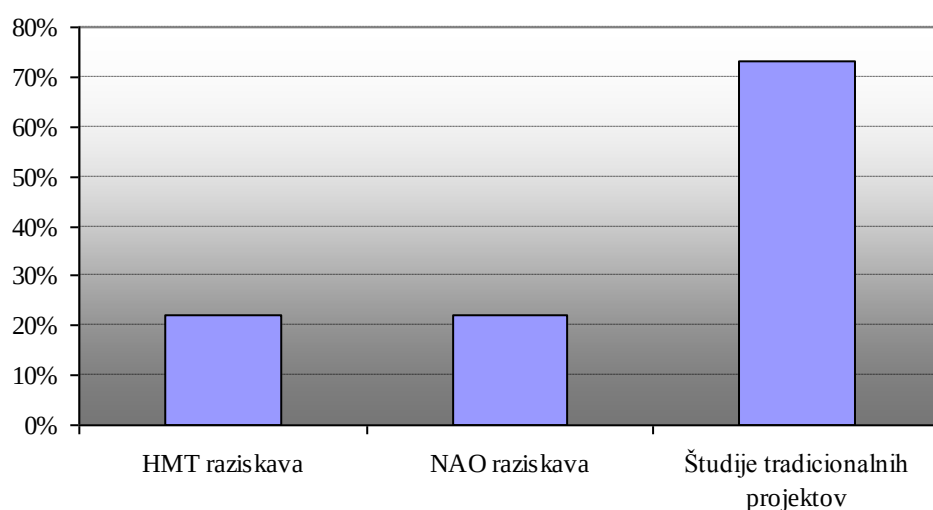

Vir: HM Treasury (2003, 46).

Medtem ko je v tradicionalni izvedbi 70 % projektov končanih po iztečenem roku, jih je z JZP več kot toliko končanih predčasno ali pravočasno. Gledano s časovne dimenzije, partnerstva torej niso le znatna izboljšava, ampak drastična izboljšava. (Pintar 2009, 151)

Podobno sliko lahko vidimo tudi na strani finančnih okvirjev projekta. Allen (2003, 26) poroča o študiji NAO iz leta 2002, ko je bilo na vzorcu 73 JZP projektov ugotovljeno, da jih je zgolj 12 % prekoračilo finančne okvirje in še to vsi zaradi sprememb specifikacij projekta, ki jih je zahteval javni sektor.

Graf 2.12: Delež projektov, ki prekoračijo zastavljene finančne okvirje

Vir: HM Treasury (2003, 48).

Partnerstva torej pozitivno vplivajo tako na pravočasno dokončanje projekta kot tudi na izpolnitev njegovih finančnih okvirjev. Yescombe (2007, 30) je navedel karakteristike takšnih uspešnih JZP projektov:

- politična volja,
- primeren zakonodajni okvir,
- kapitalsko zahtevna infrastruktura s primernimi zahtevami po vzdrževanju, da je učinek obvladovanja življenjskih stroškov relativno optimiziran,
- primerno veliki projekti (v Britaniji to pomeni nad 20 milijonov funtov),

- storitev je možno jasno specificirati,
- dolgoročna stabilnost področja,
- konsistenten in predvidljiv tok novih projektov, da se znanje in kapacitete med enim in drugim projektom ne porazgubijo in da se splača oblikovati potrebne javne ter zasebne kapacitete.

Da pa se razpozna uspešnost mehanizma, je smiselno pogledati tudi število ukinjenih projektov.

Svetovna banka je opravila študijo ukinjenih JZP projektov v razvijajočih se državah v časovnem obdobju 1990–2001. Med približno 2500 infrastrukturnimi projekti so ugotovili 48 ukinjenih projektov, kar je 1,9 % celote. V povprečju so bili projekti ukinjeni 4,5 leta po podpisu pogodbe. Najvišji delež ukinjenih projektov je bil na področju cest, drugi najvišji je bil v vodnem sektorju, tretji pa so bili projekti s področja dobave elektrike. Najpogostejši razlogi za ukinitve so bili (Harris in drugi 2003, 3–5)

- *na področju plačljivih cest: prenizko število uporabnikov (neekonomičnost),*
- *na področju vode in kanalizacije: spori o ceni in problemi s pobiranjem plačil,*
- *na področju dobave elektrike: zopet spori o ceni in pobiranje plačil uporabnikov,*
- *na področju telekomunikacij: prenizko število uporabnikov in ukrepi vlade, ki je spremenila strukturo trga.*

(Pintar 2009, 156–157)

Vse informacije v poglavju št. 2 in njegovih podpoglavjih so bile indici za kapacitete in priporočila, ki jih lahko institucionalno okolje vzpostavi za boljše izvajanje partnerstev. Vendar mnogih izmed teh žal nisem uspel vključiti v statistični del raziskave, saj jih je težko preverjati na tako velikem raziskovalnem vzorcu, kot sem ga uporabil v svoji raziskavi. Težko bi bilo recimo ugotoviti za 140 držav, katere ocenjevalne kriterije uporabljajo v najrazličnejših projektih. Vseeno pa se je pomembno zavedati obstoja in pomembnosti takšnih faktorjev.

3 Institucionalno okolje JZP

Sedaj, ko je koncept partnerstev pojasnjen in ko je jasno, kaj partnerstva v teoriji potrebujejo za svojo uspešnost in razširjenost, si pogledimo, kaj je institucionalno okolje in katere študije so že raziskovale povezavo med njim in uporabo JZP. Na osnovi tega sem potem določil, kateri segmenti institucionalnega okolja so relevantni za opazovanje v moji raziskavi, in oblikoval podhipoteze ter neodvisne spremenljivke. Pri izboru spremenljivk sem seveda moral paziti na dosegljivost in primerljivost statističnih podatkov.

Institucije najdemo na skoraj vseh področjih človeške družbe – od področij obnašanja, prehrane do financ. Le drobna peščica izmed teh institucij je relevantna za JZP, zato je pomembno, da sem izmed njih izluščil peščico ključnih spremenljivk, za katere sem imel na voljo tudi dovolj informacij, da sem lahko statistično preverjal njihovo povezanost z razširjenostjo javno-zasebnih partnerstev. V tem poglavju sem se dotaknil tudi nekaterih aspektov institucij, ki jih v raziskavi nisem statistično preverjal, saj so ti podatki statistično zelo težko določljivi in primerljivi (recimo 'dejanska politična podpora JZP').

3.1. *Kaj so institucije in institucionalno okolje*

Beseda 'institucija' se v splošni javnosti uporablja s podobnim nerazumevanjem kot pojem 'javno-zasebno partnerstvo', zato bom najprej predstavil definicijo tega pojma. Na področju institucij v zadnjih letih prevladujeta dva ključna avtorja, Nobelov nagrajenec North ter Elinor Olstrom. Olstromova (2005, 3) institucije opiše kot predpise oziroma pravila, ki jih ljudje uporabljajo za organizacijo vseh oblik ponovljivih in strukturiranih interakcij. Hodgson (2004, v Olstrom 2005, 16) poudarja, da so pravila ključ in esenca vsake analize institucij, Gielen (2010, 2) pa dodaja, da ljudje institucije izkusimo kot objektivno entiteto, ki presega koristi posameznika, ki je zgodovinska ter ima moralno avtoriteto v obliki široke družbene podpore ali druge vrste legitimnosti. Gielen tudi dodaja, da institucije niso nujno zgolj vrednote in norme v družbi, ampak tudi konkretne organizacije kot nosilci teh pravil.

Drugi ključni avtor Douglass C. North (1998, 9–12) institucije opiše kot pravila igre v družbi, oziroma kot omejitve in vodila, ki smo jih ljudje zgradili za oblikovanje in urejanje naših interakcij. Institucije je možno ustvariti, recimo sprejem zakona ali ustave, ali pa so se v družbi razvile skozi čas. Vendar North kot bistven del institucij ne omenja zgolj pravil *per se*, ampak tudi ugotavljanje njihovih kršitev in strogost kazni, oziroma značilnosti njihovega uveljavljanja (North 1993, 5–6). North kot primer navaja nogometna moštva, saj nekatera med njimi ves čas kršijo pravila igre – ali se jim to izplača, pa je odvisno od učinkovitosti nadzora in strogosti kazni. North (1998, 10–11) poleg tega omenja organizacije, ki ravno tako zagotavljajo strukturo interakcij med ljudmi, vendar so institucije pravila, organizacije pa so igralci. Pusič (1997, v Rus 2001, 73) kot primer poistovetenja igralca in pravil omenja državo, ki je istočasno institucija in organizacija. Seveda pod državo spadajo tudi njene podenote, recimo ministrstva, občine, upravne enote, sodišča itd. Helmke in Levitsky (2004, 727) navajata, da je med raziskovalci dokaj običajno, da se pri analizi institucij obrnemo tako na pravila kot tudi na organizacije, čeprav sta to v osnovi dve ločeni entiteti.

North (1993, 3–4) navaja, da imajo institucije svojo zgodovinsko pot, ki so jo v veliki meri oblikovali najmočnejši odločevalci, glede na to, kje so videli potencialne dobičke: ali se jim bolj splača biti razbojniška družba ali proizvodna družba. March in Olson (1989, 1) dodajata, da so iz behaviorističnega pogleda institucije kot organizacije zgolj arena za bitke akterjev – kakor nekakšna pasivna entiteta, katere bistvo je konfrontacija notranjih interesov, ki pa lahko občasno tudi sama povzroči spremembe. Za mojo raziskavo perspektiva teorije iger sicer ni ključna, saj opazujem institucije v njihovi današnji podobi (ne včeraj ali jutri), se je pa dobro zavedati, da institucije niso statični in samoohranjevalni elementi.

Glede na to, da raziskava ni omejena zgolj na institucije, ampak na institucionalno okolje oziroma na set institucij in njihove okoliščine, **sem zavzel širše stališče**: pod pojmom 'institucionalno okolje' sem opazoval:

- obstoječa pravila (npr. vrsta pravnega sistema),
- nosilce teh pravil (npr. uradi in sodišča) ter
- značilnosti oziroma okoliščine teh pravil (npr. kvaliteta konkurenčnih regulacij).

Poleg pravil sem torej opazoval tudi njihovo 'odrazno sliko' v družbi – njihove nosilce in učinke (recimo stopnja pravne države ali porazdelitev premoženja med državljani).

3.1.1. Namen institucij

Ključen namen institucij je zmanjševanje negotovosti v naših interakcijah. Ljudje vedno rokujemo z nepopolnimi informacijami in omejeno racionalno sposobnostjo, zato nastanejo transakcijski stroški, o katerih je govoril Williamson. Naloga institucij je torej znižati transakcijske stroške. Institucije so odgovor družbe na neučinkovitost trgov in visoko ceno transakcij (North 1993, 1–2). Vendar to ne pomeni, da institucije svojo nalogo vedno učinkovito izvajajo; lahko so recimo zgolj mrtva črka na papirju. Partnerstva imajo zaradi svoje kompleksnosti, obsežnosti in dolgotrajnosti zelo visoke transakcijske stroške, zato njihova pogosta uporaba zahteva kvalitetno institucionalno okolje, ki izniči ali minimizira njihove negotovosti.

Zelo zanimiva ugotovitev prihaja iz Poljske, kjer sta Kietlinska in Pjotrowska (1999, v Rus 2001, 53) ugotovila, da v tistih projektih med javnim in zasebnim sektorjem, ki so nižje institucionalizirani, prevladujejo spori, v tistih, ki so močno institucionalizirani, pa prevladuje sodelovanje.

3.1.2. Oblike institucij

Institucije delimo na formalne in neformalne. Med *formalne institucije* spadajo recimo ustava in celotno pravo, politična pravila, gospodarska pravila in določila specifičnih pogodb. Med *neformalne institucije* spadajo pravila obnašanja (standardi vedenja v določenih situacijah), družbeno sankcionirane norme in konvencije. Formalne institucije so zgolj dopolnilo neformalnih za znižanje negotovosti, neformalna pravila pa so namenjena reševanju bolj kompleksnih transferjev (North 1993, 5 in 1998, 10). Powel (2007, 2) je postavil sorodno delitev institucij in jih glede na njihov izvor razdelil na *regulativne* (ustrezajo Northovim formalnim pravilom), na *normativne* in na *kognitivne* (obe slednji ustrezata Northovim neformalnim pravilom).

O neformalnih pravilih sta se obširno razpisala Helmke in Levitsky (2004, 725–728), ki sta jih razdelila na štiri podkategorije:

- komplementarne institucije – podaljški formalnih institucij,
- akomodacijske institucije – kvazilegalne prilagoditve formalnih institucij,
- nadomestne institucije – namenjene nadomeščanju neuspešnih formalnih institucij,
- konkurenčne institucije – ilegalno delovanje, nasprotujoče formalnim institucijam.

Navedla sta tudi nekaj praktičnih primerov. Recimo, v Mehiki mnogo let predsednikov niso volili po ustavno določenem volilnem postopku, ampak tako, da je obstoječi predsednik neformalno s prstom pokazal na svojega naslednika, čemur so rekli 'dedazo' oziroma 'big finger'. Drugi primer – na Japonskem navkljub mnogim poizkusom reform še vedno obstaja tradicija, da se najvišji birokrati po končani karieri zaposlijo v zasebnih podjetjih. V osrednji Aziji se kot osnova za odločanje uporabljajo pravila klanov, in ne ustava ter zakoni. Aktualna medijska slovenska tema na tem področju je dodeljevanje kreditov v državnih bankah in dodeljevanje državnih poslov strankarskim podjetjem.

V raziskavi sem osredotočen na formalne institucije, saj bi bilo raziskovanje neformalnih institucij (komplementarnih, akomodacijskih, nadomestnih in konkurenčnih) izrazito obsežno delo, že za vsako državo posebej. Statistične in primerljive podatke o neformalnih institucijah za več držav je izredno težko najti. Eden izmed redkih pokazateljev neformalnih institucij, ki je merjen na globalni ravni, je korupcija, ki že po definiciji pomeni drugačno pot od uradno prepisane poti/postopka.

Pri oblikah institucij je pomembno tudi opomniti, da niso vse samostojne ali neodvisne, kot pojasnjujeta Combarous in Rougier (2010, 2). Mnoge vplivajo ena na drugo. Nekatere institucije so lahko del drugih, širših institucij; recimo nenasilje je ena izmed podkategorij varnosti. Institucije so tudi geografsko omejene, saj so nekatere lokalne, druge so regionalne ali federalne, nacionalne, mednarodne ali celo globalne (UNECA 2006).

Organizacije kot nosilci institucij imajo tudi svoje (ne)zadostne kapacitete: kadri, znanje, oprema, finančni in drugi viri, pristojnosti in tako dalje. Institucije imajo teh kapacitet lahko

premalo, dovolj ali preveč. Vse to vpliva na delovanje organizacije in posledično na institucijo, recimo pravne države ne moremo imeti brez sodnikov, zakonov, institucij prisile in tako dalje. Kljub temu, da v raziskavi nisem preverjal kapacitet institucij, jih je treba omeniti, saj je to eden izmed ključev za uspešno implementacijo JZP projektov. Dve različni državi imata lahko v zakonu zapovedan dober konkurenčni postopek, vendar če ena nima ustreznih kadrov, bo konkurenčni postopek tam ne le manj učinkovit, ampak morda tudi pod udarom korupcije.

Ključni segmenti JZP projektov, kjer država potrebuje močne kapacitete, so (EPEC 2010b, 7): selekcija projekta, specifikacija iskanih storitev, nabavljivost, ocena tveganj, vrednost za denar, organizacija, priprava razpisa, pogodba, finančna konstrukcija, upravljanje pogodbe in evalvacija.

Budina in drugi (2007, 16) na področju JZP opozarjajo, da je potrebnega veliko časa in truda za vzpostavitev državnih kapacitet za ocenjevanje ter obvladovanje tveganj in dolgoročnih obveznosti. Promoviranje partnerstev brez takšnih kapacitet se je v vrsti držav izkazalo za zelo drago, recimo v Indoneziji in Turčiji. Britansko finančno ministrstvo je zase ugotovilo, da največji problem čutijo v 'procurement' postopkih, saj država nima dovolj kvalitetnega kadra in služba jim ni dovolj zanimiva, je pa ravno ta faza ključna za JZP, saj se na tej točki znižujejo transakcijski stroški, skrajšuje čas izvedbe in zvišuje vrednost za denar (HM Treasury 2003, 59–60).

Mrak je leta 2006 za slovenski JZP sistem predlagal, da naj bo mešan oziroma policentraliziran, v katerem bo obstajala osrednja, visoko kompetenčna nacionalna pisarna, ki bo nosila odgovornost za izvajanje vseh JZP politik v državi in za izvedbo projektov v tistih panogah, ki ne bodo imele lastne, panožne pisarne. Slednje bodo lahko v zelo omejenem številu obstajale na najbolj aktualnih področjih. Tretji segment institucionalizacije partnerstev pa bi bilo svetovalno telo kot podpora osrednji JZP pisarni.

3.2. *Institucionalno okolje za JZP*

Smiselno bi bilo reči, da partnerstva potrebujejo nekatere institucionalne osnove, kot sta obstoj zasebne lastnine v državi (da obstaja zasebni sektor) in vsaj osnovna politična stabilnost, vendar se je izkazalo, da institucionalno okolje nima enega 'pravega formata' za partnerstva. Partnerstva lahko najdemo v politično nestabilnih regijah, ki jih pestijo nemiri, Combarnous in Rougier (2010, 7) pa navajata ugotovitev Roderika, da lahko različna institucionalna okolja ustvarjajo podobne rezultate – Kitajska je recimo dokazala, da lahko izvaja garancije investitorjem brez uvedbe zasebnih premoženjskih upravičenj. Istočasno pa se lahko navidezno ustrezne države izkažejo za problematične: recimo v Franciji je obstajala zakonska ovira za spajanje projektnih faz, zaradi česar so izgubili enega izmed glavnih virov učinkovitosti JZP. Ovire za partnerstva se lahko včasih skrivajo v posameznih zakonih ali uredbah, včasih pa države poizkušajo kar brez ustreznega okolja skočiti v partnerstva, morale bi pa postaviti robustno in vzdržljivo okolje. World Economic Forum (2010a, 17, 31) je kot primer navedel Mehiko, ki je sprva naredila ogromen, a nekvaliteten PPP program, kjer je bilo potem skoraj 50 % vseh koncesij ukinjenih.

Snovalci institucionalnega okolja morajo dobro razumeti naravo JZP in delovanje potrebnih institucij. V ta namen sem v zgornjih poglavjih predstavil idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti, teorijo transakcijskih stroškov in študije učinkovitosti partnerstev. Izkazalo se je, da so potrebne institucije na različnih področjih – od premoženjskih pravic in uspešnosti sodišč pri razreševanju sporov, politične podpore in birokratske kapacitete za oblikovanje dobrih projektov, ustreznih finančnih okoliščin do poslovnih okoliščin za uporabo JZP modela. Ambicija te študije je ugotoviti, kateri institucionalni dejavniki pospešujejo ali upočasnjujejo uporabo partnerstev. Ostromova (2005, 3) opozarja, da če ne razumemo vseh povezav in učinkov, lahko nastanejo katastrofalne posledice, Pollitt in Bouckaert (2000, 9) pa opozarjata, da je treba na sistem gledati celovito, saj se med posameznimi institucijami pojavljajo odvisnosti. Potrebna je efektivnost celotnega sistema, zato sem to študijo osnoval ne le na enem, ampak na štirih relevantnih institucionalnih področjih, to so pravno okolje, politično okolje, finančno okolje in poslovno okolje partnerstev. V podpoglavjih sem vsakemu izmed teh institucionalnih okolij pripisal elemente, ki so jih izpostavili 'idealni model', TTS in študije

ekonomičnosti partnerstev, dodal pa sem tudi tiste, ki so jih ugotovile dosedanje študije na tem področju.

3.2.1. Dosedanje raziskave institucionalnega okolja JZP

Ker v raziskavi preverjam, ali *»razvito ter finančno obremenjeno institucionalno okolje vpliva na večjo razširjenost javno-zasebnih partnerstev«*, je smiselno preveriti pretekle raziskave institucionalnega okolja.

Eno izmed boljših in najbolj svežih raziskav je izvedel Chandan Sharma (2012, 149–158), ki je pod drobnogled vzel 22 držav v razvoju in preveril značilnosti njihovega institucionalnega okolja. Ugotovil je, da so imele največ partnerstev države z večjim trgom, z višjimi dohodki (kupna moč), ki so bile bolj makroekonomsko stabilne ter imele bolj kvalitetno regulativo in vlado. Zanimivo je, da v njegovih rezultatih politični faktorji in proračunske omejitve ne kažejo vpliva na razširjenost partnerstev. Sharma zato zaključuje, da v razvijajočih se državah ni smiselno biti osredotočen na politično okolje, na mehke omejitve proračuna in tveganost države, poleg tega pa je ugotovil, da učinkovitost vlade celo negativno vpliva na razširjenost partnerstev, kar je nasprotno mojim predpostavkam. Še eno izmed bolj sodobnih študij na tem področju so opravili Yang in drugi (2013, 301–310), ki so pod drobnogled vzeli institucionalno okolje v štirih razvijajočih se državah: na Kitajskem, Poljskem, v Rusiji in Ukrajini. Ugotovili so, da je uporaba partnerstev tam utemeljena na treh stebrih – na trgu, na operativnem okolju in na vladi. Izpostavili so predvsem kredibilnost vlade, dostop do finančnih sredstev, uporabo garancij, kapaciteto vlade za obvladovanje projektov, nadzor korupcije, konsolidacijo menedžmenta in ne nazadnje tudi potencial trga, torej če lahko podjetja pričakujejo širjenje poslov (potreba po dodatnih izboljšavah infrastrukture, predvidena kupna moč itd.). Zato avtorji tranzicijskim državam priporočajo, da okrepijo kapacitete in kredibilnost vodenja JZP in zgradijo institucije ter pravni sistem za pravičnejšo in bolj transparentno operativno okolje, ki bo vlilo zaupanje zasebnim podjetjem.

Nekoliko ožjo analizo so v istem letu opravili Javed in drugi (2013, 5), ki so se osredotočili zgolj na Avstralijo in opravili 19 intervjujev z deležniki v JZP projektih. Ugotovili so, da je pri

njih uspešnost partnerstev podvržena simptomu pretiravanja pri merjenju in nadzoru projektov, saj določajo preveč 'key performance indicators' (KPI) in da so ti KPI-ji tudi preveč kompleksni, težko merljivi in znižujejo vrednost za denar, inovativnost, prenos tveganj in življenjsko delovanje projekta. To nas opozarja, da mora biti kapaciteta javnega sektorja za nadzor projektov 'zdravorazumska'. Po drugi strani pa Mouraviev in Kakabadse (2012, 260) navajata, da nekatere razvijajoče se razvite države, kot sta Rusija in Kazahstan, šele spoznavajo osnovne koncepte, kot so družbena koristnost, državne garancije, upravljanje tveganj in na sploh 'kontekstualno okolje partnerstev'. Tudi Pessoa (2010) je dokazoval, da so države v razvoju karakterizirane s pomanjkanjem institucionalnih kapacitet, šibkim sistemom vladanja in neustreznimi pravili ter regulativo, ki močno znižajo transakcijske stroške in tveganja v projektih. Zanimive so tudi študije posamičnih držav – recimo nigerijskega institucionalnega okolja, kjer gre za razvijajočo se državo, ki ima ne le veliko JZP projektov, ampak spada tudi med premožnejše in bolj perspektivne afriške države. Babtunde in drugi (2012, 212) so na osnovi vprašalnikov deležnikov ugotovili, da so ključne institucije v Nigeriji: temeljita ocena stroškov in koristi, dober konkurenčni postopek, ugodno regulativno okolje, ustrezna delitev tveganj, uporaba državnih garancij, politična podpora projektom in stabilne makroekonomske okoliščine, ki jih podpirata tudi zdrava gospodarska politika in ustrezen finančni trg. V študiji so se posvetili tudi faktorjem, ki so bolj pomembni za enega ali drugega partnerja; ugotovili so, da so za • zasebni konzorcij predvsem zaželeni obstoj ustrezne in posvečene javne agencije, družbena podpora, tehnična ustreznost projekta in cilji, ki prinašajo raznovrstne koristi, • za javnega partnerja pa transparentnost celotnega postopka, delitev avtoritete med partnerjema, temeljita ocena stroškov in koristi in močan zasebni konzorcij. Študijo posamične države so opravili tudi Chan in drugi (2010), ki so za Kitajsko ugotovili potrebo po ustreznem makroekonomskem okolju, ugodnih političnih okoliščinah, družbenih okoliščinah in pravnem nadzoru vlade.

Zgornje študije nikakor niso osamljeni primeri in nekateri rezultati se pojavljajo v več študijah, zato je njihova kredibilnost še toliko višja. Qiao in drugi (2001) so recimo ugotovili, da so za partnerstva spodbudni stabilno makroekonomsko okolje, dostopen finančni trg, visoka tehnična inovativnost in tehnična ustreznost projekta, obstoj tehnoloških transferjev, politična stabilnost in dobra vlada. Študije Allayannis in Weston (2000), Estache (2006) in Banerjee in drugi (2006) so pokazale, da so za partnerstva največje ovire velika volatilnost valute, šibke finančne

institucije, neefektivna regulacija in odsotnost funkcionalnega trga kapitala. Jones in drugi so leta 1996 ugotovili, da uspešnost JZP programov potrebuje ustrezno pravno okolje in dobro organizirano javno agencijo. Istega leta so Stonehouse in drugi (1996) ugotovili potrebo po podpori vlade, delitvi avtoritete med javnim in zasebnim partnerjem ter posvečenostjo obeh sektorjev. Pri tem je treba opozoriti na dolgoročno posvečenost javnega sektorja, saj se politični interesi skozi čas spreminjajo, stalno pa se pojavljajo tudi takšni in drugačni kadrovski ter finančni pritiski. Pongsiri (2002) je preverjal vlogo regulacije v JZP projektih in ugotovil, da le ta zvišuje učinkovitost vlade in optimizira alokacijo sredstev, kar posledično pritegne finančne investitorje in izvedbena podjetja. Jefferies in drugi (2002) so ugotovili ugodne učinke transparentnosti, pomen konkurenčnega postopka za vzpostavitev projektov, oblikovanje močnih konzorcijev in visoko inovativnost v finančnih metodah tega konzorcija. Reside (2009) in Reside in Mendoza (2010) so ravno tako raziskovali države v razvoju in njihovo JZP prakso. Prepoznali so nekatere pomembne faktorje, kot so makroekonomska okolje, odprtost gospodarstva, upoštevanje interesov in oblikovanje motivacijskih struktur (spodbud) že v času planiranja, pomen faze dizajna in formiranja pogodbe, politična tveganja, fiskalne kapacitete vlade, specifične lastnosti podjetij, nekoliko pa tudi regulacijo in kreditna tveganja kupcev storitev, ki jih bodo projekti proizvajali.

Nekaj dodatnih faktorjev so našli Hammami in drugi (2006), ko so iskali determinante za uspešno uporabo partnerstev za vzpostavljanje infrastrukture. Ugotovili so, da so partnerstva bolj pogosta v visoko zadolženih državah in v državah z večjim trgom ter da je zelo pomembna makroekonomska stabilnost države. Kvalitetno institucionalno okolje so izpostavili predvsem zato, ker niža korupcijo in krepi vladavino prava. Še en avtor, ki je potrjeval pomen stabilnih makroekonomskih okoliščin, je bil Tiong (1996), ki je izpostavil še kapaciteto za tehnično ustreznost projektov, oblikovanje močnih zasebnih konzorcijev in ustrezno pravno okolje. Grant (1996) pa je izpostavil ustrezno delitev in prenos tveganj ter postavitev večfunkcijskih ciljev. Še širšo navedbo ključnih faktorjev v JZP projektih pa so ponudili Hardcastle in drugi (2006), ki so jih razdelili v 5 ključnih skupin. Prvo skupino predstavljajo elementi za učinkovito oblikovanje projektov, ki vključujejo transparentnost, konkurenčen postopek, dobro vladanje in upravljanje, dobro organizirano in posvečeno javno agencijo, družbeno podporo, delitev avtoritete med javnim in zasebnim sektorjem ter temeljito in realistično študijev stroškov in koristi. Drugo skupino predstavljajo elementi za implementacijo projektov, med katere spadajo

ustrezno pravno okolje, kapaciteta za vzpostavitev tehnične ustreznosti projekta, ustrezna dodelitev in delitev tveganj, posvečenost in odgovornost javnega in zasebnega sektorja ter močan in ustrezen zasebni konzorcij. Tretjo skupino predstavlja širša garancija vlade, ki pomeni politično podporo, finančne garancije in večfunkcijske cilje. Četrto skupino predstavljajo ustrezne gospodarske okoliščine, med katerimi lahko najdemo stabilno makroekonomsko okolje in zdravo gospodarsko politiko. Zadnja, peta skupina pa je dostopen finančni trg, ki vključuje ustrezen in zadosten kapital za izvedbo takšnih projektov.

Zelo kritičen pristop pa sta v svoji študiji kanadskih JZP projektov zavzela Boardman in Vining (2012, 132–135). Opozarjata, da so partnerstva navkljub vsem govorom o zasebni učinkovitosti v javnih projektih polno podvržena politični ekonomiji, kakor ostali javni projekti, in da morajo države zato sprejeti »ustavo transparentnih JZP projektov«. Podala sta dober predlog, da morajo države ločiti agencije za analizo, ocenjevanje, pogodbeno administracijo in za nadzor. Uvesti morajo tem bolj konkurenčne postopke, vzpostaviti kompetence za dobro ocenitev stroškov in koristi ter omogočiti menjavo partnerjev ali prevzem projekta (v primeru grobih kršitev). Med drugimi predlagata tudi, da morajo države vzpostaviti standardiziran, hiter in nizkocenovni način reševanja konfliktov v projektih in da mora vsak partner v konzorciju (ne zgolj projektno podjetje) podpisati finančno odgovornost za projekt.

Zgornje študije so pokazale, da akademiki posvečajo veliko pozornosti institucionalnemu okolju in dejavnikom uspešnosti JZP projektov. Našteti elementi niso bili zgolj iz pravnega in političnega polja, ampak tudi s področja administracije, makroekonomije, financ in poslovnega okolja partnerstev. Raznovrstnost področij je nujna zaradi celovitosti in medsebojnih povezav med institucijami, zato sem tudi jaz ohranil širok pogled – institucije, ki sem jih identificiral v teoretičnem delu raziskave, in institucije iz zgornjih preteklih študij sem razdelil na štiri krovna področja, sorodno, kakor so to storili tudi Sharma (2012), Yang in drugi (2013), Chan in drugi (2010) ter še mnogi avtorji.

- **Pravno institucionalno okolje** bo vsebovalo institucije, nosilce institucij ali njihove rezultate ('odrazno sliko institucije v družbi') s področja zakonodaje in sodstva.
- **Politično institucionalno okolje**, kjer bodo elementi vezani na politični sistem, administrativne kapacitete in raznovrstne dosedanje izkušnje ter prakse.

- **Finančno institucionalno okolje** bo vsebovalo elemente s področja makroekonomije, različne finančne lastnosti države in njenega prebivalstva.
- **Poslovno institucionalno okolje**, kjer bodo elementi iz poslovnega okolja JZP projektov.

Na vsakem področju sem opredelil nekaj ključnih indikatorjev in jih testiral napram večjemu številu držav – zgornje študije so že dobro nakazale nekatere smernice, vendar so bili rezultati vezani na eno državo ali na manjšo skupino držav. Še vedno pa nimamo pogleda z globalne perspektive, ki bi na statistični ravni pokazal, katere institucije spodbujajo partnerstva, katere pa jih zavirajo.

Te štiri oblike institucionalnega okolja sem uporabil za raziskovanje izhodiščne hipoteze:

H₁: »Razvito ter finančno obremenjeno institucionalno okolje vpliva na večjo razširjenost javno-zasebnih partnerstev.«

V okviru vsake izmed štirih oblik okolja sem postavil tudi delovne hipoteze in navedel izbrane spremenljivke, ki sem jih uporabil v raziskavi. V prilogi A je možno videti tehnične opise teh spremenljivk.

3.2.2. Pravno institucionalno okolje

Skoraj vse 'formalne' institucije je možno uvrstiti v pravno institucionalno okolje, saj so to zakonska in izvršilna določila ter različne pogodbe. Zato je treba najprej ločiti, katere institucije je smiselno umestiti v pravno, katere pa v politično, finančno ali poslovno okolje. Kot pravno institucionalno okolje obravnavam predvsem pravni sistem in neposredno pravno okolje partnerstev. Če institucija vsebinsko spada na drugo področje, sem jo obravnaval tam –v to poglavje recimo spadajo premoženjska upravičenja in neučinkovitost sodišč, medtem ko konkurenčen postopek spada v poslovno okolje partnerstev, saj je to ključna poslovna faza postavitve JZP projekta.

Potreba po dobri regulativi je verjetno najpogostejše omenjen element v literaturi institucionalnega okolja partnerstev. Omenjali so jo Jones in drugi (1996), Tiong (1996), Allayannis in Weston (2000), Pongsiri (2002), Banerjee in drugi (2006), Estache (2006), Hammami in drugi (2006), Hardcastle in drugi (2006), Reside (2009), Chan in drugi (2010), Pessoa (2010), Babtunde in drugi (2012), Sharma (2012) in še bi jih lahko našeli. Dobra regulativa je pomembna, ker privlači več JZP projektov na način, ki privabi investitorje in izvajalska podjetja, znižuje transakcijske stroške in tveganja v projektih, optimizira alokacijo sredstev in zvišuje učinkovitost vlade, znižuje korupcijo in dviguje vladavino prava. *Idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti* je na področju pravnih institucij izpostavil obvladovanje korupcije in potrebo po dobri izvršbi pogodbenih obveznosti, v kolikor pride do njihovega kršenja. O razreševanju sporov sta pisala tudi Boardman in Vining (2012), ki omenjata še transparentnost projektov zaradi možnosti korupcije, ki pa jo posebej izpostavljajo Yang in drugi (2013).

Za razmah partnerstev mora v državi obstajati primerno pravno okolje, recimo zakon in podrobne uredbe o JZP (World Economic Forum 2010a, 33 in 98–101); Atkins (2005, 1); EPEC (2009, 23 in 63); OECD (2010, 85). Zakonsko morajo biti urejene koncesije, njihovo podeljevanje in terminacija, vključno z menjavo partnerja, dovoljeno mora biti spajanje projektnih faz, obstajati morajo ustrezni uradi s primernimi odgovornostmi, pristojnostmi in kapacitetami, določila o nadzoru in sankcijah, urejanju sporov, pritožbah, odgovornostih, kompenzacijah, določeni in izvedljivi morajo biti postopki za vzpostavitev partnerstva, dobro je tudi, če obstajajo navodila o JZP procesu za javnega in zasebnega partnerja (torej ne nujno zgolj pravila), standardna JZP pogodba in JZP model in tako dalje. Ti segmenti so v vsaki državi urejeni nekoliko drugače in na različen način, zato jih v statistični analizi nisem obravnaval, bi pa lahko bili zanimivi za kakšno bodočo primerjalno analizo. Vsekakor je pravno okolje ključnega pomena, saj so partnerstva pravni dogovori, ki segajo daleč v prihodnost in so odvisni od nepopolnosti pogodbe in okoliškega pravnega okolja, da uredi 'nepogodbene' situacije.

Osnova pravnega institucionalnega okolja je *pravni sistem*, ki je moja prva neodvisna spremenljivka. V svetu obstajajo trije razširjeni pravni sistemi in še množica posamičnih mikrosistemov, ki obstajajo v posameznih etničnih skupinah in plemenih (JuriGlobe, 2012).

Trije poglavitni sistemi so civilno pravo, obče pravo (common law) in šariat, to je islamsko versko pravo. Ni možno reči, da je eden izmed njih boljši kot preostala dva, in tudi ni namen te raziskave, da jih vsebinsko primerjam med sabo, obstajajo pa med njimi določene institucionalne razlike. Zelo znano raziskavo na tem področju so opravili La porta in drugi (1997, 1131–1155). Ugotovili so, da ima *civilno pravo*, ki temelji na profesionalnih sodnikih, pravnih kodah in zapisanih pravilih, slabšo zaščito delničarjev in kreditodajalcev kot *obče pravo*, ki temelji na precedenčnih širših pravnih principih in argumentih. Znotraj civilnega prava se pri premoženjskih upravičenjih najslabše odnese francosko *rimsko pravo*, najbolje pa nemško-skandinavsko *rimsko pravo*. Vse te države imajo običajno tudi manjše in manj zaščitene trge kapitala, kar nedvomno vpliva na partnerstva. Tudi sicer svetovna literatura pogosto navaja, da so partnerstva bolj značilna za države z občim pravom kot pa za civilno pravo ali šariat. Slednjemu včasih pripisujejo oviranje partnerstev zaradi nekoliko drugačnega kulturnega pristopa do finančnih posojil. To spremenljivko sem uporabil v statistični raziskavi, saj obstaja seznam delitve držav sveta na te tri pravne sisteme.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »pravni sistem«:

H₁: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z občim pravom kakor v državah s civilnim pravom ali šariatom.«

Poleg pravnega sistema je smiselno pogledati tudi stopnjo *vladavine prava* v posamezni državi, saj je to eden izmed najbolj temeljnih, najširših in tudi najbolj raziskanih indikatorjev pravnega okolja. V svoji raziskavi o institucionalnem okolju so jo uporabili tudi Eicher in Leukert (2009) ter Chan in drugi (2010), ki so jo videli predvsem kot odsev pravnega nadzora nad vlado. Če gledamo z Northovega stališča, potem tukaj opazujemo predvsem obstoj zakonov in pravic ter njihovo naravo, njihovo enakopravno izvrševanje in način izvrševanja ter strogost sankcij, ki jih omenjajo tudi Rus (2001), Pusič (1997) ter Rangel in Galende (2010). Raziskava, ki jo je objavila Economist Intelligence Unit (2009) opozarja, da pri vladavini prava ne smemo pozabiti še na hitrost razreševanja sporov in sodne zaostanke.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »vladavina prava«:

H₂: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo stopnjo vladavine prava.«

Combarnous in Rougier (2010, 6) med 'odraslimi' institucijami industrijskih držav navajata tri pravne institucije – obstoj sodišč, izvrševanje prava in obstoj premoženjskih pravic. Zanimivo perspektivo prikažejo Beck in drugi (2003, 137–181), ki govorijo o odvisnosti med institucijami in vlogo države v času njene kolonizacije. Tiste države, ki so jih prišleki želeli stalno poseliti, so dobile vzdržne institucije za zaščito premoženjskih pravic in za nadzor moči oblastnikov (recimo pravila, sodišča in policija). Tiste države, ki so bile zgolj tarča za izkoriščanje, pa so dobile le institucije za opolnomočenje elitnega izčrpavanja virov, kar je v njihovih družbah razvidno še danes, recimo v nekaterih državah Latinske Amerike in Afrike.

(Ne)obstoj premoženjskih upravičenj je lahko včasih nepremostljiva ovira za javno-zasebna partnerstva, saj je s tem onemogočen zasebni partner oziroma izvajalec. Vsekakor brez zasebnega partnerja ni zasebnega izvajanja projekta (razen če je fiktivno, kot fasada za javnost), tudi ni delitve tveganj in različnih kompetenc, ni neposredne odgovornosti izvajalca in tako dalje. Vendar sem zgoraj že navedel primer, da se je Kitajska znala s posrednimi zagotovili izogniti neposrednim zasebnim premoženjskim pravicam, predvsem lastnini tujcev. Pri lastnini torej govorimo o obstoju premoženjskih pravic, o njihovem obsegu in varovanju v nasprotju z oblastmi ali tretjimi osebami. Reside (2009) in Reside in Mendoza (2010) sta poudarjala pomen odprtosti gospodarstva, pod kar spadajo tudi premoženjske pravice tujcev, saj je njihovo sodelovanje v projektih sicer mnogo bolj omejeno, s čimer so okrnjeni konkurenca, viri, znanje, tehnologije in tako dalje. Lastništvo je tudi sicer pomemben element, ker vpliva na nepogodbene situacije, recimo na to, kdo dobi rezervni fond, kdo pobere koristi od reprogramiranja dolgov, kako se delijo prihodki iz dodatnih komercialnih dejavnosti, kdaj se prenese lastništvo nazaj na javni sektor in ali ta prenos zagotavlja kakovost infrastrukture, kakšne investicije bo izvajal lastnik. Mnoge države imajo premoženjska upravičenja različno določena in zaščitena za lastne prebivalce in tujce, zato sem v okviru te točke obravnaval dve neodvisni spremenljivki.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »premoženjska upravičenja«:

H₃: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj.«*

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »premoženjska upravičenja tujcev«:

H₄: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj tujcev.«

Naslednji element, v disertaciji že večkrat izpostavljen, je *izvršba pogodbenih obveznosti*, ki postane nujna v situacijah, ko eden izmed partnerjev preneha spoštovati pogodbo. Če se partnerji ne morejo zaneesti, da bodo lahko učinkovito razreševali spore in vsaj na sodišču dosegli izpolnjevanje pogodbe, potem bodo partnerstva v tej državi težko dosegla večji uspeh. Ta tema ni omejena le na javnega in zasebnega partnerja, ampak tudi znotraj njiju – na vse zasebne partnerje, ki so združeni v projektni konzorcij. Economist Intelligence Unit (2009), Svetovna banka (PPP in Infrastructure Resource Center: Identifying and Selecting PPPs) in Hahm (2009) pravijo, da sta prisila dogovorov in doseganje standardov eden izmed ključnih stebrov institucionalnega okolja partnerstev, zato sem ga tudi sam uporabil v statistični raziskavi.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »izvršba pogodbenih obveznosti«:

H₅: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z boljšo izvršbo pogodbenih obveznosti.«

Zadnja izmed institucij na področju pravnega okolja, ki sem jih vključil v raziskavo, so *pravice posojilodajalcev*. V partnerstvih so pravice posojilodajalcev osnova za delovanje poslovnega modela, saj različna kreditna sredstva običajno znašajo med 80 % in 90 % projektnega proračuna (HM Treasury 2003, 40). Glede na to, da so to ogromni infrastrukturni projekti, je to nujen segment v dotični raziskavi; na primer vrednost nekega JZP pristanišča na Kitajskem je bila 3,3 mrd \$, vrednost povprečnega JZP projekta v Grčiji pa 1,5 mrd \$. Po Northu je naloga institucij, da vzpostavijo zaupanje in znižajo transakcijske stroške, zato je Bali Eryigit (2010, 117) poudaril nujnost zaupanja kreditnega sektorja v izvrševanje kreditnega prava, torej da je njihovo posojilo res varno. Stulz in Williamson (2003, v Bali Eryigit 2010) sta raziskala povezavo med religijo, jezikom in zaščito kreditodajalcev ter ugotovila, da so pravice posojilodajalcev najbolj zaščitene v protestantskih družbah, ne glede na njihovo pravno prakso, najmanj pa v katoliških družbah. Svetovna banka (PPP in Infrastructure Resource Center: Lender Issues) poudarja tudi pomembnost pravic, da kreditodajalec vstopi v projekt in

prevzame njegovo upravljanje, v kolikor izvajalec ne dosega zadostnih rezultatov. To institucijo omenjajo tudi Reside in Mendoza (2010) ter Boardman in Vining (2012).

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »pravice posojilodajalcev«:

H₆: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z močnejšimi pravicami posojilodajalcev.«*

Obstaja še desetine drugih relevantnih pravnih institucij, ki bi jih lahko vzel pod drobnogled, vendar je ob tej priložnosti zgornji seznam zadosten. Omenim pa lahko, da sem sprva v raziskavo vključil tudi *stopnjo korupcije*, vendar se je izkazalo, da je bila v rezultatih presenetljivo 'sinhronizirana' z učinkovitostjo vlade in stopnjo pravne države, zato sem jo zaradi podvajanja izločil. Vsekakor pa velja opozorilo, da lahko korupcija vpliva na uspešnost projektov, kot smo videli tudi v Sloveniji.

3.2.3. Politično institucionalno okolje

Politično okolje je širok pojem, pri katerem nas Qiao in drugi (2001), Reside (2009) in (Gordon, 2008) najprej opozorijo, da je pomembna že politična stabilnost države. Pomembno je, ali gre za državo, ki je podvržena vojnám, revolucijám, raznovrstnim katastrofám, hitrim menjavam oblasti in drastičnim političnim spremembám, nacionalizaciji zasebnega sektorja in strogemu omejevanju finančnih tokov in tako dalje. Ta tveganja so težko statistično določljiva, zato jih nisem vključil v raziskavo, so pa neizogiben del političnega okolja.

Idealen model zasebnega izvajanja javne dejavnosti je dal velik poudarek tistim elementom, ki jih jaz štejem v sklop političnega okolja – predvsem v kakovost javne uprave. Izpostavil je potrebo po visokih kapacitetah državnih institucij, da bodo znale realno oceniti, ali je storitev ustrezna za JZP model; ki bodo postavile dovolj dobro zasnovo projekta in ocenitev stroškov ter koristi; ki bodo znale temeljito specificirati obravnavano storitev in se s tem izognile neskončnim sporom s podizvajalcem; ki bodo znale izvesti dobro delitev tveganj ter prenos tveganj na zasebni konzorcij; ki bodo znale oblikovati takšen odnos in pogodbo, da bodo kasneje uspešneje obvladovale nepredvidene izzive; in ki bodo znale dobro nadzirati,

nagrajevati in sankcionirati uspešno ter neuspešno prakso. Potrebo po dobrem nadzoru in pripravljenosti na oportunizem izvajalca je predvidela tudi *teorija transakcijskih stroškov*. Ker obe teoriji tako močno poudarjata kapacitete javne uprave, sem tudi sam začel s tem poljem.

Kvaliteta javne uprave je kot regulatorni in družbeni podsistem eden izmed ključni elementov institucionalnega okolja partnerstev. Prvi pomembni aspekt javne uprave za partnerstva je specifikacija storitev in določitev standardov dostave (kakovost in dostopnost). Hart (2003) je opozoril, da naj bodo partnerstva uporabljena zgolj tam, kjer je storitev možno jasno specificirati. V kolikor želi javni sektor zasebnemu poveriti izvajanje določene storitve, je velika prednost, če ima javni sektor že pripravljeno specifikacijo. Nekatere države nimajo opravljenih specifikacij niti za najbolj osnovne procedure, kaj šele za tiste bolj kompleksne. V takšnih primerih bi poverjanje dejavnosti zahtevalo ogromno časa in sredstev, najverjetneje pa bi zraven nastala še vrsta napak, ki bi kasneje postale jabolko spora med partnerjema. Ali ima javni sektor svoje storitve in infrastrukturne zahteve specificirane, ali jih zna specificirati ter ali zna te specifikacije nadzirati in jih posodabljati, je poudarilo mnogo avtorjev, med njimi HM Treasury (2003, 62), Yescombe (2007, 83), Economist Intelligence Unit (2009), Hahm (2009, 16), EPEC (2010b, 8), OECD (2010, 116). Drugi pomemben aspekt so kapacitete javne uprave za izvajanje JZP projektov – ali znajo javni uslužbenci izvesti kvalitetne SWOT, CBA, PSC in ostale analize, ali znajo predvideti trende povpraševanja po storitvah in kako se bo morala storitev skozi čas spreminjati, ali znajo uspešno oblikovati pogodbe in predvidevati demografske in tehnične trende, ali znajo analizirati delitev tveganj in tveganja uspešno prenesti na zasebnika in ga tudi motivirati za proaktivno obvladovanje tveganj, ali znajo prenesti finančno odgovornost na zasebne partnerje (obramba proti 'nacionalizaciji izgub'), ali obvladajo tehnične specifikacije projekta, ali znajo nadzirati kakovost infrastrukture in storitve, ali znajo sankcionirati in nadomeščati izvajalce, ali znajo izvajati pogajanja in obvladovati oportunizem najboljšega ponudnika, ali znajo predvideti finančno izpostavljenost javnega sektorja, ali znajo meriti končne učinke in longitudinalno analizirati potrebe uporabnikov, ali vodijo podatkovno bazo o vseh izvajalcih, njihovi kakovosti in oportunizmu, ali so cilji postavljeni na način, da prinašajo različne koristi različnim deležnikom ... in tako dalje (Clark 1994; Grant 1996; Tiong; 1996, Budina in drugi 2007, 16; McGure 2000, v Rus 2001, 94; Qiao in drugi 2001; Atkins 2005, 1; Dudkin in Vålilä 2005; Lonsdale 2005; Hardcastle in drugi 2006; Karapova 2006; Polloc in drugi 2007; Hahm 2009, 16; EPEC 2010b; Henisz in Levitt

2010, 5; Babtunde in drugi 2012). Tretji pomemben aspekt javne uprave sta njena utečenost in kohezivnost, kot to navajata Rus (2001, 73) in OECD (2010, 115). Pomembno je, da procesni tokovi med enotami tečejo hitro in brez ovir, da so postopki jasni, da je odgovornost ustrezno porazdeljena in da ne prihaja do razdvojenosti ali podvajanj (Hahm 2009, 3). Pomembno je tudi, da proces postavljanja partnerstva ni izpostavljen prevelikemu številu ločenih in nekoherentnih odločevalcev, s čimer se oblikovanje projekta zavleče v neskončnost, kot sta to na primeru nizozemske JZP prakse ugotavljala Klijn in Teisman (2003, 9), vendar pa Boardman in Vining (2012) istočasno ugotavljata, da ne sme biti vse to 'pod eno streho', saj mora imeti javni sektor ločene agencije za ocenjevanje, analize, nadzor in sankcioniranje, ker sicer prehitro pride do napak ali korupcije. Javed in drugi (2013) tudi opozarjajo, da projekt ne sme imeti preveč in prekompleksnih indikatorjev uspešnosti, ki jih potem v praksi ni možno spremljati.

Kot je razvidno, je kvaliteta javne uprave nujna in vsebuje ogromno pravil, znanj in kapacitet, ki pa jih v raziskavi nisem uspel preverjati posamično, ampak pod enotno spremenljivko – kvaliteta javne uprave.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »kvaliteta javne uprave«:

H₇: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo kvaliteto javne uprave.«*

Vendar je javna uprava le 'izvedbeni aparat' vlade, ki mora biti tudi sama učinkovita. Vlada si mora biti sposobna zadati cilj in ga potem doseči. Razdrobljenost politične oblasti in njena (ne)učinkovitost sta omenjeni v vrsti svetovnih JZP analiz, recimo PricewaterhouseCoopers (2000, 11), Qiao in drugi (2001), Atkins (2005, 1–3), Economist Intelligence Unit (2009), Pessoa (2010) ter Sharma (2012). Oblast mora biti združena v posameznih institucijah ali pa mora vlada imeti moč poenotiti usmerjenost različnih institucij v isti cilj (Pollitt in Bouckaert 2000, 41). Sharma je v analizi ugotovil, da zasebne investitorje in izvajalska podjetja bolj privlačijo učinkovite vlade na nacionalni ravni, lahko pa tudi na lokalni. Predvsem jim je učinkovitost vlade pomembna zato, ker je proces sicer močno podvržen korupciji, ki negativno vpliva na dobičke. Kenny (2006) navaja, da se šibkejšje vlade lahko tudi hitro umaknejo in da ne dajejo garancij. Garancije in kredibilnost vlade, njeno kapaciteto za oblikovanje odločitev in predvsem tudi njeno dolgotrajno podporo projektom so poudarjali Yang in drugi (2013),

Babtunde in drugi (2012), Stonehouse in drugi (1996), Stonehouse in drugi (1996), Hardcastle in drugi (2006), pri čemer ne smemo pozabiti, da so partnerstva dolgotrajni projekti, ki potrebujejo dolgotrajno podporo. Če torej današnja politična elita podpre JZP projekte, naslednja garnitura pa jih ovira, potem bo to ne le ogrozilo obstoječe projekte, ampak tudi poslalo slab signal investitorjem in izvajalcem. Atkins pa po drugi strani navaja zanimive primere nekdanjih socialističnih držav, kot sta Madžarska in Češka, ki so prehodile pot od čiste centralizacije do izrazite lokalne avtonomije, kjer občine povsem samostojno odločajo o JZP projektih, nimajo pa ustreznih fiskalnih omejitev in upravnih kapacitet, zato jim projekti uhajajo iz rok.

Učinkovitost vlade kot spremenljivka se delno prekriva s kvaliteto javne uprave, saj je slednja izvedbeni organ vlade. Mackay (1999, v Rus 2001, 53) celo trdi, da moč politike ni odločilna za sodelovanje med sektorjema, ampak zgolj kakovost javne uprave. Če je temu tako, potem lahko v raziskavi pričakujem višjo korelacijo med razširjenostjo partnerstev in kakovostjo javne uprave kot tudi učinkovitostjo vlade. Kenny (2006) in Sharma (2012) gresta še dlje, saj menita, da učinkovita vlada vodi v manj JZP projektov, ker so takšne vlade sposobne same izpeljati potrebne projekte, torej brez participacije zasebnih izvajalcev in zasebnih investorjev. Vendar navkljub tem argumentom pričakujem, da bodo odločne vlade pokazale pozitivno korelacijo z razširjenostjo partnerstev, saj so jim dodatna sredstva in dodatne kapacitete dobrodošle pri doseganju svojih ciljev, ne glede na politični ustroj in naravo politične elite.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »učinkovitost vlade«:

H_g: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo učinkovitostjo vlade.«

Ker so vlade običajno demokratično voljene in odvisne od javnega mnenja, bi bilo smiselno preveriti tudi naklonjenost javnosti do JZP projektov. Podporo javnosti omenjajo Babtunde in drugi (2012), Qiao in drugi (2001) ter Hardcastle in drugi (2006). Če javnost strogo nasprotuje JZP projektom, potem politiki najverjetneje ne bodo oblikovali obširnega JZP programa – vsaj ne javno. Na tej točki Pollitt in Bouckaert (2000) argumentirata, da je morda še bolj pomembno gledati, kaj politična 'elita' dojema kot zaželeno in potrebno ter kaj je izvedljivo. Če politično elito zanimajo JZP projekti, potem bo zagotovo našla način njihove implementacije. Ker na

globalni ravni ne obstajajo študije o podpori partnerstvom s strani javnosti in političnih elit, sem se moral poslužiti dveh drugih, daljno sorodnih spremenljivk, za kateri obstajajo širše meritve. Prva je *zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev*, saj če splošna javnost nasprotuje zasebnemu sektorju, se politiki verjetno ne bodo odločali za zasebno izvajanje javnih storitev. Hipotetično je možno, da je javnost naklonjena prostemu trgu, vendar nasprotuje JZP-jem zaradi vrste škandaloznih projektov, zlasti če so ti pilotni. Obrisi takšnega odnosa javnosti so vidni v Veliki Britaniji, morda pa ga lahko pričakujemo tudi v Sloveniji.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev«:

H₉: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjim zaupanjem javnosti v tržno izvajanje storitev.«

Druga spremenljivka, ki sem jo uporabil namesto javne podpore partnerstvom, je *zaupanje javnosti v politike*. Adam (1998, v Rus 2001, 79) pravi, da kadar ima javnost visoko zaupanje v korektnost politične elite ter v odsotnost korupcije, je to lahko temelj za plodno prepletanje javnih in zasebnih struktur in seveda tudi 'vice versa'. Zato me jeanimalo, ali uspejo države z močno javno podporo politiki hitreje in obširneje preplesti vezi med javnim in zasebnim sektorjem. V teoretičnem delu sem navedel teorijo o transakcijskih stroških, ki med drugim omenja razdvojenost med volivci in njihovimi izvoljenimi politiki, ki izvajajo projekte navkljub javnemu mnenju, saj so oddaljeni od naslednjih volitev in tako od odgovornosti ter posledic.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »zaupanje javnosti v politike«:

H₁₀: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjim zaupanjem javnosti v politike.«

Logičen naslednji korak po javni podpori zasebnemu sektorju in partnerstvom je preveriti stopnjo *svobode gospodarske dejavnosti*. Omejitve gospodarske dejavnosti so za vsako državo različne – ponekod lahko zasebnik participira na skoraj vseh področjih, drugod pa je zasebni izvajalec delno ali v celoti omejen. Močnejša gospodarska svoboda v kombinaciji z močnejšim

oziroma večjim gospodarskim sektorjem, ki ga obravnavam malo kasneje, pomenita širše meje zasebnega sektorja in tako tudi večji potencial za javno-zasebna partnerstva.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »svoboda gospodarske dejavnosti«:

H₁₁: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo svobodo gospodarske dejavnosti.«*

Močan vpliv na uporabo JZP modela pričakujem tudi glede na *velikost javnega sektorja*. Nekatere države so odločene, da bodo večino dejavnosti opravile same in imajo posledično zelo obsežen javni sistem, druge pa so bolj naklonjene zasebnemu izvajanju in imajo ožji javni sektor. V primeru velikega javnega sektorja obstajata oba možna učinka na razširjenost partnerstev: prvi, da je država odločena večino storitev izvajati sama brez zasebne participacije, kar bi pomenilo marginalnost javno-zasebnih partnerstev; druga možnost pa je, da se država želi sedaj skrciti, in ker je imela doslej tradicijo javne izvedbe vseh storitev, jih ne bo želela nenadoma popolnoma privatizirati, ampak jih bo pogodbeno izvajala skozi JZP, kot je to storila Velika Britanija v 80. letih tekom drugega vala privatizacije, ki sem ga omenil v poglavju o zgodovini partnerstev. Verjetno je smiselno pričakovati, da bodo imele države z manjšim javnim sektorjem tudi manj partnerstev, saj imajo večjo tradicijo povsem tržnega izvajanja storitev. Partnerstva so pravzaprav mehanizem, kako širiti javne storitve in javni sektor navkljub zasebni participaciji.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »velikost javnega sektorja«:

H₁₂: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z večjim javnim sektorjem.«*

Tiste države, ki se posvetijo partnerstvom, običajno oblikujejo uradno javno institucijo, posvečeno partnerstvom, ki ji rečemo *JZP enota*. Takšna enota je pogosto videna kot politični indikator, da se je oblast zavezala k uporabi partnerstev (Jones in drugi 1996; Allen 2003, 13; Hardcastle in drugi 2006; Mrak 2006, 97; Economist Intelligence Unit 2009; Hahm 2009, 10 in 16; OECD 2010, 3; EPEC 2009, 23; Babtunde in drugi 2012, 212). JZP enote imajo širom sveta najrazličnejše vloge, o čemer podrobneje govori EPEC v svojem poročilu iz leta 2009. Primarno so namenjene osnovanju JZP projektov in svetovanju vladi glede razvojnih smernic JZP programov. Pogosto so tudi eden izmed identifikatorjev potencialnih JZP projektov in tisti

akter, ki namensko išče potencialne domače in tuje partnerje za identificirane projekte (tako izvajalce kot investitorje). V okviru JZP enote se lahko izvajajo razpisi, lahko skrbijo za stalen dotok projektov (*PPP pipeline*), obveščajo vlado in parlament o številu projektov in obveznostih, vodijo komunikacijo z mediji in poskrbijo za nastanek močnih zasebnih konzorcijev, ki bodo res uspeli izpeljati projekte. McDermott, Corredoira in Kruse (2009, 1271) predvsem poudarjajo izobraževalno vlogo JZP enote, recimo da diseminira izkušnje, razvija kapacitete ostalih partnerjev v JZP projektih, oblikuje izobraževalne materiali, razvija standardni JZP model in koordinira sektorske JZP enote.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »JZP enota«:

H₁₃: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z vzpostavljeno JZP enoto.«*

Ker je uporaba partnerstev zelo kompleksen proces, ki potrebuje ogromno predznanj, More in Boddy (1999, v Rus, 2001, 40) ter Savas (2000, v Rus, 2001, 26) poudarjajo, da bi sodelovanje med javnim in zasebnim sektorjem moralo biti postopno, zato da bi se lahko država učila iz preteklih izkušenj in te integrirala v vsako naslednjo stopnjo sodelovanja. Na ta način bi tiste države, ki so že imele širše in pozitivne izkušnje z dezinvesticijami ali dolgotrajnimi upravljalnimi pogodbami, potem posledično (kasneje) tudi vzpostavile širšo JZP prakso. Skozi enostavnejše pogodbe se lahko javni in zasebni sektor prvič dobro spoznata, ugotovita, kakšno je njuno sodelovanje, in tako vzpostavita medsebojno zaupanje (Evropska komisija – GD za regionalno politiko, 2003, 21 – iz M knjige). V raziskavi sem iskal, ali so države že imele izkušnje z dezinvesticijami ali zasebnim upravljanjem javnih sredstev, vendar to pred vzpostavitvijo prvega JZP projekta, oziroma so kar 'na vrat na nos' skočile v JZP model.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »postopnost sodelovanja sektorjev«:

H₁₄: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah, ki so postopno vstopale v zahtevnejše oblike vzpostavljanja projektov.«*

V liniji istega argumenta je smiselno preveriti, ali imajo tiste države, ki se že bolj pogosto poslužujejo zasebnega izvajanja (drugih oblik pogodbenega izvajanja javne dejavnosti), tudi več JZP projektov. Ali se ta dva mehanizma dopolnjujeta in spodbujata uporabo drug drugega

ali sta substituta? Tukaj torej nisem gledal časovnega zaporedja upravljalnih pogodb v nasprotju z JZP, ampak njihovo splošno razširjenost.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »število upravljalnih pogodb«:

H₁₅: »*Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah, ki so imele tudi večje število upravljalnih pogodb.*«

Po drugi strani pa je možna tudi obratna smer, da so dobre izkušnje s privatizacijo odprle vrata tudi partnerstvom. JZP so v literaturi pogosto videna kot drugi val privatizacije, ki se je zgodil po tem, ko so države v prvem valu že odprodale vsa manjša podjetja na nestrateških področjih. V drugem valu pa strateških podjetij zaradi njihovega pomena niso želele odprodati, zato so jih privatizirale skozi JZP model (IMF, 2004, 4). Če to drži, potem bi morala biti vidna jasna korelacija med številom dezinvesticij in med razširjenostjo partnerstev. Tukaj torej nisem gledal časovnega zaporedja dezinvesticij v nasprotju z JZP, ampak njihovo splošno razširjenost.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »število dezinvesticij«:

H₁₆: »*Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah, ki so imele tudi večje število dezinvesticij.*«

Politično institucionalno okolje ima še vrsto drugih relevantnih institucij, ki bi lahko bile zanimiva tarča za raziskovanje, vendar jih nisem uspel vključiti v to raziskavo. Pogledal bi recimo lahko, koliko imajo države ukinjenih JZP projektov in kako je to vplivalo na javno mnenje, na politično podporo, ali pa nasprotno, kako so države prenašale JZP model iz enega sektorja v drugega, recimo iz transporta v zdravstvo. Zanimivo bi bilo videti tudi, kako na razširjenost JZP vpliva participacija uporabnikov in vključenost nevladnih organizacij (kot izvajalcev ali svetovalcev). Zanimivo bi bilo primerjati različne vizije in strategije držav za vzpostavitev JZP programov, kakšne oblike pomoči ter garancij nudijo projektom, kakšni so formati plačil (kolikšni dohodki so zagotovljeni in kakšen je variabilni del plačila za storitve). Recimo, nekatere države so uvedle tako imenovani '*universal testing*', kjer je treba vsak javni projekt nad določeno projektno vrednostjo preveriti za JZP možnost. Iz Velike Britanije celo poročajo o možnih manipulacijah PSC (*Public sector comparator* – metodologija primerjave

javnega projekta in JZP) zato, da je bila politična izbira potem bolj naklonjena JZP obliki projektov (Domberger in Jensen 1997, 72; UNISON 2002, 24; Polloc in drugi 2007, 133). Ravno tako zanimivo bi bilo narediti analizo vpliva politične podpore na JZP projekte, torej kaj se zgodi, ko imajo partnerstva v enem mandatu široko podporo, v drugem mandatu pa jih ne le opustijo, ampak ovirajo obstoječe projekte, kot je v primeru mesta Atlanta poročal Slattery (2003). Zelo zanimiva raziskava bi bila tudi, zakaj nastajajo razlike v razširjenosti partnerstev znotraj institucionalno povezanih okolij – recimo, zakaj ima ena kanadska regija, British Columbia, 5 JZP projektov na milijon prebivalcev, druga kanadska regija, Ontario, pa 1,5⁷. In zakaj imajo znotraj Velike Britanije Severna Irska 20 projektov na milijon prebivalcev, Škotska 16, Anglija 10, Wales pa zgolj 8.

3.2.4. Finančno institucionalno okolje

Finančno institucionalno okolje je širok pojem, ki obsega finančna pravila, finančni sistem in finančni trg države, ki ravno tako vplivajo na razširjenost partnerstev. Finančno okolje velja za glavni povod v partnerstva, saj je bilo iskanje dodatnih sredstev glavni motiv za uporabo JZP modela. Nekatere države so imele jasno pravilo, da so vsi JZP projekti všteti v javni proračun, druge pa so iskale ravno nasproten učinek (EPEC 2009, 22). Budina in drugi (2007, 29) iz IMF-a in Matsukawa in Habeck (2007, 1–9) so države pozvali k razkritju dosedanjih in bodočih JZP obveznosti in k višji dovršenosti spremljanja tveganj ter finančne izpostavljenosti države. Ustrezen tretma je potreben zato, da ne prihaja do 'privatizacije profitov in nacionalizacije izgub' in ker previsoka zadolženost vodi v makroekonomsko nestabilnost. Vendar je prikrivanje obveznosti zelo težko statistično preverjati, sploh ker včasih ni zgolj v obliki finančnih obveznosti, ampak prikritih transakcij (prenosi lastništva zemljišč in opreme, pravic itd.), zato ga nisem neposredno vključil v raziskavo. Sem pa obravnaval višino *javnega dolga*, saj finančni argument trdi, da države posegajo po partnerstvih zaradi omejitev na zadolževanje in da z njimi izvajajo tiste projekte, za katere v proračunu sicer ni dovolj sredstev – da so to projekti »JZP ali nič« (EIB 2005, 4). V tem primeru lahko pričakujem jasno korelacijo med zadolženostjo države in uporabo javno-zasebnih partnerstev navkljub 'zakritosti'

⁷ Dejansko ima Ontario še dodano 1,5 projekta na milijon prebivalcev v BF modelu, ki ga nisem štel v svojo raziskavo. Če prištejemo še tega, ima Ontario okrog 3 projekte na milijon prebivalcev.

JZP obveznosti – ta argument trdi, da ko pridejo države na mejo svojih lastnih finančnih kapacitet, posežejo po zasebnih virih. Tudi Sharma (2012), Reside in Mendoza (2010) ter Hammami in drugi (2006) navajajo, da so partnerstva bolj pogosta v visoko zadolženih državah.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »javni dolg«:

H₁₇: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjim javnim dolgom.«

Vendar ima javni dolg tudi negativno stran. Njegova višina nam ne pove, ali je država že 'na robu' zadolževanja. Recimo, za mnoge afriške države je javni dolg v višini 50 % BDP že skrajna meja, medtem ko je za evropske države ta številka povsem normalna, v trenutni finančni situaciji morda celo nizka. Države EU imajo omejitve postavljene s tako imenovanimi Maastrichtskimi kriteriji na celotno in letno zadolževanje, nekatere pa imajo omejitve dodatno določene še v ustavah in zakonih. Različne države imajo različne omejitve, ki so se skozi čas spreminjale ali pa celo prezirale. Zato bi bila namesto *javnega dolga* ustrežnejša spremenljivka '*oddaljenost od maksimalne zadolžitve*', vendar takšna spremenljivka ne obstaja, saj marsikje ni možno določiti, kaj je 'maksimalna zadolžitve'. Poleg tega je Sharma (2012) v svoji študiji razvijajočih se držav ugotovil, da omejitve zadolževanja ne vplivajo na razširjenost partnerstev. Namesto tega sem kot drugo spremenljivko uporabil *bonitetno oceno države*, ki načeloma prikazuje 'strokovno mnenje', ali je država še sposobna odplačevati svoje dolgove, torej, ali je že blizu roba zadolževanja.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »bonitetna ocena države«:

H₁₈: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z nižjo bonitetno oceno.«

Z obema zgornjima spremenljivkama je močno povezana tudi višina *obresti na dolgoročno javno zadolževanje*, ki je podvržena oceni posojilodajalcev o bodočih političnih tveganjih (socialni in politični nemiri, vojna področja itd.). Višina obresti je v JZP ključen element, saj kreditna sredstva obsegajo do 90 % vseh projektnih sredstev. Teoretično bi bilo zaradi 'dražjega zasebnega kapitala' sicer najbolj smiselno meriti *razliko* med obrestmi javnemu in obrestmi zasebnemu sektorju – torej, ali bo več partnerstev v tistih državah, kjer so obresti zasebnemu sektorju nižje kot obresti za javni sektor, ali obratno. Za takšno analizo žal nisem

pridobil dovolj podatkov. Vseeno pa sem preveril, ali obstaja pri višini obresti na javno zadolževanje neka korelacija ali meja, kjer države postanejo bolj naklonjene javno-zasebnim partnerstvom.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »višina obresti na dolgoročno javno zadolževanje«:

H₁₉: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjimi obrestmi na dolgoročno javno zadolževanje.«*

Da so finančno okolje, makroekonomske lastnosti in dostopen finančni trg ključni, je izpostavila vrsta avtorjev in organizacij, med njimi tudi Tiong (1996), Allayannis in Weston (2000), Qiao in drugi (2001), Estache (2006), Banerjee in drugi (2006), Hammami in drugi (2006), Hardcastle in drugi (2006), Reside in Mendoza (2010), Chan in drugi (2010), Babtunde in drugi (2012) ter Yang in drugi (2013). Pri dostopnosti finančnih sredstev je ključnega pomena, ali imamo na dosegu roke primerna in zadostna finančna sredstva – število, raznovrstnost in velikost finančnih igralcev ter produktov. Recimo na področju javnih igralcev lahko pogledamo, ali obstajajo namenska infrastrukturna ali pa celo namenska »JZP sredstva«, kakršen je *Korea Infrastructure Credit Guaranty Fund* (Yescombe 2007, 46; Hahm 2009, 10). Ali obstajajo javni pokojninski in zavarovalni skladi ter v kakšne projekte vlagajo svoja sredstva? V kolikšni meri so možne garancije projektom in pod kakšnimi pogoji se izdajajo javne obveznice? Poleg javnih akterjev in produktov so pomembni tudi zasebni. Ali na trgu obstajajo zasebni ponudniki finančnih projektnih sredstev, ali obstaja zasebni trg za garancije, ali so v praksi zasebne obveznice, ali poleg javnih obstajajo tudi zasebni pokojninski skladi in zavarovalnice ter kam vlagajo svoja sredstva? In ne nazadnje, ali je država odprta do tujih kapitalskih sredstev, saj se v zaprtih trgih denar včasih posoja na osnovi osebnih povezav in ne na osnovi zdravih finančnih principov (Rajan in Zingales 2003, v Bali Eryigit 2010, 115–116). Prisotnost tujih investorjev in tujih izvajalcev okrepi finančni trg in konkurenco, kar zniža stroške in zviša aktualnost JZP projektov. Žal tega dejavnika nisem uspel raziskovati za večje število držav, bi bilo pa smiselno o tem napraviti kakšno drugo raziskavo⁸. Vseeno pa lahko

⁸ V kakšno bodočo raziskavo bi bilo smiselno zaobjeti tudi inovativnost finančnih modelov, ki se pojavljajo v partnerstvih, saj Jefferies s soavtorji (2002) ugotavlja, da je finančna iznajdljivost ena izmed ključnih kompetenc

preverim, koliko so države odprte za *tuje neposredne investicije* – to naredim skozi praktične rezultate te institucije – skozi dejansko stanje tujih investicij v državo. Če obstaja praksa, da tuje firme in investitorji vstopajo v državo, potem je tudi višja verjetnost, da bodo vstopili v kakšen JZP projekt. Tuje neposredne investicije so s partnerstvi povezane na dva načina. Prvič, da večji obseg FDI državo definira kot zanimivo investicijsko destinacijo, kar zvišuje količino razpoložljivih sredstev. Drugič pa, da je večja količina FDI lahko posledica že izvedenih partnerstev, ki imajo zunanji kapitalski vir. Prva povezava je vzročna, druga pa posledična, zato sem moral paziti, da se pri interpretaciji nisem zapletel v dilemo 'kokoš ali jajce'. Pri interpretaciji sem si pomagal z drugo neodvisno spremenljivko, in sicer oceno DBI, ki meri 'zanimivost' določene države kot poslovne destinacije.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »Tuje neposredne investicije«:

H₂₀: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z več tujimi neposrednimi investicijami.«*

Zadnja izmed spremenljivk, ki sem jih obravnaval v okviru finančnega okolja, je *BDP kupna moč (ppp) na prebivalca*, ki je verjetno najpogostejši finančni 'osumljenec' v tovrstnih raziskavah. Ali finančne kapacitete države vplivajo na JZP in ali so ta bolj značilna za revnejše ali za bogatejše države? Ali bogatejše države partnerstva uporabljajo bolj pogosto, revnejše pa redkeje in za proporcionalno večje projekte? Glede na to, da je krovni model partnerstev osnovan na *povpraševanju*, torej da so uporabniki posredno ali neposredno plačniki storitev, je smiselno pričakovati, da bodo imele države z višjim BDP več JZP projektov.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »BDP (ppp) na prebivalca«:

H₂₁: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjim BDP-jem (ppp) na prebivalca.«*

Ne glede na to, da v tej raziskavi drugih finančnih elementov nisem preverjal, je seznam potencialnih spremenljivk še zelo dolg. Lahko bi recimo raziskovali, kako na partnerstva vplivajo prisotnost tujih bank, omejitve na pretok kapitala, zadolženost občin in regij, stopnja

(potrebuje jo predvsem zasebni partner, vendar mora javni sektor znati analizirati, nadzirati in podpirati takšne modele).

javne porabe, velikost pokojninskih skladov, obstoj garancijskih shem in ne nazadnje tudi volatilitnost valute, ki jo omenjajo Allayannis in Weston (2000) Estache (2006) ter Banerjee in drugi (2006).

3.2.5. Poslovno institucionalno okolje

Brez ustreznega poslovnega okolja partnerstva ne bodo doživela razcveta. Pomembno je, da obstajajo poslovne priložnosti – poslovni interes za izboljšanje javne infrastrukture, in da obstajajo dobri poslovni pogoji za izvedbo takšnih projektov. Veliko poslovno relevantnih institucij sem že obravnaval v pravnem, političnem in finančnem okolju, nekaj pa je izpostavljenih še v tem poglavju.

Trgi, ki so privlačnejši in enostavnejši za poslovanje, lahko dosežejo višjo stopnjo konkurence in posledično uspešnejše JZP projekte. Reside in Mendoza (2010) sta ugotovila, da je zelo pomembna odprtost gospodarstva, ki sem se je že dotaknil skozi količino tujih investicij, drugi faktor pa je *enostavnost poslovanja* v tej državi. Boljše okolje omogoča lažjo rast, še bolj aktualna kot za domača podjetja, ki so 'vajena' domačega trga, pa je ta ocena za tuja podjetja in tuje investitorje, ki vstopajo v poslovno okolje. Pomembno je, da je v državi možno ustanoviti ustrezno podjetje, pridobiti potrebna dovoljenja in kredite, da je plačevanje davkov jasno in enostavno, da poslovanje ni ovirano in da je možno podjetje skozi potrebne postopke tudi ustrezno zapreti. Žal so podatki za spremenljivko na globalni ravni dosegljivi zgolj za MSP podjetja, ki niso ciljna skupina JZP projektov, upam pa, da bo spremenljivka vseeno relevantna.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »enostavno poslovanja«:

H₂₂: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z večjo enostavnostjo poslovanja.«*

Druga neposredna poslovna okoliščina, ki lahko neposredno vpliva uporabo JZP modela, je potencial infrastrukturnega trga in pritisk urbanizacije ter industrializacije na infrastrukturo (Yang 2008; Yang in drugi 2013) – torej, ali država že ima *kvalitetno infrastrukturo* na

področjih transporta, energetike, izobrazbe, dobave vode, tretmaja odplak, smeti itd. Države, kjer so priložnosti za tržno zanimive projekte še odprte in kjer obstaja infrastrukturna vrzel (*infrastructure gap*), imajo večji potencial za obširne JZP programe. Vendar to ne pomeni, da že imajo veliko partnerstev – verjetno jih nimajo, saj bi sicer že imeli kvalitetnejšo infrastrukturo. Pričakujem torej, da bo razširjenost partnerstev naraščala skupaj s kvaliteto infrastrukture. Vendar pa se pri razvitejših državah postavi vprašanje, ali so imele kvalitetno infrastrukturo že pred uporabo JZP ali jo imajo zaradi JZP. Možno je tudi, da bodo države s slabšo infrastrukturo izvedle manjše število velikih projektov, države z boljšo infrastrukturo pa večje število manjših, nišnih projektov, saj imajo ključne že postavljene. Reinhardt (2011, 5–10) med razlogi, zakaj partnerstva v ameriškem transportnem sektorju niso tako razširjena, navaja:

- večina vseh tržno zanimivih cest je že zgrajena, kar pomeni, da so transportne institucije v veliki meri že izpolnile svoje poslanstvo in da ni prostora za nove projekte;
- ker je večina infrastrukture že zgrajena, je 85 % vseh sredstev usmerjenih v vzdrževanje;
- potencialni investitorji ne iščejo malih in rutinskih projektov.

Najbolje bi bilo, če bi lahko iskal zelo osredotočene povezave, recimo med kvaliteto cestne infrastrukture in količino cestnih JZP, ali pa med železniško infrastrukturo in železniškimi JZP. Vendar takšni podatki niso dosegljivi, zato sem v raziskavi iskal povezavo med splošno kvaliteto infrastrukture in razširjenostjo partnerstev.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »kvaliteta infrastrukture«:

H₂₃: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo kvaliteto infrastrukture.«

Idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti in TTS sta izpostavila še dva pomembna poslovna elementa: kredibilnost države kot poslovnega partnerja in kakovost konkurenčnega postopka. Prvi faktor – *vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti* – se sprašuje, ali je država kredibilen partner, s katerim bodo veliki investitorji in velika podjetja pripravljena sodelovati in kjer bo njihovo poslovanje varno. Ne smemo pozabiti, da govorimo o tveganih in kapitalsko intenzivnih projektih, zato zasebniki ne bodo tvegali v tistih državah, kjer splošno velja, da

vlada ne izpolnjuje svojih zavez. Partnerska pogodba je edini pravi temelj projekta, zato je njeno izpolnjevanje ključen poslovni element.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti«:

H₂₄: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjim vladnim spoštovanjem pogodbenih obveznosti.«

Drugi element, ki sta ga izpostavila 'idealni mode' in TTS, pa je dobra *regulacija konkurence* – torej postopek, ki zagotavlja strokovnost, nepristranost, ustrezno število prijav in dobre pogajalske kapacitete javnega sektorja. TTS pri tem posebej izpostavlja, da naj bodo tudi kasnejše nadgradnje projekta predmet konkurence zato, da se javni sektor ne zaklene v razmerje z izbranim ponudnikom. Pri izbiri najboljšega ponudnika je tudi treba upoštevati dobre izborne faktorje – recimo 'sloves dobrega partnerja' – ki bodo zagotavljali, da neustrezni izvajalci ne bodo zmagali na razpisu. Konkurenčni postopek v JZP razpisu je tisti trenutek, ko se ustvarja najvišja dodana vrednost. Prosti trg bi naj načeloma stalno zagotavljal ustrezno ceno in kakovost storitev, vendar so partnerstva največkrat monopolne dejavnosti, zato je treba konkurenco na trgu nadomestiti s konkurenco za trg (De Bettignies in Ross 2004, 139). Demsetz (1986) je dokazal, da lahko slednja enako učinkovito kot prosti trg ponudnike prisili v znižanje stroškov in dvig kakovosti, mednarodne raziskave pa so pokazale, da lahko konkurenčni postopki znižajo projektne stroške v povprečju za 10–30 %, ponekod celo več. V nekaj sto milijonskem projektu je ta prihranek lahko dovolj že za nov, manjši projekt.

Konkurenčen postopek biti mora nujen (brez možnosti izogibanja), odporen na osebno vplivanje in podkupovanje, jasen, koheziven, nezapleten, ne predolg (predvsem faza individualnih pogajanj z najboljšim ponudnikom) in odprt za participacijo tudi tujih akterjev. Nadalje je treba paziti na ustrezne kriterije izbora⁹, ki so lahko delno standardizirani, vseeno pa morajo omogočati dialog in prilagajanje specifičnim okoliščinam posameznega projekta, za

⁹ Porter-Roth (2008, 209) navaja dve alternativni šoli glede izbirnih kriterijev na razpisih – prva šola pravi, da mora razpis razkriti tem manj kriterijev ocenjevanja, saj se na ta način preprečuje, da bi ponudniki prikrojili svoje ponudbe zgolj zato, da ustrezajo kriterijem. Druga šola trdi nasprotno, da je treba javno navesti tem več kriterijev ocenjevanja, vendar ob tem ni pametno navajati pomembnosti posameznega kriterija. Cilj obeh šol je doseganje optimalnega rezultata, vendar obe ponujata povsem različen pristop. Nikakor pa ne smemo pozabiti, da mora biti specifikacija storitev (ne infrastrukture) dovolj temeljita, da kasneje ne prihaja do konfliktov.

najslabše primere pa mora obstajati tudi možnost pravočasne prekinitve postopka. Ponekod so začeli med kriterije vključevati 'ugled izvajalca', oziroma ali se je izvajalec v preteklih projektih izkazal kot zanesljiv in konstruktiven partner. Na ta način so znižali skupno raven oportunitizma v JZP sektorju. Postopek mora tudi omogočiti identifikacijo tistih ponudnikov, ki dajejo 'dumping' cene in ki želijo izgube nadomestiti s kasnejšimi dodatnimi pogajanjem in 'drobnimi popravki' projekta, po drugi strani pa ne sme dovoliti, da bi zmagali prešibki partnerji, za katere obstaja možnost, da projekta dolgoročno gledano ne bi bili sposobni realizirati. Ker so partnerski projekti običajno zelo kompleksni, zahtevni in kapitalsko obsežni, na trgu ni veliko ponudnikov, ki so jih sposobni izpeljati. Zato je treba skrbeti, da en ponudnik ne prevzame preveč JZP projektov in tako iztisne potencialno konkurenco. Koristno je, če zna država proaktivno iskati ponudnike in financerje, zvišati število prijav na razpisu in tako ojačiti konkurenco. Še en način spodbujanja prijav pa je sofinanciranje stroškov oblikovanja prijav, ki pogosto segajo v milijone in so v primeru neizbora izgubljeni kot oportunitetni strošek (Parker in Hartley 2001; Jefferies in drugi 2002; Hardcastle in drugi 2006; EPEC 2009; Economist Intelligence Unit 2009; World Economic Forum 2010a; Mckinsey Global Institute 2010; Babtunde in drugi 2012; Boardman in Vining 2012). Tiste države, kjer je konkurenčni postopek fiasko in kjer se projekti delijo glede na osebne povezave in osebne koristi odločevalcev, bodo dosegale nižjo projektno učinkovitost od tistih držav, ki imajo vzpostavljeno kvalitetno konkurenco za trg. Zato pričakujem, da bodo JZP projekti v neurejenih državah uporabljeni za posamične priložnosti in ne kot reden sistemski mehanizem za izvajanje javnih storitev.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »regulacija konkurence«:

H₂₅: *»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z boljšo regulacijo konkurence.«*

Ker ne iščem zgolj faktorjev, ki vplivajo na to, da država ima oziroma nima partnerstev, ampak tudi stopnjo njihove razširjenosti, je zagotovo smiselno pogledati *velikost trga*, saj imajo večji trgi višji potencial za izpolnjeno kritično maso potrebnih kapacitet za JZP projekte – torej za večje kapitalsko zaledje investorjev, več gradbenih in upravljaljskih kapacitet, več poslovnih priložnosti in več znanja na zasebni ter javni strani in s tem tudi na večjo možnost, da so že uvedli mehanizem JZP. Isti dejavnik so opazili tudi Sharma (2012), Hammami in drugi (2006).

Zaradi višjih razpoložljivih kapacitet in več priložnosti je na večjih projektih smiselno pričakovati več že obstoječih projektov.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »velikost trga«:

H₂₆: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z večjim trgom.«

K večjemu trgu je smiselno dodati tudi kupno moč prebivalstva (Sharma 2012), vendar tokrat ne v obliki BDP-ja, ampak v obliki *Ginijevega kvocienta* oziroma *indeksa*, kakor ga imenuje Svetovna banka – torej *(ne)enakomernosti prihodkov državljanov*, saj je v JZP projektih tveganje povpraševanja običajno preneseno na zasebnega partnerja, strošek storitev (uporabnina) pa na končne uporabnike. Takšne so recimo cestnine in plačila za porabljeno vodo in elektriko. Zato je pri postavitvi partnerstva treba upoštevati moč domače potrošnje – da je premoženje med državljani vsaj malo razporejeno, sicer večina potencialnih klientov ne bo imela razpoložljivih sredstev za plačilo JZP storitev¹⁰. Zato pričakujem, da bodo JZP programi bolj razširjeni v tistih državah, kjer je kapitalska moč državljanov ne le višja, ampak tudi dovolj enakomerno razporejena, saj s tem obstaja širše povpraševanje po JZP storitvah in lahko država strošek javnih storitev prenese na uporabnike.

Delovna podhipoteza za neodvisno spremenljivko »(ne)enakomernost prihodkov državljanov«:

H₂₇: »Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah z višjo enakomernostjo prihodkov državljanov.«

Poslovno institucionalno okolje je seveda še mnogo širše kot le nekaj teh izbranih spremenljivk. Razširjenost partnerstev je zelo verjetno odvisna tudi od pravil, vezanih na delovno silo, torej višino plače in prispevkov, zaščito delavcev (Combarnous in Rougier 2010, 25), od omejitev profitabilnosti javnih projektov oziroma omejitev donosa na vložena sredstva (Groff Ferjančič 2004, 76), od državnih dohodkovnih garancij, motivacijskih shem, subvencij za odjemalce, oziroma vsaj za revnejše in bolj tvegane odjemalce. Odvisna je verjetno tudi od splošnih obdavčitev, predvsem davka na dobiček, davčnih olajšav in nedavčnega bremena, potem pa tudi od stopnje pripravljenosti 'delegiranja avtoritete', HDI, varovanja okolja, varnosti ter zdravja zaposlenih in uporabnikov in tako dalje (Asian Development Bank Institute; EPEC,

¹⁰ Razen v primeru prenosa uporabnin na tuje potrošnike, kot je JZP hidroelektrarne v Laosu, ki izvažata elektriko na Tajsko. V tem primeru ni pomembna kapitalska moč državljanov Laosa, ampak Tajcev.

2010a; Svetovna banka (PPP in Infrastructure Resource Center: Lender Issues). To je bilo le nekaj idej za institucije, ki so bile na mojem ožjem seznamu za vključitev v raziskavo, vendar jih bom prihranil za drugo priložnost.

4 Metodološka zasnova raziskave in hipoteze

Raziskava je namenjena iskanju povezave med razširjenostjo javno-zasebnih partnerstev in institucionalnim okoljem preko izhodiščne hipoteze:

H₁: »Razvito ter finančno obremenjeno institucionalno okolje vpliva na večjo razširjenost javno-zasebnih partnerstev.«

Kot **finančno obremenjeno** okolje so mišljeni višji dolg države, nižja bonitetna ocena ter dražje obresti na javne obveznice in javne kredite. Kot **razvito okolje** je mišljena višja stopnja posameznega indikatorja v korist splošne populacije, recimo višja stopnja pravne varnosti, nižji Ginijev indeks, višja kakovost javne uprave, večja gospodarska svoboda itd. Uporabil sem tudi nekaj indikatorjev, kjer ni možno reči, kaj je »bolj« in kaj je »manj« razvito, recimo oblika pravnega sistema. V takšnih primerih sem preprosto gledal, ali posamezna oblika/stopnja indikatorja bolj ali manj vpliva na razširjenost partnerstev.

Institucionalno okolje sem v poglavjih 2 in 3 razdelil na štiri segmente: pravno, politično finančno in poslovno institucionalno okolje, v okviru vsakega izmed njih pa določil delovne hipoteze, kot so ponovljene tukaj.

Pravno institucionalno okolje: (poglavje 3.2.2)

Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah:

H₁: »... z občim pravom kakor v državah s civilnim pravom ali šeriatom«.

H₂: »... z višjo stopnjo vladavine prava«.

H₃: »... z višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj«.

H₄: »... z višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj tujcev«.

H₅: »... z boljšo izvršbo pogodbenih obveznosti«.

H₆: »... z močnejšimi pravicami posojilodajalcev«.

Politično institucionalno okolje (poglavje 3.2.3)

H₇: »... z višjo kvaliteto javne uprave«.

H₈: »... z višjo učinkovitostjo vlade«.

H₉: »... z višjim zaupanjem javnosti v tržno izvajanje storitev«.

H₁₀: »... z višjim zaupanjem javnosti v politike«.

H₁₁: »... z višjo svobodo gospodarske dejavnosti«.

H₁₂: »... z večjim javnim sektorjem«.

H₁₃: »... z vzpostavljeno JZP enoto«.

H₁₄: »..., ki so postopno vstopale v zahtevnejše oblike vzpostavljanja projektov«.

H₁₅: »..., ki so imele tudi večje število upravljalnih pogodb«.

H₁₆: »..., ki so imele tudi večje število dezinvesticij«.

Finančno institucionalno okolje (poglavje 3.2.4)

H₁₇: »... z višjim javnim dolgom«.

H₁₈: »... z nižjo bonitetno oceno«.

H₁₉: »... z višjimi obrestmi na dolgoročno javno zadolževanje«.

H₂₀: »... z več tujimi neposrednimi investicijami«.

H₂₁: »... z višjim BDP-jem (ppp) na prebivalca«.

Poslovno institucionalno okolje (poglavje 3.2.5)

H₂₂: »... z večjo enostavnostjo poslovanja«.

H₂₃: »... z višjo kvaliteto infrastrukture«.

H₂₄: »... z višjim vladnim spoštovanjem pogodbenih obveznosti«.

H₂₅: »... z boljšo regulacijo konkurence«.

H₂₆: »... z večjim trgom«.

H₂₇: »... z višjo enakomernostjo prihodkov državljanov«.

Za vsako izmed zgornjih delovnih hipotez sem postavil neodvisno spremenljivko, ki je že navedena v lastni delovni hipotezi, vseeno pa jih ponavljam tudi tukaj:

Pravno okolje:

- Vladavina prava
- Premoženjska upravičenja
- Premoženjska upravič. tujcev
- Izvršba pogodbenih obveznosti
- Pravice posojilodajalcev
- Pravni sistem

Politično okolje:

- Kvaliteta javne uprave
- Učinkovitost vlade
- Zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev
- Zaupanje javnosti v politike
- Svoboda gospodarske dejavnosti
- Velikost javnega sektorja
- JZP enota
- Postopnost sodelovanja J. in Z. sektorja
- Število upravljalnih pogodb
- Število dezinvesticij

Finančno okolje:

- Javni dolg
- Bonitetna ocena države
- Obresti na dolgoročno javno zadolževanje
- Tuje neposredne investicije
- BDP kupna moč na prebivalca

Poslovno okolje:

- Enostavnost poslovanja
- Kvaliteta infrastrukture
- Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti
- Regulacija konkurence
- Velikost trga
- (Ne)enakomernost prihodkov državljanov

Ključni izziv je bil osredotočiti raziskavo na peščico najbolj relevantnih in dosegljivih indikatorjev, za katere obstajajo podatki tako velikega števila držav, kot jih vsebuje ta študija. Pri nekaterih spremenljivkah žal ni bilo moč najti podatkov za več kot peščico držav, zato teh spremenljivk nisem mogel uporabiti v regresiji.

Podatke o vrednostih specifičnih institucionalnih spremenljivk sem črpal od kredibilnih globalnih organizacij, kot so univerze, Svetovna banka (WB), IMF, WEF, OECD in tako dalje. V prilogi A so za vsako spremenljivko navedeni viri podatkov in način obdelave te spremenljivke. Pri vsaki odvisni in neodvisni spremenljivki sem dopisal tudi takšno ime spremenljivke, ki sem ga uporabljal v programu SPSS. Razlog za različna imena je v ohranitvi

izvornega imena in vseh ključnih karakteristik, značilnih za to spremenljivko. V disertaciji pa jih naslavljam z njihovimi slovenskimi kratkimi imeni ali okrajšavami.

V raziskavo je bilo vključenih 140 svetovnih držav, za katere sem lahko pridobil podatke o njihovi (ne)uporabi javno-zasebnih partnerstev. Seznam držav se nahaja v prilogi B.

4.1. 'Razširjenost JZP' – odvisne spremenljivke

Ker v raziskavi preverjam 'razširjenost' partnerstev, je pomembno da omenim, na kakšen način sem jo preverjal. Razširjenost sem opazoval skozi dva aspekta:

- številčna razširjenost, torej število JZP projektov v posamezni državi;
- investicijska razširjenost, torej obseg investicij v JZP kot del državnega BDP.

Obe spremenljivki sta podrobneje razčlenjeni v sledečih podpoglavjih. Dodatno, v zaključku raziskave je predstavljen še tretji aspekt razširjenosti, to je 'panožna razširjenost' oziroma število sektorjev, v katerih je bil izveden vsaj en JZP projekt.

Poleg razširjenosti moram natančno omejiti tudi pojem 'JZP', zato da bo jasno, kateri so tisti projekti, ki jih v raziskavi upoštevam in raziskujem.

V raziskavo so vključeni JZP projekti, ki vključujejo:

1. DBFO faze: torej projekti, kjer zasebni sektor zgradi ali obnovi poslovno infrastrukturo in jo potem tudi upravlja oziroma vzdržuje, ter kjer zasebnik projekt tudi (so)financira. Izključeni so torej projekti, ki vključujejo zgolj DB ali BF faze, upravljalne pogodbe in dezinvesticije oziroma privatizacijo.
2. Vrednost nad 1 milijon USD: v večini držav cenejši projekti niso zabeleženi in posledično rezultati raziskave ne bi bili kredibilni.
3. Od leta 1984: večina držav in Svetovna banka pred letom 1984 niso sistematično beležile JZP projektov, zato sem tudi to raziskavo časovno omejil na to obdobje.
4. Do leta 2009: zaključena finančna struktura ali vsaj podpis pogodbe.
5. Iz raziskave so izključene države, ki imajo manj kot milijon prebivalcev.

Podatki o razširjenosti partnerstev v posameznih državah pretežno izvirajo iz *sekundarnih virov* in so ponekod dopolnjeni s *primarnimi viri*. Analiza skozi *primarne vire* (specifične JZP pogodbe in izvirne analize) ni bila širše izvedljiva, saj sem naletel na nepremostljive ovire:

- JZP pogodbe so večinoma zakrite s poslovno tajnostjo in nedosegljive obči javnosti.
- JZP pogodbe so izvedene v lokalnih jezikih.
- JZP pogodbe so izrazito obsežne, zlasti če upoštevamo še dodatno projektno dokumentacijo in *post-festum* analize.

Primarne vire sem torej uporabil zgolj tam, kjer podatki iz sekundarnega vira niso bili zadovoljivi za to raziskavo in kjer je bil primarni vir sploh na razpolago. *Sekundarni viri*, kjer sem črpal podatke o izvedenih JZP projektih, njihovi vrednosti, letnici podpisa in panogi projekta, pa so¹¹:

- *Public Works Financing Major Project Survey Database 2010*,
- *PPIAF Database*, Svetovna banka,
- *UK – PFI signed project list* (seznam iz marca 2011),
- *European 2009 PPP Report* (EPEC, 2009), njihov vir pa je podjetje DLL Piper.

Med 140 državami v moji podatkovni bazi je mnogo takšnih, za katere je bilo ugotovljeno, da nimajo JZP projektov. Ta situacija mi je omogočila osnovno analizo skupine držav, ki partnerstev ne uporabljajo, kar je na akademski ravni ponovno precedens. Seznam držav, ki nimajo nobenega JZP projekta, je v poglavju 5.4, graf z njihovimi institucionalnimi lastnostmi pa v 6.3, Sicer pa je tudi iz vseh kontingenčnih tabel razvidno, kako se glede na neodvisno spremenljivko porazdeljujejo države brez partnerstev.

Število JZP na milijon prebivalcev

Ključni izziv te raziskave je bil primerljivost – kako primerjati različno velike države, kot sta Slovenija in Kitajska. Zato sem za odvisno spremenljivko postavil: '*število JZP projektov na milijon prebivalcev*' oziroma skrajšano, '*št. JZP/mio habita*'. Ta pristop mi je omogočil

¹¹ Medtem ko je Svetovna banka beležila JZP projekte predvsem v manj razvitih državah, je Public Work Financing beležil predvsem projekte v razvitih državah in tudi v mnogih manj razvitih državah. Skupaj sta torej podrobno pokrila pojavnost JZP-jev v svetu, zato bi moral biti moj seznam dober približek dejanskemu svetovnemu stanju. Še vseeno pa obstajajo pomanjkljivosti, kot to omenjam v poglavju 4.4.

primerljivost držav, vendar je bilo potem nujno, da sem iz raziskave izločil države z manj kot milijon prebivalci, saj bi sicer hipotetična državica s 100.000 prebivalci in enim JZP projektom statistično izgledala kot država z 10 JZP projekti na milijon prebivalcev. Tovrstne anomalije bi lahko resno popačile rezultat, zato sem jih izločil iz raziskave.¹²

Investicije v JZP kot delež BDP

Število JZP projektov na milijon prebivalcev ne pokaže celovite slike, saj ima lahko neka država ogromno partnerstev, vendar vsa z zelo nizko vrednostjo, druga država pa ima lahko malo projektov, vendar z ogromno vrednostjo. Zato sem preveril, kolikšne so investicije v partnerstva glede na BDP posamezne države – kot osnovo sem vzel BDP države v letu 2009. Torej, kolikšna je vrednost vseh partnerstev v državi glede na BDP 2009.

Treba je opozoriti, da so podatki o vrednosti JZP projektov po svetu ponekod grobi in nenatančni. Ponekod so države sporočile le strošek izgradnje projekta, druge so vključile tudi celotno ali delno ceno izvajanja storitev (fazo operative), ponekod so projekt kasneje razširili ali zožili, vendar teh podatkov niso sporočili, zato tudi niso vključeni v raziskavo. Nadalje bi bilo treba za čisto finančno natančnost upoštevati še časovno vrednost denarja za vsako državo posebej, za vsako leto posebej (inflacija) in celo ločeno po panogah, oziroma za ločene dele projekta, ker je recimo dinamika tehnoloških in gradbenih stroškov hidroelektrarne v Vietnamu (dinamika cen tehnologije in cen gradbenih storitev) povsem različna. Ker mi ti podatki niso bili dostopni, sem za vse države uporabil le znane finančne podatke o projektih, ne glede na leto izvedbe projekta.

Ta odvisna spremenljivka ima 5 vrednosti manj, saj sledeče države niso imele podatkov glede višine investicij v JZP, ampak zgolj glede števil projektov: Burma, Zimbabve, Kuba, Palestina in Portoriko.¹³

¹² Za tehnične podatke spremenljivke glej prilogo A.

¹³ Za tehnične podatke spremenljivke glej prilogo A.

Tabela in korelacija med *številom JZP* in *investicijami v JZP* ter smiselnostjo, da ju obe uporabim kot odvisni spremenljivki, se nahajata v poglavju 5.1. Tam so vidne tudi posamezne države, kako se porazdelijo pri eni ali drugi odvisni spremenljivki.

Število sektorjev z JZP

Moji odvisni spremenljivki sta *število* in *vrednost* JZP projektov, vendar je zaradi konteksta smiselno preveriti tudi sektorsko razširjenost, saj lahko neka država uporablja partnerstva zgolj v eni panogi, recimo na področju cest, ne pa kot sistemski mehanizem. V takšnem primeru morda sploh ne bi bilo smiselno govoriti o veliki razširjenosti partnerstev. Sektorsko razširjenost partnerstev sem predstavil v poglavju 9. To spremenljivko sem analiziral v mnogo bolj omejenem obsegu, ker jo obravnavam kot 'dodatno zanimivost' raziskave.

Sektorji se v literaturi različno navajajo. Jaz sem si pri opredelitvi pomagal z metodologijo Svetovne banke, ki v grobem upošteva 9 sektorjev.

Sektorji, ki jih navaja Svetovna banka:

Letališča	Železnice	Odpadne vode
Elektrika	Ceste	Vodovodi
Naravni plin	Pristanišča	Telekomunikacije

Iz drugih dveh virov (PWF Database in EPEC) pa sem dodal še sledeče sektorje:

Izobrazba	Zapori
Zdravstvo	Smeti/smetišča
Ostalo (na primer občinske pisarne ali športne dvorane)	

Svetovna banka navaja 9 sektorjev, druga dva vira še 5 sektorjev, kar pomeni, da skupno razpolagam s 14 sektorji. Vendar sem zavoljo enakovrednega tretmaja držav določil, da je 9 sektorjev najvišja vrednost v tej raziskavi, kar pomeni, da so vse države, ki so imele med 9 in 14 sektorji, dobile pripisano maksimalno število: 9 sektorjev.¹⁴

¹⁴ Za tehnične podatke spremenljivke glej prilogo A.

4.2. Podatkovna baza

Za izvedbo študije sem iz razdrobljenih virov zbral večje število podatkov in jih oblikoval v bazo podatkov. Baza je torej primarni rezultat te študije in je sestavljena dvodimenzionalno – vertikalno je naveden seznam držav sveta, ki kot podkategorije vsebuje število JZP projektov ter investicij glede na panoge in investicijska leta v posamezni državi, horizontalno pa si sledijo odvisne in neodvisne spremenljivke. Že za oblikovanje odvisnih spremenljivk sem moral sestaviti štiri različne sekundarne vire podatkov in vrsto primarnih virov, ki so govorili o posamičnih JZP projektih v svetu. Enako velja tudi za neodvisne spremenljivke.

Baza vsebuje tudi vrsto podatkov, ki v tej študiji niso bili uporabljeni, ampak imajo visoko akademsko vrednost – recimo linearni trend uporabe JZP projektov, torej če posamezne države krepijo ali pa opuščajo prakso JZP. Še ena zanimiva, a neuporabljena spremenljivka je število predčasno ukinjenih JZP projektov itd.

4.3. Obdelava in analiza podatkov

Za analizo sem izbral 2 odvisni ter 27 neodvisnih spremenljivk, ki so navedene v poglavju 4, utemeljene pa v poglavjih 2 ter 3.2. Vrednosti vseh odvisnih in neodvisnih spremenljivk po posameznih državah se nahajajo v prilogi B, tehnični opis spremenljivk pa je v prilogi A.

Kratko povzeto – vse spremenljivke sem najprej opisno analiziral in preveril njihovo ustreznost za statistično obdelavo. Po potrebi sem jih uredil (logaritmiral za pridobitev normalne porazdelitve spremenljivke), potem pa sem jih razdelil na razrede (poglavje 4.3.1). Ko so bile spremenljivke pripravljene za statistično analizo, sem izvedel:

- bivariatne korelacije,
- faktorsko analizo,
- linearno regresijo,
- strukturno povezanost s testom chi-kvadrat iz kontingenčnih tabel med odvisnima in neodvisnimi spremenljivkami,
- ter t-test primerjave povprečij 'mejnih skupin' držav.

4.3.1. Priprava podatkov

Pred začetkom statistične analize sem preveril ustrezno porazdeljenost vseh uporabljenih spremenljivk. Tiste, ki so imele neustrezno porazdelitev, sem logaritmiral. V kolikor je spremenljivka vsebovala tudi vrednosti 0, ki nimajo naravnega logaritma, sem vsem najprej prištel določeno vrednost (takšno, da nobena vrednost ni bila = 0), potem pa sem spremenljivko logaritmiral. Tako imenovanih '*outlierjev*' nisem izključeval, saj to statistično ni korektno; sem jih pa pregledal preko '*scatter gaps*', da sem lahko kasneje upošteval njihov morebitni učinek na rezultate.

Izračun '*Frequencies*' in histogrami normalnosti porazdelitev spremenljivk (s takšnimi imeni, kot sem jih uporabljal v programu SPSS) so navedeni v prilogi C. Nekatere spremenljivke imajo dva ali tri grafe – če je bila njihova originalna porazdeljenost neustrezna, sem jih logaritmiral ali pa jim pred tem prištel +1.

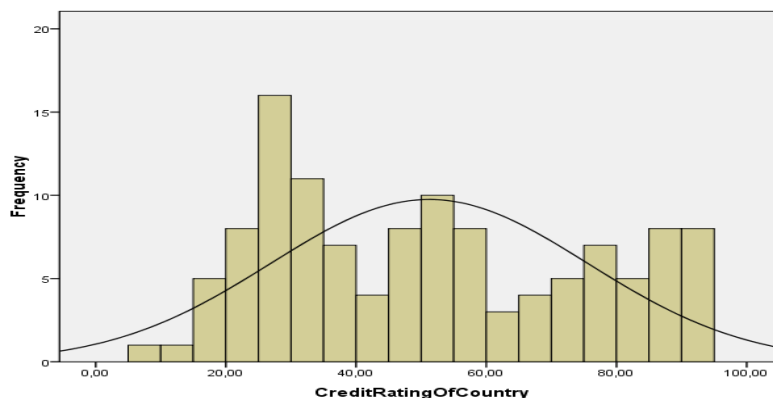
Oblikovanje razredov/stopenj spremenljivk

Za oblikovanje kontingenčnih tabel in grafov sem moral vse spremenljivke razdeliti v razrede. To je še toliko bolj smiselno, ker so podatki o številu in investicijah v partnerstva precej nenatančni, zato jih je smiselno opazovati tudi v formi razredov, ne le natančnih števil. Meje razredov pri posamezni spremenljivki so vidne v prilogi A.

Meje razredov posamezne spremenljivke sem postavil glede na:

1. *smiselnost meje* – matematična in zdravorazumska lokacija meje. Recimo, če ima spremenljivka dva modusa, mora biti meja postavljena med njima (v »antimodusu« na tem nižji frekvenčni vrednosti) in ne skozi sredino posameznega modusa;
2. *velikost razredov* – ne sme se zgoditi, da bi en razred vseboval skoraj vse države, saj bi s tem kontingenčna tabela izgubila smisel. Meje sem postavljal tako, da je imel vsak razred neko reprezentativno število držav in da kakšen '*outlier*' ni bil razred zase in ni popačil rezultatov.

Graf 4.1: Primer postavitve mej razredov za spremenljivko *bonitetna ocena države*

Razlaga: Jasno vidna sta »antimodusa« na vrednostih 40 in 60, vendar bi to pomenilo dokaj majhen srednji razred, zato sem zgornjo mejo srednjega razreda prestavil s 60 na 70, ki še vedno ustreza nizkim frekvencam (tudi vizualno še vedno ustreza kot nizka in mejna vrednost), istočasno pa naredi razrede bolj primerljive za obravnavo v kontingenčnih tabelah. V tem primeru so razredi oz. meje torej (X koordinatna os):

- od 0 do 40: nizka bonitetna ocena,
- od 40 do 70: srednja bonitetna ocena,
- od 70 do 100: visoka bonitetna ocena.

Odvisni spremenljivki sem razdelil na 4 razrede, vse neodvisne pa na 3 razrede.

Število JZP projektov na milijon prebivalcev in *investicije v JZP glede na BDPppp* imajo razrede vrednosti, ki so predstavljeni na sledeč način:

Graf 4.2: Štirje razredi odvisnih spremenljivk

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Vrednost = 0	Nizka vrednost	Srednja vrednost	Visoka vrednost
--------------	----------------	------------------	-----------------

Meje med razredi pri obeh odvisnih spremenljivkah so bile glede na distribucijo in velikost razredov postavljene tako, kot kaže spodnja tabela.

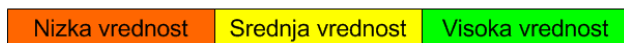
Tabela 4.3: Meje razredov odvisnih spremenljivk

Spremenljivka/razred	Število JZP na milijon prebivalcev	Investicijska vrednost JZP glede na BDP _{ppp} 2009
Vrednost »0«	0 JZP projektov	0 investicij v JZP
Nizka vrednost	0–0,33 JZP/mio preb.	0–0,6 % BDP _{ppp}
Srednja vrednost	0,33–1,2 JZP/mio preb.	0,6–3 % BDP _{ppp}
Visoka vrednost	nad 1,2 JZP/mio preb.	nad 3 % BDP _{ppp}

Neodvisne spremenljivke sem razdelil na tri razrede – izpuščen je razred »vrednost = 0«, kot kaže naslednji graf.

Graf 4.4: Trije razredi neodvisnih spremenljivk

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Meje razredov za vsako posamezno spremenljivko so opisane v njihovih lastnih poglavjih.

Zgornji razredi spremenljivk in ustrezne barve so uporabljene v kontingenčnih tabelah in v grafih mejnih skupin držav, ki jih omenjam v nadaljevanju.

4.3.2. Analiza podatkov

Za vse kompleksnejše statistične izračune, kot so linearne regresije, faktorska analiza, t-testi, chi-kvadrati, bivariatne korelacije in opisne statistike spremenljivk, sem uporabil program *SPSS*. Za oblikovanje kontingenčnih tabel in grafov pa sem poleg *SPSSa* uporabljal tudi program *MS Excel*.

V nadaljevanju so predstavljene eksplorativne metode, ki sem jih uporabil pri svojem delu.

Chi-kvadrat in analiza kontingenčnih tabel med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami

S Pearsonovim testom chi-kvadrata sem preverjal strukturno povezanost med spremenljivkami v kontingenčnih tabelah. Ta test preverja ujemanje med pričakovanji (hipotezo) ter rezultati, pri čemer preverja signifikantnost odklonov od naključne porazdelitve po celicah kvadratov. Rezultati so pri spremenljivkah z manjšim številom zbranih podatkov lahko bolj tvegani.

V namene analize sem oblikoval kontingenčne tabele, v katerih so spremenljivke razdeljene v razrede. Ker imata odvisni spremenljivki 4 razrede, neodvisne pa 3, imajo vse kontingenčne tabele obliko 4 x 3, razen če kakšna spremenljivka posebej zahteva drugačno strukturo (recimo tabela med odvisnima spremenljivkama ima obliko 4 x 4).

Namen kontingenčnih tabel je tudi vizualna ponazoritev porazdelitve vrednosti držav. Zato so strukturni deleži v tabelah izračunani tako, da *deleži v vsakem stolpcu skupaj znašajo 100 %*, kot kaže spodnji primer¹⁵. S tem dosežem dva učinka:

- 1) *Izničim učinek različne velikosti razredov*: spremenljivke s povsem različnimi velikostmi razredov (npr. 20 držav v nižjem razredu, 100 držav v srednjem razredu in 20 držav v višjem razredu) bi imele popolnoma popačene strukturne deleže zgolj zaradi velikosti razreda.
 - 2) *Dosežem interpretacijski potencial*: jasno se vidi vpliv neodvisne spremenljivke. Recimo pri višini BDP (primer spodaj) se vidi, da kar 22 % držav z nizkim BDP nima JZP-jev, medtem ko je med državami z visokim BDP takšnih zgolj 2,8 %.
- Za vsak stolpič (razred neodvisne spremenljivke) lahko vidimo, kako se porazdeljujejo države glede na število partnerstev, kar je seveda glavni namen te raziskave.

Tabela 4.5: Primer 4 x 3 kontingenčne tabele med odvisno spremenljivko (*št. JZP/mio preb*) in neodvisno spremenljivko (*BDP ppp/habita*):

		BDP (ppp)/habita		
		malo	srednje	veliko
Št. JZP	nič	22,2%	11,3%	2,8%
	malo	57,8%	26,4%	16,7%
	srednje	17,8%	34,0%	58,3%
	veliko	2,2%	28,3%	22,2%
Skupaj:		100%	100%	100%

¹⁵ Torej ne tako, da je seštevek strukturnih deležev v celotni kontingenčni tabeli 100 %, ampak ima vsak stolpec v seštevku 100 %.

T-test in primerjava grafov skupin držav

Zato, da sem našel čim več indecev o vplivu institucionalnega okolja na razširjenost partnerstev, sem med seboj primerjal manjše skupine držav, ki jih združuje določena karakteristika. Primerjal sem recimo države »brez JZP projektov« z državami, ki imajo »največ JZP projektov«, in države z »najmanjšimi JZP projekti« proti državam z »največjimi JZP projekti«.

Uporabil sem dve metodi – prva je primerjava povprečij skupin držav in signifikanca Gossetovega t-testa, katerega namen je dokazovanje, ali sta si dva nabora podatkov signifikantno različna glede na predvideno normalno porazdeljenost vrednosti spremenljivk.

Druga metoda pa je vizualna predstavitev skupin držav, kjer sem z uporabo zgoraj omenjenih razredov prikazal, kako se države iz različnih skupin porazdeljujejo skozi spremenljivke. Tukaj nisem bil pozoren na manjše razlike med skupinama, saj so takšne razlike zaradi majhnega števila držav lahko le naključne in nezanesljive. Zato sem se osredotočil zgolj na najbolj očitne razlike, ki pa so jasno vidne s prostim očesom.

Bivariatne korelacije

Za razumevanje osnovnih korelacij med neodvisnimi spremenljivkami sem uporabil tudi Pearsonove bivariatne korelacije – nisem pa jih vključil tudi kot eksplorativno metodo za preverjanje povezanosti med odvisnimi in neodvisnimi spremenljivkami, saj se je izkazalo, da je imela vsaka spremenljivka outlierje, ki bi jih bilo treba v primeru natančne analize posamično utemeljevati – to pa pri tako obsežni analizi, ki zadeva globalno uporabo partnerstev, ni smotno.

Med dokazovalnimi metodami sem se odločil uporabiti linearno regresijo.

Linearne regresije

Linearna regresija je statistični postopek, skozi katerega se preveri, kolikšen del variance odvisne spremenljivke lahko pojasnimo z variancami neodvisnih spremenljivk brez njihovih navzkrižnih korelacij.

Ker imam dve odvisni spremenljivki, sem izvedel linearno regresijo za vsako izmed njiju. Poleg tega sem imel za vsako izmed teh dveh spremenljivk na voljo še dve alternativni:

- izračun za vse države, tudi tiste, ki nimajo JZP projektov (v tem primeru je spremenljivka navkljub logaritmiranju močno nagnjena v levo);
- izračun zgolj za tiste države, ki že uporabljajo partnerstva (v tem primeru je spremenljivka normalno porazdeljena in rezultati statistično bolj kredibilni).

Na ta način sem ugotovil, ali ima določena neodvisna spremenljivka večji učinek, če gledam zgolj države, ki že uporabljajo partnerstva.

Ker se je v faktorski analizi izkazalo (glej poglavje 4.3.3), da imam opravka z enim večjim faktorjem in nekaj posameznimi spremenljivkami, sem posledično ta nabor uporabil v regresiji pri obeh odvisnih spremenljivkah.

Za vsako izmed spremenljivk sem torej izvedel regresijo na osnovi najdenih spremenljivk, potem pa poizkusil najti še kakšno drugo regresijo, ki je še boljše pojasnila varianco odvisne spremenljivke. Regresije sem izvedel za sledeče odvisne spremenljivke:

- število JZP na milijon prebivalcev (vse države),
- število JZP na milijon prebivalcev (države z JZP projekti),
- investicije v JZP kot % BDPppp (vse države),
- investicije v JZP kot % BDPppp (države z JZP projekti).

Znotraj vsake izmed teh štirih pa sem izvedel dve regresiji:

- regresija s predvidenim naborom spremenljivk,
- regresija z najboljšim najdenim naborom spremenljivk.

Skupaj sem izvedel 8 regresij.

4.3.3. Faktorska analiza

Uspešna izvedba regresije je pogojena z ustreznimi neodvisnimi spremenljivkami. Kadar je teh preveč, kakor v mojem primeru, si pomagamo z oblikovanjem faktorjev, preko katerih potem izvedemo regresijo. Medtem ko zgornje analize v tem poglavju zgolj napovedujem in so njihovi rezultati navedeni v kasnejših poglavjih, pa celotno faktorsko analizo izpostavljam na tem mestu, ker rezultat faktorske analize služi zgolj kot vmesni metodološki korak do rezultatov regresije.

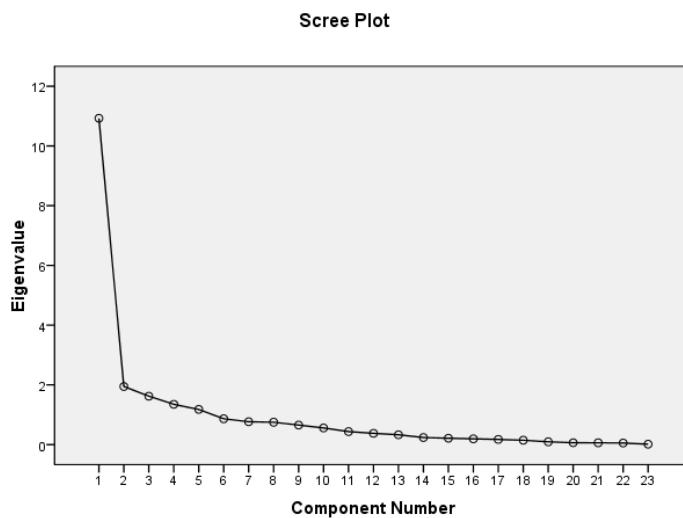
Pri celoviti izvedbi faktorske analize in regresije sem naletel na dva problema, ki sta vplivala na oblikovanje faktorjev:

- nekatere moje spremenljivke niso ustrezne za regresijo (recimo nominalna, opisna spremenljivka »pravni sistem«), zato bodo iz regresije izključene in ne bodo prispevale k rezultatu;
- mnoge spremenljivke se medsebojno izključujejo zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti (recimo »JZP enota«), kar potem zahteva 'pairwise' izključevanje vrednosti, ki je manj kredibilno. Zato sem iz faktorske analize izključil spremenljivke s prenizko vrednostjo N in na ta način zagotovil 'listwise' izključevanje vrednosti.

Neodvisne spremenljivke sem vstavil v faktorsko analizo. Izločil sem torej zgolj spremenljivke: *pravni sistem*, *postopnost sodelovanja javnega in zasebnega sektorja*, *JZP enota* ter *zaupanje javnosti v prosti trg*, saj so to opisne spremenljivke ali pa imajo premajhno število N.

Faktorsko analizo sem izvedel z »listwise« načinom izključevanja vrednosti, saj so rezultati iz »pairwise« izključevanja manj zanesljivi. Analiza je bila izvedena brez rotacije in s končnim dobljenim številom vrednosti $N = 83$. V rezultatu sem dobil en velik faktor, ki zaobjema skoraj polovico celotne variance spremenljivk (glej spodnji *Scree plot*) ter večje število malih faktorjev, ki so dejansko bile posamezne neodvisne spremenljivke.

Graf 4.6: Scree plot faktorske analize spremenljivk

Kot dokazujejo zgornji 'Scree plot', imam opravka z le enim močnim faktorjem, ki zaobjame vsa štiri institucionalna okolja. Poleg njega imam še vrsto drobnih faktorjev, ki so dejansko posamezne spremenljivke, zato sem jih tudi vnaprej uporabljal individualno.

Najmočnejši faktor, katerega nosilec je *učinkovitost vlade*, korelira kar z 18 spremenljivkami z močjo nad 0,4, ki je meja, da lahko govorimo o povezanosti. Tudi če to mejo dvignem na 0,500, faktor še vedno korelira s 16 spremenljivkami, če jo dvignem na 0,650 pa s 13 spremenljivkami. Ta faktor zaobjema 47,5 % celotne variance in je edini res očiten faktor, saj ostali štirje skupaj pokrijejo zgolj okrog 25 % variance, 25 % variance pa je izgubljene. Zato se pojavi problem pri interpretaciji – prvi faktor pokriva vsa štiri institucionalna področja in mu posledično ne morem reči zgolj »politično okolje« ali »pravno okolje«, ampak mu lahko rečem le »splošno institucionalno okolje«.

Faktor: F1 – splošno institucionalno okolje

Ker se je zgoraj izkazal le en močan faktor, ostali pa so bili osnovani na šibkejših posameznih spremenljivkah, sem raziskavo nadaljeval z njim, posamezne spremenljivke pa sem uporabil v njihovi prvotni obliki.

Zgornji prvi faktor obsega 83 vrednosti (N = 83), kar je relativno malo, zlasti če upoštevam, da sem ga v regresiji navzkrižno preverjal z drugimi spremenljivkami, ki imajo ravno tako manjkajoče vrednosti.

Zaradi neusklajenih 'missingov' med tem faktorjem in ostalimi spremenljivkami bi bila regresija na izrazito nizki vrednosti N, kar pomeni, da bi bili rezultati izrazito nezanesljivi in neuporabni. Zato sem si najprej zadal cilj, dvigniti število N v prvem faktorju za vsaj 10 vrednosti. To sem naredil tako, da sem **faktor osnoval na manjšem številu spremenljivk**, ki imajo najmanj 'missingov' in kjer so ti 'missingi' med sabo tem bolj usklajeni – na ta način sem pri 'listwise' regresijskem izločanju izgubil minimalno število vrednosti.

Spremenljivke iz vseh štirih institucionalnih področij, ki sem jih vključil v zoženi **novi prvi faktor**, imenovan »F1_SplošnoInstitucionalnoOkolje_Ožji« oziroma »F1«, so:

- učinkovitost vlade (nosilni indikator),
- vladavina prava,
- bonitetna ocena države,
- BDP kupna moč,
- enostavnost poslovanja in
- kvaliteta infrastrukture.

S to kombinacijo sem dosegel N = 117, kar mi bo omogočalo mnogo večjo fleksibilnost za primerjavo z drugimi spremenljivkami.

Tabela 4.7: Deskripcija in ekstrakcija novega faktorja: F1

Descriptive Statistics				Communalities
	Mean	Std. Deviation	Analysis N	Extraction
Vladavina prava	0.0265	0.96127	117	0.896
Učinkovitost vlade	0.1293	0.91898	117	0.953
Bonitetna ocena	3.8225	0.49499	117	0.816
BDP ppp/habita	14700.1599	15754.73087	117	0.750
Enostavnost poslovanja	-81.188	51.20276	117	0.736
Kvaliteta infrastrukture	4.2265	1.16792	117	0.763

Tabela 4.8: Pojasnjena varianca novega faktorja: F1

Total Variance Explained				
Component	Initial Eigenvalues	Extraction Sums of Squared Loadings		
	Cumulative %	Total	% of Variance	Cumulative %
1	81.904	4.914	81.904	81.904

Extraction Method: Principal Component Analysis.

Preden sem ta faktor vstavil v regresijo, sem preveril, kako korelira s preostalimi neodvisnimi spremenljivkami (brez šestih integriranih spremenljivk), zato da v regresiji ni prihajalo do visokih medsebojnih korelacij.¹⁶

Tabela 4.9: Korelacija novega faktorja F1 s preostalimi neodvisnimi spremenljivkami

		Premož. Upravič.	Premož. Upravič. t ujevcev	Izvršba pogodb	Zaščita posojilod.	Kvaliteta javne uprave	Zaup. v prosti trg	Zaupanje politikom	Svoboda gospod. dejavn.	Velikost javnega sektorja	JZP enota
F1_Splošno	Pearson.k.	.872**	.710**	.529**	.367**	.846**	-.125	.597**	.768**	-.247**	-.310
Institucional.	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.561	.000	.000	.010	.090
Okolje	N	101	107	110	117	103	24	117	110	109	31

		št. dezinvesticij	št. upravljal. pogodb	Javni dolg	Obresti na dolgo. zadolž.	FDI	Vladno spošt. pogodb.	Regul. konkuren ce	Velikost trga	GINIjev indeks
F1_Splošno	Pearson.k.	.023	.159	.299**	.373**	.288**	.591**	.693**	.499**	-.444**
Institucional.	Sig. (2-tailed)	.809	.087	.001	.000	.002	.000	.000	.000	.000
Okolje	N	117	117	116	109	116	101	101	117	112

**. Korelacija je signifikanta v rangi 0.01 (2-tailed).

*. Korelacija je signifikanta v rangi 0.05 (2-tailed).

Iz zgornje tabele je razvidno, da faktor F1 močno korelira z vrsto spremenljivk, ki jih posledično ne smem simultano vstavljati v regresijo – najbolj ustrezne glede na korelacijo in število N so *št. dezinvesticij* in *št. upravljal. pogodb*, *javni dolg*, *zaščita kreditodajalcev*, *FDI* in *obresti na dolgoročno zadolževanje*.

Neuporabljene statistične metode

Zgoraj sem že omenil, da sem poleg teh metod sprva uporabil tudi Pearsonove bivariatne korelacije, vendar to ni bila statistična metoda, ki je bila opravljena in ki ni vključena v raziskavo. Izvedel sem tudi analizo clusterjev, vendar ker ni podala razkrivajočih rezultatov, sem se odločil, da je ne vključim v raziskavo.

¹⁶ Pred tem sem poizkusil vstaviti faktor F1 in vse preostale spremenljivke (razen N < 100) v regresijo, vendar se je pojavil izrazit problem kolienarnosti (vrednosti VIF, Eigenvalue, Condition index).

4.4. Popravki in neodpravljene anomalije

Nepopolnost podatkov o javno-zasebnih partnerstvih

Podatki o številu, vrednosti in sektorjih JZP v različnih državah so najverjetneje nepopolni, saj ni možno zagotoviti, da so v virih vpisani vsi projekti z vrednostjo nad milijon EUR.

To nepopolnost sem sankcioniral tako, da sem navzkrižno preveril skladnost različnih virov in dopolnil podatke, v kolikor se je izkazalo, da v eni izmed baz manjka kakšen projekt. Zanimivo, za najbolj pomanjkljivo se je izkazala baza projektov EPECa, Evropskega centra za JZP-je. Vsi štirje viri skupaj so kvalitetno prečesali uporabo partnerstev v svetu, vendar vem, da navkljub temu še manjka kakšna država, ki uporablja partnerstva. Takšni sta Japonska in Hrvaška. Možni so tudi spregledi kakšnega pilotnega projekta – opazil sem indice, da je Estonija že leta 2006 dobila svoj prvi JZP projekt (Parelo, 2009), vendar ga moji viri niso zaznali in zato v statistični analizi Estonija uradno nima registriranega JZP projekta. Takšne pomanjkljivosti vplivajo na dobljene rezultate.

Nepopolnost podatkov o neodvisnih spremenljivkah

Statistični podatki v raziskavi so bili pridobljeni od kredibilnih mednarodnih institucij, kot sta Svetovna banka in Svetovni gospodarski forum. Vendar to vseeno ne zagotavlja popolne resničnosti podatkov. Zaradi različnih načinov merjenja in poročanja lahko prihaja do nepravilnosti, ki lahko potencialno vplivajo na rezultate raziskave – recimo, višina javnega dolga Grčije pred krizo leta 2008 je bila nerazvidna zaradi drugačnih načinov poročanja in merjenja dolga.

Na področju raziskave institucij se napakam ni moč izogniti, saj, kot pravi Ostromova (2005, 20), so institucije osnovane na človeškem jeziku, kar povzroča nejasnosti in konflikte, ne le pri njihovi implementaciji, ampak tudi pri analizi in primerjavi.

Normalnost porazdelitve

Zaradi nenormalne porazdelitve določenih spremenljivk je bilo treba nekatere logaritmirati. Kadar je bilo v določeni spremenljivki mnogo vrednosti enakih 0, ki nima naravnega logaritma, sem vsem vrednostim najprej prištel neko število (recimo +1), s čimer je bilo potem omogočeno logaritmiranje vseh vrednosti.

Ponekod mi tudi logaritmiranje ni zagotovilo normalne porazdelitve. V primeru števila JZP projektov v državi je recimo mnogo držav imelo vrednost 0 (države brez JZP-jev), zato je bila porazdelitev te spremenljivke še vedno močno nagnjena v levo. Če sem izločil države brez partnerstev, pa je porazdelitev postala normalna. Zato sem regresije in korelacije izpeljal z obema variantama.

5 Uporaba JZP po svetu

Prvi rezultati te študije so ugotovitve o razširjenosti JZP projektov (DBFO) po svetu – koliko je teh projektov, kako veliki so, v katerih sektorjih se pojavljajo in katere države imajo največ ali najmanj projektov. To poglavje torej zadeva 'aktualnost' JZP mehanizma in njegovo globalno razširjenost. Pri teh rezultatih velja opomniti na selekcijo upoštevanih projektov (poglavje 4.1) in na možno nepopolnost podatkov (poglavje 4.4).

Partnerstva so med letoma 1984 in 2009, torej med začetkom in koncem mojega opazovanega obdobja, doživela pravo eksplozijo.

ŠTEVILČNA RAZŠIRJENOST JZP PROJEKTOV

Od pičlih štirih projektov, ki so bili podpisani leta 1984, je do leta 2009 to število kumulativno naraslo na 4334¹⁷. Največ projektov je bilo podpisanih v letu 2007 (383), v celotnem letu 2009, prvem 'kriznem letu', pa je bilo še vedno podpisanih vsaj 297 projektov.

¹⁷46 projektov nima navedene točne letnice, zato jih nisem vključil v graf. Ta torej vključuje 4288 projektov.

Konstanta linearnega trenda rasti števila JZP projektov med letoma 1984 in 2009 je bila »15,7«. Če odštejemo krizni leti, torej gledamo obdobje 1984–2007, pa je bila konstanta linearnega trenda rasti kar »21.1«.

Graf 5.1: Število podpisanih DBFO projektov v svetu na posamezno leto

V grafu je jasno vidnih nekaj različnih faz razvoja DBFO modela. Prva faza je nekakšna 'infantilnost' oziroma *počasno rojstvo in stagnacija do leta 1991*, ko je bilo podpisanih do 15 projektov na leto in ko partnerstva še niso dočakala svojega prvega razcveta. V tem obdobju je omejena skupina držav testirala koncept sodelovanja javnega in zasebnega sektorja. Države, ki so do konca leta 1991 kot prve izvajale JZP projekte, so bile Argentina, Avstralija, Bangladeš, Brazilija, Čile, Filipini, Grenada, Indija, Indonezija, Irska, Kanada, Kitajska, Malezija, Rusija, Slonokoščena obala, Sv. Kitts in Nevis, Španija, Tajska, Togo, Turčija, Velika Britanija, ZDA in Jemen. Tretjina izmed njih je imela izveden zgolj po en projekt, tako da v tej fazi res govorimo o pilotnih projektih in 'JZP pionirjih'.

Druga faza, ki je jasno vidna iz grafa, je *prvi razmah med letoma 1991 in 1997*. Tu vmes je frekvenca projektov narasla s 16 na neverjetnih 268 projektov na leto. V tem obdobju so partnerstva postala mednarodno prepoznaven mehanizem za pridobivanje dodatnih sredstev. Ker so se države pogosto znašle v finančnem primežu, ko so komaj obvladovale tekoče projekte in včasih niso imele sredstev niti za obnovo stare infrastrukture, kaj šele za

vzpostavitev nove, so z obema rokama sprejele ta novi finančni vir. V nekaterih državah je bilo to potrebno zaradi internih omejitev o zadolževanju (JZP omogočajo izvenbilančne obveznosti oziroma prikrito zadolževanje), nekatere druge države pa že tako niso imele na voljo dovolj dostopnih sredstev za izvedbo projektov, imele pa so velike poslovne priložnosti – na primer dobre vodne ali energetske vire, ki jih je zasebni sektor lažje izkoristil.

Po letu 1997 so partnerstva dosegla 'stagnacijo' oziroma *konstantnost med letoma 1997–2003*. V tem obdobju se je število projektov na letni ravni gibalo med 200 in 270. Tudi v tem obdobju je svet izkusil nekaj večjih finančnih kriz (dot-com kriza, ruska kriza itd.), zato je možno, da so manjša nihanja v številu projektov posledica teh. V tem obdobju je izgledalo, kot da so partnerstva 'dozorela' oziroma dosegla neko normalno stopnjo uporabe, ki bo skozi čas morda le še počasi rasla na osnovi dobrih izkušenj s pridobivanjem kapitala in višjo učinkovitostjo.

Sledila je četrta faza, ki je prekinila stagnacijo. Začel se je *drugi razmah, med letoma 2004–2007*, ki je sovpadal s svetovno gospodarsko konjunkturo, oziroma z malo šale bi lahko rekli s »finančnim-turbo obdobjem«, ko se je število projektov dvignilo do 383 na leto. V tem obdobju je bil kapital večinoma enostavno dostopen in tudi poceni, včasih do te mere, da je bil projekt postavljen zaradi dostopnega kapitala in ne zaradi nuje po storitvi. Zasebna podjetja, banke in države so hitele oblikovati dolgoročne in profitabilne projekte, hkrati pa je razpoložljivost kapitala takrat partnerstva ponesla tudi na bolj zapostavljene dele planeta. Danes vemo, da to obdobje kapitalskega izobilja ni moglo dolgo trajati, zato je neizbežno sledila faza krčenja.

Učinek krize med letoma 2007 in 2009 je bil, da je število partnerstev padlo s 383 na 297, kar pomeni 22,5-odstotni padec. Na začetku finančne krize so se pojavljale špekulacije, da bo JZP trg povsem padel in da ta mehanizem nima več perspektive, vendar je bil padec dejansko precej majhen, če pogledamo prejšnjo fazo. Število projektov je bilo v drugem letu krize, torej v 2009 še vedno 297, kar je mnogo višje kot v stagnaciji leta 2004, ko je bilo podpisanih 252 projektov. Partnerstva torej še vedno ostajajo aktualen mehanizem, saj zadolžene države kvečjemu še bolj potrebujejo kapital, podjetja pa varne in garantirane investicije – presek teh dveh interesov so JZP projekti. Zato predvidevam, da bo število projektov tudi v prihodnjih

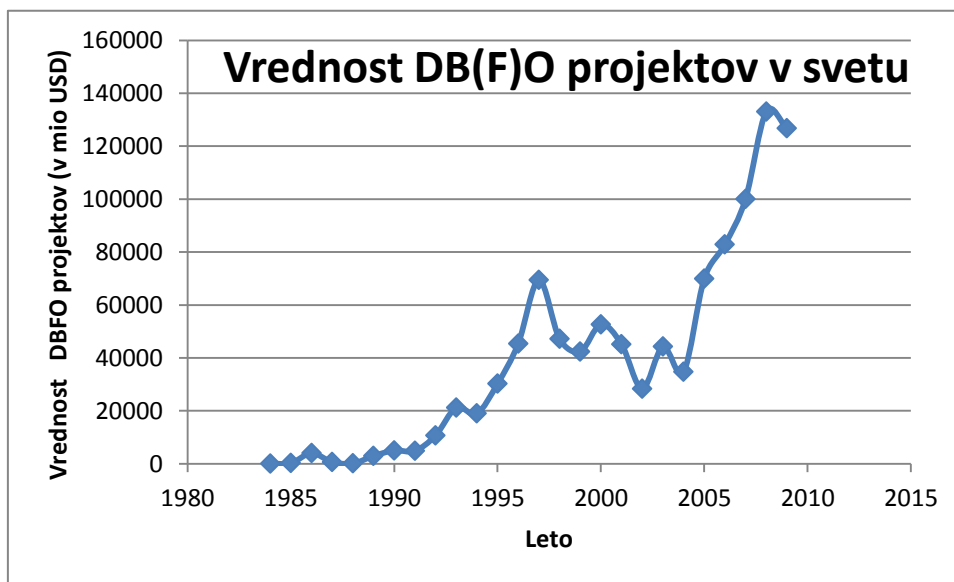
letih ostalo vsaj na tej ravni, med 250–350 projektov na leto, z gospodarsko rastjo srednje razvitih držav pa se bo to število potem verjetno še povečalo.

INVESTICIJSKA RAZŠIRJENOST JZP PROJEKTOV

Prvi štirje projekti v moji raziskavi, ki so bili izvedeni leta 1984, so imeli vrednost 86 milijonov USD, kumulativno pa je vrednost vseh investicij v JZP projekte do začetka leta 2010 narasla na 1.034.746 milijonov USD¹⁸. Največ investicij je bilo izvedenih leta 2008, ko so bili vložki ovrednoteni na 133.032 milijonov USD. V zadnjem opazovanem letu, torej 2009, pa je bilo v JZP investiranih 126.789 milijonov USD, kar predstavlja zgolj minimalen padec.

Konstanta linearne rasti vrednosti JZP projektov med letoma 1984 in 2009 je bila 4.428. Če odštejemo krizni leti, torej gledamo obdobje 1984–2007, pa je bila konstanta 3.585.

Graf 5.2: Vrednost (v milijonih USD) podpisanih DBFO projektov v svetu na leto

Graf vrednosti JZP projektov je zelo podoben zgornjemu grafu števila JZP projektov, zato ni smiselno še enkrat ponavljati povedanega, je pa smiselno dodati, da je bil tukaj razmah po letu 1991 nekoliko počasnejši, po drugi strani pa je klimaks »finačnih turbo let« tukaj še močnejši,

¹⁸ Bralec naj ne pozabi, da je poročanje o vrednosti projektov zelo različno in da je ta vsota najverjetneje še višja.

saj so države v tisti fazi izvajale ne le ogromno število projektov, ampak so imeli ti tudi zelo visoke vrednosti.

SEKTORSKA RAZŠIRJENOST PARTNERSTEV

Pred raziskavo sem bil zaradi svetovne literature ves čas pod vtisom, da so partnerstva najbolj razširjena na področjih transporta, šol in bolnišnic. Dejansko je slika nekoliko drugačna. Največ partnerstev lahko najdemo na področju električne energije, kjer se številčno nahaja 23,2 % vseh projektov, vrednostno pa kar 29,6 % vseh investicij v partnerstva. Drugo najbolj aktualno področje so ceste, kjer je številčno 19 % partnerstev, vrednostno pa 28,6 %, kar je skoraj toliko kot pri električni energiji. Investicijsko sta ta dva sektorja torej izenačena, in sicer zato, ker je povprečna vrednost cestnih projektov okrog 360 mio USD, povprečna vrednost 'električnih' projektov pa okrog 305 mio USD.

Tabela 5.3: JZP projekti po sektorjih (1984–2009)

	Število projektov	Investicije skupaj, v mio\$	Povprečna investicija, v mio\$	Delež števila vseh projektov	Delež vrednosti vseh projektov
Elektrika	1004	306720	305.5	23.17 %	29.64 %
Ceste	826	296099	358.5	19.06 %	28.62 %
Odpadne vode	470	31382	66.8	10.84 %	3.03 %
Pristanišča	320	57296	179.1	7.38 %	5.54 %
Naravni plin	285	48160	169.0	6.58 %	4.65 %
Vodovodi	271	45671.6	168.5	6.25 %	4.41 %
Izobrazba	236	31152	132.0	5.45 %	3.01 %
Zdravstvo	203	35572.5	175.2	4.68 %	3.44 %
Železnice	150	80176.6	534.5	3.46 %	7.75 %
Letališča	105	28631	272.7	2.42 %	2.77 %
Telekom	101	25718	254.6	2.33 %	2.49 %
Administracija	63	6534	103.7	1.45 %	0.63 %
Zapori	58	5788	99.8	1.34 %	0.56 %
Obramba	31	12935	417.3	0.72 %	1.25 %
Smeti	26	5522	212.4	0.60 %	0.53 %
Ostalo (šport, poplave, gasilci itd.)	185	17389	94.0	4.27 %	1.68 %
SKUPAJ	4334	1034746.7	Povprečno 221,5		

Povprečna vrednost projektov se močno razlikuje glede na področje, vendar če gledamo posplošeno, je povprečna vrednost JZP projektov okrog 220 milijonov USD.

5.1. Številčnost in vrednost JZP projektov po državah

Na tem mestu predstavljam kontingenčno tabelo med odvisnima spremenljivkama, torej med številom JZP projektov na milijon prebivalcev in investicijami v JZP, kot deležem BDP (kupna moč, oziroma 'ppp'), sicer pa so v prilogi B razvidni: absolutno število projektov, število projektov na milijon prebivalcev, investicije v JZP in število JZP sektorjev v posamezni državi. V tabelo je vključenih zgolj 117 držav, ki so izvedle vsaj en JZP projekt.

Države brez partnerstev so izpostavljene v poglavju 5.4, vendar v tabeli manjka tudi pet držav, ki imajo podatke o številu projektov, nimajo pa podatkov o investicijah v PPP-je, zato jih ni bilo možno razvrstiti. To so:

- Mjanmar/Burma ki ima 0.10 JZP/mio habita,
- Zimbabve ki ima 0.16 JZP/mio habita,
- Kuba ki ima 0.27 JZP/mio habita,
- Palestina ki ima 0.51 JZP/mio habita,
- Portoriko ki ima 1.34 JZP/mio habita.

V tabeli so z barvami označeni posamezni razredi obeh odvisnih spremenljivk, kot je bilo to razloženo v poglavju 4.3.1 (oranžna = malo, rumena = srednje in zelena = veliko).

Tabela 5.4: Kontingenčna tabela med odvisnima spremenljivkama, zgolj države z JZP (stolpčni odstotki)

		Št. JZP / mio Hab		
		Malo	Srednje	Veliko
Invest. JZP / BDP (ppp)	Malo	56,5%	25,5%	0%
	Srednje	37%	57,4%	33,3%
	Veliko	6,5%	17%	66,7%
		100%	100%	100%

$N = 117$

Če pa dodamo tudi tiste države, ki nimajo JZP-jev, dobimo iz chi-kvadrata sledečo povezanost:

$$\chi^2 = 187,715 ; \text{signifikanca} = 0,000$$

$$N = 135 ; df = 9 ; \text{Contingency coefficient} = 0,763$$

Če v zgornjo tabelo vstavim še imena držav zaradi razvidnosti kvadranta, v katerega pade posamezna država, je tabela videti takole:

Tabela 5.5 : Podrobna kontingenčna tabela med odvisnima spremenljivkama (v angleščini)

		Št. JZP/milijon habita							
Investicije v JZP / BDP (kupna moč)		Malo (0–0,33/mio Hab)			Srednje (0,33 do 1,2/mio Hab)			Veliko (nad 1,2/mio Hab)	
		Invest	56.5 %	Št	Invest	25.5 %	Št	Invest	0.0 %
									Št
Malo (0–0,6 % BDPppp)	0.005	Afganistan	0.03	0.214	Germany	0.34			
	0.005	Ethiopia	0.03	0.443	Denmark	0.36			
	0.075	Iran	0.03	0.253	Finland	0.37			
	0.08	Ukraine	0.04	0.443	Romania	0.37			
	0.037	Syria	0.05	0.229	USA	0.41			
	0.528	Iraq	0.06	0.205	Latvia	0.45			
	0.43	Sudan	0.07	0.054	Slovenia	0.49			
	0.086	Zambia	0.08	0.459	Singapore	0.59			
	0.017	Rwanda	0.1	0.268	Lithuania	0.62			
	0.052	Haiti	0.1	0.365	Norway	0.81			
	0.391	Madagascar	0.1	0.533	El Salvador	0.81			
	0.404	Belarus	0.11	0.195	New Zeland	1.13			
	0.053	Switzerland	0.13						
	0.37	Burkina Faso	0.13						
	0.115	Tajikistan	0.14						
	0.199	Paraguay	0.15						
	0.021	Sierra Leone	0.17						
	0.04	Kyrgyzistan	0.18						
	0.15	Kazahstan	0.18						
	0.488	Yemen	0.18						
	0.303	Czech Republic	0.19						
	0.208	Russain Federation	0.2						
	0.152	Sweden	0.21						
	0.406	Austrija	0.24						
	0.122	Venezuela	0.27						
	0.097	Angola	0.32						
Srednje (0,6–3 % BDPppp)	Invest	37.0 %	Št	Invest	57.4 %	Št	Invest	33.3 %	Št
	0.748	Bangladesh	0.12	2.413	Tanzania	0.35	2.109	Mexico	1.28
	2.446	Mali	0.14	0.911	Italy	0.36	2.006	Colombia	1.72
	0.924	Saudi Arabia	0.15	2.049	Cote d'Ivoire	0.37	2.671	Israel	1.81
	1.526	Cameroon	0.15	2.412	Slovakia	0.37	1.498	Canada	1.95
	1	Nepal	0.17	0.741	France	0.46	1.723	Uruguay	2.38
	1.803	Guinea	0.19	2.049	Tunisia	0.47	2.199	Gabon	3.33
	0.925	Egypt	0.2	2.59	Senegal	0.47	0.924	Mauritius	4.68
	1.637	Nigeria	0.24	2.661	Algerija	0.5	2.816	Costa Rica	6.14
	1.689	Vietnam	0.24	1.848	Turkey	0.56			

		2.212	Ghana	0.25	1.601	South Korea	0.57		
		1.268	South Africa	0.26	0.833	China	0.58		
		1.75	Indonesia	0.26	0.645	Qatar	0.59		
		2.241	India	0.26	2.326	Hungary	0.7		
		0.963	Moldova	0.28	0.906	Sri Lanka	0.73		
		1.687	Kenya	0.28	1.128	United Arab Emirates	0.73		
		0.865	Papua New Guinea	0.29	0.72	Netherlands + Antilles	0.78		
		2.184	Pakistan	0.3	2.185	Nicaragua	0.86		
					1.206	Poland	0.87		
					2.011	Albania	0.94		
					2.305	Macedonia	0.97		
					2.788	Honduras	0.97		
					0.957	Belgium	1.02		
					1.118	Guatemala	1.04		
					1.968	Oman	1.11		
					0.718	Georgia	1.13		
					2.316	Peru	1.19		
					2.606	Ecuador	1.19		
		Invest	6.5 %	Št	Invest	17.0 %	Št	Invest	66.7 %
		4.457	Benin	0.11	10.044	Mozambique	0.4	6.284	Greece
		10.466	Liberia	0.24	5.766	Uganda	0.44	9.599	Jordan
		6.735	Morocco	0.31	13.703	Togo	0.44	4.229	Thailand
					6.577	Philippines	0.69	4.974	Cambodia
					24.388	Lao/Laos	0.8	4.617	Jamaica
					6.496	Bolivia	0.86	7.363	Brazil
					4.529	Armenia	0.92	3.078	Panama
					3.056	Dominican Republic	0.96	4.224	Australia
								7.755	Malaysia
								7.038	Portugal
								3.154	Bulgaria
								6.451	Argentina
								3.216	Spain
								4.708	Chile
								3.669	Ireland
								4.048	UK
									10.64

Tabela in test chi-kvadrata sta pokazala močno sorazmernost obeh spremenljivk, ampak se vseeno vidi, da obstajajo države, ki imajo hkrati nizko število projektov in izrazito visoke investicije v partnerstva, ali pa obratno. Odvisni spremenljivki sta med sabo povezani s Pearsonovo korelacijo med 0,5** in 0,64**, kot to kaže spodnja tabela (odvisno, ali gledamo vse države ali zgolj tiste, ki že uporabljajo partnerstva), kar je sicer jasna povezava, vendar je razvidno, da ena izmed njiju ni dober substitut za drugo, zato je prav, da raziskavo nadaljujem z obema spremenljivkama.

Spodnja tabela kaže korelacijo med odvisnima spremenljivkama. Zaradi nepravilne porazdeljenosti sta bili obe spremenljivki logaritmirani, pred tem pa sem vrednostim prištel vrednost '1', zato da

nisem izgubil držav brez partnerstev. Vseeno pa spodaj prikazujem korelacijo med *vsemi državami* (vključene tudi tiste, ki nimajo JZP) ter zgolj med *državami z JZP* (ki imajo izveden vsaj en JZP projekt).

Tabela 5.6: Korelacija med odvisnima spremenljivkama

		Št JZP/mio Hab (vse države)	Št JZP/mio Hab (države z JZP)
Invest. v JZP/% BDP ppp (Vse države)	Pearson.k.	,636**	,500**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000
	N	117	117
Invest. v JZP/% BDP ppp (države z JZP)	Pearson.k.	,554**	,569**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000
	N	117	135

** . Korelacija je signifikanta v rangi 0.01 (2-tailed).

* . Korelacija je signifikanta v rangi 0.05 (2-tailed).

5.2. Države z največ JZP in finančni argument za JZP

Predvidevanja v metodologiji so se uresničila – odvisni spremenljivki se med sabo razlikujeta: države, ki imajo najvišje število *JZP projektov na milijon prebivalcev*, nimajo nujno tudi najvišjih *investicij v JZP projekte*. Spodnja tabela vsebuje 15 oziroma 16 držav z najvišjo vrednostjo obeh spremenljivk. Recimo, Velika Britanija je pri številu projektov na prvem mestu, pri investicijah pa se sploh ne prebije med 15 najvišjih držav. Le štiri države se ponovijo na obeh seznamih, to so Argentina, Portugalska, Malezija in Brazilija.

Tabela 5.7: Države z največ JZP (*št. JZP/mio habita in invest. JZP/BDPppp*)

ŠTEVILO JZP na MIO HABITA (TOP 15 oz. 16)			
DRŽAVA	Št./mio habita	Rang	% 1. države
UK	10,64	1	100,0%
Costa Rica	6,14	2	57,7
Ireland	6,04	3	56,8%
Mauritius	4,68	4	44,0%
Chile	4,24	5	39,8%
Spain	3,34	6	31,4%
Gabon	3,33	7	31,3%
Argentina	3,12	8	29,3%
Bulgaria	2,86	9	26,9%
Portugal	2,82	10	26,5%
Malaysia	2,79	11	26,2%
Australia	2,74	12	25,8%
Panama	2,64	13	24,8%
Uruguay	2,38	14	22,4%
Brazil	2,2	15	20,7%
Jamaica	2,2	15	20,7%

INVESTICIJE v JZPje kot % BDPppp (TOP 15)			
DR AVA	Invest/BDPppp	Rang	% 1. države
Lao/Laos	24,388	1	100,0%
Togo	13,703	2	56,2%
Liberia	10,466	3	42,9%
Mozambique	10,044	4	41,2%
Jordan	9,599	5	39,4%
Malaysia	7,755	6	31,8%
Brazil	7,363	7	30,2%
Portugal	7,038	8	28,9%
Morocco	6,735	9	27,6%
Philippines	6,577	10	27,0%
Bolivia	6,496	11	26,6%
Argentina	6,451	12	26,5%
Greece	6,284	13	25,8%
Uganda	5,766	14	23,6%
Cambodia	4,974	15	20,4%

Zanimivo je, da v nobeni spremenljivki ne prevladujejo najbolj razvite države, kar je že prvi namig v smeri finančnega argumenta za partnerstva. Mnogo več informacij iz teh dveh tabel bo razvidnih v poglavju 6, kjer bodo glede na spremenljivke institucionalnega okolja primerjane:

- države z največ projekti proti državam z največ investicijami (*št. vs invest*),
- države z manjšimi projekti proti državam z večjimi projekti (*mikro vs marko*) in
- države brez partnerstev proti državam z največ partnerstvi.

Vnaprej morda le opazka, da so se na področju investicij v čisti vrh prebile najrevnejše države, kar je smiselno iz dveh razlogov: prvič, ker revnejše države težje najdejo razpoložljiva sredstva za velike infrastrukturne projekte znotraj svojega proračuna, in drugič, ker takšen projekt v majhnem BDP-ju potem toliko bolj izstopa.

Na tej točki je zanimivo izpostaviti, da je v celotni študiji **zgolj pet držav, ki imajo visoko število JZP projektov na milijon prebivalcev in istočasno nimajo visokega javnega dolga ali visokih obresti na javno zadolževanje** – to so **Mauritius, Argentina, Malezija, Kambodža in Tajska**. Slednje države pri javnem dolgu ter obrestih spadajo največ v srednji

razred. Vse ostale države z veliko projekti imajo visok javni dolg ali pa visoke obresti. Finančni argument ima torej močno osnovo. Dokaj zanimiva za raziskavo na tem področju je Norveška, ki je srednje zadolžena in zelo premožna država. Do leta 2009 so na Norveškem postavili štiri projekte, s katerimi testirajo, ali je JZP model res učinkovitejši (Billehaug, 2011) – ne iščejo dodatnih finančnih virov, ampak se posvečajo *argumentu učinkovitosti*. V ta namen so bili njihovi testni projekti v celoti osnovani na 'unitary charges', torej v operativni fazi plačani s strani države in ne od uporabnikov. Takšen, neobvezen in previden pristop v partnerstva bi bilo smiselno primerjati z državami, ki so v JZP model stopile zaradi finančnega »JZP-ali-nič« argumenta.

Naj opozorim tudi na zelo zanimivo podobnost med tabelama odvisnih spremenljivk, in sicer na deleže nižje uvrščenih držav v nasprotju s prvo uvrščenimi državami. V obeh primerih ima drugo uvrščena približno 50 % toliko partnerstev kot prvo-uvrščena, peta jih ima okrog 40 %, deseta okrog 25 %, petnajsta država pa 20 % prvo-uvrščene države.

DRŽAVE, KI SE NA OBEH PODROČJIH UVRŠČAJO VISOKO

Zgornji tabeli dokazujeta, da odvisni spremenljivki (št. JZP/mio habita in invest/BDPppp) nimata istega zaporedja držav. Zato je smiselno preveriti, katere so tiste države, ki se na obeh lestvicah uvrščajo blizu vrha. V ta namen sem seštel 'range' vseh držav in preveril, katere imajo najnižji seštevek (torej so na obeh lestvicah pri vrhu). Spodaj navajam 16 držav z najnižjim seštevkom rangov, oziroma 16 držav, ki imajo veliko partnerstev tako v investicijskem kot tudi številčnem smislu.¹⁹

Malezija	Brazilija	Kostarika	Bolgarija
Portugalska	VB	Španija	Kambodža
Argentina	Irska	Avstralija	Grčija
Čile	Jordan	Jamajka	Panama

¹⁹ Vseh 16 držav ima seštevek rangov nižji od 40.

DRŽAVE Z NAJVEČJIM ABSOLUTNIM ŠTEVILOM PROJEKTOV

Tabela 5.8: Države z največ JZP (absolutno število projektov)

Država	Število izvedenih JZP
Kitajska	783
VB	660
Braziliya	419
Indija	318
Španija	154
Mehika	144
ZDA	128
Argentina	125
Tajska	85
Kolumbija	79
Malezija	77
Čile	73
Kanada	67
Filipini	65
Avstralija	62
Indonezija	62
Pakistan	52

Glede na to, da sem se v raziskavi ukvarjal s spremenljivkami, ki kažejo število projektov in investicij glede na število prebivalcev dežele, je prav, da pred tem prikažem tudi, katere države so doslej največkrat posegle po mehanizmu javno-zasebnih partnerstev.

Na vrhu tabele kraljuje Kitajska, z naskokom več kot 100 projektov pred drugo uvrščeno Veliko Britanijo. Poleg tega Kitajska izvaja JZP projekte vse hitreje, tako da se bo zagotovo obdržala na prvem mestu tudi v prihodnjih letih.

Iz tabele je razvidno, da je le 8 držav izvedlo že več kot 100 projektov, 17 držav ima nad 50 projektov, sicer pa ima 21 držav nad 30 projektov, 31 držav jih ima nad 20 in 47 držav 10 ali več.

V moji raziskavi je 122 držav, ki so med 1984 in 2009 vsaj enkrat uporabile JZP model²⁰, v povprečju je vsaka izmed njih izvedla približno 34 projektov, vanje pa je vložila v povprečju okrog 8.319 milijonov USD, pri čemer je bil povprečen posamičen projekt velik okrog 221 milijonov USD. Vendar ob vseh teh številkah ne gre pozabiti, da moji podatki niso popolni.

5.3. Države z le enim ali dvema JZP

Nekatere države so JZP model preizkusile le enkrat ali dvakrat, česar v izvedenih spremenljivkah ne bo možno prepoznati. Slovenija ima na primer 0,5 JZP projekta na milijon prebivalcev, ampak to zato, ker imamo le dva milijona prebivalcev in en izveden projekt²¹.

²⁰ To število je najverjetneje precej dober približek dejanskega stanja v svetu. Predvidevam, da je na svetu okrog 130 držav, ki so do leta 2009 vsaj enkrat uporabile JZP model.

²¹ V Sloveniji je vključen JZP projekt mariborska čistilna naprava iz leta 1999, medijsko razvpit stadion Stožice pa se zaradi neizpolnjevanja pogojev ni uvrstil na seznam.

Mnoge države, ki imajo več izvedenih JZP projektov, dosegajo nižjo vrednost od Slovenije zgolj zato, ker imajo več prebivalcev. Zato na tem mestu navajam države, ki imajo izveden le en ali dva JZP projekta.

Afganistan	Gvineja	Madagaskar	Slovaška
Avstrija	Haiti	Mali	Slovenija
Belorusija	Iran	Moldavija	Švedska
Benin	Irak	Palestina	Švica
Burkina Faso	Kirgizija	Papua Nova Gvineja	Sirija
Češka Republika	Latvija	Paragvaj	Tadžikistan
Danska	Liberija	Katar	Ukrajina
Etiopija	Litva	Ruanda	Zambija
Finska	Makedonija	Sierra Leone	Zimbabve

5.4. Države brez JZP

Informativno predstavljam tudi seznam držav, ki nimajo nobenega JZP projekta:

Azerbajdžan	Gvineja Bissao	Namibija
Bosna in Hercegovina	Lebanon	Niger
Centralna Afriška rep.	Lesoto	Srbija
Čad	Malavi	Somalija
Estonija	Mauritanija	Vzhodni Timor
Gambija	Mongolija	Uzbekistan

S temi državami je kasneje narejena kratka primerjava, v poglavju 6.3.

Med njimi naj izpostavim predvsem Estonijo, ki v vseh mojih neodvisnih spremenljivkah dosegla srednji ali zeleni razred in se v kontingentnih tabelah stalno pojavlja kot edina država z razvitim institucionalnim okoljem, a brez JZP projektov. Estonija zagotovo močno vpliva na

dobljene rezultate, zato me je še posebej zanimalo, zakaj je temu tako. Ugotovil sem več možnih razlag za nastalo situacijo:

- Nezainteresiranost Estonije za partnerstva je nizek javni dolg.
- Estonija ima v ustavi navedene nekatere omejitve prenosa javnih nalog na zasebnega izvajalca, zaradi česar pri njih že ves čas teče diskusija, kaj lahko in česa ne (Juridica international, 2009).
- Nekateri spletni viri so omenjali računovodske prepreke DBFO modelu v Estoniji.
- Estonija dejansko ima partnerstva, saj sem zaznal navedek večjega JZP projekta na področju šolstva iz leta 2006, ki je v letu 2009 že bil v fazi operative in je poročal o rezultatih (Parelo, 2009). Tega projekta niso zaznali ne Svetovna banka (PPI), ne Public Works Financing in tudi ne evropski center za JZP (EPEC). Če je temu tako, potem so nekatere korelacije v moji raziskavi zagotovo še močnejše. Zlasti če obstaja še kakšna druga država, kjer so projekti tako močno spregledani.

Sedaj, ko smo spoznali globalno razširjenost partnerstev, si pogledajmo, kako se med sabo primerjajo različne skupine držav in kakšne ugotovitve lahko iz tega potegnemo za institucionalno okolje.

6 Primerjava različnih skupin držav in njihovega institucionalnega okolja

V tej analizi sem skupine države primerjal med sabo – recimo 15 držav z največjimi projekti proti 15 državam z najmanjšimi projekti. S pomočjo t-testa sem primerjal povprečne vrednosti spremenljivk v skupinah, hkrati pa sem oblikoval tudi barvne grafe, v katerih sem države v vsaki spremenljivki razdelil glede na razrede, ki sem jih omenil v poglavju 4.3.1. Ta pristop je zelo drugačen od kontingenčnih tabel in regresij, ki opazujejo mojo celotno populacijo držav. Na tem mestu namreč primerjam majhne skupine držav, ki imajo specifične lastnosti glede uporabe partnerstev, ter iščem, ali se te specifikke kakorkoli odražajo v njihovem institucionalnem okolju.

V vsaki tabeli in grafu sta na vrhu jasno navedeni skupini držav, na levi strani pa so navpično našteje moje neodvisne spremenljivke.

Pri barvnih grafih poleg 'barvne ponazoritve' tudi številčno prikažem, koliko držav v skupini se je uvrstilo v posamezen razred določene spremenljivke (recimo v razred »nizek«, »srednji« ali »visok« BDP). Povsod je tudi jasno vidno, koliko držav ni imelo vrednosti za posamezno neodvisno spremenljivko (kategorija »NA«, ki nima barve).

Izvedel sem pet različnih primerjav 'mejnih' skupin držav:

1. Države z *najvišjim številom JZP projektov na milijon prebivalcev* proti državam z *največ investicijami v JZP, kot delež BDPppp*.
2. Države, ki imajo *več kot 50 izvedenih JZP projektov* proti državam, ki imajo *izveden le 1 JZP projekt*.
3. Države, ki *nimajo nobenega JZP projekta* proti državam, ki se *uvrščajo najvišje v številu projektov kot tudi v investicijah v JZP*.
4. Države z *največjimi JZP projekti* proti državam z *najmanjšimi JZP projekti*.
5. Države s *poudarkom na investicijah v JZP* proti državam s *poudarkom na številu JZP projektov*, kar dejansko predstavlja povprečno vrednost projektov.

Vsaka izmed teh primerjav ima potencial za zanimive ugotovitve in je po mojem mnenju ena izmed najbolj zgovornih analiz v celotni raziskavi.

6.1. Primerjava držav z največ JZP projekti in držav z najvišjimi investicijami v JZP.

Prva primerjava je med 16 državami, ki imajo *najvišje število JZP projektov na milijon prebivalcev* in 15 državami, ki imajo *največ investicij v JZP, kot delež BDPppp*. V primeru *števila JZP/mio habita* sem vzel 16 držav, saj si petnajsto mesto delita Brazilija in Jamajka, kot je to razvidno v poglavju 5.2. Štiri države so takšne, da se pojavijo v obeh seznamih, saj pri obeh spremenljivkah spadajo med 15 najvišjih držav. To so Argentina, Portugalska, Malezija in Brazilija.

Najprej sem primerjavo utemeljil s signifikanco t-testa povprečij obeh skupin, potem pa sem dodal še barvni graf, v katerem sem vizualno prikazal razlike med skupinama.

Seznam držav, vključenih v primerjavo:

16 držav z največ JZP projekti na milijon prebivalcev:

Čile	Velika Britanija	Urugvaj	Malezija
Avstralija	Mauritius	Bolgarija	Kostarika
Španija	Portugalska	Jamajka	Panama
Irska	Gabon	Argentina	Braziliya

15 držav z najvišjimi investicijami v JZP kot del BDPppp:

Laos	Jordanija	Maroko	Grčija
Togo	Malezija	Filipini	Uganda
Liberija	Braziliya	Bolivija	Kambodža
Mozambik	Portugalska	Argentina	

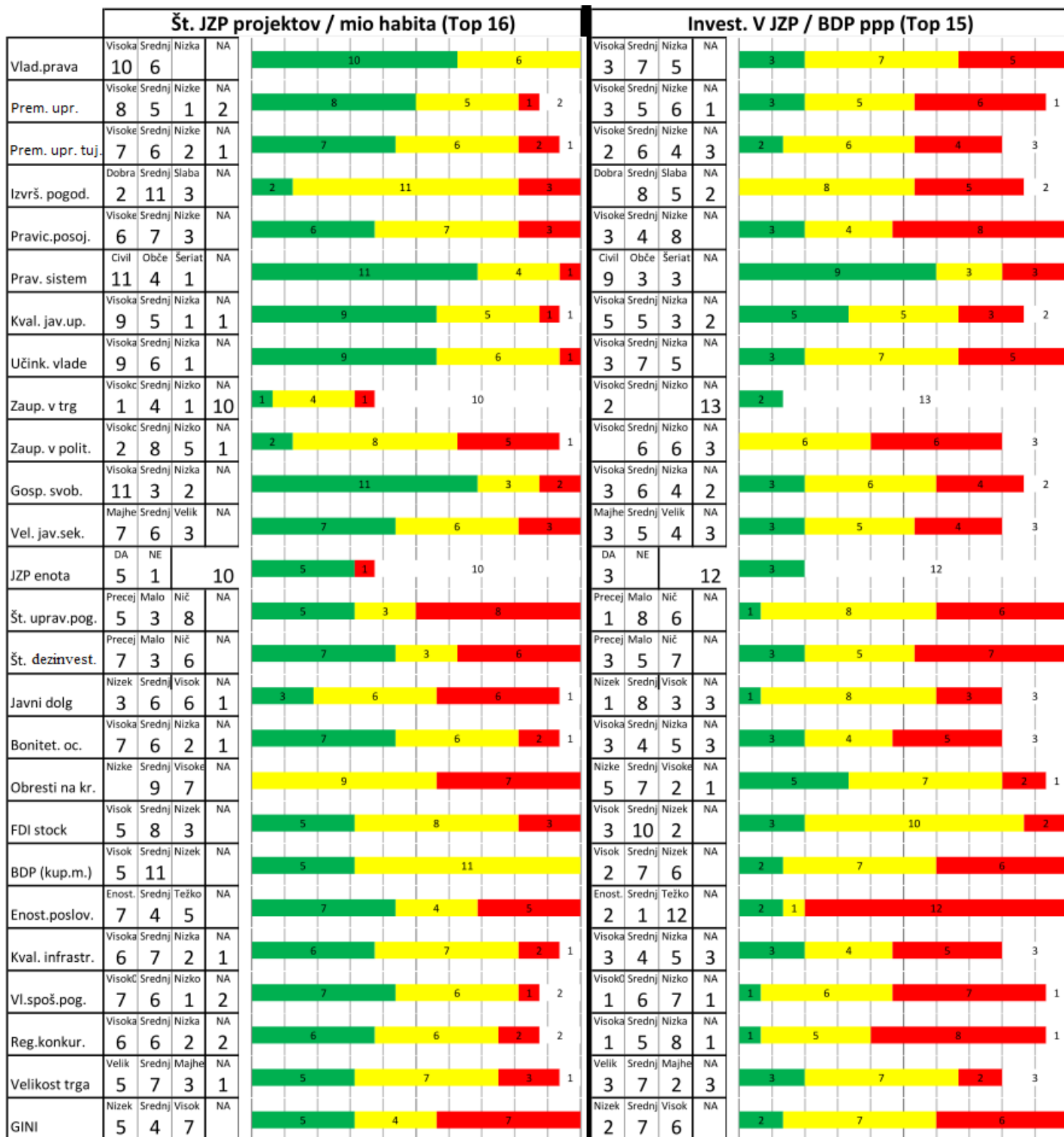
V spodnem grafu sem z zeleno barvo označil signifikance t-testa, ki nakazujejo različnost skupin – videti je, da imajo države **z največ JZP projekti** precej bolj razvito institucionalno okolje in bolj izpostavljene tiste lastnosti, ki podpirajo '**ponovljivost**' JZP mehanizma – recimo kakovost vladanja in administracije, kakovost pravnega sistema, kakovost poslovnega okolja ter premoženja države, hkrati pa tudi višje obresti na javno zadolževanje. Polovica neodvisnih spremenljivk kaže signifikantno razliko med skupinama.

Zanimivo je, da imajo države z najvišjimi investicijami v JZP značilno nižje obresti na javno zadolževanje – torej bi lahko več projektov izpeljale skozi klasične javne projekte namesto skozi JZP. Morda razlog za izrazite investicije v JZP leži v tem, da te države navkljub nižjim obrestim ne morejo pridobiti dovolj kreditnih sredstev za tradicionalno izvedbo projektov in se morajo zanašati na JZP model. Še ena možnost pa je, da v teh državah obstajajo močne kapitalske elite, ki infrastrukturo raje privatizirajo in si na ta način ohranjajo status.

Tabela 6.1: Primerjava držav z največ JZP projekti in držav z najvišjimi investicijami v JZP

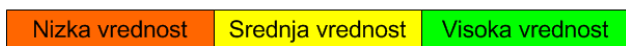
	Sig. (t-test)	Število JZP projektov / mio habita (Top 16)						Invest. v JZP / BDP ppp (Top 15)					
		Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i\min}$	$X_{i\max}$	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i\min}$	$X_{i\max}$
Vlad.prava	0,002	0,588125	16	0,8237	0,6785	-0,6634	1,7270	-0,34257	15	0,7037	0,4952	-1,2230	1,0371
Last.prav.	0,005	3,392857	14	0,5434	0,2953	2,2500	4,0000	2,607143	14	0,7765	0,6030	1,2500	3,7500
Last.p.tujcev	0,009	6,886084	15	0,9533	0,9088	5,1664	8,2150	5,836388	12	0,9444	0,8920	4,2878	7,2792
Izvrš.pogod.	0,119	4,482586	16	1,1758	1,3826	2,2566	6,2300	3,707254	13	1,4163	2,0059	0,0000	5,5523
Pravic.posoj.	0,037	6	16	2,3664	5,6000	3,0000	10,0000	4,133333	15	2,3865	5,6952	1,0000	10,0000
Prav.sistem	NA												
Kval.jav.up.	0,044	0,685278	15	0,1985	0,0394	0,3292	0,9833	0,502564	13	0,2569	0,0660	0,0167	0,7583
Učink.vlade	0,003	0,632164	16	0,6974	0,4864	-0,7489	1,7439	-0,23336	15	0,7624	0,5813	-1,3587	1,2072
Zaup.v.trg	0,109	54,8	5	7,6616	58,7000	46,0000	67,0000	66	2	1,4142	2,0000	65,0000	67,0000
Zaup.v.polit.	0,272	2,98	15	0,9260	0,8574	1,5000	4,6000	2,6	12	0,8000	0,6400	1,5000	3,8000
Gosp.svob.	0,004	7,168276	16	0,6849	0,4691	5,8308	8,0305	6,436989	13	0,5538	0,3067	5,7361	7,2402
Vel.jav.sek.	0,475	6,896875	16	1,0308	1,0626	5,2800	8,8200	6,593333	12	1,1783	1,3883	4,6600	9,2800
JZP enota	0,516	0,833333	6	0,4082	0,1667	0,0000	1,0000	1	3	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000
Št.uprav.pog.	0,196	0,363885	16	0,6114	0,3738	0,0000	1,9987	0,143792	15	0,2048	0,0419	0,0000	0,7521
Št.dezinvest.	0,039	0,53928	16	0,6614	0,4375	0,0000	1,9159	0,150333	15	0,2178	0,0474	0,0000	0,6714
Javni dolg	1,000	55,18667	15	26,5785	706,4141	14,8000	117	55,19167	12	26,4037	697,1536	19,7000	119
Bonitet.oc.	0,044	64,24667	15	18,0318	325,1441	31,1000	87,6000	48,80833	12	19,7144	388,6590	27,4000	80,1000
Obresti na kr.	0,003	5,292644	16	1,0766	1,1590	3,6115	7,1112	3,473894	14	1,9702	3,8816	0,8152	6,8059
FDI stock	0,399	41,02615	16	24,6427	607,2637	7,3526	107	75,79332	15	161	25837,88	12,5233	655
BDP (kup.m.)	0,004	19487,56	16	11090	122997514	7632,56	40697	7935,047	15	9119,72	83169260	396	29617
Enost.poslov.	0,002	-64,3125	16	49,2974	2430,23	-158,00	-4,0000	-119,467	15	42,4497	1801,98	-169,00	-23
Kval.infrastr.	0,157	4,653333	15	0,8911	0,7941	3,1000	6,0000	4,133333	12	0,9557	0,9133	3,2000	6,0000
Vi.spoš.pog.	0,001	3,535714	14	0,6033	0,364011	2	4	2,535714	14	0,7958	0,633242	1	4
Reg.konkur.	0,004	2,392857	14	0,9442	0,891484	0,5	4	1,285714	14	0,9347	0,873626	0	3
Velikost trga	0,600	4,053333	15	1,0882	1,184095	2,4	5,7	3,841667	12	0,951	0,90447	2,5	5,6
GINI	0,255	40,32671	16	9,0434	81,78249	22,64	53,9	43,718	15	7,0031	49,04317	34	57,26

Graf 6.1.2: Barvna primerjava držav z največ JZP in držav z najvišjimi investicijami v JZP

LEGENDA:

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Bela barva = ni podatka; za več glej 4.3.1.

6.2. Primerjava držav z nad 50 projekti in držav z le 1 izvedenim JZP projektom

Druga primerjava, ki sem jo izvedel, je iskanje razlik med državami, ki so izvedle že preko 50 JZP projektov, in tistimi, ki so uspele izvesti le en projekt.

Seznam držav, vključenih v primerjavo:

Države (17), ki so skupno izvedle že več kot 50 projektov:

Argentina	Čile	Indonezija	Filipini	VB
Avstralija	Kitajska	Malezija	Španija	ZDA
Braziliya	Kolumbija	Mehika	Tajska	
Kanada	Indija	Pakistan		

Države (17) z le enim izvedenim JZP projektom:

Afganistan	Kirgizija	Paragvaj	Slovenija	Tadžikistan
Belorusija	Latvija	Katar	Švica	Zambija
Benin	Liberija	Ruanda	Sirija	
Haiti	Moldavija	Sierra Leone		

Najverjetneje je ta primerjava ključna za številčno razširjenost partnerstev, saj naj bi bile predvsem vidne tiste institucionalne razlike, ki so glavni motivatorji za frekventno uporabo partnerstev. Spodnji graf kaže, da se je nabor 'osumljencev' tokrat skrčil, saj zgolj tretjina spremenljivk potrjuje različnost skupin.

Višje obresti in *dobra regulacija konkurence* nista presenetljivi, saj obresti silijo državo k iskanju zasebnih sredstev, konkurenčni postopki pa so ključni za zagotavljanje učinkovitih in ponovljivih JZP projektov. Tudi *velikost trga* ni presenetljiva, saj je na večjem trgu več priložnosti in več kapacitet za JZP projekte (recimo Slovenija proti Kitajski). V barvnem grafu je zanimiva tudi moč *kvalitetne javne uprave*, ki je v mojih ostalih analizah kazala manjšo povezanost kot *učinkovitost vlade*.

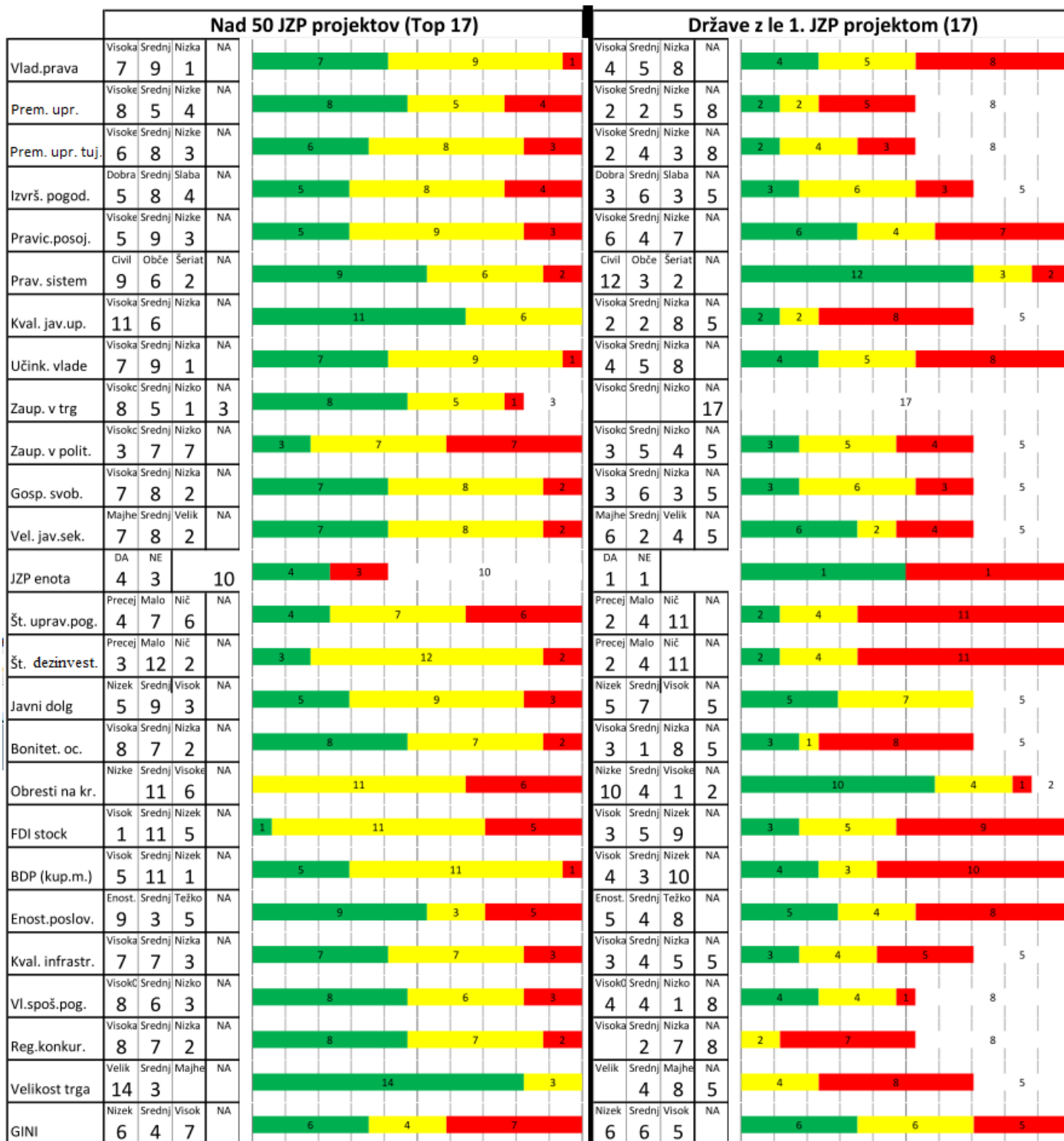
Ta primerjava je nakazala, da je za frekventno uporabo partnerstev najverjetneje ključna kvalitetna javna uprava – to pomeni, da ko država enkrat zbere dovolj politične moči za uporabo partnerstev, stopijo v ospredje kapacitete javnega sektorja, da ta mehanizem uspešno ponavlja z utečenimi postopki, ustreznimi znanji, jasnimi pristojnostmi itd. (poglavje 3.2.3).

Še ena zanimivost, ki v t-testu sicer ni bila potrjena, v barvnem grafu pa je jasno vidna, je, da imajo države z nad 50 JZP projekti tudi bolj pogosto izkušnje z dezinvesticijami, ki sem jih tudi v drugih analizah spoznal za delno komplementaren mehanizem partnerstvom.

Tabela 6.3: Primerjava držav z nad 50 projekti in držav z le 1 izvedenim JZP projektom

		Države z nad 50 projekti (17)						Države z le 1. projektom (17)					
	Sig. (t-test)	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i\min}$	$X_{i\max}$	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i\min}$	$X_{i\max}$
Vlad.prava	0,031	0,315656	17	0,9817	0,9638	-0,9251	1,7792	-0,45938	17	1,0247	1,0500	-2,0448	1,7507
Last.prav.	0,135	3,132353	17	0,7762	0,6025	2,0000	4,0000	2,611111	9	0,8937	0,7986	1,5000	4,0000
Last.p.tujcev	0,443	6,33289	17	0,9842	0,9686	4,5872	7,8789	5,97214	9	1,3578	1,8437	3,9275	8,1386
Izvrš.pog.od.	0,614	4,708667	17	1,7131	2,9348	1,1689	7,3287	4,367115	12	1,8670	3,4858	1,0687	6,7431
Pravic.posoj.	0,598	5,823529	17	2,2703	5,1544	3,0000	10,0000	5,352941	17	2,8491	8,1176	1,0000	10,0000
Prav.sistem	NA												
Kval.jav.up.	0,001	0,709314	17	0,1948	0,0379	0,4833	1,0000	0,365278	12	0,2942	0,0866	0,0167	0,9833
Učink.vlade	0,007	0,491426	17	0,8181	0,6692	-0,9339	1,7797	-0,41867	17	1,0195	1,0394	-1,5590	1,9152
Zaup.v.trg	NA	57,35714	14	6,0333	36,4011	46,0000	67,0000						
Zaup.v.polit.	0,403	2,911765	17	0,9804	0,9611	1,5000	4,6000	3,3	12	1,4851	2,2055	1,7000	6,1000
Gosp.svob.	0,231	6,95	17	0,7454	0,5556	5,8381	8,0305	6,606235	12	0,7410	0,5491	5,4064	8,0778
Vel.jav.sek.	0,822	6,728824	17	0,8413	0,7078	4,5100	7,9800	6,814167	12	1,1886	1,4128	5,1000	8,6000
JZP enota	0,879	0,571429	7	0,5345	0,2857	0,0000	1,0000	0,5	2	0,7071	0,5000	0,0000	1,0000
Št.uprav.pog.	0,332	0,161862	17	0,2405	0,0578	0,0000	0,6637	0,090883	17	0,1749	0,0306	0,0000	0,5894
Št.dezinvest.	0,581	0,233132	17	0,4537	0,2058	0,0000	1,9159	0,1563	17	0,3425	0,1173	0,0000	1,3456
Javni dolg	0,010	49,05882	17	20,6435	426,1538	16,9000	83,2000	30,53333	12	12,0673	145,6188	14,5000	54,8000
Bonitet.oc.	0,010	65,98824	17	19,9249	397,0036	23,4000	92,1000	42,04167	12	26,4440	699,2845	16,7000	92,8000
Obresti na kr.	0,000	5,170735	17	1,8445	3,4020	2,9248	10,6195	2,433806	15	1,8404	3,3872	0,8680	6,7300
FDI stock	0,369	26,87429	17	13,9028	193,29	6,7733	63,3991	61,15176	17	154	23832	4,0691	655
BDP (kup.m.)	0,498	17385,61	17	14579	212.549341	2609	45989	12783,83	17	23536	553937097	395,99	91379
Enost.poslov.	0,039	-60,7647	17	49,4312	2443,44	-146,00	-4,0000	-98,7059	17	53,4845	2860,60	-172,00	-24
Kval.infrastr.	0,263	4,535294	17	1,0093	1,0187	3,2000	6,0000	4,058333	12	1,2354	1,5263	2,4000	6,8000
Vi.spoš.pog.	0,904	3,352941	17	0,7658	0,586397	2	4	3,388889	9	0,6009	0,361111	2,5	4
Reg.konkur.	0,001	2,411765	17	0,972	0,944853	1	4	1	9	0,7071	0,5	0	2
Velikost trga	0,000	5,223529	17	0,8028	0,644412	4,1	7	2,841667	12	0,6735	0,453561	2,2	4,3
GINI	0,900	40,90688	17	10,202	104,0752	22,64	58,49	40,476	17	9,6528	93,17676	27,22	59,5

Graf 6.4: Barvna primerjava držav z nad 50 projekti in z le 1 izvedenim JZP projektom

LEGENDA:

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Nizka vrednost	Srednja vrednost	Visoka vrednost
----------------	------------------	-----------------

Bela barva = ni podatka; za več glej 4.3.1.

6.3. **Primerjava držav brez JZP in držav, ki imajo hkrati največ projektov in investicij**

V tem poglavju sem izvedel primerjavo med navidezno povsem različnima skupinama – med državami, ki sploh ne uporabljajo partnerstev, in državami, ki se uvrščajo najvišje pri obeh odvisnih spremenljivkah, torej pri *številu JZP/mio habita* kot tudi v višini *Investicij/BDP_{ppp}*.²² Ne iščem torej le elementov, ki pospešujejo uporabo, ampak tiste, ki jo preprečujejo/onemogočajo. Med državami brez JZP lahko najdemo razvite in nerazvite države ter nekatere, ki so ravno izšle iz vojnega stanja.

Seznam držav, vključenih v primerjavo:

Države (18), ki nimajo nobenega JZP projekta:

Azerbajdžan	Gambija	Mavretanija	Srbija
Bosna in Hercegovina	Gvineja Bisao	Mongolija	Somalija
Centralna afr. republika	Libanon	Namibija	Vzhodni Timor
Čad	Lesoto	Niger	Uzbekistan
Estonija	Malavi		

Države, ki imajo istočasno visoko število JZP in visoke investicije (Top 16):

Malezija	Braziliya	Kostarika	Bolgarija
Portugalska	VB	Španija	Kambodža
Argentina	Irska	Avstralija	Grčija
Čile	Jordanija	Jamajka	Panama

Graf 6.6pokaže zgolj podobno sliko kot prejšnji dve primerjavi. Torej, da imajo države z veliko partnerstvi najverjetneje *višjo vladavino prava* in *boljša premoženjska upravičenja*, kar zagotavlja večjo varnost partnerjev in investitorjev. Tudi *država* je bolj *učinkovita*, saj sta zanje značilni *kvalitetnejša uprava* in *učinkovitost vlade*. Finančno gledano imajo te države pogosto *višjo bonitetno oceno*, vendar tudi *višje obresti*, kar pomeni 'potisk' v zasebne finance. Ne nazadnje pa je v teh državah tudi trg ugodnejši, saj imajo večjo *gospodarsko svobodo*, *višji BDP_{ppp}*, *večji trg*, *enostavnejše poslovanje* in nekoliko *boljšo infrastrukturo*, vendar je slednja že lahko posledica in ne vzrok uporabe partnerstev.

Zanimivo je, da navkljub mnogim signifikantnim razlikam v barvnem grafu niso vidne nobene institucionalne okoliščine, ki bi sistemsko 'onemogočale' partnerstva, torej da bi določena institucionalna lastnost zelo jasno preprečevala partnerstva. Morda bi bilo v ta namen zanimivo

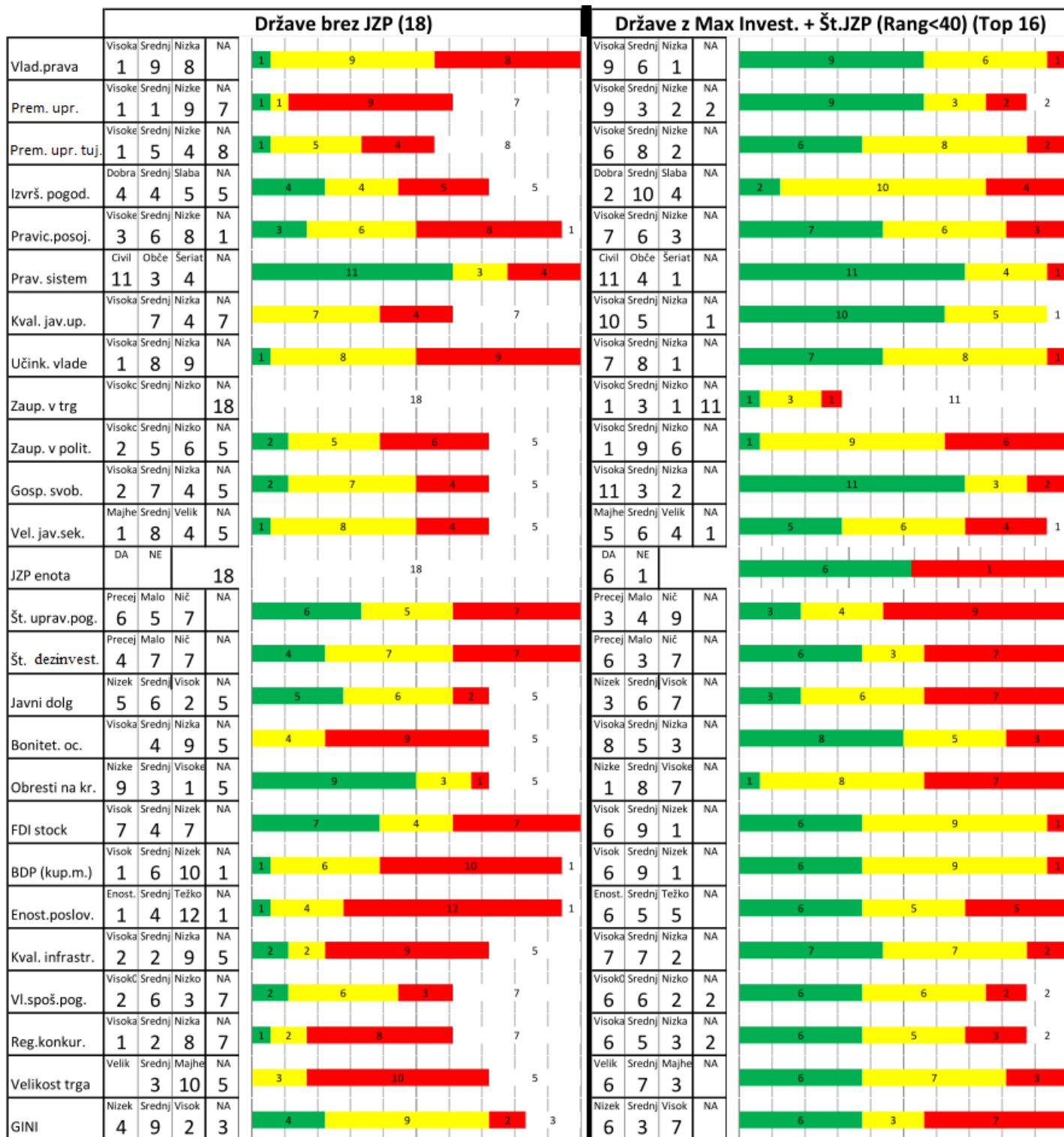
²² Te države (z najnižjim seštevkom rangov) so bile omenjene že v poglavju 5.2.

narediti raziskavo in analizo o razlogih za ukinitve projektov, saj bi tako verjetno pridobili odgovor za neustrezne okoliščine JZP.

Tabela 6.5: Primerjava držav brez JZP in držav, ki imajo največ projektov in investicij

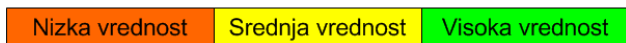
		Države brez JZP (18)						Države z največ JZP in Invest (Top 16)					
	Sig. (t-test)	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i,min}$	$X_{i,max}$	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i,min}$	$X_{i,max}$
Vlad.prava	0,000	-0,71316	18	0,7884	0,6216	-2,5320	1,1299	0,511139	16	0,8776	0,7702	-1,0460	1,7270
Last.prav.	0,000	2,159091	11	0,6252	0,3909	1,5000	3,7500	3,375	14	0,6486	0,4207	2,0000	4,0000
Last.p.tujcev	0,008	5,540503	10	1,1364	1,2913	3,5017	7,7022	6,66734	16	0,8596	0,7389	5,1664	7,9450
Izvrš.pog.od.	0,604	4,063172	13	2,2674	5,1412	0,2971	7,5544	4,41314	16	1,2729	1,6202	2,1685	6,2300
Pravic.posoj.	0,063	4,588235	17	2,1231	4,5074	1,0000	8,0000	6,125	16	2,4461	5,9833	3,0000	10,0000
Prav.sistem	NA												
Kval.jav.up.	0,000	0,406061	11	0,1795	0,0322	0,0167	0,6583	0,715	15	0,1713	0,0294	0,5000	0,9833
Učink.vlade	0,000	-0,7083	18	0,7238	0,5239	-2,2971	1,1790	0,600334	16	0,7013	0,4918	-0,7430	1,7439
Zaup.v.trg	NA							54,8	5	7,6616	58,7000	46,0000	67,0000
Zaup.v.polit.	0,695	2,769231	13	0,9013	0,8123	1,6000	4,4000	2,9	16	0,8710	0,7587	1,5000	4,6000
Gosp.svob.	0,001	6,086663	13	0,8895	0,7913	4,7698	7,7296	7,133164	16	0,6632	0,4398	5,8297	8,0305
Vel.jav.sek.	0,114	6,154615	13	0,9153	0,8377	3,7400	7,7100	6,751333	15	1,0031	1,0062	5,2800	8,8200
JZP enota	NA							0,857143	7	0,3780	0,1429	0,0000	1,0000
Št.uprav.pog.	0,236	0,31097	18	0,4348	0,1890	0,0000	1,3562	0,160697	16	0,2551	0,0651	0,0000	0,7521
Št.dezinvest.	0,185	0,230816	18	0,3666	0,1344	0,0000	1,4924	0,477819	16	0,6695	0,4483	0,0000	1,9159
Javni dolg	0,240	40,08462	13	44,5303	1983	0,0000	162	56,9875	16	31,0503	964,1212	14,8000	119
Bonitet.oc.	0,000	32,7	13	13,8720	192,4333	12,8000	57,1000	63,125	16	19,8220	392,9127	29,2000	87,6000
Obresti na kr.	0,000	2,347843	13	1,7821	3,1760	0,7805	7,4274	5,091943	16	1,4630	2,1403	1,1666	7,1112
FDI stock	0,174	35,03328	18	29	540	5,9118	72	46,06581	16	22,9630	527,30	12,5233	107
BDP (kup.m.)	0,000	5053,451	17	5631	31.702849	689,84	19693	19280,22	16	12487	155837.447	1915	40697
Enost.poslov.	0,002	-124,941	17	51,1315	2614,43	-183,00	-17	-67,375	16	45,9244	2109,05	-145,00	-4,0000
Kval.infrastr.	0,005	3,446154	13	1,2149	1,4760	2,0000	5,6000	4,6375	16	0,8995	0,8092	3,1000	6,0000
Vi.spoš.pog.	0,190	2,909091	11	0,9439	0,890909	1	4	3,357143	14	0,7187	0,516484	2	4
Reg.konkur.	0,002	0,772727	11	1,0335	1,068182	0	3	2,285714	14	1,0869	1,181319	0	4
Velikost trga	0,000	2,315385	13	0,7482	0,559744	1,1	3,5	4,1125	16	1,0118	1,023833	2,8	5,7
GINI	0,480	38	15	6,0805	36,97309	28,16	52,5	40,02171	16	9,21	84,82426	22,64	53,9

Graf 6.6: Barvna primerjava držav brez JZP in držav, ki imajo največ projektov in investicij

LEGENDA:

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Bela barva = ni podatka; za več glej 4.3.1.

6.4. Primerjava držav z velikimi in držav z malimi JZP projekti

Nekatere države izvajajo ogromne projekte, ki so v povprečju vredni preko milijardo USD, druge pa izvajajo v povprečju miniaturne projekte, vredne le nekaj deset milijonov. V primerjavo so vključene zgolj države, ki imajo izvedenih 10 ali več JZP projektov, saj sicer ni možno govoriti, da neka država 'značilno in frekventno' uporablja večje ali manjše projekte.

Seznam držav, vključenih v primerjavo:

Države s povprečno največjimi projekti (15):

Belgija	Malezija	Turčija	Avstralija	Italija
Braziliya	Izrael	Južna Afrika	Portugalska	Maroko
Nizozemska	Alžirija	Francija	Južna Koreja	Grčija

Države s povprečno najmanjšimi projekti (15):

Gvatemala	Kambodža	Tanzanija	VB	Čile
Kostarika	Bangladeš	Kitajska	Nigerija	Uganda
Šrilanka	Kenija	Kolumbija	Bolgarija	Peru

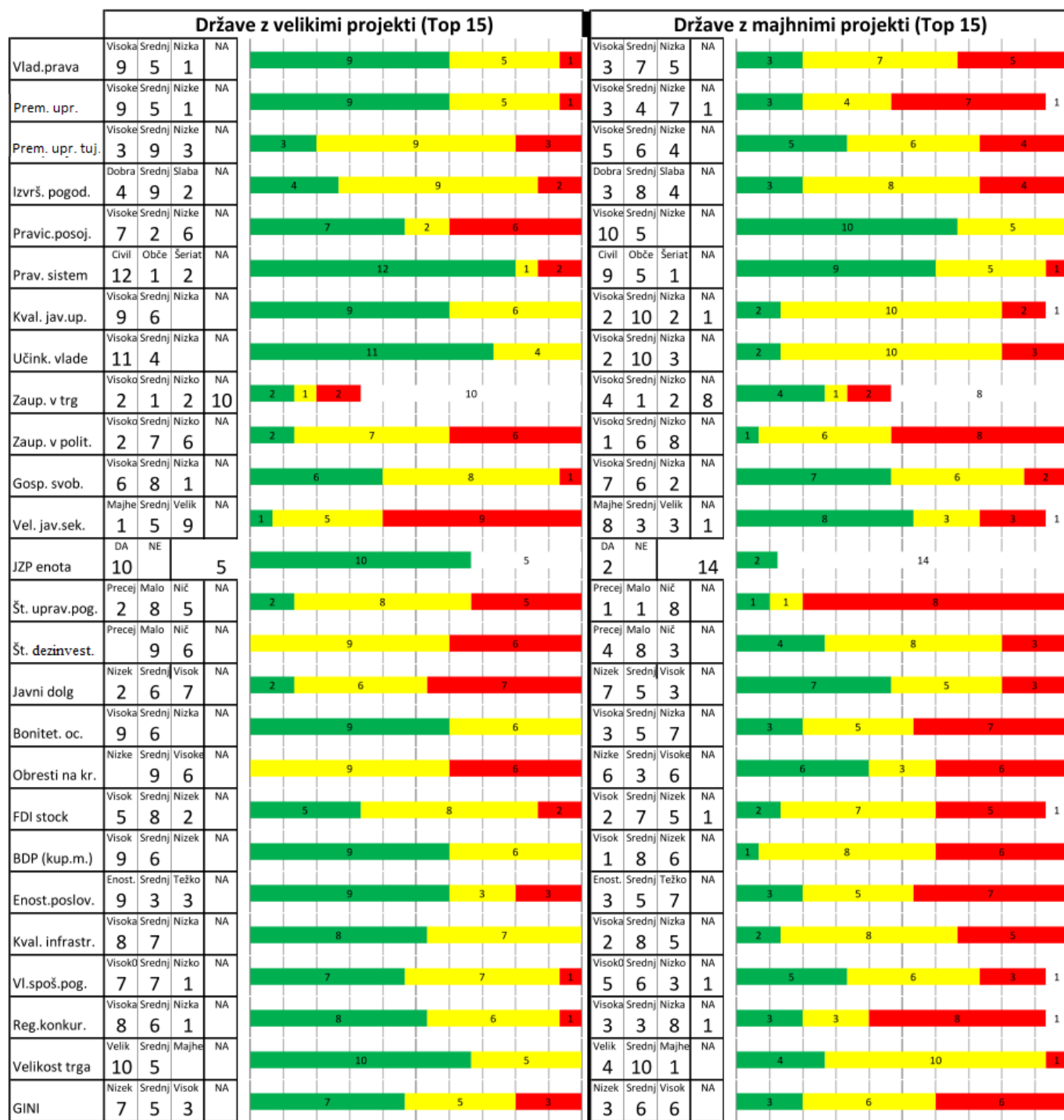
V skupini z najmanjšimi projekti se povprečna vrednost projekta giblje med 50–70 milijoni, v skupini z največjimi projekti pa med 340–1500 milijoni USD.

Graf ponovno izkazuje 'stare osumljence', vendar pa je dodana še ena razlika – *velikost javnega sektorja*. Države z velikimi projekti imajo torej bolj razvito institucionalno okolje, ki jim omogoča obvladovanje velikih projektov, hkrati pa imajo tudi večji javni sektor. Zanimalo me je, ali je ta pojav lasten zgolj tej skupini 15 držav, zato sem preveril povprečne vrednosti projektov na moji celotni populaciji – ugotovil sem, da imajo države z majhnim javnim sektorjem projekte v povprečju vredne okrog 180 milijonov USD, države z velikim javnim sektorjem pa okrog 280 milijonov USD. Ta podatek je presenetljiv – po eni strani je smiselno, saj se morajo z velikim javnim sektorjem (recimo 'države blaginje') pogosto zatekati k partnerstvu po dodatna sredstva. Vendar pa se mi je v kasnejši analizi kontingenčnih tabel pojavil tudi nasproten rezultat – da imajo nekoliko več investicij države z majhnim javnim sektorjem, torej ravno nasprotno. Verjetno imajo države z večjim javnim sektorjem večje investicije, ampak se jim manj poznajo v BDP-ju.

Tabela 6.7: Primerjava držav z velikimi in držav z malimi JZP projekti

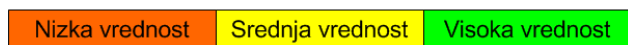
	Sig. (t-test)	Države z velikimi projekti (Top 15)						Države z majhnimi projekti (Top 15)					
		Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{\min}$	$X_{\max}$	Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{\min}$	$X_{\max}$
Vlad.prava	0,004	0,657	15	0,7478	0,5593	-0,7316	1,7810	-0,27314	15	0,8582	0,7366	-1,2203	1,7059
Last.prav.	0,001	3,45	15	0,5526	0,3054	2,2500	4,0000	2,5	14	0,7783	0,6058	1,5000	4,0000
Last.p.tujcev	0,882	6,155919	15	1,1904	1,4171	2,9443	7,5631	6,218821	15	1,1015	1,2132	4,5872	7,8789
Izvrš.pog.od.	0,104	5,086776	15	1,3534	1,8317	3,1832	8,1054	4,169525	15	1,6214	2,6290	1,1538	6,7304
Pravic.posoj.	0,164	5,733333	15	2,7115	7,3524	3,0000	10,0000	6,933333	15	1,7915	3,2095	4,0000	10,0000
Prav.sistem	NA												
Kval.jav.up.	0,008	0,715	15	0,1937	0,0375	0,4833	1,0000	0,517857	14	0,1788	0,0320	0,2417	0,9833
Učink.vlade	0,001	0,807736	15	0,6880	0,4733	-0,5907	1,7439	-0,1651	15	0,7628	0,5818	-1,2365	1,4756
Zaup.v.trg	0,329	48	5	18,0000	324,0000	27,0000	67,0000	55,71429	7	7,6532	58,5714	46,0000	67,0000
Zaup.v.polit.	0,207	3,073333	15	0,9816	0,9635	1,8000	5,0000	2,64	15	0,8492	0,7211	1,7000	4,3000
Gosp.svob.	0,858	6,828717	15	0,6847	0,4688	4,9963	7,8980	6,78205	15	0,7323	0,5362	5,8297	8,0305
Vel.jav.sek.	0,020	5,668	15	1,1956	1,4295	3,1400	7,4400	6,817143	14	1,3027	1,6970	4,1000	8,1300
JZP enota	NA	1	10	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000	1	2	0,0000	0,0000	1,0000	1,0000
Št.uprav.pog.	0,157	0,148544	15	0,2383	0,0568	0,0000	0,7521	0,047132	15	0,1271	0,0162	0,0000	0,5004
Št.dezinvest.	0,107	0,06136	15	0,0824	0,0068	0,0000	0,2539	0,308243	15	0,5681	0,3227	0,0000	1,9159
Javni dolg	0,012	63,08667	15	33,1564	1099	13,5000	119	35,54	15	22,2129	493,4111	14,3000	87
Bonitet.oc.	0,000	72,76	15	13,2186	174,7311	52,5000	91,7000	47,76667	15	20,2845	411,4595	25,4000	86,8000
Obresti na kr.	0,049	6,615988	15	4,9177	24,1839	3,1297	20,4724	3,738866	15	2,2823	5,2087	0,8152	6,8189
FDI stock	0,395	34,50133	15	28	769	8,9608	111	26,99574	14	17,4742	305,35	5,7261	6
BDP (kup.m.)	0,000	23527,76	15	12246	149964323	4494,42	40676	7869,067	15	8825	77877146	1217	35155
Enost.poslov.	0,039	-55,2667	15	42,9393	1843,78	-136,00	-10	-88,7333	15	41,7603	1743,92	-145,00	-4,0000
Kval.infrastr.	0,001	5,053333	15	0,9015	0,8127	3,8000	6,6000	3,84	15	0,9195	0,8454	2,4000	5,7000
Vi.spoš.pog.	0,433	3,433333	15	0,623	0,388095	2	4	3,214286	14	0,8484	0,71978	1,5	4
Reg.konkur.	0,002	2,633333	15	0,8121	0,659524	1	4	1,357143	14	1,1507	1,324176	0	3,5
Velikost trga	0,022	4,753333	15	0,6022	0,362667	3,9	5,7	4	15	1,0447	1,091429	2,8	6,6
GINI	0,124	37,26381	15	9,475	89,77525	26	57,77	42,672	15	9,1791	84,25655	22,64	58,49

Graf 6.8: Barvna primerjava držav z velikimi in držav z malimi JZP projekti

LEGENDA:

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Bela barva = ni podatka; za več glej 4.3.1.

6.5. *Primerjava držav s poudarkom na investicijah v JZP in držav s poudarkom na številu JZP projektov (povprečna vrednost projektov)*

Zadnja primerjava je med državami, ki imajo **največje nesorazmerje med odvisnima spremenljivkama**, torej med skupino držav, ki imajo *poudarjene investicije v nasprotju s številom JZP projektov* in skupino držav, ki imajo *poudarjeno število JZP projektov v nasprotju z investicijami*. Drugače povedano, primerjam:

- 1) države, ki imajo JZP program, namenjen predvsem posamičnim velikim projektom (lahko le 1 izveden projekt), in
- 2) države, ki imajo JZP program, namenjen številnim majhnim projektom.

Razmerje je količnik med odvisnima spremenljivkama²³:

$$X = \text{investicije v JZP} / \text{število JZP projektov}$$

Seznam držav, vključenih v primerjavo:

Države s poudarkom na investicijah v JZP (Top15):

Liberija, X = 43.61	Mozambik, X = 25.11	Kamerun, X = 10.17	Indija, X = 8.62
Benin, X = 40.52	Maroko, X = 21.73	Filipini, X = 9.53	Jordanija, X = 7.74
Togo, X = 31.14	Mali, X = 17.47	Gvineja, X = 9.49	Bolivija, X = 7.55
Laos, X = 30.49	Uganda, X = 13.10	Gana, X = 8.85	

Države s poudarkom na številu JZP projektov (Top15 oziroma Bottom 15 pri poudarku na investicijah v JZP):

Nova Zelandija, X = 0.17	Kostarika, X = 0.46	Gruzija, X = 0.64	Kanada, X = 0.77
Mauritius, X = 0.20	ZDA, X = 0.56	El Salvador, X = 0.66	Singapur, X = 0.78
VB, X = 0.38	Irska, X = 0.61	Gabon, X = 0.66	Nizozemska, X = 0.92
Norveška, X = 0.45	Nemčija, X = 0.63	Urugvaj, X = 0.72	

Ta primerjava se razlikuje od tiste, kjer sem primerjal države z velikimi in malimi projekti, saj sem tam gledal le države z več kot 10 projekti, tukaj pa upoštevam tudi države z manj projekti – tiste, ki imajo le po en ali dva ogromna projekta. Zato bi lahko rekli, da je ta primerjava različna zato, ker zaobjema tiste države, ki namenoma uporabljajo manjše število velikih

²³ Da v izračunu ne bi prišlo do matematičnih 'fatamorgan', sem moral narediti dve omejitvi.

- Med *državami s poudarkom na investicijah* sem izločil vse države v najnižjem investicijskem razredu (pod 0,6 % BDPppp), saj bi težko argumentiral, da je takšna država res usmerjena v JZP investicije, le da je morda naredila en mikro projekt, kar pa ni namen te primerjave.
- Med *državami s poudarkom na številu projektov* sem izločil vse, ki dosegaajo zgolj najnižji številčni razred (pod 0,33 projekta na milijon prebivalcev), in tudi vse države, ki imajo le en ali dva projekta, saj sicer ne bi bilo možno govoriti o poudarku na »številčnosti«.

projektov (recimo zgolj za edinstveno poslovno priložnost), in države, ki namenoma uporabljajo veliko število majhnih projektov (visoka frekvenca nišnih projektov). Ta primerjava torej posredno upošteva »namen JZP programa«.

Primerjava teh dveh skupin je še bolj razkrivajoča, kot so bile prejšnje. Skupini imata skoraj nasprotno rezultate – mnogo težje je najti podobnosti kot razlike med njima. Že zgolj seznam držav v zgornji tabeli pokaže raznolikost, saj so v prvi skupini (*poudarek na investicijah*) predvsem manj razvite države, v drugi (*poudarek na številčnosti*) pa je nekaj najbolj razvitih držav na svetu. Skupini sta si podobni le v nekaj indikatorjih.

Države, ki imajo *poudarek na investicijah* oziroma na ogromnih posamičnih projektih, imajo značilno nižjo kvaliteto celotnega pravnega okolja, skoraj celotnega političnega in poslovnega okolja ter delno tudi finančnega okolja. Vendar pa imajo v povprečju nižji javni dolg in nižje obresti na javno zadolževanje. Zaradi slednjega se tem državam verjetno ni treba obračati na zasebni sektor za manjše investicije, ampak lahko partnerstva uporabijo predvsem v unikatnih poslovnih priložnostih, ki presegajo njihove proračunske zmožnosti.²⁴

Nakazuje se, da je institucionalno okolje v *državah s poudarkom na številčnosti* mnogo bolj 'razvito in finančno obremenjeno' kot predvideva moja krovna hipoteza. Njihove pravne kapacitete zagotavljajo visoko pravno varnost pogodb, politične kapacitete so mnogo bolj strokovne in lahko obvladujejo kompleksne mehanizme, poslovno okolje je mnogo bolj spodbudno in dovršeno, konkurenčni postopki učinkoviti, države imajo izkušnje z upravljalnimi pogodbami (več izkušenj dolgoročnega sodelovanja z zasebnim sektorjem) in premoženje državljanov je ne le višje, ampak tudi bolj enakomerno porazdeljeno, kar omogoča lažji prenos stroškov na uporabnike. Poleg tega so obresti na javno zadolževanje v teh državah višje, kar je močan motivator za angažma zasebnih financ.

Zakaj je skupina *držav s poudarkom na številčnosti* pomembna? Ker imajo te države veliko projektov, hkrati pa nizke investicije, kar pomeni, da »finančni argument« pri njih ne more biti zelo močan. Še vedno je možno, da se poizkušajo izogniti višjim obrestim, vendar pa gre za

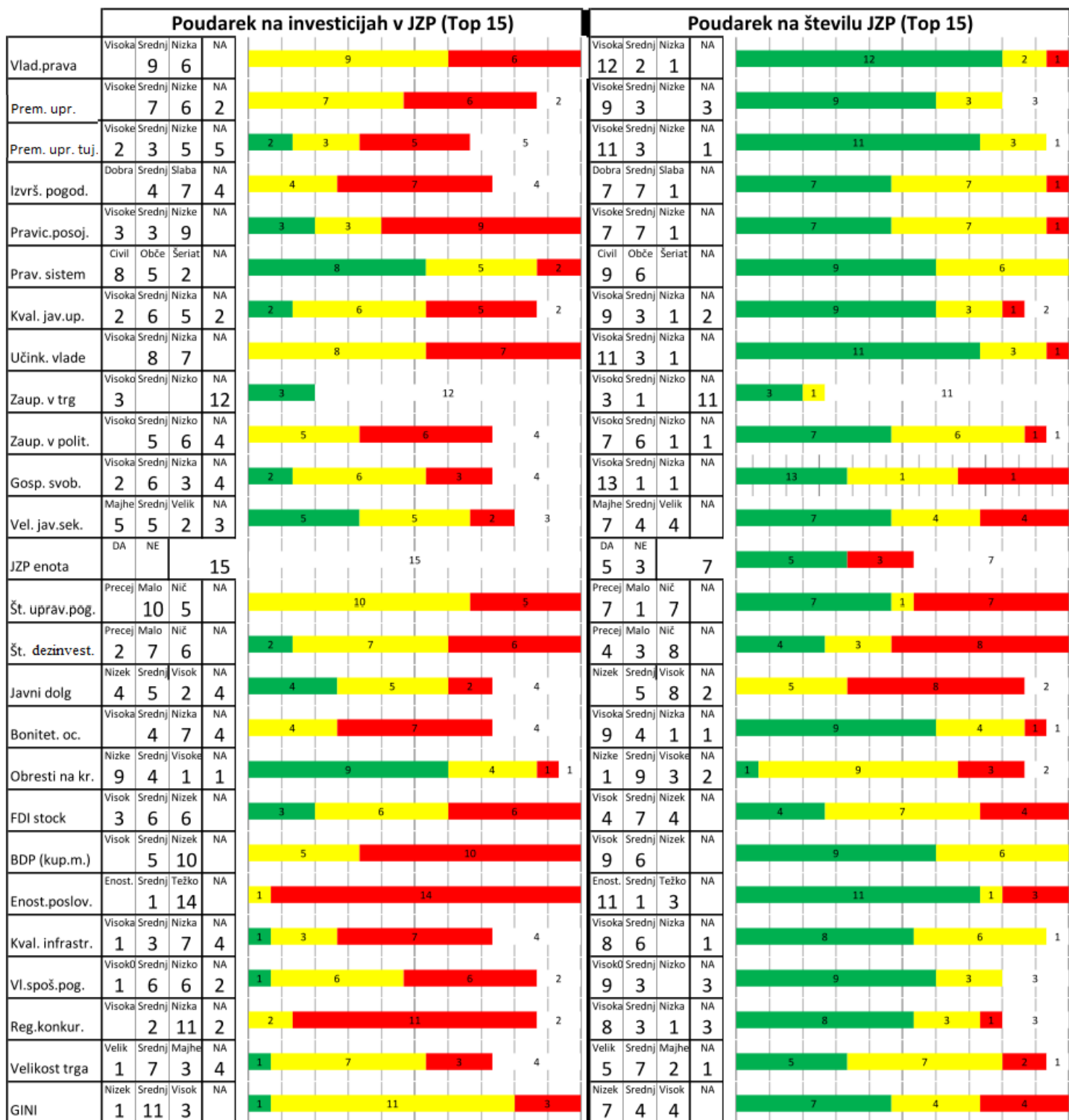
²⁴ V tem smislu je zanimiv ogled poglavja 5.1, kjer je kontingenčna tabela med odvisnima spremenljivkama in je razvidno, katere države imajo veliko investicij, a malo projektov, in obratno.

zelo majhne vsote. Zato je to indic, da gre pri teh državah dejansko za **argument učinkovitosti** – da partnerstva uporabljajo zaradi zviševanja učinkovitosti. Dejansko sem tukaj dobil seznam držav, ki bi bile odlične kandidatke za raziskavo o *učinkovitosti partnerstev* (ne razširjenosti). To so države, za katere sumim, da sledijo predvsem argumentu učinkovitosti, za katerega upam, da bo nekega dne prevzel 'štafetno palico' od finančnega argumenta kot glavni motiv za uporabo JZP. Torej, da bo teorija, o kateri govorijo *idealni model* in *štirje viri učinkovitosti*, dejansko postala resničnost – da bodo JZP projekti postali učinkovitejši od klasičnih javnih projektov.

Tabela 6.9: Primerjava držav s poudarkom na investicijah in s poudarkom na številu JZP

	Sig. (t-test)	Poudarek na investicijah (Top 15)							Poudarek na številu JZP (Top 15)						
		Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i,min}$	$X_{i,max}$		Means	N	St.Dev	Varianca	$X_{i,min}$	$X_{i,max}$	
Vlad.prava	0,000	-0,62047	15	0,5317	0,2827	-1,6086	0,3787		1,089679	15	0,9149	0,8371	-0,7830	1,9099	
Last.prav.	0,000	2,288462	13	0,5087	0,2588	1,2500	3,0000		3,708333	12	0,4626	0,2140	2,7500	4,0000	
Last.p.tujcev	0,000	5,629813	10	1,0626	1,1291	4,2878	7,2792		7,528571	14	0,5749	0,3305	6,7292	8,7604	
Izvrš. pog.od.	0,001	3,070459	11	1,5022	2,2565	0,0000	5,3969		5,499267	15	1,6736	2,8008	2,9159	7,7665	
Pravic.posoј.	0,001	3,866667	15	1,9591	3,8381	1,0000	8,0000		6,666667	15	2,0237	4,0952	3,0000	10,0000	
Prav. sistem	NA														
Kval. jav.up.	0,000	0,396795	13	0,2488	0,0619	0,0167	0,7417		0,821474	13	0,2491	0,0621	0,3292	1,0000	
Učink. vlade	0,000	-0,5675	15	0,5156	0,2659	-1,3587	0,2807		1,078772	15	0,8305	0,6897	-0,7489	2,1940	
Zaup. v trg	0,983	60,33333	3	4,1633	17,3333	57,0000	65,0000		60,25	4	5,5000	30,2500	55,0000	68,0000	
Zaup. v polit.	0,001	2,490909	11	0,5665	0,3209	1,6000	3,5000		4	14	1,2484	1,5585	2,2000	6,4000	
Gosp. svob.	0,000	6,387924	11	0,5284	0,2792	5,7361	7,2402		7,584354	15	0,6391	0,4085	5,8308	8,6975	
Vel. jav.sek.	0,734	6,864167	12	1,1466	1,3147	4,6600	9,2800		6,698	15	1,3256	1,7572	4,0900	8,9600	
JZP enota	NA								0,625	8	0,5175	0,2679	0,0000	1,0000	
Št. uprav.pog.	0,041	0,093616	15	0,1044	0,0109	0,0000	0,3090		0,449963	15	0,6362	0,4048	0,0000	1,9987	
Št. dezinvest.	0,149	0,109734	15	0,1993	0,0397	0,0000	0,6714		0,429432	15	0,8106	0,6571	0,0000	2,9303	
Javni dolg	0,008	41,02727	11	20,7664	431	14,5000	73		65,74615	13	20,9232	437,7794	35,0000	113	
Bonitet. oc.	0,000	37,66364	11	12,4940	156,1005	26,5000	62,2000		73,73571	14	21,4840	461,5609	30,9000	92,5000	
Obresti na kr.	0,000	2,254508	14	1,4458	2,0904	0,8152	5,9040		4,602928	14	1,2903	1,6648	1,2996	6,4061	
FDI stock	0,562	69,85059	15	163	26447	6,7733	655		44,41482	15	41,3665	1711,19	7,3526	160	
BDP (kup.m.)	0,000	2296,761	15	1595	2.544.292	395,99	5597		29030,6	15	17052	290783.182	4774	56214	
Enost.poslov.	0,000	-143,133	15	28,2637	798,84	-178,00	-77		-40,0667	15	52,7155	2778,92	-158,00	-1,0000	
Kval. infrastr.	0,000	3,572727	11	0,6326	0,4002	2,9000	5,2000		5,178571	14	0,8331	0,6941	3,9000	6,6000	
Vi.spoš.pog.	0,000	2,576923	13	0,7596	0,576923	1	4		3,875	12	0,3108	0,096591	3	4	
Reg.konkur.	0,000	0,807692	13	0,6304	0,397436	0	2		3,041667	12	1,1172	1,248106	0,5	4	
Velikost trga	0,113	3,345455	11	1,104	1,218727	2,3	6,1		4,178571	14	1,3594	1,847967	2,4	7	
GINI	0,096	42,30667	15	6,1643	37,99864	34,41	57,26		37,80798	15	8,0074	64,11808	26	50,31	

Graf 6.10: Barvna primerjava držav s poudarkom na investicijah in na številu JZP

LEGENDA:

.....Razpon vrednosti spremenljivke.....

Nizka vrednost	Srednja vrednost	Visoka vrednost
----------------	------------------	-----------------

Bela barva = ni podatka; za več glej 4.3.1.

7 Rezultati kontingenčnih tabel institucionalnega okolja

Drugi eksplorativni pristop iskanja povezave med JZP in institucionalnem okoljem je analiza kontingenčnih tabel med odvisnima in neodvisnimi spremenljivkami. Tudi ta vrsta analize je nakazala zanimive možnosti – da na *število JZP projektov* vplivajo vsa štiri institucionalna okolja in enako tudi na *investicije v JZP*, vendar z mnogimi posebnimi vzorci, ki jih kasnejši regresijski modeli in primerjava skupin držav niso zaznale. Rezultate sem predstavil po posameznih institucionalnih okoljih.

Skupna tabela vseh rezultatov iz celotne raziskave se nahaja v zaključku (poglavje 10.2).

7.1. Vpliv PRAVNEGA institucionalnega okolja

Predvideval sem, da spremenljivke pravnega okolja znatno vplivajo na razširjenost partnerstev, vendar se je izkazalo, da pravno okolje kot celota verjetno nima bistvenega vpliva na *višino investicij*, saj sta zgolj dve spremenljivki potrdili statistično značilno povezanost v chi-kvadratu. Po drugi strani pa ima pravno okolje nekoliko večji vpliv na *število JZP projektov*, saj tri spremenljivke potrjujejo statistično značilno povezanost.

Ta dva rezultata sta indic, da je pravno okolje pomembno v tistih državah, ki večkrat uporabljajo partnerstva, ni pa pomembno za velikost projektov in za tiste države, ki partnerstva uporabijo le za enkratne, ogromne poslovne priložnosti, torej države s poudarkom na investicijah. Spodaj navajam tabelo rezultatov povezanosti iz chi-kvadratov. Posamezne kontingenčne tabele so navedene v podpoglavjih, tehničen opis vseh obravnavanih spremenljivk pa se nahaja v prilogi A.

V analizo nisem vključil pravnega sistema, saj je nominalna, opisna spremenljivka.

Tabela 7.1: Statistično značilna povezanost med razširjenostjo partnerstev (investicijsko in številčno) ter institucijami pravnega okolja

CHI – KVADRAT			
		Invest	Št. JZP
Vladavina prava	p (χ^2)	,016	,000
	C (cont.coeff)	,322	,461
	N ; χ^2 ; df	135 ; 15,644 ; 6	140 ; 37,872 ; 6
Premoženjska upravičenja	p (χ^2)	,007	,000
	C (cont.coeff)	,374	,452
	N ; χ^2 ; df	110 ; 17,845 ; 6	112 ; 28,740 ; 6
Premoženjska Upravičenja tujcev	p (χ^2)	,442	,015
	C (cont.coeff)	,227	,357
	N ; χ^2 ; df	107 ; 5,835 ; 6	108 ; 15,725 ; 6
Izvršba pogodb	p (χ^2)	,211	,112
	C (cont.coeff)	,258	,279
	N ; χ^2 ; df	118 ; 8,384 ; 6	119 ; 10,067 ; 6
Pravice posojilodajalcev	p (χ^2)	,707	,145
	C (cont.coeff)	,166	,255
	N ; χ^2 ; df	134 ; 3,775 ; 6	137 ; 9,547 ; 6
Pravni sistem	p (χ^2)	NA	NA
	C (cont.coeff)		
	N ; χ^2 ; df		

Pri *investicijah* so povezanost izkazala *vladavina prava* in *premoženjska upravičenja*, s svojo odsotnostjo pa so presenetile tiste spremenljivke, ki so teoretično najbolj povezane z investicijami – *pravice posojilodajalcev*, ki ščitijo kreditodajalce, *premoženjska upravičenja tujcev*, ki podpirajo tuj kapital in tuje izvajalce, in pa *izvršba pogodb*, ki zvišuje varnost pravnih dogovorov med partnerji. Najverjetneje tiči razlog v tem, da investitorji in izvajalci svoje pravice uredijo v posebnih pogodbah in garancijah, zato splošne institucionalne okoliščine za njih niso relevantne.

Na področju *števila JZP projektov* pa je slika nasprotna, saj so kontingenčne tabele pokazale vpliv večine spremenljivk. Najmočnejši vpliv imajo *vladavina prava* in *premoženjska upravičenja* (tudi *tujcev*), rahel trend pa je viden tudi v tabeli *pravnega sistema*. Zdi se torej, da pravno okolje ni pogoj za partnerstva, je pa dober promotor za njihovo številčnejšo uporabo.

V kasnejšem podpoglavju je viden presenetljiv rezultat, in sicer, da so partnerstva za spoznanje bolj razširjena v državah s civilnim namesto z občim pravom in da zgolj 19 % držav s šeriatskim pravom ne uporablja partnerstev

7.1.1. Vladavina prava

Vladavina prava je najbolj splošen pokazatelj pravnega institucionalnega okolja, obstoja pravic in varovanja pravic. Višja vladavina prava bi predvidoma morala prispevati k večji razširjenosti partnerstev, tako številčno kot tudi investicijsko (glej 3.2.2). Poglejmo sedaj njeni kontingenčni tabeli.²⁵

Tabela 7.2: Kontingenčna tabela: Vladavina prava – odvisni spremenljivki (stolpčni procenti)

		Vladavina prava			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Invest. JZP / BDP (ppp)	nič	17,4%	17,6%	2,6%	13,3%
	malo	39,1%	11,8%	36,8%	28,1%
	srednje	30,4%	45,1%	39,5%	38,5%
	veliko	13%	25,5%	21,1%	20%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 135$; $\chi^2 = 15,644$; $df = 6$
 Asymp.Sig (2-sid.) = 0,016
 Contingency coefficient = 0,322

		Vladavina prava			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Št. JZP / mio Hab	nič	16,7%	17%	2,6%	12,9%
	malo	58,3%	32,1%	10,3%	35%
	srednje	22,9%	32,1%	51,3%	34,3%
	veliko	2,1%	18,9%	35,9%	17,9%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 140$; $\chi^2 = 37,872$; $df = 6$
 Asymp.Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,461

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Vladavina prava se je s chi-kvadratom izkazala za relevantno za investicije, kaže pa se tudi blag obrnjen U-trend med stolpci²⁶. Možna razlaga za to povezavo z investicijami je korelacija med *vladavino prava* in *BDP-jem* (Pearsonova korelacija med njima je 0,800**): ker imajo revnejše države nižji BDP, investicije v njihovem proračunu bolj izstopajo, istočasno pa imajo

²⁵ Vladavina prava je splošen indikator in ima močne Pearsonove korelacije z večino ostalih neodvisnih spremenljivk. Najmočnejšo Pearsonovo korelacijo ima z *učinkovitostjo vlade* (0,966**), kar pomeni, da sta spremenljivki vrednostno skoraj izenačeni. Sledijo še *premoženjska upravičenja državljanov* (0,876**), *in za tujce* (0,719**), *kvaliteta javne uprave* (0,843**), *bonitetna ocena države* (0,818**), *BDPppp/habita* (0,794**), *kvaliteta infrastrukture* (0,791**), *enostavnost poslovanja* (0,791**), *gospodarska svoboda* (0,744**) in *regulacija konkurence* (0,706**). Korelacijsko vrednost pod 0,7 ima še vrsta drugih spremenljivk. Brez korelacije ali s korelacijo pod 0,3 pa so zgolj *zaupanje javnosti v prosti trg*, *JZP enota*, *število dezinvesticij*, *FDI*, *število upravljalnih pogodb*, *javni dolg*, *velikost vlade* in *obresti na dolgoročno zadolževanje*, ki so povsem na meji (0,304**). Število in moč korelacij z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami namigujejo, da bo v faktorski analizi izstopal en močan faktor, na katerega bo vezan večji del obravnavanih spremenljivk.

²⁶ Skoraj 70 % vseh držav z nizko stopnjo *vladavine prava* ima »malo« ali »srednje« investicij v partnerstva, in zgolj 13 % jih ima veliko investicij. Edini očitnejši premik med stolpci se pojavi v srednjem, kjer ima več kot 70 % držav srednje ali veliko investicij v JZP.

revnejše države večjo potrebo po zasebnih sredstvih, saj težko zberejo dovolj javnih sredstev. Države z vsaj srednjo pravno varnostjo lahko začnejo partnerstva uporabljati 'ponovljivo' kot sistemski mehanizem in imajo zato obrnjen U-trend (večja uporaba partnerstev, istočasno pa se investicije bolj poznajo v proračunu).

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Nasprotno pa *vladavina prava* ugodno vpliva na *število JZP projektov*. Krostabulacija razkrije močno povezavo, saj ima kar 75 % držav z nizko vladavino prava zgolj malo ali celo nič JZP projektov, nasprotno pa ima skoraj 90 % držav z visoko vladavino prava veliko ali vsaj srednje veliko projektov. Ta izrazit preskok v tabeli dokazuje, da je pravna varnost močan faktor, če želijo države JZP uporabljati ponovljivo, kot sistemski mehanizem.

7.1.2. Premoženjska upravičenja (tudi tujcev)

Obstoj in varovanje premoženjskih upravičenj je eden izmed osnovnih temeljev zasebnega sektorja in tudi eden izmed večjih virov varnosti ter učinkovitosti v partnerstvih (glej 3.2.2), zato naj bi bila višja premoženjska upravičenja oziroma lastniške pravice varnejše za večje naložbe in tudi za večje število projektov. Obstajajo močne korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, predvsem z *vladavino prava*, s katero obstaja Pearsonova korelacija 0,876**.²⁷ V nadaljevanju sta kontingenčni tabeli premoženjskih pravic.

²⁷ Pearsonova korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami: Premoženjska upravičenja imajo nekoliko nižje korelacije z ostalimi spremenljivkami, še vedno pa je med njimi mnogo visokih. Zgoraj sem že omenil Pearsonovo korelacijo z *vladavino prava* (0,876**), močne pa so tudi *učinkovitost vlade* (0,885**), *bonitetna ocena države* (0,808**), *kvaliteta javne uprave* (0,800**), *gospodarska svoboda* (0,740**), *enostavnost poslovanja* (0,758**), *BDPppp/habita* (0,747), *kvaliteta infrastrukture* (0,740**), *regulacija konkurence* (0,705**) in še nekatere druge s korelacijo med 0,400 in 0,600. Glede na to, da so premoženjska upravičenja del splošnih pravnih okoliščin in vladavine prava, zgornje močne korelacije do omenjenih neodvisnih spremenljivk niso presenetljive, saj so osnova za poslovno, politično in finančno okolje.

Tabela 7.3: Kontingenčna tabela: premoženjska upravičenja – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Premoženjska uprav.			
		Nizke	Srednj	Visoke	
Invest.JZP/BDP (ppp)	nič	20,9%	2,8%	3,2%	10%
	malo	27,9%	16,6%	38,7%	27,3%
	srednje	32,6%	61,1%	29%	40,9%
	veliko	18,6%	19,4%	29%	21,8%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 110$; $\chi^2 = 17,845$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,007
 Contingency coefficient = 0,374

		Premoženjska uprav.			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Št. JZP/mio Hab	nič	20%	2,8%	3,2%	9,8%
	malo	48,9%	306%	12,9%	33%
	srednje	26,7%	44,4%	45,2%	37,5%
	veliko	4,4%	22,2%	38,7%	19,6%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 112$; $\chi^2 = 28,740$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,452

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

V krostabulaciji se je izkazala signifikantna povezava. Nenavadnost se pojavi v srednjem stolpcu, kjer 61 % vseh držav spada v razred »srednjih investicij«. Ponovno se je torej izpostavil srednji razred, kakor da nek osnovni nivo premoženjskih upravičenj omogoča večji angažma na področju investicij v partnerstva. Druga izmed posebnosti pa je, da v srednjem in desnem stolpcu zgolj po ena država nima »nič« partnerstev, kot da ta osnovni nivo premoženjskih upravičenj »omogoča« investicije v JZP.

Blag trend v tabeli je možno pojasniti s primerom Kitajske, ki je namesto neposrednih premoženjskih upravičenj zasebnikom dala nadomestne pravice. Države s splošno neurejenimi premoženjskimi in investitorskimi pravicami lahko s posamičnimi zakonodajnimi akti investitorjem in izvajalcem dodelijo zadostna zagotovila in garancije, da potem pridobijo velike ali celo ponovljive investicije.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Chi-kvadrat je razkril strukturno povezanost, saj v prvem stolpcu zgornja razreda zaobjameta skoraj 70 % vseh držav, v srednjem stolpcu srednja razreda 75 % vseh držav, v desnem stolpcu pa spodnja razreda skupaj več kot 80 % vseh držav. Edina država z visokimi premoženjskimi upravičenji, ki uradno nima nič partnerstev, je Estonija, o kateri sem že povedal, da ima

ustavne prepreke JZP, vendar je najverjetneje že izpeljala vsaj en JZP projekt. Nasprotno sta edini dve državi, ki imata visoko število partnerstev navkljub nizkim premoženjskim upravičenjem, Kambodža in Argentina.

Glede na teoretične zasnove je bilo pričakovano, da bodo morala imeti okolja, ki želijo imeti višjo frekvenco partnerstev, tudi bolj urejena premoženjska upravičenja. Poleg tega dobro urejena premoženjska upravičenja omogočajo jasnejšo in učinkovitejšo delitev tveganj, kar dvigne učinkovitost partnerstev in njihovo aktualnost. Dobra premoženjska upravičenja niso pogoj za partnerstva, so pa njihov promotor.

Poglejmo še *premoženjska upravičenja tujcev*, ki bi naj pozitivno vplivala na razširjenost JZP, saj prisotnost tuje konkurence zvišuje potencial za učinkovitost in aktualnost JZP modela (glej 3.2.2). Navidezno se pokaže ista slika kot pri domačih premoženjskih oz. lastniških pravicah. Obstajajo tudi močne korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, predvsem z *vladavino prava*.²⁸

²⁸ Tudi Pearsonove korelacije v nasprotju z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami so skorajšnja kopija, le da so večinoma šibkejše za okrog 0,150. Zgolj v primeru *gospodarske svobode* lahko najdemo zaznavno višjo korelacijo (0,829**). V oči pa pade ena nova povezava, in sicer se je pojavila negativna korelacija nasproti *JZP enoti* (−0,424* ob 1,7-odstotni signifikanci in $N = 31$). Za razliko od klasičnih premoženjskih pravic je v primeru tujcev zaznavna višja korelacija do gospodarske svobode, kar je logično, saj več premoženjskih upravičenj tujcev pomeni tudi višjo gospodarsko svobodo. Mnogo bolj zanimiv pa je trend, da države z višjimi premoženjskimi upravičenji tujcev nimajo *JZP enote*. Tej situaciji sem se posvetil v poglavju omenjene spremenljivke.

Tabela 7.4: Kontingenčna tabela: premoženjska upravičenja tujcev – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Premož. uprav.tujcev			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Invest.JZP/BDP (ppp)	nič	133%	11,1%	3,1%	9,3%
	malo	30%	15,6%	34,4%	25,2%
	srednje	36,7%	48,9%	40,6%	43,0%
	veliko	20%	24,4%	21,9%	22,4%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 107$; $\chi^2 = 5,835$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,442
 Contingency coefficient = 0,227

		Premož. uprav.tujcev			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Št. JZP/mio Hab	nič	12,9%	11,1%	3,1%	9,3%
	malo	51,6%	20%	18,8%	28,7%
	srednje	25,8%	46,%	46,9%	40,7%
	veliko	9,7%	22,2%	31,1%	21.3%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 108$; $\chi^2 = 15,725$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,015
 Contingency coefficient = 0,357

Tokrat se povezanost z *investicijami* ni potrdila, se je pa s *številom JZP projektov* in tudi tabela kaže večje spremembe skozi stolpce.

Pričakoval sem, da se bodo premoženjska upravičenja tujcev nekoliko bolje poznala pri številu investicij v JZP, predvsem zato, ker bi skozi boljše premoženjske pravice tuji investitorji varneje vlagali v državo. Vendar, kot sem že omenil, obstajajo drugi načini, kako takšne države zagotovijo varno investicijo.

7.1.3. Izvršba pogodb

JZP so kapitalsko intenzivni in dolgotrajni pogodbeni odnosi, ki so lahko podvrženi močnemu oportunizmu, zato morajo obstajati učinkoviti načini prisile za izpolnjevanje pogodbenih obveznosti (glej 3.2.2). Vendar spodnji rezultati kažejo ravno nasprotno. Obstajajo tudi korelacije z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami, ki so šibkejške kakor v prejšnjih spremenljivkah. Najmočnejša je z *enostavnostjo poslovanja*, zgolj z močjo malo preko 0,6**. ²⁹

²⁹ Pearsonova korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami: Izvršba pogodb je precej manj povezana z ostalimi spremenljivkami, kot sta bili vladavina prava in premoženjske pravice. Večina obstoječih korelacij sega zgolj malo nad 0,4**. Najmočnejše korelacije so *enostavnost poslovanja* (0,629**), sledijo *učinkovitost*

Tabela 7.5: Kontingenčna tabela: izvršba dogovorov – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Izvrš. pogodb			
		Slaba	Srednje	Dobra	
Invest..JZP/BDP (ppp)	nič	15,2%	7,3%	13,3%	11%
	malo	15,2%	25,5%	43,3%	27,1%
	srednje	45,5%	43,6%	30%	40,7%
	veliko	24,2%	23,6%	13,3%	21,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 118$; $\chi^2 = 8,384$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,211
 Contingency coefficient = 0,258

		Izvrš. pogodb			
		Slab	Srednje	Dobra	
Št. JZP/mio Hab	nič	15,2%	7,1%	13,3%	10,9%
	malo	39,4%	32,1%	20%	31,1%
	srednje	24,2%	35,7%	56,7%	37,8%
	veliko	21,2%	25%	10%	20,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 10,067$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,122
 Contingency coefficient = 0,279

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Izvršba pogodb je v kontingenčni tabeli nakazala blag negativen trend v primerjavi z investicijami. Lahko torej predvidevam, da več investicij najdemo v tistih državah, ki imajo nižjo stopnjo izvršbe pogodb, saj ima 70 % držav s slabo izvršbo pogodb srednje ali visoke investicije v partnerstva, pri dobri izvršbi pogodb pa ta delež pade na 43 %.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

V tabeli je viden blag sorazmeren trend naraščanja, torej obraten učinek kot pri investicijah. Medtem ko ima 55 % držav s slabo izvršbo malo ali nič JZP projektov, se ta delež v naslednjih dveh stolpcih zniža najprej na 39 % in potem na 33 %. Vendar pa strukturna povezanost v chi-kvadratu ni potrdila povezanosti.

Teoretično bi tu morala obstajati povezava, saj celotna logika JZP mehanizma zahteva visoko pravno varnost JZP pogodb. Splošno pravno okolje se je izkazalo kot signifikantno za število partnerstev, izvršba pogodb pa očitno ni relevanten segment pravnega okolja. Morda je razlog v tem, da je za snovalce JZP projektov bolj pomembno pravno okolje, v katerem projekt nastaja, ne pa toliko pravno okolje, v katerem bo projekt potem deloval in reševal svoje spore.

vlade (0,501**), BDPppp /habita (0,495**), gospodarska svoboda (0,494**), vladavina prava (0,468**) in še nekaj spremenljivk, ki so blizu 0,4 ali 0,3, torej z bežno korelacijo.

Druga možnost pa je, da imajo partnerji dogovorjene individualne pravne mehanizme za izvršbo, ki niso del splošnega izvršnega okolja in zato ne morejo biti razpoznavni v korelacijski tabeli.

7.1.4. Pravice posojilodajalcev

V JZP projektih kreditna sredstva običajno obsegajo od 80 % do 90 % vsega kapitala (glej 3.2.2), zato bi morala ta institucija spodbudno vplivati na obe odvisni spremenljivki. Vendar so korelacije in kontingenčne tabele 'pasivne', brez jasnih trendov. Obstajajo tudi korelacije z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami, ki so dokaj šibke. Najmočnejša je z *enostavnostjo poslovanja*, z močjo 0,544**. ³⁰

Tabela 7.6: Kontingenčna tabela: pravice posojilodajalcev – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Pravice posojilod.			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Invest.JZP/BDP (ppp)	nč	18,2%	13,6%	6,5%	12,7%
	malo	25%	27,3%	32,6%	28,4%
	srednje	34,1%	38,6%	43,5%	38,8%
	veliko	22,7%	20,5%	17,4%	20,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 134$; $\chi^2 = 3,775$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,707
 Contingency coefficient = 0,166

		Pravice posojilod.			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Št. JZP/mio Hab	nč	17,8%	13,3%	6,4%	12,4%
	malo	42,2%	31,1%	29,8%	34,3%
	srednje	31,1%	28,9%	44,7%	35%
	veliko	8,9%	26,7%	19,1%	18,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 137$; $\chi^2 = 9,547$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,145
 Contingency coefficient = 0,255

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

S pravicami posojilodajalcev ni nobene povezave in tudi tabela ima tako majhne spremembe med stolpci, da so slednje bolj stvar naključja kot korelacij. Podobno kot pri premoženjskih pravicah se je pokazalo, da pravno okolje nima vpliva na višino investicij in da kreditodajalci

³⁰ Pearsonova korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami: Pravice posojilodajalcev imajo najvišjo korelacijo z *enostavnostjo poslovanja* (0,544**) in še nekaj korelacij, ki prebijejo statistično raven povezanosti »0,4*«. Med njimi so *regulacija konkurence* (0,448**), *gospodarska svoboda* (0,446**), *kvaliteta javne uprave* (0,479**), *učinkovitost vlade* (0,435**), *vladavina prava* (0,410**) in *premoženjska upravičenja tujcev* (0,405**).

najverjetneje zagotovijo varnost svojih posojil na skozi specifične dogovore, ki niso del splošnega institucionalnega okolja.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Strukturna povezanost v chi-kvadratu ni potrjena. V desnem stolpcu z visokimi pravicami je zgolj 19 % držav takšnih, da imajo veliko partnerstev. Glede na šibkost korelacije in zelo blag trend v krostabulaciji obstaja možnost, da je ta trend posledica kakšne druge spremenljivke in da splošne pravice posojilodajalcev za JZP projekte sploh niso relevantne.

7.1.5. Pravni sistem

Obči pravni sistem, ki deluje po načelu »dovoljeno je vse tisto, kar ni izrecno prepovedano«, naj bi zaradi te 'prostosti' omogočal višjo naklonjenost partnerstev v primerjavi z recimo civilnim pravom, ki deluje po načelu »prepovedano je vse tisto, kar ni izrecno dovoljeno« (glej 3.2.2). Zato je smiselno pričakovati, da bo obče pravo omogočalo širšo uporabo partnerstev kot civilno pravo ali šeriat. Ta spremenljivka ni stopnjevalna, ampak ima tri povsem različne pravne sisteme, zato nisem gledal povezave skozi razrede in chi-kvadrat, ampak sem opazoval razlike med sistemi.

Tabela 7.7: Kontingenčna tabela: pravni sistem – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)³¹

		Pravni sistem			
		Civilno	Obče	Šeriat	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	11,7%	13,6%	18,8%	12,9% N=17
	malo	30,9%	22,7%	25%	28,8% N=38
	srednje	39,4%	31,8%	43,8%	38,6% N=51
	veliko	18,1%	31,8%	12,5%	19,7% N=26
		100%	100%	100%	
N = 94		N = 22	N = 16		
Notes: N = 132					

		Pravni sistem			
		Civilno	Obče	Šeriat	
Št. JZP/mio Hab	nič	11,2%	13%	18,8%	12,4% N=17
	malo	30,6%	39,1%	56,3%	35% N=48
	srednje	38,8%	26,1%	18,8%	34,3% N=47
	veliko	19,4%	21,7%	6,3%	18,2% N=25
		100%	100%	100%	
N = 98		N = 23	N = 16		
Notes: N = 137					

³¹ Civilno pravo ima N = 98 , obče pravo ima N = 23, šeriatsko pravo pa ima N = 16, tako da so lahko nekatere razlike zgolj stvar manjšega vzorca. Velika večina držav na svetu pač uporablja civilno pravo, zato število držav občega in muslimanskega prava ne more biti enako veliko.

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Pri višini investicij so razlike med tremi pravnimi sistemi minimalne, izjema je edino, da ima obči pravni sistem nekoliko več držav v razredu veliko investicij na račun srednjih investicij. Gledano celostno, pravni sistemi torej nima posebnega vpliva na investicije, razen da imajo države z občim pravom za spoznanje več držav v najvišjem razredu investicij. Po drugi strani pa to je presenetljivo, saj bi bilo pričakovati, da bo imel šeriat manj držav v najvišjih razredih.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Tabela s številom projektov je pokazala dve zanimivosti, med katerimi je ena presenetljiva, druga pa pričakovana.

Prva zanimivost je bila pričakovana, in sicer da imajo države s šeriatskim pravom manj projektov, vendar pa jih večina navkljub kulturnim specifikam pri odnosu do zadolževanja vseeno uporablja partnerstva. Edina muslimanska država, ki se prebije v razred veliko JZP projektov, je Malezija, vendar je njihov pravni sistem v resnici mešanica primarno občega prava in šeriatskega prava.

Druga zanimivost pa je, da države s civilnim pravom prednjačijo v številu JZP projektov, kar je veliko presenečenje. Morda je razlog v tem, da fleksibilnost občega sistema ne prispeva nujno k večji količini partnerstev, ampak k hitrejšemu lansiranju JZP mehanizma. Države s civilnim pravom morajo najprej oblikovati posebne zakone in prilagoditi pravno okolje, države z občim pravom pa oblikujejo le pogodbo. Vendar ko je pravno okolje enkrat že postavljeno, je civilno pravo morda celo bolj ugodno, saj so pravila zelo jasno navedena in je pot jasno načrtana.

Pravni sistem torej bistveno vpliva na razširjenost partnerstev zgolj v primeru šeriatskega prava, vendar pa sem ovrigel tudi hipotezo, da je obče pravo ugodnejše za partnerstva od civilnega prava, saj imajo države s civilnim sistemom celo rahel naskok v številu projektov.

Poglejmo si sedaj značilnosti naslednjega okolja – političnih institucij.

7.2. Vpliv *POLITIČNEGA* institucionalnega okolja

Politično institucionalno okolje se je izkazalo za relevantno tako pri številčnosti partnerstev kot pri investicijah. Še vseeno ima politično okolje zgolj blag vpliv na višino investicij v JZP, ima pa dokajšnega na število projektov. Zlasti sta se izkazali *učinkovitost vlade* in *kvaliteta javne uprave*, ki omogočata številčnejšo uporabo JZP projektov – če države torej želijo oblikovati obširne JZP programe, je smiselno, da imajo kompetentno javno upravo, ki bo lahko obvladovala tako kompleksne projekte in učinkovito politično vodstvo, ki bo lahko poenotilo tirnice različnih resorjev ter zagotavljalo dolgoročno politično podporo.

Spodaj navajam rezultate strukturne povezanosti iz chi-kvadratov, tehnični opis obravnavanih spremenljivk pa se nahaja v prilogi A.

Postopnosti sodelovanja med sektorjema zaradi narave spremenljivke nisem preverjal s testom strukturne povezanosti, je pa oblikovana kontingenčna tabela.

Tabela 7.8: Statistično značilna povezanost med razširjenostjo partnerstev (investicijsko in številčno) ter institucijami političnega okolja.

CHI-KVADRAT			
		Invest	Št. JZP
Kvaliteta javne uprave	p (χ^2)	,000	,000
	C (cont.coeff)	,419	,447
	N ; X2 ; df	117 ; 24,961 ; 6	120 ; 30,007 ; 6
Učinkovitost vlade	p (χ^2)	,066	,000
	C (cont.coeff)	,284	,434
	N ; X2 ; df	135 ; 11,819 ; 6	140 ; 32,531 ; 6
Zaupanje v prosti trg	p (χ^2)	,409	,099
	C (cont.coeff)	,377	,496
	N ; X2 ; df	24 ; 3,982 ; 4	24 ; 7,816 ; 4
Zaupanje v politike	p (χ^2)	,250	,344
	C (cont.coeff)	,251	,232
	N ; X2 ; df	117 ; 7,837 ; 6	119 ; 6,754 ; 6
Svoboda gospod. dejavnosti	p (χ^2)	,122	,002
	C (cont.coeff)	,280	,386
	N ; X2 ; df	118 ; 10,074 ; 6	120 ; 20,986 ; 6
Velikost javnega sektorja	p (χ^2)	,067	,052
	C (cont.coeff)	,303	,308
	N	117 ; 11,802 ; 6	119 ; 12,459 ; 6
JZP enota obstaja	p (χ^2)	,047	,676
	C (cont.coeff)	,406	,157
	N ; X2 ; df	31 ; 6,103 ; 2	31 ; 0,783 ; 2
Postopnost sodelov. J in Z sektorja	p (χ^2)	,095	,333
	C (cont.coeff)	,248	,307
	N ; X2 ; df	72 ; 4,703 ; 2	66 ; 6,868 ; 6
Št. upravlj. pogodb	p (χ^2)	,242	,008
	C (cont.coeff)	,236	,333
	N ; X2 ; df	135 ; 7,946 ; 6	140 ; 17,410 ; 6
Št. dezinvesticij	p (χ^2)	,453	,044
	C (cont.coeff)	,202	,291
	N ; X2 ; df	135 ; 5,735 ; 6	140 ; 12,934 ; 6

Povezanost z višino *investicij* sta v političnem okolju potrdili zgolj dve spremenljivki: *kvaliteta javne uprave* in pa *obstoj JZP enote*. Chi-kvadrat pa je nakazal tudi možnost za vpliv *učinkovitosti vlade*, *velikost javnega sektorja* in *postopnost sodelovanja* med javnim in zasebnim sektorjem (na področju *dezinvesticij*), ki kažejo signifikanco med 0,05 in 0,1, ki je za majhne vzorce lahko pogojno sprejemljiva.

Rezultati so bolj obetavni pri *številu JZP projektov*, kjer strukturna povezanost in kontingenčne tabele pokažejo primarno vlogo *učinkovite vlade* in *kvalitetne javne uprave* – ta dva skupaj omogočata, da država JZP programu posveti konkretno in dolgoročno politično podporo, hkrati pa ima uprava ustrezne kompetence za dobro in ponovljivo izvedbo projektov. Izkazalo se je celo, da med državami z dobro javno upravo ni takšnih, ki ne bi imele JZP projektov, kakor da

dobra javna uprava 'zagotavlja' uporabo JZP modela in ga hkrati pospešuje. Poleg njiju se je izkazala tudi *svoboda gospodarske dejavnosti*, nekoliko pa tudi *izkušnje z upravljalnimi pogodbami in dezinvesticijami*. S pogojno sprejemljivo signifikanco med 0,05 in 0,1 sta se izpostavila tudi *zaupanje v prosti trg* in *velikost javnega sektorja*.

Ugotovljena je bila vrsta zanimivosti. Ena je, da ima *JZP enota* učinek le na investicije, ne pa tudi na število projektov, in da se takšne enote pojavljajo v vlogi 'kompenzacije za slabše institucionalno okolje' v tistih državah, ki imajo slabša premoženjska upravičenja za tujce in slabše splošne gospodarske okoliščine. Druga zanimivost je, da države v večini niso najprej pridobivale izkušenj z enostavnejšimi mehanizmi, kot so upravljalne pogodbe, ampak so skočile neposredno v kompleksne JZP projekte. Tiste države, ki so vendarle najprej izvedle upravljalne pogodbe in dezinvesticije, pa imajo partnerstva nekoliko manj razširjena, kakor da so si ti mehanizmi med sabo substituti. Vendar pa se na tem mestu pojavi že tretja zanimivost, da tako upravljalske pogodbe kot tudi dezinvesticije istočasno kažejo znake komplementarnosti s partnerstvi, saj večje število enih in drugih sovpada z večjim številom JZP projektov. Ne nazadnje pa sta zanimiva tudi indicia, da morda lahko za spoznanje več partnerstev najdemo tam, kjer ljudje manj zaupajo prostemu trgu, in nekoliko več investicij tam, kjer imajo države manjši javni sektor in poizkušajo pridobiti dodatna sredstva, ki jih imajo zaradi nekoliko manjšega javnega proračuna.

Politično okolje ima verjetno nekoliko več vpliva na investicije v partnerstva kot pravno okolje, vendar ravno tako nima odločilne vloge.

V nadaljevanju sledi nekoliko bolj podroben pregled političnega institucionalnega okolja – skozi posamezne krostabulacije.

7.2.1. Kvaliteta javne uprave

Javna uprava je tisti del javnega sektorja, ki mora imeti dovolj znanja o javnih storitvah, da jih zna uspešno poveriti zasebnemu sektorju, dovolj pristojnosti, da lahko zagotavlja kakovostne storitve, dovolj kapacitet, da zna izvajati kompleksne projekte, in biti mora tudi dovolj kohezivna, da ni vsaka odločitev podvržena dolгим procesom odločanja. Pričakoval sem, da bo

kvalitetna javna uprava pozitivno vplivala na številnost partnerstev in posledično tudi na investicije, da pa ne bo neposrednega učinka na obseg investicij, kar potrjujejo tudi spodnji rezultati (glej 3.2.3). Obstajajo tudi močne korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, predvsem z *učinkovitostjo vlade* in *vladavino prava*.³²

Tabela 7.9: Kontingenčna tabela: kvaliteta javne uprave – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Kvalit. jav. upr.			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Invest.JZP/BDP (ppp)	nič	11,4%	14,6%	0%	9,4%
	malo	48,6%	10,4%	35,3%	29,1%
	srednje	25,7%	58,3%	32,4%	41%
	veliko	14,3%	16,7%	32,4%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 24,961$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,419

		Kvalit. jav. upr.			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	11,1%	14%	0%	9,2%
	malo	61,1%	32%	14,7%	35,8%
	srednje	25%	38%	47,1%	36,7%
	veliko	2,8%	16%	38,2%	18,3%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 120$; $\chi^2 = 30,007$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,447

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Chi-kvadrat je izkazal signifikantno povezanost. Skoraj 60 % držav z manj kvalitetno upravo ima nič ali malo partnerstev, medtem ko ima skoraj 75 % držav s srednje kvalitetno upravo srednje ali veliko partnerstev, kar predstavlja zelo velik skok iz prvega v drug stolpec. Za tretji stolpec, kjer so države z visoko kvalitetno upravo, pa krostabulacija pokaže, da vse države uporabljajo partnerstva in da so povsem enakomerno razporejene preko spodnjih treh razredov, kar je zopet nenavadno.

³² Kvaliteta javne uprave ima veliko in zelo močne Pearsonove korelacije z mnogimi neodvisnimi spremenljivkami. Najmočnejša je korelacija z *učinkovitostjo vlade* (0,876**) in posledično tudi z *vladavino prava* (0,843**), zelo visoke pa so še *premoženjska upravičenja državljanov in tujcev* (0,800** in 0,626**), *bonitetna ocena* (0,718**), *gospodarska svoboda* (0,669**), *BDPppp/habita* (0,718**), *kvaliteta infrastrukture* (0,708**) in *regulacija konkurence* (0,701**). Glede na te močne korelacije bo javna uprava zagotovo del skupnega faktorja, zato je tudi težje govoriti o samostojnem vplivu te spremenljivke na razširjenost partnerstev.

Kontingenčna tabela je torej nakazala zelo zanimivo možnost, in sicer da je preskok iz nižje v srednjo kvaliteto javne uprave tisti, kjer dobijo investicije v partnerstva močan pospešek. Ob preskoku iz srednje v visoko kvaliteto javne uprave pa jih potem le zgolj nekoliko več potisne v najvišji razred. Ta rezultat je teoretično smiseln predvsem v kombinaciji z drugo krostabulacijo (*št. JZP*), kjer srednja kvaliteta pomeni mnogo več projektov, ki seveda posledično pomenijo več investicij. Glede na kontingenčno tabelo je vpliv javne uprave na *investicije* pravzaprav izrazit, vendar gre najverjetneje za posreden učinek.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Povezanost s *številom partnerstev* je po drugi strani ena najmočnejših v tej raziskavi, saj ima več kot 70 % držav z nižje kvalitetno upravo zelo malo partnerstev, medtem ko se ta delež v stolpcu z visoko kvalitetno upravo postopoma zniža na borih 15 %. Skoraj 40 % držav z visoko kvaliteto uprave ima tudi veliko partnerstev in skoraj 50 % jih ima srednje veliko partnerstev. Krostabulacija kaže močan vzajemni naraščaj obeh spremenljivk, da višja kvaliteta javne uprave pomeni tudi večje število partnerstev, ki pa posledično pomeni več *investicij*, kakor kaže prva kontingenčna tabela. *Kvaliteta javne uprave* sicer močno korelira z *učinkovitostjo vlade*, vendar ob tem ne gre pozabiti, da je javna uprava poglobitni segment učinkovitosti vlade, kar pomeni, da ne gre zgolj za posredni učinek. Javna uprava je tisti element, ki mora imeti kapacitete za dobro pripravo in izvedbo projektov, zato da se lahko partnerstva uporabljajo ponovljivo in da dosežajo dobre rezultate za vse deležnike.

7.2.2. Učinkovitost vlade

Vlada, ki si zna zadati cilj in ga s pomočjo učinkovite javne uprave doseči, je tudi sposobna oblikovati večji JZP program, kar pomeni, da bo lahko imela večje število projektov in morda tudi več investicij (glej 3.2.3). To pričakovanje se je delno potrdilo. Obstajajo tudi močne korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, predvsem z *vladavino prava* in s *kvaliteto javne uprave*, ki je tudi eden izmed sestavnih delov te spremenljivke.³³ Poglejmo sedaj še njene kontingenčni tabeli.

³³ Učinkovitost vlade je dejavnik, ki najmočnejše korelira z največ spremenljivkami (Pearsonova korelacija). Najmočnejša je povezava z *vladavino prava* (0,966**), sledijo pa *domača in tuja premoženjska upravičenja*

Tabela 7.10: Kontingenčna tabela: učinkovitost vlade – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Učinkov. vlade			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	22%	14,5%	2,6%	13,3%
	malo	34,1%	18,2%	35,9%	28,1%
	srednje	31,7%	41,8%	41%	38,5%
	veliko	12,2%	25,5%	20,5%	20%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 135$; $\chi^2 = 11,819$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,066
 Contingency coefficient = 0,284

		Učinkov. vlade			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	20,5%	14%	2,6%	12,9%
	malo	56,8%	33,3%	12,8%	35%
	srednje	18,2%	33,3%	53,8%	34,3%
	veliko	4,5%	19,3%	30,8%	17,9%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 140$; $\chi^2 = 32,531$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,434

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Povezanost iz chi-kvadrata je pogojno signifikantna na ravni 6,6 % – države s slabšo učinkovitostjo vlade so se zgostile v oba srednja razreda (malo in srednje investicij), v drugem in tretjem stolpcu pa se število investicij še dvigne, v razredu »nič investicij« pa ostane zgolj Estonija.

V krostabulaciji je torej viden indic, da je učinkovitost vlade pomembna na nižji ravni, torej v preskoku iz slabe v srednjo učinkovitost (vendar je učinek nižji kot v primeru javne uprave). Še višja raven učinkovitosti vlade pa izniči možnost »nič«, vendar okrepi predvsem razred »malo« investicij – kakor da bi bile te države dovolj učinkovite, da same izvajajo storitve in da partnerstva najprej le testirajo (nižje investicije), preden jih potem polno vprežejo v svoj sistem za večje projekte.

(0,885** in 0,723**), kvaliteta javne uprave (876**), bonitetna ocena (0,860**), kvaliteta infrastrukture (0,838**), regulacija konkurence (0,729**), gospodarska svoboda (0,767**) in še vrsta drugih spremenljivk z močjo med 0,4* in 0,7*. Kot sem v tem podpoglavju že omenil, je učinkovitost vlade zaradi svoje močne povezanosti s številom JZP projektov in zaradi močne povezanosti z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami v statistični obravnavi nosilec faktorja.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Krostabulacija je skoraj 'vzorna', saj spremenljivki rasteta zelo sorazmerno. Učinkovit politični vrh uspe poenotiti potrebne službe in jih usmeriti v isti cilj ter potem ponovljivo dosegati ta rezultat.

7.2.3. Zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev

Partnerstva v osnovi pomenijo zasebno izvajanje javnih storitev, zato je smiselno preveriti, ali na razširjenost vpliva zaupanje javnosti v prosti trg (glej 3.2.3). Vendar je že vnaprej treba opozoriti, da so rezultati tega testa zelo nezanesljivi, saj so osnovani na vzorcu zgolj 24 držav, ki poleg tega vse uporabljajo partnerstva, tako da med njimi ni nobene države brez JZP. Zaupanje v prosti trg ima zgolj eno korelacijo z ostalimi spremenljivkami, z *višino obresti na dolgoročno zadolževanje*, ki je negativna ($-0,469^*$). Poglejmo sedaj kontingenčni tabeli z odvisnima spremenljivkama.

Tabela 7.11: Kontingenčna tabela: zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Zaupanje v prosti trg			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	malo	0%	16,7%	15,4%	12,3% N=3
	srednje	80%	33,3%	69,2%	62,6% N=15
	veliko	20%	50%	15,4%	25% N=6
		100% N=5	100% N=6	100% N=13	100%

Notes: $N = 24$; $\chi^2 = 3,982$; $df = 4$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,409
 Contingency coefficient = 0,377

		Zaupanje v prosti trg			
		Nizka	Srednja	Visoka	
St. JZP/mio Hab	malo	0%	50%	30,8%	29,2% N=7
	srednje	80%	0%	38,5%	37,5% N=9
	veliko	20%	50%	30,8%	33,3% N=8
		100% N=5	100% N=6	100% N=13	100%

Notes: $N = 24$; $\chi^2 = 7,816$; $df = 4$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,099
 Contingency coefficient = 0,496

Krostabulacije niso pokazale nobene povezave z *investicijami* kot tudi ne s *številom JZP projektov*.

Zanimiv je rezultat v obeh krostabulacijah, saj imajo vse države z nizkim zaupanjem v prosti trg srednje ali veliko JZP projektov. Kakor da bi države z višjim zaupanjem redkeje uporabljale partnerstva. Vendar pa je ta rezultat zelo nekredibilen, saj je v prvem stolpcu zgolj 5 držav. Zaradi premajhnega vzorca ni možno narediti zaključkov glede korelacije, zato bo ta spremenljivka žal ostala neraziskana.

7.2.4. Zaupanje javnosti v politike

Teoretično naj bi bilo zaupanje javnosti v politike podlaga za močnejše sodelovanje sektorjev, po drugi strani pa obstaja distanca med politiki in volilnim telesom (volivci ne znajo kaznovati politikov, ki posledično ne nosijo objektivne ali subjektivne odgovornosti), zato teoretično obstaja možnost za korelacijo v obe smeri – da višje zaupanje vodi do večje razširjenosti partnerstev ali pa obratno (glej 3.2.3). Obstajajo tudi korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, najvišje z močjo okrog 0.6**, ostale pa manj.³⁴ Poglejmo sedaj še kontingenčni tabeli.

Tabela 7.12: Kontingenčna tabela: zaupanje javnosti v politike – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Zaup. v politike			
		Nizko	Srednje	Visoko	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nč	11,5%	11,6%	9,1%	11,1%
	malo	23,1%	20,9%	45,5%	26,5%
	srednje	44,2%	39,5%	40,9%	41,9%
	veliko	21,2%	27,9%	4,5%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 7,837$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,250
 Contingency coefficient = 0,251

		Zaup. v politike			
		Nizko	Srednje	Visoko	
Št. JZP/mio Hab	nč	11,3%	11,4%	9,1%	10,9%
	malo	34%	31,8%	22,7%	31,1%
	srednje	39,6%	27,3%	54,5%	37,8%
	veliko	15,1%	29,5%	13,6%	20,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 6,754$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,344
 Contingency coefficient = 0,232

³⁴ Najmočnejša Pearsonova korelacija je s kvaliteto infrastrukture (0,625**), sledita pa učinkovitost vlade (0,594**) in vladavina prava (0,587**), ostale pa se razdelijo od vrednosti 0,5** navzdol.

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Strukturna povezanost v chi-kvadratu nima potrjene signifikance, je pa viden obratno sorazmeren trend v tabeli, ki se izkaže šele v tretjem stolpcu in ga chi-kvadrat verjetno zato ni potrdil. Prvi in drugi stolpec sta izenačena, v tretjem pa se zgodi premik proti nižjim investicijam – kot da države z visokim zaupanjem v politike manj investirajo v JZP. Slika kaže zanimivo zgodbo – da so investicije v partnerstva bolj pogoste v tistih državah, kjer javnost ne zaupa svojim politikom. Edina država, ki ima visoko zaupanje in tudi visoke investicije, je Avstralija. Ena možna razlaga za takšno stanje je, da so države, kjer politična moč ni uspešno brzdana in prihaja do zlorab, tudi nasploh manj razvite države, ki partnerstva postavljajo povsem iz finančnih razlogov, medtem ko so politiki v bolj 'obrzdanih' državah prisiljeni bolj paziti, kakšne projekte sklepajo, kar se rezultira v večji zadržanosti pri investicijah.

Kontingenčna tabela in korelacija s številom JZP projektov

Strukturna povezanost je zavrnjena, navkljub temu da ravno še ujame pogojno mejo signifikance 0,1. Tudi kontingenčna tabela kaže, da zaupanje javnosti v politike očitno ne korelira s številom partnerstev, ne v pozitivno in tudi ne v negativno smer. To spremenljivko sem imel kot neke vrste substitut 'zaupanja v JZP', ki pa je nisem uspel preverjati.

7.2.5. Svoboda gospodarske dejavnosti

Nizke omejitve delovanja zasebnega sektorja in možnost zasebne participacije so lahko dober namig, da bo to okolje bolj naklonjeno tudi zasebnemu izvajanju javnih nalog in da takšna dejavnost ni prepovedana že v ustavi ali zakonih (glej 3.2.3). Obstajajo tudi močne korelacije z neodvisnimi spremenljivkami, predvsem s *premoženjskimi upravičenji tujcev* (0,829**).³⁵

³⁵ Gospodarska svoboda ima najmočnejšo Pearsonovo korelacijo s *premoženjskimi upravičenji tujcev* in malo manj s *premoženjskimi upravičenji državljanov* (0,829** in 0,740**). Močni Močne so tudi *učinkovitost vlade* in *vladavina prava* (obe okrog 0,750**) in posledično *bonitetna ocena*, *kvaliteta javne uprave*, *GDP*, *enostavnost poslovanja*, *kvaliteta infrastrukture* in *regulacija konkurence*, ki imajo vse korelacijsko moč med 0,6** in 0,8**. Pri vseh prejšnjih spremenljivkah so bile premoženjske pravice tujcev manj povezane kot pravice državljanov, v tem primeru pa je slika obrnjena. Zelo verjetno je to zato, ker gospodarska svoboda zajema tudi premoženjske pravice tujcev – torej podkategorija.

Tabela 7.13: Kontingenčna tabela: svoboda gospodarske dejavnosti – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Gosp. svoboda			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	17,4%	14,6%	4,3%	11%
	malo	30,4%	18,8%	34%	27,1%
	srednje	30,4%	52,1%	34%	40,7%
	veliko	21,7%	14,6%	27,7%	21,2%

Notes: $N = 118$; $\chi^2 = 10,074$; $df = 6$

Asymp. Sig (2-sid.) = 0,122

Contingency coefficient = 0,280

		Gosp. svoboda			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	16%	14,6%	4,2%	10,8%
	malo	48%	41,7%	12,8%	31,7%
	srednje	24%	29,2%	53,2%	37,5%
	veliko	12%	14,6%	29,8%	20%

Notes: $N = 120$; $\chi^2 = 20,986$; $df = 6$

Asymp. Sig (2-sid.) = 0,002

Contingency coefficient = 0,386

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Jasno se je izkazalo, da med gospodarsko svobodo in višino investicij v JZP ni povezave. V srednjem stolpcu krostabulacije je sicer ponovno viden rahel premik proti razredu srednjih investicij, vendar v desnem stolpcu ta učinke izgine.

Ponovno se pojavlja trend, da je srednji razred neodvisne spremenljivke rahlo potisnjen navzdol, proti višjim investicijam, kakor se je to zgodilo že v nekaterih prejšnjih spremenljivkah. Če bi se ta isti trend pojavil tudi v kontingenčni tabeli s številom partnerstev, potem bi lahko sumil, da so v srednjem stolpcu države, ki želijo partnerstva izkoristiti za tem hitrejšo zapolnjevanje infrastrukturne vrzeli (*infrastructure gap*). Vendar se ta vzorec pojavlja zgolj pri investicijah, pri številu partnerstev pa je naraščaj postopen. Možno je, da je pri investicijah ta trend toliko bolj opazen, ker delajo manj razvite države na področju infrastrukture največje projekte, ki so jih razvite že naredile (recimo glavne avtocestne trase, elektrarne itd.) in so njihovi projekti zato v povprečju dražji. V tem primeru bi postopen naraščaj števila partnerstev v srednjem stolpcu pomenil izrazit naraščaj investicij v srednjem stolpcu – kakor kažeta krostabulaciji.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Nasprotno od investicij je pri številu partnerstev strukturna povezanost potrjena. Če ta povezanost ni pod vplivom drugih spremenljivk, potem višja gospodarska svoboda nakazuje dobro možnost za več partnerstev, kar je v skladu s pričakovanji. Vendar sumim, da je celotna korelacija le navidezna, saj je *splošna gospodarska svoboda* zelo obširen pojem, partnerstva pa so zelo specifičen mehanizem, ki

zahteva zelo specifične pravice, zato je povezava med njima lahko v najboljšem primeru zgolj 'namig' za primerjalno analizo.

7.2.6. Velikost javnega sektorja

Velikost javnega sektorja lahko vpliva na razširjenost partnerstev v obeh smereh. V dvajsetem stoletju je prišlo do izrazitega širjenja držav blaginje, kjer je javni sektor postajal vse večji in je zmanjkalo sredstev, se je država morala zanje obrniti na zasebnega. V tem primeru bi bila partnerstva bolj značilna za države z velikim javnim sektorjem. Po drugi strani pa je možno, da bodo države z ožjim javnim aparatom iskale način, kako navkljub manjšemu proračunu zagotoviti dodatne storitve in bodo rešitev prepoznale v partnerstvih. Možno je celo, da se oba učinka izvajata simultano (glej 3.2.3). Velikost javnega sektorja ima sicer zelo malo in zelo nizke korelacije z ostalimi spremenljivkami. Edina korelacija, ki preseže statistično mejo 0,4*, je Ginijev indeks (0,405*), vse ostale pa so mnogo nižje ali nesignifikantne. Poglejmo njeni kontingenčni tabeli.

Tabela 7.14: Kontingenčna tabela: velikost javnega sektorja – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Velikost jav.s.			
		Velik	Srednji	Majhen	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	10,5%	22,2%	2,3%	11,1%
	malo	36,8%	16,7%	25,6%	26,5%
	srednje	39,4%	38,9%	46,5%	41,9%
	veliko	13,2%	22,2%	25,6%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 11,802$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,067
 Contingency coefficient = 0,303

		Velikost jav.s.			
		Velik	Srednji	Majhen	
Št. JZP/mio Hab	nič	10,3%	21,6%	2,3%	10,9%
	malo	28,2%	32,4%	34,9%	31,9%
	srednji	48,7%	21,6%	41,9%	37,8%
	veliko	12,8%	24,3%	20,9%	19,3%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 12,459$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,052
 Contingency coefficient = 0,308

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Glede na pogojno sprejemljivo povezanost (rang signifikance do 0,1 zaradi majhnega vzorca) se je izkazal indic, da višje investicije najdemo v državah z manjšim javnim sektorjem.

Kontingenčna tabela pokaže blago sorazmerje med višino investicij in manjšim javnim sektorjem. V krostabulaciji se v vseh treh stolpcih več kot 50 % držav nahaja v spodnjih dveh vrsticah, zato je možno, da so partnerstva aktualen mehanizem tako pri državah z majhnim javnim sektorjem kot pri tistih z velikim javnim sektorjem, vendar je večje sorazmerje vidno pri državah z manjšim javnim sektorjem.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Strukturna povezanost je ponovno zgolj pogojna (rang signifikance do 0,1), vendar je tabela na pogled brezizrazna, saj so države v vseh treh stolpcih zgoščene v srednji dve vrstici, z malo ali srednje partnerstvi. Velikost javnega sektorja verjetno ne vpliva na večjo frekvenco uporabe JZP. Ta rezultat preseneča, ker sem predvideval, da se bodo morale države z manjšim javnim sektorjem večkrat obrniti na zasebnike za dodatna sredstva, vsaj za največje projekte.

7.2.7. JZP enota

JZP enota je videna kot signal investitorjem in izvajalcem, da se je država posvetila partnerstvu in namerava razviti JZP program. Zato bi obstoj JZP enote moral korelirati tako z višino investicij kot tudi številom partnerstev (glej 3.2.3). Problem te spremenljivke je nizko število vrednosti ($N = 31$), saj je pri mnogih državah zelo težko ugotoviti, ali se nekje v njihovem upravnem sistemu skriva oddelek, ki je v celoti ali vsaj delno posvečen JZP.

Tabela 7.15: Kontingenčna tabela: JZP enota – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		JZP enota		
		NE	DA	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	0 %	0 %	%
	malo	70 %	23,8 %	38,7%
	srednje	20 %	47,6 %	38,7%
	veliko	10 %	28,6 %	22,6%
		100%	100%	100%

Notes: $N = 31$; $\chi^2 = 6,103$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,047
 Contingency coefficient = 0,406

		JZP enota		
		NE	DA	
Št. JZP/mio Hab	nič	0 %	0 %	%
	malo	30 %	19 %	22,6%
	srednje	50 %	47,6 %	48,4%
	veliko	20 %	33,3 %	29%
		100%	100%	100%

Notes: $N = 31$; $\chi^2 = 0,783$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,676
 Contingency coefficient = 0,157

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Krostabulacija s signifikantnim chi-kvadratom potrjuje sum o strukturni povezavi, saj ima 70 % držav z obstoječo JZP enoto tudi srednje ali visoke investicije v partnerstva. Edina država brez JZP enote, ki ima visoke investicije v JZP, je Španija. Povezava je torej nakazana, vendar je vzorec premajhen, da bi bil ta sklep verodostojen. Pri Španiji pa se poraja vprašanje, če res nimajo JZP enote, kot je to navedel EPEC (evropski center za JZP), saj je težko verjeti, da država s toliko investicijami in projekti nima urada, ki bi obvladoval tako kompleksne projekte – Španija bi bila na tem področju zelo zanimiva za kvalitativno analizo, vendar to presega meje te raziskave.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Povezava med JZP enoto in številom partnerstev ne obstaja, saj chi-kvadrat in krostabulacija ne pokažeta močnejšega vzorca. Dve državi sta, ki deklarativno nimata JZP enote, vendar imata visoko število projektov – to sta Španija in Mehika. Države z JZP enoto imajo za spoznanje višje število projektov, vendar je velikost vzorca tako majhna, da je ta rezultat najverjetneje zgolj naključje.

Korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami

Mnogo bolj zanimive ugotovitve se skrivajo v bivariatni korelaciji JZP enote do ostalih neodvisnih spremenljivk. JZP enota ima (ob majhnem vzorcu) negativno korelacijo s *premoženjskimi upravičenji tujcev* ($-0,424^*$), *gospodarsko svobodo* ($-0,360^*$), signifikanco med 0,05–0,1 pa imajo z nekaterimi drugimi spremenljivkami, kot to prikaže spodnja tabela:

Tabela 7.16: Korelacija: JZP enota – neodvisne spremenljivke s signifikanco med 0 in 0,1

		Gospod. svobod.	Premož. uprav. tujcev	Kvalit jav.upr.	Enost. Poslov.	BDP ppp / habit.	Učink. vlade	Vlad. spoš. pogod.	Izvršba pogodb	Zaup v politike	Bonit. ocena
JZP enota	Pears.k. Sig. (2-tailed) N	-,360* .047 31	-,424* .017 31	-.353 .051 31	-.320 .079 31	-.322 .077 31	-.305 .095 31	-.305 .096 31	-.324 .076 31	-.317 .082 31	

**. Korelacija je signifikanta v rangi 0.01 (2-tailed).

*. Korelacija je signifikanta v rangi 0.05 (2-tailed).

Glede na te informacije obstaja možen trend, da JZP enote vzpostavljajo tiste države, ki imajo manj ugodne pogoje, recimo slabša premoženjska upravičenja za tujce, težje poslovanje, slabo upravo itd. V tem pogledu je JZP enota torej 'kompenzacija' države za slabše institucionalno okolje.

7.2.8. Postopnost sodelovanja javnega in zasebnega sektorja

Za države bi bilo smiselno, da pred prvim dolgotrajnim JZP projektom preizkusijo druge, manj kompleksne oblike sodelovanja javnega in zasebnega sektorja (glej 3.2.3). Prva takšna oblika so *upravljalne pogodbe*, kjer zasebni sektor investicijo zgolj upravlja in vzdržuje (manjše investicije), ne izvede pa obsežne investicije v infrastrukturo. Izkušnje iz upravljalnih pogodb so dober preludij v javno-zasebna partnerstva, ki so običajno kapitalsko mnogo bolj intenzivna in dolgotrajna. Izkušnje iz upravljalnih pogodb so lahko zelo uporabne za izvedbo JZP projektov – recimo oblike in stopnja oportunitizma, nepredvidljivost prihodnosti in tako dalje. S takšnimi izkušnjami lahko države »najprej preizkusijo globino vode, preden skočijo vanjo«.

Izkazalo se je, da je zgolj 19 držav najprej pridobilo izkušnje na področju upravljalnih pogodb in potem postavilo prvo partnerstvo, 77 držav pa je takšnih, da so upravljalno pogodbo postavile šele za prvim JZP projektom ali pa je sploh nikdar niso³⁶. V nadaljevanju sta predstavljeni dve kontingenčni tabeli za *upravljalne pogodbe* – prva tabela zgolj deli države glede na to, ali so prej izvedle JZP projekt ali projekt preko upravljalne pogodbe, druga tabela pa razdeli države tudi glede na število let, koliko sta ta dva mehanizma bila narazen.

³⁶ Države brez JZP tukaj niso vštete, saj potem vprašanje ni smiselno. Možno pa je, da nekatere države nimajo zabeleženih upravljalnih projektov.

Tabela 7.17: Kontingenčna tabela: predhodne upravljalne pog. pred prvim JZP – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Uprav.p. pred JZP?		
		DA	NE	
Invest. JZP/BDP (ppp)	malo	28,6%	26,2%	27%
	srednje	57,1%	50%	52,4%
	veliko	14,3%	23,8%	20,6%
		100% N=21	100% N=42	

Notes: $N = 63$; $\chi^2 = 0,781$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,677
 Contingency coefficient = 0,111

		Uprav.p. pred JZP?		
		DA	NE	
Št. JZP/mio Hab	malo	38,1%	31,1%	33,3%
	srednje	47,6%	44,4%	45,5%
	veliko	14,3%	24,4%	21,2%
		100% N=45	100% N=42	

Notes: $N = 66$; $\chi^2 = 0,938$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,626
 Contingency coefficient = 0,118

		Uprav.p. pred JZP?				
		>6 let kasneje	0-5 let kasneje	1-5 let prej	>6 let prej	
Invest. JZP/BDP (ppp)	malo	18,2%	31,8%	22,2%	40%	27%
	srednje	59,1%	36,4%	66,7%	60%	52,4%
	veliko	22,7%	31,8%	11,1%	0%	20,6%
		100% N= 22	100% N= 22	100% N= 9	100% N= 10	

Notes: $N = 63$; $\chi^2 = 7,093$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,312
 Contingency coefficient = 0,318

		Uprav.p. pred JZP?				
		>6 let kasneje	0-5 let kasneje	1-5 let prej	>6 let prej	
Št. JZP/mio Hab	malo	31,8%	28%	22,2%	60%	%
	srednje	50%	40%	66,7%	30%	%
	veliko	18,2%	32%	11,1%	10%	%
		100% N= 22	100% N= 25	100% N= 9	100% N= 10	

Notes: $N = 66$; $\chi^2 = 6,868$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,333
 Contingency coefficient = 0,307

Kontingenčni tabeli nista potrdili signifikance povezanosti v chi-kvadratu, kažeta pa vzorec, da imajo države, ki so najprej preizkusile upravljanje pogodbo, v povprečju nekoliko manj investicij v partnerstva, vendar zelo podobno število JZP projektov. To pomeni, da delajo nekoliko manjše JZP projekte, kar je lahko posledica previdnejšega pristopa in izkušenj iz upravljalnih pogodb.

Druga oblika sodelovanja med javnim in zasebnim sektorjem so *dezinvesticije* oziroma privatizacija, ki je manj kompleksna od JZP, vendar morda bolj tvegana za uporabnike, saj

storitev tukaj v celoti preide v zasebno izvajanje in jo lahko država regulira zgolj skozi zakonodajo. Izkazalo se je, da je le 21 držav izvedlo večjo privatizacijo pred prvim JZP projektom, 76 držav pa jih je najprej izvedlo JZP projekt oziroma niso izvedli nobene dezinvesticije.

Tukaj spet predstavljam dve kontingenčni – prva tabela zgolj deli države glede na to, ali so prej izvedle JZP projekt ali dezinvesticijo, druga tabela pa razdeli države tudi glede na število let, koliko sta ta dva mehanizma bila narazen.

Tabela 7.18: Kontingenčna tabela: predhodne dezinvesticije pred prvim JZP – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Dezinvest. pred JZP?		
		DA	NE	
Invest. JZP/BDP (ppp)	malo	58,3%	26,7%	31,9%
	srednje	25%	50%	45,8%
	veliko	16,7%	23,3%	22,2%
		100% N= 12	100% N= 60	

Notes: $N = 72$; $\chi^2 = 4,703$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,095
 Contingency coefficient = 0,248

		Dezinvest. pred JZP?		
		DA	NE	
Št. JZP/mio Hab	malo	42,9%	38,3%	39,2%
	srednje	50%	38,3%	40,5%
	veliko	7,1%	23,3%	20,3%
		100% N= 14	100% N=60	

Notes: $N = 74$; $\chi^2 = 1,908$; $df = 2$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,385
 Contingency coefficient = 0,159

		Dezinvesticija pred JZP?				
		>6 let kasneje	0-5 let kasneje	1-5 let prej	>6 let prej	
Invest. JZP/BDP (ppp)	malo	23,8%	28,2%	50%	75%	31,9%
	srednje	52,4%	48,7%	25%	25%	45,8%
	veliko	23,8%	23,1%	25%	0%	22,2%
		100% N= 21	100% N= 39	100% N= 8	100% N= 4	

Notes: $N = 72$; $\chi^2 = 6,100$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,412
 Contingency coefficient = 0,279

		Dezinvesticija pred JZP?				
		>6 let kasneje	0-5 let kasneje	1-5 let prej	>6 let prej	
Št. JZP/mio Hab	malo	47,6%	33,3%	30%	75%	39,2%
	srednje	28,6%	43,6%	60%	25%	40,5%
	veliko	23,8%	23,1%	10%	0%	20,3%
		100% N= 21	100% N= 39	100% N= 10	100% N= 4	

Notes: $N = 74$; $\chi^2 = 5,863$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,439
 Contingency coefficient = 0,271

Kontingenčni tabeli in chi-kvadrat niso pokazali strukturne povezanosti, kaže pa se vzorec, da imajo države, ki so najprej izvedle JZP projekt (pred dezinvesticijo), nekoliko več partnerstev, tako številčno kot investicijsko. Vendar je to lahko posledica tega, da so skozi JZP izvedle tiste investicije in projekte, ki so jih druge države skozi privatizacijo – torej, da sta spremenljivki substituta.

Sicer pa je v moji raziskavi zgolj 5 držav takšnih, da so pred prvim JZP projektom preizkusile tako upravljalne pogodbe kot tudi dezinvesticije. To so Ukrajina, Zambija, Latvija, Albanija in Nemčija. Države v povprečju torej niso najprej pridobile izkušenj z upravljalnimi pogodbami in dezinvesticijami ter šele potem skočile v JZP projekte, ampak so v veliki večini najprej izvedle partnerski projekt, šele potem pa so se poslužile ostalih oblik sodelovanja.

7.2.9. Število upravljalnih pogodb

Številnost upravljalnih pogodb lahko pomeni, da bo država posledično manj uporabljala partnerstva, saj obstajajo podobnosti med obema pristopoma (zlasti, če država ne išče zasebne investicije, ampak le učinkovito upravljanje). V tem primeru bi bili spremenljivki substituta. Lahko pa, da bo država zaradi dobrih izkušenj z upravljalnimi pogodbami močnejše posegla tudi po partnerstvih (ali obratno), kar bi pomenilo, da sta spremenljivki komplementarni (glej 3.2.3). Povezanosti z drugimi neodvisnimi spremenljivkami ni.

Tabela 7.19: Kontingenčna tabela: število upravljalnih pogodb – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Št. uprav. pogodb			
		Nič	Malo	Precej	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	11,9%	9,4%	26,1%	13,3%
	malo	33,9%	26,4%	17,4%	28,1%
	srednje	30,5%	47,2%	39,1%	38,5%
	veliko	23,7%	17%	17,4%	20%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 135$; $\chi^2 = 7,946$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,242
 Contingency coefficient = 0,236

		Št. uprav. pogodb			
		Nič	Malo	Precej	
Št. JZP/mio Hab	nič	11,3%	9,1%	25%	12,9%
	malo	42,6%	40%	4,2%	35%
	srednje	27,9%	40%	37,5%	34,3%
	veliko	18%	10,9%	33,3%	17,9%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 140$; $\chi^2 = 17,410$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,008
 Contingency coefficient = 0,333

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Med številom upravljalnih pogodb in višino investicij ni signifikantne povezanosti. Je pa zanimivo, da se v stolpcu z največ upravljalnimi pogodbami poveča število držav, ki partnerstev sploh ne uporabljajo, kar je indic, da sta mehanizma lahko substituta.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

V chi-kvadratu se je izkazala signifikantna strukturna povezanost. Istočasno, ko je viden splošen trend komplementarnosti števila partnerstev in števila upravljalnih pogodb, saj število obeh sorazmerno narašča, je ponovno viden tudi učinek substituirnosti. V desnem stolpcu zgornji razred (»nič JZP«) obsega četrtno vseh držav, naslednji razred je skoraj neobstoječ (borih 4 % – dejansko je to le Češka), potem pa se več kot dve tretjini držav razporedita v razreda s srednje in veliko partnerstvi.

7.2.10. Število dezinvesticij

Dezinvesticije lahko razumemo kot uverturo v drugi val privatizacije (JZP), ko se je prvi val že izčrpal (glej 3.2.3). V tem primeru ne bi šlo za komplementarnost, ampak za posledičnost, saj je država najprej izvajala dezinvesticije, potem pa prešla na partnerstva kot nadomestek dezinvesticij. Vendar se je v poglavju o predhodnosti dezinvesticij izkazalo, da temu ni tako,

vsaj če gledamo od leta 1984 dalje ne, ker je večina držav prej izvedla JZP projekt kot dezinvesticijo (pod pogojem, da so podatki Svetovne banke o dezinvesticijah zanesljivi). Sicer pa dezinvesticije nimajo povezave z ostalimi spremenljivkami.

Tabela 7.20: Kontingenčna tabela: število dezinvesticij – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Št. dezinvesticij			
		Nič	Malo	Precej	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	14,6%	12,5%	12,9%	13,3%
	malo	31,3%	26,8%	25,8%	28,1%
	srednje	31,3%	48,2%	32,3%	38,5%
	veliko	22,9%	12,5%	29%	20%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 135$; $\chi^2 = 5,735$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,453
 Contingency coefficient = 0,202

		Št. dezinvesticij			
		Nič	Malo	Precej	
Št. JZP/mio Hab	nič	13,7%	12,1%	12,9%	12,9%
	malo	33,3%	48,3%	12,9%	35%
	srednje	33,3%	29,3%	45,2%	34,3%
	veliko	19,6%	10,3%	29%	17,9%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 140$; $\chi^2 = 12,934$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,044
 Contingency coefficient = 0,291

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Dezinvesticije glede na rezultate najverjetneje ne vplivajo na višino *investicij*.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Nekoliko boljši rezultat se je izkazal pri številu partnerstev, saj chi-kvadrat potrdi povezavo in tabela pokaže rahel negativen trend iz prvega v drugi stolpec, potem pa se prevesi močno v pozitivno smer.

Levi stolpec tabele kaže skoraj vzorno normalno porazdelitev, kjer se večina držav zgosti v srednja razreda, obrobna razreda pa sta minimalna. Države brez dezinvesticij torej 'normalno' uporabljajo partnerstva. Države z malo dezinvesticijami (srednji stolpec) postanejo rahlo pristrane v smeri dezinvesticij, saj jih 60 % nima partnerstev ali pa jih imajo zelo malo. Morda je tu vidna rahla subsidiarnost tistih držav, ki infrastrukturo raje odprodajo, kot da bi eno 'roko obdržale nad šahovnico'. V zadnjem stolpcu pa prevlada komplementarnost, saj tiste države, ki imajo precej dezinvesticij, tudi pogosto uporabljajo partnerske projekte. Moja prva

interpretacija bi bila, da so to države, ki so najprej prodale vse vire in potem kot nadomestek začele uporabljati partnerstva (substituarnost), ampak je poglavje 7.2.8 pokazalo ravno nasprotno sliko – da je večina držav imela najprej JZP projekt in šele potem šla v dezinvesticije.

Sedaj pa pogledjmo še vpliv finančnih institucij.

7.3. Vpliv *FINANČNEGA* institucionalnega okolja

Finančno okolje se je izkazalo za dokaj relevantno za razširjenost partnerstev, saj štiri spremenljivke kažejo statistično povezanost s *številom JZP projektov*, tri spremenljivke pa so pogojno nakazale možno povezanost (v rangi signifikance med 0,05–0,1) z *investicijami v JZP*. Finančno okolje verjetno bolj vpliva na številčnost projektov kakor na višino investicij.

Spodaj navajam tabelo rezultatov strukturne povezanosti iz chi-kvadratov, tehnični opis vseh obravnavanih spremenljivk pa se nahaja v prilogi A.

Tabela 7.21: Statistično značilna povezanost med razširjenostjo partnerstev (investicijsko in številčno) ter institucijami finančnega okolja.

CHI-KVADRAT			
		Invest	Št. JZP
Javni dolg	p (χ^2)	,598	,124
	C (cont.coeff)	,195	,280
	N ; χ^2 ; df	116 ; 4,588 ; 6	118 ; 10,013 ; 6
Bonitetna ocena	p (χ^2)	,126	,000
	C (cont.coeff)	,280	,417
	N ; χ^2 ; df	117 ; 9,976 ; 6	119 ; 25,061 ; 6
Obresti na dolgoročno zadolževanje	p (χ^2)	,091	,000
	C (cont.coeff)	,285	,444
	N ; χ^2 ; df	123 ; 10,992 ; 6	124 ; 30,425 ; 6
Tuje neposr. Investicije	p (χ^2)	,053	,048
	C (cont.coeff)	,292	,292
	N ; χ^2 ; df	134 ; 12,450 ; 6	137 ; 12,727 ; 6
BDP kupna moč na prebivalca	p (χ^2)	,077	,000
	C (cont.coeff)	,280	,464
	N ; χ^2 ; df	134 ; 11,407 ; 6	134 ; 36,698 ; 6

Pričakoval sem, da bo finančno okolje 'pogonski motor' za *investicije v JZP*, vendar temu ni tako. Trendi so se izkazali predvsem v korist večjega števila projektov, pri investicijah pa so države v kontingenčnih tabelah precej podobno razporejene v različne razrede. Morda se v tem skriva ena ugotovitev – da če imajo iste države različno število projektov, a podobno višino investicij, potem imajo te investicije zagotovo različno relativno velikost. Še ena zanimivost, ki se je pojavila, pa je vtis, da srednje dohodkovne države pospešeno pridobivajo investicije in naskakujejo infrastrukturno vrzel v nasprotju s premožnejšimi državami – tabele so razkrile obraten U-trend, kjer imajo najvišje investicije ravno srednje dohodkovne države.

Poglejmo sedaj posamične kontingenčne tabele spremenljivk finančnega institucionalnega okolja.

7.3.1. Javni dolg

»Finančni argument« trdi, da države posegajo pa partnerstvih zato, da pridobijo dodatna finančna sredstva, ki jim niso razpoložljiva v okviru javnega proračuna. To bi naj bil poglavitni razlog za razmah partnerstev v zadnjih dvajsetih letih, zato bi moral biti višji javni dolg povezan tako z investicijami kot tudi številom partnerstev (glej 3.2.4). Vendar je javni dolg nezanesljiva spremenljivka, saj je za različne države 'sprejemljiv' različen javni dolg. Če je za evropske države javni dolg v višini 60 % BDP še sprejemljiv, je za nekatere države tretjega sveta takšen javni dolg že zelo visok.

Javni dolg nima pomembnejših korelacij z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami.³⁷ Poglejmo še njegovi kontingenčni tabeli.

³⁷ Edina Pearsonova korelacija, ki seže nad 0,3*, je *kvaliteta javne uprave*, s katero korelira z močjo 0,373**, in še ta je pod pragom 0,4*, ki velja za dejansko povezanost dveh spremenljivk.

Tabela 7.22: Kontingenčna tabela: javni dolg – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Javni dolg			
		Nizek	Srednji	Visok	
Invest. JZP/BDP (ppp)	níč	14,7%	10,9%	7,4%	11,2%
	malo	32,4%	29,1%	14,8%	26,7%
	srednje	38,2%	38,2%	51,9%	41,4%
	veliko	14,7%	21,8%	25,9%	20,7%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 116$; $\chi^2 = 4,588$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,598
 Contingency coefficient = 0,195

		Javni dolg			
		Nizek	Srednji	Visok	
Št. JZP/mio Hab	níč	14,7%	10,7%	7,1%	11%
	malo	44,1%	30,4%	17,9%	31,4%
	srednje	32,4%	39,3%	39,3%	37,3%
	veliko	8,8%	19,6%	35,7%	20,3%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 118$; $\chi^2 = 10,013$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,124
 Contingency coefficient = 0,280

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Chi-kvadrat je pokazal, da med spremenljivkama ni statistične povezanosti, zanimiv pa je podatek iz tabele, da ima skoraj 80 % visoko zadolženih držav tudi srednje in veliko investicij v JZP projekte.

Zanimiva bi bila analiza JZP programov v tistih državah, ki imajo nizek javni dolg, a vendar veliko partnerstev (levi spodnji kot v krostabulaciji).³⁸ Morda je razlog za veliko partnerstev v tem, da so te države dosegle interne omejitve o zadolževanju (navkljub 'nizkemu dolgu') in so se sedaj obrnile na zasebna sredstva. Možno je tudi, da se te države partnerstev niso lotile zaradi izogibanja finančnemu primanjkljaju, ampak zaradi iskanja učinkovitosti. Možno je tudi, da so imele visok javni dolg le takrat, ko so se prvič lotile partnerstev in potem nadaljevale z njihovo uporabo.

Partnerstva so bila nekaj let mehanizem '*par excellence*' za finančne mahinacije, kot je prikrivanje javnega dolga, zato je zanimiv podatek, da se med državami v nasprotnem, spodnjem desnem kotu (visok dolg in visoke investicije v JZP) nahajajo Španija, Irska, Grčija, Portugalska in še nekaj drugih držav, med katerimi so bile nekatere tekom finančne krize 2008 znane kot prosilke finančne pomoči, ker niso mogle več odplačevati svojega javnega dolga.

³⁸ Teh 15 % držav predstavljajo Bolgarija, Avstralija, Čile, Benin in Uganda. Pri številu partnerstev pa so v tem razredu le še Bolgarija, Avstralija in Čile.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Povezanost v chi-kvadrat ni signifikantna. Vendar če pogledamo tabelo, je viden jasen vzporeden trend. Višina zadolženosti bi torej lahko bila motivacija tako za več projektov kot za njihovo višjo vrednost. Verjetno problem res tiči v moji neodvisni spremenljivki, ker le ta ni dovolj 'zgovorna' – pravzaprav nič ne pove o 'oddaljenosti od maksimalne zadolženosti' države in o njenem fiskalnem manevrskem prostoru.

7.3.2. Bonitetna ocena države

Bonitetna ocena je zunanja strokovna ocena sposobnosti države, da odplača svoj dolg (glej 3.2.4), zato je ta spremenljivka morda ustrežnejša od 'javnega dolga', ki ne pove, ali je država že na meji zadolženosti ali ne. V tem primeru bo nižja bonitetna ocena korelirala z višjim povpraševanjem po partnerstvih (številčno in investicijsko), višja bonitetna ocena pa lahko pomeni tudi nižje obresti na javni kredit, zaradi česar bo država morda projekte raje izvedla po tradicionalni poti. Bonitetna ocena kot neodvisna spremenljivka sicer spada v 'gravitacijsko polje' učinkovitosti vlade in močno korelira z vrsto ostalih spremenljivk.³⁹

Tabela 7.23: Kontingenčna tabela: bonitetna ocena države – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Bonitetna ocena			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	18,8%	10,8%	0%	11,1%
	malo	25%	18,9%	37,5%	26,5%
	srednje	37,5%	51,4%	37,5%	41,9%
	veliko	18,8%	18,9%	25%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 9,976$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,126
Contingency coefficient = 0,280

		Bonitetna ocena			
		Nizka	Srednja	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	18,4%	10,8%	0%	10,9%
	malo	46,9%	24,3%	15,2%	31,1%
	srednje	28,6%	35,1%	54,5%	37,8%
	veliko	6,1%	29,7%	30,3%	20,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 25,061$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
Contingency coefficient = 0,417

³⁹ Bonitetna ocena ima močno Pearsonovo korelacijo z učinkovitostjo vlade (0,860**), zato so močne tudi številne druge korelacije, kot so vladavina prava (0,818**), premoženjska upravičenja državljanov in tujcev (0,808** in 0,626**), kvaliteta javne uprave (0,718**), BDPppp/habita (0,756**), enostavnost poslovanja (0,735**), kvaliteta infrastrukture (0,705**), gospodarska svoboda (0,694**), regulacija konkurence (0,670**), velikost trga (0,664**) in še nekatere druge spremenljivke, ki so med 0,3* in 0,6**.

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Izkazalo se je, da med spremenljivkama ni statistične povezave.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Nasprotno od investicij je povezanost s številom partnerstev očitna. Izkazalo se je, da se partnerstva ne širijo v državah z nižjo, ampak v državah z višjo bonitetno oceno. Razlog morda tiči v tem, da investitorji bolj zaupajo v države z višjo bonitetno oceno, po drugi strani pa je ta učinek lahko zgolj posreden, saj *bonitetna ocena* močno korelira z *učinkovitostjo vlade*.

7.3.3. Obresti na dolgoročno javno zadolževanje

Višina obresti je običajno povezana z bonitetno oceno in tudi močno vpliva na izvedbo velikih infrastrukturnih projektov, ali jih bo država izvedla po klasični javni metodi ali skozi JZP. Višje javne obresti naj bi teoretično povzročile višje investicije in število partnerstev, saj bi bila klasična javna izvedba predraga (glej 3.2.4). Višina obresti ima nekaj korelacij z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami, ki statistično potrjujejo vpliv.⁴⁰

Tabela 7.24: Kontingenčna tabela: obresti na dolgoročno zadolževanje – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Obresti na dolg. zad.			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	20,5%	5,5%	4,2%	10,6%
	malo	27,3%	36,4%	16,7%	29,3%
	srednje	36,4%	36,4%	50%	39%
	veliko	15,9%	21,8%	29,2%	21,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 123$; $\chi^2 = 10,902$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,091
Contingency coefficient = 0,285

		Obresti na dolg. zad.			
		Nizke	Srednje	Visoke	
Št. JZP/mio Hab	nič	20,5%	5,4%	4,2%	10,5%
	malo	52,3%	33,9%	8,3%	35,5%
	srednje	25%	37,5%	45,8%	34,7%
	veliko	2,3%	23,2%	41,7%	19,4%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 124$; $\chi^2 = 30,425$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
Contingency coefficient = 0,444

⁴⁰ Pearsonova korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami: najmočnejše korelacije z ostalimi spremenljivkami imajo jakost do 0,450**, ki je tik nad spodnjim pragom konkretne povezanosti. Najmočnejša je korelacija z *zaupanjem javnosti v prosti trg* (0,469*, vendar ob $N = 24$, zaradi česar ta korelacija ni verodostojna), sledijo pa še *velikost domačega trga* (0,441**), *regulacija konkurence* (0,431**), *bonitetna ocena* (0,430**) in *enostavnost poslovanja* (0,405**).

Kontingenčna tabela z *investicijami* v JZP

Chi-kvadrat je prikazal pogojno povezanost spremenljivk v razponu signifikance med 0,05 in 0,1, ki je pogojno sprejemljiva zaradi majhnega vzorca. Povezava je smiselna, saj je posledica dražjega javnega denarja beg v JZP projekte. Smiselno bi bilo, da bi bil ta učinek še močnejši, kot sem pričakoval tudi pri bonitetni oceni in javnem dolgu. Vsi te tri spremenljivke bi skupaj državo 'prisilile' v iskanje dodatnih sredstev. Zanimivo je, da se ta trend močno vidi na številu JZP projektov, ne pa tudi na investicijah – vendar je to morda le navidezno, saj se tiste države, ki imajo manj projektov pri investicijah, razvrstijo višje, kar pomeni, da imajo nekoliko večje investicije.

Kontingenčna tabela s *številom JZP projektov*

Tabela je pokazala močan trend, saj ima skoraj 90 % držav z visokimi obrestmi tudi srednje ali veliko število JZP projektov. Tudi statistična povezanost je potrjena. Beg v JZP projekte zaradi višjih obresti je jasno viden in glede na nizke korelacije z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami lahko predvidevam, da je ta učinek realen in ne zgolj posreden.

7.3.4. Tuje neposredne investicije

Država, ki ima ugodnejše poslovne razmere, pritegne več tujih investicij, partnerstva pa so pogosto financirana z mednarodnimi investicijami. Iščem torej indic, ali lahko več partnerstev najdemo v državah z več FDI, pri čemer je treba vedeti, da bi v tem primeru JZP kapital neposredno vplival na FDI, saj je njegov podsegment (glej 3.2.4). Če se torej izkaže povezava, vsekakor ne bo smiselno zaključiti, da je ta vzročna.⁴¹

⁴¹ FDI ima Pearsonovo korelacijo zgolj z dvema drugima spremenljivkama, z močjo nad 0,3*. To sta *premoženjska upravičenja tujcev* (0,391*) in *regulacija konkurence* (0,335**), tako da ni pričakovati večjih posrednih učinkov.

Tabela 7.25: Kontingenčna tabela: tuje neposredne investicije – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		FDI			
		Nizek	Srednji	Visok	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	14%	7,7%	21,9%	13,4%
	malo	28%	28,8%	28,1%	28,4%
	srednje	50%	34,6%	25%	38,1%
	veliko	8%	28,8%	25%	20,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 134$; $\chi^2 = 12,450$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,053
 Contingency coefficient = 0,292

		FDI			
		Nizek	Srednji	Visok	
Št. JZP/mio Hab	nič	13,7%	7,4%	21,9%	13,1%
	malo	49%	29,6%	25%	35,8%
	srednje	29,4%	37%	34,4%	33,6%
	veliko	7,8%	25,9%	18,8%	17,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 137$; $\chi^2 = 12,727$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,048
 Contingency coefficient = 0,292

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

FDI je v chi-kvadratu pokazala pogojno povezanost v razponu signifikance med 0,05 in 0,1. Vendar je za enkrat najbolj varno zaključiti, da ni povezave med spremenljivkama.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

V tem primeru se je situacija obrnila, saj je chi-kvadrat potrdil povezanost, ki je ravno še na meji sprejemljivega.

Če med FDI in JZP ni korelacije (tako investicijsko kot številčno, je to nekoliko presenetljiva ugotovitev, saj lahko pomeni dve stvari: 1) da partnerstva niso všteta v FDI in imajo pretežno domač lastniški kapital (oziroma da sta lastniški in dolžniški kapital obravnavana kot domača), ali pa 2) da je partnerstev tako malo, da se v FDI-ju niti ne zaznajo. Ta možnost je po eni strani smiselna, ker FDI vsebuje zelo različne investicije in so JZP zgolj ena izmed njih, po drugi strani pa ni smiselna, ker sem pri *investicijah* videl, da imajo mnoge države visok delež investicij v JZP, torej je število vse prej kot zanemarljivo.

7.3.5. BDP kupna moč na prebivalca

Kapitalska moč vpliva na to, ali je v državi dovolj kapitala za izvedbo velikih infrastrukturnih projektov. Poleg tega lahko višja kapitalska moč prebivalstva omogoči lažji prenos stroškov investicije na uporabnike, zato bi višji 'BDPppp' na prebivalca moral pozitivno korelirati z razširjenostjo partnerstev (glej 3.2.4). BDPppp močno korelira z večino ostalih neodvisnih spremenljivk.⁴²

Tabela 7.26: Kontingenčna tabela: BDPppp na prebivalca – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		BDP ppp / habita			
		Nizek	Srednji	Visok	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	22,2%	11,3%	2,8%	12,7%
	malo	26,7%	20,8%	41,7%	28,4%
	srednje	35,6%	41,5%	38,9%	38,8%
	veliko	15,6%	26,4%	16,7%	20,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 134$; $\chi^2 = 11,407$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,077
 Contingency coefficient = 0,280

		BDP ppp / habita			
		Nizek	Srednji	Visok	
Št. JZP/mio Hab	nič	22,2%	11,3%	2,8%	12,7%
	malo	57,8%	26,4%	16,7%	34,3%
	srednje	17,8%	34%	58,3%	35,1%
	veliko	2,2%	28,3%	22,2%	17,9%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 134$; $\chi^2 = 36,698$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,464

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Chi-kvadrat in korelacijska tabela ne potrjujeta povezanosti (zgolj pogojna signifikanca 0,077), obstaja pa zanimiva obratna U-krivulja, kjer srednje dohodkovne države izvajajo višje investicije v partnerstva kot ostali dve skupini. Verjetno so te države ugotovile, da imajo v večji kapitalski moči konkurenčno prednost nasproti revnejšim državam in da lahko na ta način JZP uporabljajo za naskakovanje 'infrastrukturne vrzeli' v nasprotju z bogatejšimi na način, da nekatere stroške prenesejo tudi na potrošnike. Zanimivo bi bilo preveriti, kakšne so najpogostejše plačilne metode projektov v državah z visokim BDPppp in kakšne v državah s

⁴² BDPppp/habita ima najmočnejšo Pearsonovo korelacijo z učinkovitostjo vlade (0,813**), kar pomeni, da ima močne korelacije tudi z ostalimi spremenljivkami, ki so v njenem gravitacijskem polju. To so vladavina prava (0,794**), premoženjska upravičenja (0,747**), bonitetna ocena (0,756**), kvaliteta javne uprave (0,704**), kvaliteta infrastrukture (0,688**), enostavnost poslovanja (0,680**), gospodarska svoboda (0,635**) ter še nekaj šibkejših povezav.

srednjim BDPppp. Predvidevam, da so storitve JZP projektov v bogatih državah pogostejše financirane iz proračunskih sredstev kakor v revnejših državah, kjer se raje poslužujejo neposrednih plačil uporabnikov, zato da prenesejo investicijo na ramena potrošnikov.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Chi-kvadrat je potrdil statistično povezavo med spremenljivkama, tabela pa kaže strm in sorazmeren naraščaj obeh spremenljivk. Prvi in tretji stolpec v kontingenčni tabeli sta si povsem nasprotna. V tej tabeli se je izkazalo, da imajo revnejše države številčno mnogo manj partnerstev, kot je bilo sprva videti v kontingenčni tabeli z investicijami. To pomeni, da revnejše države naredijo manj projektov, ampak so tisti investicijsko toliko večji, glede na njihov BDPppp. Tudi države s srednjim BDPppp delajo nekoliko večje projekte (investicije so za spoznanje višje od števila partnerstev), države z visokim BDPppp pa delajo veliko JZP projektov, a z relativno manjšim deležem glede na njihov BDP. Nikakor ne trdim, da delajo revnejše države večje projekte kot bogate, ampak le, da ti projekti predstavljajo večji delež v državnem BDP-ju. Izračunal sem povprečja, da imajo države z nizkim BDPppp projekte povprečno vredne okrog 130 mio USD, države s srednjim BDPppp okrog 220 mio USD, države z visokim BDPppp pa okrog 480 mio USD.

To je bila zadnja spremenljivka v okviru finančnega okolja, sledi le še poslovno institucionalno okolje.

7.4. Vpliv POSLOVNEGA institucionalnega okolja

Predvideval sem, da bodo imele države z boljšim poslovnim okoljem tudi boljše pogoje in več priložnosti za JZP projekte. Moji izračuni so to pričakovanje potrdili in dokazali, da poslovno okolje znatno vpliva na *število projektov*, saj zgolj dve spremenljivki v krostabulaciji ne prikažeta trenda – to sta *Ginijev indeks* in *vladno spoštovanje pogodb*.

Edini spremenljivki, ki v chi-kvadratu dokažeta strukturno povezanost z *investicijami*, sta *velikost trga* in *kvaliteta infrastrukture*.

Spodaj navajam tabelo bivariatnih korelacij in tabelo rezultatov strukturne povezanosti iz chi-kvadratov. Tehnični opis vseh obravnavanih spremenljivk se nahaja v prilogi A.

Tabela 7.27: Statistično značilna povezanost med razširjenostjo partnerstev (investicijsko in številčno) ter institucijami poslovnega okolja.

CHI-KVADRAT			
		Invest	Št. JZP
Enostavnost poslovanja	p (χ^2)	,240	,000
	C (cont.coef)	,237	,390
	N ; χ^2 ; df	134 ; 7,976 ; 6	137 ; 24,573 ; 6
Kvaliteta infrastrukture	p (χ^2)	,021	,001
	C (cont.coef)	,336	,404
	N ; χ^2 ; df	117 ; 14,910 ; 6	119 ; 23,173 ; 6
Vladno spoštov. pogodb	p (χ^2)	,130	,256
	C (cont.coef)	,287	,255
	N ; χ^2 ; df	110 ; 9,876 ; 6	112 ; 7,768 ; 6
Regulacija konkurence	p (χ^2)	,767	,009
	C (cont.coef)	,171	,364
	N ; χ^2 ; df	110 ; 3,328 ; 6	112 ; 17,124 ; 6
Velikost trga	p (χ^2)	,003	,003
	C (cont.coef)	,383	,380
	N ; χ^2 ; df	117 ; 20,113 ; 6	119 ; 20,079 ; 6
GINI indeks	p (χ^2)	,067	,243
	C (cont.coef)	,291	,242
	N ; χ^2 ; df	127 ; 11,775 ; 6	128 ; 7,935 ; 6

V spodnjih podpoglavjih se je izkazalo nekaj zanimivosti, ki jih velja izpostaviti. Recimo, v kontingenčni tabeli s *kvaliteto infrastrukture* se je izkazalo, da imajo nekoliko več investicij v partnerstva države s srednjo kvaliteto infrastrukture – verjetno zato, ker poizkušajo nadomestiti infrastrukturno vzel v nasprotju z razvitejšimi državami in ker jim te investicije potem bolj izstopajo v proračunu.

Še ena presenetljiva ugotovitev iz kontingenčnih tabel je, da vladno spoštovanje pogodb nima vpliva na investicij in le minimalen učinek na število projektov. Ta podatek je presenetljiv, saj če v partnerstvih ni pomembna zanesljivost javnega partnerja (njegova plačila in druge obveznosti) in če tudi pravice posojilodajalcev niso posebej pomembne (ugotovitev iz pravnega okolja), potem to pomeni, da lahko partnerstva izvajamo v skoraj vseh institucionalnih okoljih po svetu.⁴³ Če je to res, potem v raziskavi dejansko ne iščem

⁴³Zanimivo bi bilo videti, kako so v tako nestabilnih okoliščinah zavarovani projektni dogovori in garancije.

faktorjev, ki bi 'omogočali' partnerstva, saj niso potrebni, ampak le faktorje, ki 'pospešujejo' njihovo razširjenost.

V nadaljevanju sledi nekoliko bolj podroben pregled poslovnega okolja.

7.4.1. Enostavnost poslovanja

Trgi, ki so privlačnejši in enostavnejši za poslovanje, lahko dosežejo več investicij, višjo stopnjo konkurence in cenejše JZP projekte. Ta tema je aktualna tako za domača podjetja, ker boljše poslovno okolje vodi v bolj razvit zasebni sektor, kot tudi za tuja podjetja in investitorje, saj je poslovni teren ugodnejši kot v drugih državah (glej 3.2.5). Spremenljivka *enostavnost poslovanja* spada v 'gravitacijsko območje' *učinkovitosti vlade*, s katero ima Pearsonovo korelacijo z močjo 0,828**. ⁴⁴ Poglejmo kontingenčne tabele:

Tabela 7.28: Kontingenčna tabela: enostavnost poslovanja – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Enostav. poslovanja			
		Težko	Srednje	Enost.	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	19,4%	12,5%	2,5%	12,7%
	malo	27,4%	21,9%	35%	28,4%
	srednje	32,3%	46,9%	42,5%	38,8%
	veliko	21%	18,8%	20%	20,1%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 134$; $\chi^2 = 7,976$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,240
 Contingency coefficient = 0,237

		Enostav. poslovanja			
		Težko	Srednje	Enost.	
Št. JZP/mio Hab	nič	18,8%	12,5%	2,4%	12,4%
	malo	46,9%	34,4%	14,6%	34,3%
	srednje	23,4%	37,5%	51,2%	35%
	veliko	10,9%	15,6%	31,7%	18,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 137$; $\chi^2 = 24,573$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,390

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Tabela kaže, da enostavnost poslovanja ne vpliva na višino investicij v JZP, saj so investicije zelo podobno porazdeljene v vseh treh stolpcih. Predvideval sem, da bo enostavnost poslovanja

⁴⁴ Z vladavino prava (0,791**), premoženjskimi upravičenji (0,758**), kvaliteto javne uprave (0,741**), bonitetno oceno (0,735**), kvaliteto infrastrukture (0,707**), GDPppp/habita (0,680**), izvršbo pogodb (0,629**) in še vrsto šibkejših korelacij z drugimi spremenljivkami.

posredno vplivala na višino investicij zaradi večje prisotnosti tujih investorjev, vendar sem tudi pri FDI ugotovil, da tuje investicije ne kažejo neposredne povezave z investicijami v JZP.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Tukaj je zgodba ponovno diametralno nasprotna od investicij, saj krostabulacija kaže močan vzporeden trend in statistično povezanost. Ker je ta neodvisna spremenljivka močno povezana z učinkovitostjo vlade, je težko reči, ali je njen učinek neposreden – zlasti ker ta spremenljivka opisuje poslovne okoliščine MSP podjetij, ki niso najbolj relevantne za JZP (recimo cena za izgradnjo skladiščne hale itd.). Navkljub jasnemu trendu bi bilo verjetno bolj varno predvidevati, da je učinek posreden. Takšen pristop se je izkazal tudi skozi faktorsko analizo, ko je spremenljivka padla v sklop faktorja F1.

7.4.2. Kvaliteta infrastrukture

Infrastruktura je primarno poslovno okolje partnerstev (glej 3.2.5), zato bi slaba infrastruktura morala pomeniti več priložnosti in več interesa za JZP, vendar pa države s slabo infrastrukturo verjetno še niso izvedle veliko JZP projektov, ker bi bila njihova infrastruktura sicer boljša.

Tabela 7.28: Kontingenčna tabela: kvaliteta infrastrukture – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Kvalit. Infrastrukture			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	24,3%	4,3%	6,1%	11,1%
	malo	21,6%	21,3%	39,4%	26,5%
	srednje	32,4%	55,3%	33,3%	41,9%
	veliko	21,6%	19,1%	21,2%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 14,910$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,021
 Contingency coefficient = 0,336

		Kvalit. Infrastrukture			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	23,7%	4,3%	5,9%	10,9%
	malo	44,7%	31,9%	14,7%	31,1%
	srednje	26,3%	36,2%	52,9%	37,8%
	veliko	5,3%	27,7%	26,5%	20,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 23,173$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,001
 Contingency coefficient = 0,404

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Statistična povezanost je potrjena s chi-kvadratom. V tabeli je viden blag obraten U-trend, kjer imajo največ investicij države s srednje kvalitetno infrastrukturo. Verjetno je pri njih več investicij zato, ker poizkušajo hitreje posodobiti infrastrukturo, hkrati pa v njihovih proračunih velike investicije bolj izstopajo.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Chi-kvadrat je potrdil povezanost spremenljivk, tabela pa kaže močno sorazmerno naraščanje spremenljivk. Ta rezultat potrjuje predvidevanje, da bodo imele države s slabšo infrastrukturo manj projektov, države z boljšo pa več. Vendar se pri razvitejših državah postavi vprašanje, ali so imele kvalitetno infrastrukturo že pred uporabo JZP ali pa zaradi JZP – težko je predvideti, ali imajo države v zadnjem stolpcu več partnerstev zaradi tega, ker so infrastrukturo izboljšale z mnogimi JZP projekti, ali pa zato, ker so že prej imele dobro infrastrukturo in le izvajajo mnogo manjših JZP projektov. Verjetno gre za slednji argument, saj je partnerstev v svetu še vedno neprimerljivo manj od tradicionalnih javnih projektov, hkrati pa je tudi regresijski model potrdil frekventnost partnerstev v razvitejših državah. Zelo verjetno gre torej za dejstvo, da države s slabšo infrastrukturo izvajajo manjše število velikih projektov, države z boljšo infrastrukturo pa večje število manjših projektov.⁴⁵

7.4.3. Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti

JZP projekti so dolgoročni in kapitalsko intenzivni projekti, kjer je izpolnjevanje pogodbenih obveznosti ključno za vse partnerje. Če je javni partner znan po tem, da ne izpolnjuje pogodbenih obveznosti, recimo da ne nakazuje rednih plačil za storitve, bodo investitorji manj verjetno tvegali svoja sredstva (glej 3.2.5).⁴⁶

⁴⁵ Še ena drobna zanimivost pri *kvaliteti infrastrukture* pa je njena Pearsonova korelacija z *Ginijevim indeksom* ($-0,366^{**}$), saj to nakazuje, da imajo države z bolj enakomerno porazdeljenimi prihodki pogosto boljšo kvaliteto infrastrukture.

⁴⁶ *Pearsonove korelacije z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami*: najmočnejši korelaciji, ki jih ima *vladno spoštovanje pogodb*, sta *premoženjske pravice tujcev* ($0,635^{**}$) in *vladavina prava* ($0,620^{**}$), vrednost $0,6^{**}$ pa dosega le še *učinkovitost vlade*. Večina ostalih spremenljivk ima jakost korelacije med $0,2^*$ in $0,5^*$ ali pa te sploh ni.

Tabela 7.29: Kontingenčna tabela: vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Vlad.spošt.pogodb			
		Nizko	Srednje	Visoko	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	11,1%	14%	5%	10%
	malo	29,6%	16,3%	37,5%	27,3%
	srednje	25,9%	48,8%	42,5%	40,9%
	veliko	33,3%	20,9%	15%	21,8%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 110$; $\chi^2 = 9,876$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,130
 Contingency coefficient = 0,287

		Vlad.spošt.pogodb			
		Nizko	Srednje	Visoko	
Št. JZP/mio Hab	nič	10,7%	13,6%	5%	9,8%
	malo	39,3%	38,6%	22,5%	33%
	srednje	39,3%	27,3%	47,5%	37,5%
	veliko	10,7%	20,5%	25%	19,6%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 112$; $\chi^2 = 7,768$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,256
 Contingency coefficient = 0,255

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Chi-kvadrat ni potrdil signifikantne povezave in tudi tabela kaže zgolj blag negativen trend. Ta rezultat je nasproten od pričakovanega. Očitno investitorji ne čutijo problemov z nezanesljivostjo javnih partnerjev – najverjetneje imajo z njimi postavljene posebne dogovore, ki niso razvidni iz te splošne spremenljivke.

Izpolnjevanje pogodb je lahko irelevantno tudi v primerih, ko plačnik storitev ni država, ampak potrošniki, zato zanesljivost javnega partnerja ni ključna. Ena izmed držav v levem spodnjem kotu je recimo Laos, ki ima JZP-hidroelektrarno, ki elektriko izvaža v tujino in kjer so plačniki elektrike tujci. V tem primeru bi bile pomembne le še tiste obveznosti vlade, ki zadevajo izgradnjo infrastrukture, ki je seveda v javnem interesu in je ne bo 'a priori' zavirala.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Chi-kvadrat ni potrdil signifikantne povezanosti, tabela pa kaže šibek premik šele v zadnjem stolpcu – da imajo države, ki se držijo svojih dogovorov, tudi več JZP projektov, vendar premalo za potrditev hipoteze.

Zanimivo pa je, da če za partnerstva niso pomembne splošne pravice posojilodajalcev (spremenljivka v pravnem okolju) in tudi držanje dogovorov s strani vlade, potem lahko partnerstva dejansko delujejo v kateremkoli okolju. Zelo zanimivo bi bilo videti, kako so v takšnih okoliščinah varovani dogovori in garancije.

7.4.4. Regulacija konkurence

Konkurenčni postopek je eden izmed poglavitnih virov učinkovitosti, in če ima javni partner ustrezne postopke in podporo konkurenčnim prijavam, bo iztržil velike prihranke in dvignil kakovost storitev (glej 3.2.5). Zato lahko pričakujemo mnogo več partnerstev (številčno) v državah s kvalitetno regulacijo konkurence. Na višino investicij pa bo regulacija konkurence verjetno imela le posreden pozitiven vpliv – več JZP projektov pomeni tudi več investicij. Sicer pa ta spremenljivka spada med tiste, ki močno korelirajo z *učinkovitostjo vlade*.⁴⁷ Poglejmo še kontingenčni tabeli.

Tabela 7.30: Kontingenčna tabela: regulacija konkurence – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Regul. konkurence			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	14,8%	6,3%	4,2%	10%
	malo	25,9%	28,1%	29,2%	27,3%
	srednje	37%	46,9%	41,7%	40,9%
	veliko	22,2%	18,8%	25%	21,8%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 110$; $\chi^2 = 3,328$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,767
 Contingency coefficient = 0,171

		Regul. konkurence			
		Nizka	Srednje	Visoka	
Št. JZP/mio Hab	nič	14,5%	6,3%	4%	9,8%
	malo	45,5%	28,1%	12%	33%
	srednje	30,9%	40,6%	48%	37,5%
	veliko	9,1%	25%	36%	19,6%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 112$; $\chi^2 = 17,124$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,009
 Contingency coefficient = 0,364

⁴⁷ Pearsonova korelacija z ostalimi neodvisnimi spremenljivkami: močna povezava z *učinkovitostjo vlade* (0,729**), tako da lahko v jakosti med 0,6** in 0,7** najdemo še *vladavino prava*, *varnost premoženjskih upravičenj*, *kvaliteto javne uprave*, *gospodarsko svobodo*, *bonitetno oceno* in *enostavnost poslovanja*.

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Ta tabela je verjetno najbolj brezizrazna v celotni raziskavi in tudi chi-kvadrat ni potrdil povezave, kar je presenetljivo, saj lahko s kančkom humorja rečem, da ima celo *zaupanje v politike* večji učinek, pa nima niti približno tako močne teoretične osnove za povezavo.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

Nasprotno pa obstajata povezanost s številom JZP projektov in tudi eden izmed najmočnejših trendov v raziskavi. Konkurenčni postopek torej jasno vpliva na ponovljivost JZP modela. Verjetno k temu sicer prispeva tudi *učinkovitost vlade*, s katero ima regulacija konkurence visoko korelacijo. Vendar je učinkovitost vlade v veliki meri osnovana na kakovostni javni upravi, ta pa mora imeti zadostne kapacitete, da lahko izpelje dober konkurenčni postopek in zagotovi učinkovitost. Verjetno gre torej za zaporedno vplivanje vseh treh.

7.4.5. Velikost trga

Večji trgi imajo več priložnosti in več kapacitet za vzpostavljanje JZP projektov. Verjetno lahko tudi hitreje dosežejo kritično maso izkušenj za uspešno in frekventno uporabo partnerstev. Zato pričakujem, da bodo imeli tudi več JZP (glej 3.2.5).

Tabela 7.31: Kontingenčna tabela: velikost trga – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		Velikost trga			
		Majhen	Srednji	Velik	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	29,4%	5,9%	0%	11,1%
	malo	23,5%	33,3%	18,8%	26,5%
	srednje	29,4%	41,2%	65,3%	41,9%
	veliko	17,6%	19,6%	25%	20,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 117$; $\chi^2 = 20,113$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,003
Contingency coefficient = 0,383

		Velikost trga			
		Majhen	Srednji	Velik	
Št. JZP/mio Hab	nič	28,6%	5,8%	0%	10,9%
	malo	31,4%	28,8%	34,4%	31,1%
	srednje	28,6%	46,2%	34,4%	37,8%
	veliko	11,4%	19,2%	31,3%	20,2%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 119$; $\chi^2 = 20,079$; $df = 6$
Asymp. Sig (2-sid.) = 0,003
Contingency coefficient = 0,380

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Chi-kvadrat kaže signifikantno povezanost in tudi kontingenčna tabela je pokazala jasen vzporeden trend naraščanja. Majhni trgi (prvi stolpec) so skoraj enakomerno porazdeljeni preko vseh razredov in kar 30 % jih nima nobene investicije v partnerstva, istočasno pa med državami z velikim trgom ne najdemo nobene, ki ne bi imela investicij, poleg tega pa jih skoraj 85 % dosega srednje ali veliko investicij.

Zadnji stolpec kontingenčne tabele nakazuje, da velikost trga ni le 'pospeševalec' investicij v partnerstva, ampak da pri velikih trgih celo 'zagotavlja' investicije v JZP.

Kontingenčna tabela s številom JZP projektov

V tabeli se pojavi podoben trend kot pri investicijah – potrjena statistična povezanost spremenljivk in jasen trend v tabeli. Večji trgi so torej res nagnjeni k večjemu številu partnerstev.

Ta učinek verjetno ni pod močnim vplivom drugih neodvisnih spremenljivk, saj imajo najmočnejše spremenljivke korelacijsko moč med 0,4** in 0,5**, razen *bonitetne ocene*, s katero korelira z močjo 0,664**.

Večji trgi imajo večje kapacitete za partnerstva, kar ne pomeni nujno, da jih bodo uporabljali več kot ostali trgi – pomeni le, da so verjetno že prej dosegli kritično mejo za koriščenje partnerstev in so jih zato izvedli že toliko več.

7.4.6. (Ne)enakomernost prihodkov državljanov

Pri postavitvi partnerstva je treba upoštevati moč domače potrošnje, kar ne pomeni le BDPppp, ampak tudi, da je premoženje vsaj malo razporejeno med državljane. V nasprotnem primeru večina potencialnih klientov ne bo imela razpoložljivih sredstev za plačilo JZP storitev, v kolikor morajo to narediti iz 'svojega žepa' (glej 3.2.5). Vpliv te spremenljivke je precej

samostojen, saj ima potrjene korelacije zgolj z nekaj spremenljivkami.⁴⁸ Poglejmo njeni kontingenčni tabeli.

Tabela 7.32: Kontingenčna tabela: Ginijev indeks – odvisni spremenljivki (stolpčni odstotki)

		GINI indeks			
		Nizek	Srednji	Visok	
Invest. JZP/BDP (ppp)	nič	9,3%	17,6%	6,1%	11,8%
	malo	41,9%	19,6%	27,3%	29,1%
	srednje	30,2%	47,1%	33,3%	37,8%
	veliko	18,6%	15,7%	33,3%	21,3%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 127$; $\chi^2 = 11,775$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,067
 Contingency coefficient = 0,291

		GINI indeks			
		Nizek	Srednji	Visok	
Št. JZP/mio Hab	nič	9,3%	17,6%	5,9%	11,7%
	malo	32,6%	37,3%	29,4%	33,6%
	srednje	41,9%	31,4%	32,4%	35,2%
	veliko	16,3%	13,7%	32,4%	19,5%
		100%	100%	100%	100%

Notes: $N = 128$; $\chi^2 = 7,935$; $df = 6$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,243
 Contingency coefficient = 0,242

Kontingenčna tabela z investicijami v JZP

Ginijev indeks je ena izmed redkih spremenljivk v raziskavi, ki ima vsaj pogojno signifikantno povezanost v chi-kvadratu. Ta povezava je šibka in se je izkazala tudi v krostabulaciji, vendar v obratni smeri, kot sem jo pričakoval. Nekoliko več investicij imajo tiste države, kjer so prihodki manj enakomerno porazdeljeni med prebivalci. Možna razlaga za ta trend je, da lahko države z bolj enakomerno porazdeljenostjo poberejo potrebna sredstva preko splošnih davkov, saj je prebivalstvo finančno močnejše, v nasprotju s tistimi državami, ki nimajo tega finančnega vira in morajo največje investicije speljati skozi JZP.

Kontingenčna tabela in korelacija s številom JZP projektov

Število partnerstev v tabeli ne pokaže signifikantne povezanosti skozi chi-kvadrat, je pa zanimiv pogled na krostabulacijsko tabelo, kjer sta številčno močnejša prvi in tretji stolpec. Zdi se, kot da bi imele države z nizkim in visokim Ginijevim indeksom nekoliko močnejši interes za partnerstva. Možno je, da imata ti dve skupini zelo različen pristop k partnerstvom – da

⁴⁸ Le tri spremenljivke imajo korelacijo z Ginijem nad 0,4*. To so *vladavina prava* (–0,433**) in *učinkovitost vlade* (–0,410**), ki obe naraščata z večjo porazdeljenostjo prihodkov med prebivalci, ter *velikost javnega sektorja* (0,405**), ki tudi raste z večjo porazdeljenostjo prihodkov med prebivalci.

države z najmanj enakomernimi prihodki partnerstva postavljajo na najbolj kritičnih področjih, ki jih prebivalci morajo plačati, saj jih nujno potrebujejo, kot sta voda in elektrika (ali pa storitve plačajo tuji odjemalci), države z nižjim Ginijevim indeksom pa postavljajo partnerstva na manj kritičnih področjih, saj je splošna plačilna moč prebivalcev višja, ali pa jim storitve plačuje celo država (*unitary charge*), ki zaradi enakomernejših prihodkov lažje pobere davke in financira storitve.

To je bila zadnja spremenljivka v okviru preverjanja kontingenčnih tabel. Sedaj pa prehajam iz eksplorativnega v dokazovalni del raziskave – v regresijske modele.

8 Rezultati regresijskih modelov o vplivu institucionalnega okolja

V iskanju povezave med razširjenostjo partnerstev in institucionalnim okoljem je regresija zagotovo tisti del, ki je statistično najbolj relevanten in verodostojen, saj je njen namen ugotoviti, kolikšen del variance odvisne spremenljivke lahko pojasnimo z variancami neodvisnih spremenljivk, brez njihovih navzkrižnih korelacij. Do te točke sem s primerjavo skupin držav in s kontingenčnimi tabelami zgolj preverjal možnosti o vplivanju institucionalnega okolja na razširjenost partnerstev. Je pa regresija toliko bolj odvisna od kvalitete podatkov ter manjkajočih vrednosti, zato njen potencial v tej raziskavi ni izkoriščen in navkljub dobrim rezultatom zagotovo ostaja še veliko zakritih vplivov.

Kot sem že omenil, sem moral ostale neodvisne spremenljivke izločiti zato, ker imajo preveč manjkajočih vrednosti (N), ker so opisne ali ker premočno korelirajo s kakšno drugo trenutno uporabljeno spremenljivko, ki je ne smem istočasno vstaviti v regresijo.

V faktorski analizi sem ugotovil, katere neodvisne spremenljivke so lahko faktorji in katere sem lahko uporabil kot 'standarden set' za regresijo (da so imele tudi zadostno število vrednosti (N) za kredibilno analizo). To so: *št. dezinvesticij* in *št. upravljavskih pogodb*, *javni dolg*, *zaščita kreditodajalcev*, *FDI* in *obresti na dolgoročno zadolževanje*.

Izvedel sem 8 regresij, ki so navedene v prilogi Č, tukaj pa sem navedel njihove rezultate. Za vsako izmed dveh odvisnih spremenljivk⁴⁹ sem:

- izvedel regresije z dvema različnima setoma spremenljivk – najprej s tistimi spremenljivkami, ki jih je predvidela faktorska analiza, potem pa sem poiskal še kombinacijo spremenljivk, ki mi je podala najvišjo pojasnjevalno vrednost;
- izvedel regresije z dvema različnima populacijama – najprej z vsemi državami (porazdelitev odvisnih spremenljivk v tem primeru ni normalna, ampak je nagnjena v levo), potem pa še z zgolj s tistimi državami, ki že uporabljajo partnerstva, saj sta v tem primeru odvisni spremenljivki normalno porazdeljeni in je rezultat zato bolj kredibilen.

Najprej bom predstavil rezultate regresijskih modelov za *število JZP projektov*, potem pa še za *investicije v JZP*.

8.1. Vpliv institucionalnega okolja na število JZP projektov na milijon prebivalcev

Število JZP projektov se je v regresijskih modelih izkazalo za zelo občutljivo na institucionalno okolje, saj je najmočnejši regresijski model pokazal 42-odstotno moč pojasnjevanja variance, oziroma vsaj 39-odstotno (*Adjusted R Square*) ob tem, da so signifikanca ANOVE, VIF in kolinearnostni indeksi statistično ustrezni (glej prilogo Č). To potrjuje tako krovno hipotezo kot tudi vrsto delovnih hipotez, po drugi strani pa se je nekaj spremenljivk izkazalo kot nerelevantnih, kar pomeni, da je regresijski model zavrnil določene hipoteze.

Vsi štirje rezultati so pojasnjeni v spodnjem povzetku izvedenih regresij.

⁴⁹ Število JZP projektov na milijon prebivalcev in investicije v JZP projekte kot delež državnega BDPppp.

Tabela 8.1: Regresijska analiza števila JZP projektov na milijon prebivalcev

	Število JZP/mio hab (vse države)		Število JZP/mio hab (zgolj države z JZP)	
F1 – Splošno institucionalno okolje	0,324**	0,495***	0,177	0,509***
sig.	(0,004)	(0,000)	(0,135)	(0,000)
tolerance	0,636	0,481	0,566	0,473
Število dezinvesticij	0,202*	0,199*	0,225*	0,257**
sig.	(0,035)	(0,023)	(0,023)	(0,003)
tolerance	0,867	0,900	0,825	0,883
Število upravljalnih pog.	0,013	0,058	0,087	0,089
sig.	(0,889)	(0,503)	(0,360)	(0,299)
tolerance	0,894	0,888	0,871	0,874
Javni dolg	0,097	0,169 [–]	0,237*	0,248**
sig.	(0,325)	(0,062)	(0,020)	(0,007)
tolerance	0,808	0,827	0,786	0,796
Pravice posojilodajalcev	-0,032		-0,031	
sig.	(0,746)		(0,749)	
tolerance	0,818		0,830	
FDI (stock, inward)	0,055		0,134	
sig.	(0,557)		(0,172)	
tolerance	0,880		0,821	
Obresti na dolgoročno javno zadolževanje	0,116	0,022	0,169 [–]	0,002
sig.	(0,228)	(0,817)	(0,081)	(0,983)
tolerance	0,839	0,719	0,847	0,740
Ginijev indeks		0,367***		0,468***
sig.		(0,000)		(0,000)
tolerance		0,655		0,622
N držav	107	107	97	98
sig. Anova	0,000	0,000	0,000	0,000
R ²	0,236	0,336	0,304	0,423
Adjusted R ²	0,182	0,296	0,249	0,385
F	4,363	8,445	5,547	11,132
*** p < 0.001 ** p < 0.01 * p < 0.05 [–] p < 0.1				

Za podrobnejše podatke glej prilogo Č.

V najboljšem modelu iz zgornje tabele (zgolj države, ki že uporabljajo JZP) in tudi v dveh izmed treh preostalih modelov je bil faktor F1 potrjen kot ključen in nosilen element modela institucionalnega okolja. Ta faktor je sestavljen iz spremenljivk pravnega, političnega, finančnega in tudi poslovnega okolja, s čimer dokazuje, da **višja stopnja splošne institucionalne razvitosti pomeni tudi višjo frekvenco JZP projektov**. Poleg njega je

regresijski model potrdil, da lahko več partnerstev pričakujemo v državah, ki imajo **več izkušenj s privatizacijskimi projekti, večjo neenakopravnost prihodkov med prebivalci in višji javni dolg**. Če pa v tretjem regresijskem modelu (zgolj države z JZP projekti in prednastavljen set spremenljivk iz faktorske analize) pogojno upoštevam tudi nekoliko višje signifikance, potem na večji razmah JZP projektov vplivajo tudi **višje obresti na javno zadolževanje**.

Razvitejše splošno institucionalno okolje

Višja vrednost faktorja F1 je neposredno odvisna od *višje učinkovitosti vlade, vladavine prava, BDPppp, bonitetne ocene, enostavnosti poslovanja in kvalitetne infrastrukture*. Dejansko pa ta faktor pomeni tudi višjo kakovost dvanajstih drugih spremenljivk, ki močno korelirajo z zgornjimi.

Za večje število partnerstev je torej ugodno, da ima država večjo politično moč za odločanje in višje kapacitete javne uprave, zato da lahko zagotovi uspešno izvedbo projekta in nadzor storitev. Ker so partnerstva kompleksni in dolgotrajni pogodbeni odnosi, je pomembna tudi pravna varnost, saj je pogodba edina prava 'standardna varovalka' v JZP projektu.

Spodbudo je, če ima država večjo kupno moč prebivalcev, na katere je možno prenesti del stroškov (uporabnina, recimo cestnina na avtocesti), pobrati več davkov (v primeru, da JZP projekt ni financiran skozi povpraševanje) in ki je tudi posreden znak, da je v državi prisotna večja kapitalaska moč (recimo močnejši pokojninski skladi). Za število partnerstev je spodbudno tudi, če je infrastruktura v državi kvalitetna, saj to pomeni fokus na večje število nižjih projektov za izpopolnjevanje te infrastrukture namesto na minimalno število večjih projektov za vzpostavitev osnovne infrastrukture. Če so poleg tega ugodne še poslovne okoliščine, torej naklonjena delovna zakonodaja, nizki davki in stroški obratovanja in tako dalje, potem bo število partnerstev verjetno dokaj višje.

Več izkušenj s privatizacijo

Več izkušenj s privatizacijo ni mišljeno v smislu drugega vala privatizacije⁵⁰, saj sem v analizi kontingenčne tabele ugotovil, da je večina držav najprej izvedla prvi JZP in šele potem prvo dezinvesticijo (glej 7.2.8). Videti je, kot da sta JZP in dezinvesticije komplementarna mehanizma, ki se medsebojno spodbujata, kadar sta javnost ali politična elita zadovoljni. Dobre izkušnje s privatizacijo spodbujajo k uporabi JZP, dobre izkušnje z JZP pa spodbujajo k privatizaciji, kar je predvidevala tudi moja hipoteza.

Višji Ginijev indeks

Višji Ginijev indeks pomeni, da bolj neenakomerno razporejeno premoženje vpliva na več JZP projektov. Takšen vpliv je težko razumljiv. Smiselno bi bilo ravno nasprotno, da bi našli več projektov v državah z bolj enakomerno porazdeljenimi prihodki, saj bi to pomenilo večjo splošno kupno moč, da bi si investitorji lažje povrnili investicijo s plačili uporabnikov, vendar temu ni tako. V kontingenčni tabeli (glej 7.4.6) je videti, kakor da visok in tudi nizek Ginijev indeks spodbujata partnerstva. Vendar je regresijski model sedaj odstranil učinek, ki je bil posledica spremenljivk v faktorju F1.

Ena možna razlaga za ta rezultat je, da države z večjo dohodkovno neenakostjo težje zberejo potrebna sredstva za infrastrukturo skozi splošne davke, saj je kapitalska moč med prebivalci izrazito neenakomerna. Posledično se morajo pogosteje poslužiti zasebnih sredstev za vzpostavitev ključne infrastrukture. V tem primeru bi bili plačniki storitev najverjetneje uporabniki, kar pomeni, da bi bili ti projekti bolj značilni za kritična področja, kot sta recimo voda in elektrika, ki jih uporabniki nujno potrebujejo, in se ne bodo mogli odreči njihovi uporabi in plačilom. Možno je tudi, da nekatere izmed teh držav ciljajo na kupno moč bogatejšega sloja ali tujcev (recimo izvoz elektrike).

Višji javni dolg

Osnovni motiv za uporabo partnerstev je iskanje dodatnih sredstev oziroma tako imenovani 'finančni argument', ki trdi, da bodo države posegle po partnerstvih takrat, ko bodo potrebovale dodatna sredstva, ki jih same ne morejo zagotoviti iz javnega proračuna.

⁵⁰ Da je država najprej prodala vsa nekritična podjetja, sedaj pa skozi JZP privatizira še ključno infrastrukturo.

Pozitivna korelacija med višjim dolgom in več partnerstvi ni presenetljiva, saj sem jo predvidel tudi v hipotezi, vendar sem jo pričakoval v močnejšem tonu. Njena beta je zgolj 0,248 in je celo nižja od števila dezinvesticij ter enkrat nižja od faktorja F1 in Ginijevega indeksa, ki imata beto okrog 0,50. Iz tega razloga me je šibkost povezanosti z javnim dolgom nekoliko presenetila, saj sem v poglavju 5.2 prikazal, da ima velika večina držav, ki izdatno uporabljajo JZP mehanizem, tudi visok javni dolg.

Obresti na dolgoročno javno zadolževanje

V primeru tretjega regresijskega modela, ko je izpadel faktor *F1 – splošno institucionalno okolje*, se je pojavil tudi pogojno sprejemljiv rezultat (signifikanca je rahlo nad statistično sprejemljivo mejo 5 %), da bomo več JZP projektov našli v tistih državah, ki imajo visoke obresti na svoje zadolževanje in posledično raje vidijo, da si sredstva izposodi zasebni sektor. Namen je torej isti kakor pri *javnem dolgu* – pridobivanje dodatnih finančnih sredstev, le da so obresti lahko višje tudi zaradi drugih razlogov, kot je javni dolg. Država je lahko recimo izpostavljena visokim političnim tveganjem ali pa je njeno gospodarstvo osnovano na panogi, ki je v gospodarskem zatonu in zato investitorji dvomijo v bodočo finančno kondicijo države.

Spremenljivke, ki so se izkazale za nerelevantne

Spremenljivke, ki so v regresijskem modelu izpadle iz modela in ki torej najverjetneje nimajo vpliva na razširjenost JZP projektov, pa so *število upravljalnih pogodb*, *pravice posojilodajalcev* in *količina tujih neposrednih investicij*. Za vse tri je bilo teoretično smiselno pričakovati, da bodo pozitivno vplivale na razširjenost, saj upravljane pogodbe pomenijo »pripravljalne izkušnje« na partnerstva, pravice posojilodajalcev so eden izmed temeljev varnosti pogodbe, FDI pa je posredna odrazna slika investicij v državo.

Motiv za partnerstva očitno ni skrit v želji po nadgradnji odnosa med javnim in zasebnim sektorjem, kjer bi države počasi prehajale iz enostavnejših v bolj kompleksne oblike sodelovanja. Poleg tega pa so partnerstva tako veliki projekti, da splošne določbe o pravicah posojilodajalcev zanje niso relevantne – vsa zagotovila, garancije in odnosi se določijo v posebni projektni pogodbi, zato splošni zakoni niso relevanten indikator.

Poglejmo sedaj še, kako je v primeru druge odvisne spremenljivke – višine investicij.

8.2. Vpliv institucionalnega okolja na investicije v JZP glede na BDP (ppp)

Medtem ko se je število JZP projektov izkazalo za precej občutljivo na institucionalno okolje, nam investicije kažejo nasprotno sliko – najmočnejši model regresije je tukaj pokazal le 23-odstotno moč pojasnjevanja variance, oziroma vsaj 18-odstotno (*Adjusted R Square*) (glej prilogo Č). Regresijski model je torej tudi v tem primeru potrdil vpliv institucionalnega okolja na investicijsko razširjenost partnerstev, vendar je tokrat povezava šibkejša in ima precej več zavrnjenih delovnih hipotez.

Vsi štirje rezultati so pojasnjeni v spodnjem povzetku izvedenih regresij.

Tabela 8.2: Regresijska analiza *investicij v JZP projekte kot delež BDP (ppp)*

	Investicije/BDP (ppp) (vse države)		Investicije/BDP (ppp) (zgolj države z JZP)	
F1 – Splošno institucionalno okolje	0,019		-0,216	
sig.	(0,880)		(0,108)	
tolerance	0,636		0,566	
Število dezinvesticij	0,089		0,060	
sig.	(0,401)		(0,585)	
tolerance	0,867		0,825	
Število upravljalnih pog.	-0,038		0,086	
sig.	(0,718)		(0,425)	
tolerance	0,894		0,871	
Javni dolg	0,137	0,177 [–]	0,288	0,186 [–]
sig.	(0,212)	(0,082)	(0,012)	(0,086)
tolerance	0,808	0,884	0,786	0,839
Pravice posojilodajalcev	-0,131		-0,088	
sig.	(0,231)		(0,426)	
tolerance	0,818		0,833	
FDI (stock, inward)	0,000		0,110	
sig.	(0,999)		(0,321)	
tolerance	0,880		0,821	
Obresti na dolgoročno javno zadolževanje	0,078		0,142	
sig.	(0,469)		(0,195)	
tolerance	0,839		0,847	
Ginijev indeks		0,284**		0,299**
sig.		(0,007)		(0,007)
tolerance		0,833		0,820
Premoženjska upravičenja tujcev		0,221 [–]		0,237 [–]
sig.		(0,061)		(0,058)
tolerance		0,659		0,636
Vladno spoštovanje pogodb		-0,181		-0,161
sig.		(0,115)		(0,185)
tolerance		0,694		0,670
Izvršba pogodb		-0,261*		-0,239*
sig.		(0,013)		(0,028)
tolerance		0,838		0,839
N držav	107	92	97	86
sig. Anova	0,708	0,000	0,150	0,001
R ²	0,044	0,231	0,111	0,228
Adjusted R ²	-0,023	0,186	0,041	0,18
F	0,657	5,163	1,585	4,734
*** p < 0.001 ** p < 0.01 * p < 0.05 – p < 0.1				

Za podrobnejše podatke glej prilogo Č.

Oba regresijska modela s predvidenim setom spremenljivk (iz faktorske analize) sta se izkazala za nesignifikantna. Sem pa našel drug set spremenljivk, ki je dal pozitiven rezultat – in to v obeh primerih, tako med vsemi državami kot tudi med tistimi, ki že uporabljajo JZP. Model pojasnjuje okrog 23 % variance (oz. približno 19 %), in če v njem upoštevamo tudi rezultate z nekoliko nižjo signifikanco, potem lahko **za spoznanje več investicij v JZP pričakujemo v državah, ki imajo bolj neenakomerno razporejene prihodke med državljanji, slabšo pravno izvršbo pogodbenih obveznosti**, s pogojno sprejemljivo signifikanco pa tudi **boljša premoženjska upravičenja tujcev in višji javni dolg**. Ta rezultat je slabši od mojih pričakovanj, saj sem pričakoval večji učinek javnega dolga. Vendar je možno, da je rezultat slabši tudi zaradi precej večje nepopolnosti podatkov, ki ji botruje, da so 1) države zelo različno in dokaj površno poročale o vrednostih projektov in da 2) tudi moje vrednotenje projektov ni upoštevalo lokalne časovne vrednosti denarja za vsako državo posebej, volatilnosti nacionalne valute in tako dalje.

Višji Ginijev indeks

Ponovno se je pojavila pozitivna korelacija z dohodkovno neenakostjo, ki sem jo omenjal že v regresijskih modelih s *številom JZP projektov*. Smiselno bi bilo, da bi našli več investicij v državah z bolj enakomerno porazdeljenimi prihodki, saj bi to pomenilo večjo splošno kupno moč, da bi si investitorji povrnili investicijo skozi plačila uporabnikov. Ena možna razlaga za ta trend je, da lahko države z bolj enakomerno porazdeljenostjo poberejo potrebna sredstva preko splošnih davkov, saj je prebivalstvo finančno močnejše, v nasprotju s tistimi državami, ki nimajo tega finančnega vira in ki morajo največje investicije speljati skozi JZP. Če so te države tudi revnejše, se jim takšne investicije seveda še toliko bolj poznajo v BDP-ju.

Če višja dohodkovna neenakost dejansko pomeni tudi višje investicije v JZP, potem je plačnik teh storitev verjetno neposredno država, ožji segment prebivalstva (ki ima ustrezno kupno moč) ali pa so investicije na tistih področjih, ki se jim tudi revnejši prebivalci ne morejo odreči (recimo voda). Še ena možnost je, da nekatere izmed teh držav ciljajo na kupno moč tujcev (recimo izvoz elektrike) ali da je investicij več, ker želi močnejša kapitalska elita (višji Ginijev indeks) v državi varno nalagati svoj denar in privatizirati javno infrastrukturo.

Slabša izvršba pogodb

Tudi ta rezultat je trd teoretični oreh – zakaj bi slabša izvršba pogodb povzročala višje investicije v JZP, medtem ko je celoten koncept partnerstev osredotočen v ravno nasprotno smer, v varnost in zanesljivost pogodb? Ta korelacija bi morala biti kvečjemu pozitivna, torej da bo več investicij v tistih državah, kjer je lažje doseči izvršbo pogodbe. Smiselno bi bilo tudi, če ta spremenljivka ne bi imela nobenega vpliva na partnerstva, saj imajo JZP pogodbe pogosto interno določene načine razreševanja sporov, ne grede na to, kako so izvršbe urejene v širšem pravnem okolju države. Poleg tega pa so izvršbe precej podroben del institucionalnega okolja, ki pride v poštev šele takrat, ko je pogodba že podpisana ali pa je projekt celo že vzpostavljen, zato zopet ni bilo pričakovati obratnega sorazmerja.

Na tem mestu je smiselno ponovno pogledati v tehnični opis spremenljivke, če se tam skriva odgovor. Spremenljivka meri, *koliko časa in denarja je potrebna za izterjavo dolga v višini dveh povprečnih dohodkov na prebivalca*. Takšen podatek je za JZP model res obrobne pomena in na njem ni smiselno delati večjih zaključkov (spremenljivko sem uporabil, ker ni bilo na voljo nobene boljše). Vendar je regresijski model potrdil korelacijo, torej 'nekaj je na tem'. Obstajala je možnost, da gre za posreden učinek kakšne druge spremenljivke, zato sem izvedel regresije z več drugimi spremenljivkami, vendar je učinek stalno ostajal negativen, razen v primeru, ko sem izvedel regresijo tudi s spremenljivko *BDPppp*. Ta spremenljivka je ublažila ali celo izničila korelacijo z izvršbo pogodb, vendar pa moram ob tem poudariti, da če ti dve spremenljivki sami vstavim v regresijo, je izvršba pogodb močnejša od *BDPppp*. Torej še vedno obstaja potencial za samostojni učinek. Razlaga, ki bi jo teorija morda lahko podprla, je, da v državah s slabšo izvršbo pogodb obstaja 'beg kapitala' v JZP investicije, ki so varnejše zaradi posebnih dogovorov, določenih v JZP pogodbah.

Boljša premoženjska upravičenja tujcev

Ta spremenljivka je tukaj navedena pogojno, saj ima nekoliko prenizko signifikanco (6,1 %), vendar pa je moj vzorec držav dovolj majhen, da je smiselno imeti v mislih tudi korelacije s 5–10-odstotno signifikanco.

Investicije v partnerstva so pogosto vezane na tuje investicije, investitorji pa bodo seveda imeli manj zadržkov, če bodo vedeli, da je njihov kapital bolje varovan. Ta učinek je viden zlasti v

manj razvitih državah, ki nimajo dovolj lastnih sredstev in kjer velik infrastrukturni projekt še toliko bolj izstopa v državnem BDP-ju. Rezultat je torej v skladu s teoretičnimi pričakovanji. Glede na kontingenčno tabelo (glej 7.1.2) pa je nekoliko presenetljiv, saj je korelacija tam naredila rahel »U« obrat, medtem ko je korelacija tukaj sorazmerna, torej se je v regresiji njen učinek zbistril.⁵¹

Predvidevam, da je ta spremenljivka dejansko še manj pomembna (beto ima 0,22 in od tega toleranco 0,66), kot kaže moj model, saj v tako velikih projektih, kot so partnerstva, splošna premoženjska upravičenja tujcev niso tako relevantna, saj se specifične pravice uredijo neposredno v pogodbi. Tam se lahko slabša premoženjska upravičenja kompenzirajo z dodatnimi garancijami, kot je to storila Kitajska. V tej korelaciji torej ni možno videti tudi nadomestnih in konkurenčnih institucij, ki se uporabljajo na polju premoženjskih upravičenj.

Višji javni dolg

Tudi ta spremenljivka je navedena zgolj pogojno, saj ima prenizko signifikanco (8,2 %).

Svetovna literatura in praksa že dolgo izpostavljata intimno korelacijo med višjim javnim dolgom in investicijami v JZP. Ta razlog naj bi bil 'paradni konj' partnerstev, zato sem dejansko pričakoval mnogo močnejšo korelacijo (beta je 0.177, toleranca pa 0,884), saj sem že v poglavju 5.2 omenil pomen zadolženosti. Zelo verjetno je rezultat v regresijskem modelu tako šibek, ker spremenljivka ni povsem ustrezna – za pravi učinek javnega dolga ni smiselno meriti zgolj njegove višine, ampak bi moral za vsako državo preveriti, kje je njena »maksimalna zadolžitev«, kot sem to omenil že v teoretičnem delu raziskave. Vendar bi bilo zelo zahtevno oblikovati takšno spremenljivko, saj se omejitve zadolževanja skrivajo ne le v ustavah, zakonih, ampak tudi v mednarodnih pogodbah, področnih zakonih, prostem trgu posojil (koliko oni verjamejo, da lahko država vrne) in v vrednostni zasnovi družbe (recimo muslimanska zadržanost pri posojilih) itd. Zato sem se moral v tej študiji zadovoljiti z navadno spremenljivko in njenim rezultatom, ki še vseeno potrjuje krovno in delovno hipotezo.

⁵¹ Ker ta spremenljivka (in tudi izvršba pogodb) korelira z učinkovitostjo vlade, me je skrbelo, da gre za posreden učinek, ki ga nobena spremenljivka ni regulirala. Zato sem v raziskavo vključil tudi učinkovitost vlade, vendar je potem cel model postal nesignifikanten in tudi učinkovitost vlade je imela signifikanco blizu 0,5.

Spremenljivke, ki so se izkazale za nerelevantne

Iz modela so izpadle *F1 – splošno institucionalno okolje, obresti na dolgoročno javno zadolževanje, izkušnje s privatizacijo (dezinvesticijami) in upravljalnimi pogodbami, pravice posojilodajalcev, vladno spoštovanje pogodb* in pa *FDI*.

Zanimivo je, da so nekatere med njimi teoretično zelo relevantne za investicije. Recimo faktor *F1* vsebuje zelo relevantne institucije za investicije, kot so *BDPppp*, *bonitetna ocena* in *kvaliteta infrastrukture*, ki bi kvečjemu zahtevala sorazmerno večje investicije. Morda tudi višja *učinkovitost vlade*, ki bi omogočala toliko večje posle, vendar se je izkazalo, da *F1* ni relevanten za višino investicij.

Pričakoval sem tudi, da bodo boljše *pravice posojilodajalcev* pokazale korelacijo, ker že v osnovi pomenijo varnejše okolje za investicije (navkljub temu da se v pogodbi lahko opredelijo specifične pravice). Dobljeni rezultat lahko torej nakazuje, da so partnerstva zelo univerzalen mehanizem, ki lahko deluje tudi v zelo neurejenem okolju, brez posebnih pravnih institucij, saj se lahko vsi dogovori uredijo znotraj pogodbe in z dodatnimi garancijami. Vendar je tudi ta podatek presenetljiv, ker investicije ravno tako niso odvisne od *vladnega spoštovanja pogodb*. Torej, če splošno okolje ne varuje pravic in potem tudi država ne podpira pravic v posebni pogodbi, kako lahko partnerstva še vedno delujejo?

Tretja spremenljivka, ki me je močno presenetila s svojo odsotnostjo, so *obresti na dolgoročno javno zadolževanje*, saj naj bi ta načeloma mnogo bolj prikazala stanje 'javnega dolga' (če je država blizu roba zadolževanja, ji bodo posojilodajalci postavljali višje obresti zaradi višjega tveganja). Zakaj je torej možno, da so partnerstva najbolj razširjena med visoko zadolženimi državami, hkrati pa je njihova korelacija z javnim dolgom nizka, posredno pa zgleda, da morda tudi ni korelacije z 'maksimalno zadolžitvijo', ko država ni več sposobna pridobivati dodatnih javnih sredstev? Obstaja več možnosti. Ena je, da korelacijo rušijo tiste države, ki imajo nizke obresti, a se zaradi internih omejitev ne morejo več zadolževati, torej imajo nizke obresti in dokaj visok javni dolg, hkrati pa so toliko premožne, da JZP projekti v njihovih proračunih ne izstopajo. Druga možnost je, da so podatki nenatančni ali neustrezni ter zato ne korelirajo. Tretja možnost pa je, da je višina investicij res manj odvisna od zadolžitve in bolj od poslovne priložnosti, vendar je potem presenetljivo, da ni korelacije z *F1*, ki vsebuje 'kvaliteto infrastrukture', ki je posreden indikator za poslovne priložnosti.

9 Dodatna zanimivost: razširjenost JZP po sektorjih

V raziskavi sem preverjal investicijsko in številčno razširjenost partnerstev, vendar je kot 'bonus' smiselno preveriti še, na koliko področjih države uporabljajo JZP model – torej preveriti sektorsko razširjenost partnerstev. Spremenljivka *JZP sektorji* je bila opisana v poglavju 4.1, na tem mestu pa sem jo hkrati uporabil kot odvisno in kot neodvisno spremenljivko, vendar sem z njo izvedel zgolj eksplorativne analize – Pearsonove korelacije in chi-kvadrat, nisem pa je uporabljal v regresiji.

9.1. Skladnost sektorske razširjenosti, števila projektov in investicij v JZP

Kontingenčna tabela med sektorji in odvisnima spremenljivkama bi morala naraščati sorazmerno, saj je smiselno, da pogostejša uporaba partnerstev pomeni tudi širšo sektorsko uporabo. Možno pa je, da so se nekatere države odločile partnerstva izvajati le v eni ali dveh panogah.

V spodnjo kontingenčno tabelo so vključene le države, ki uporabljajo partnerstva, saj brez teh tudi sektorjev s partnerstvi ne more biti.

Tabela 9.1: Kontingenčna tabela: št. JZP sektorjev – odvisni spremenljivki

		Št. JZP sektorjev			
		Malo	Srednje	Veliko	
Invest. JZP/BDP (ppp)	Malo	62,2%	15%	9,7%	31,9% N=37
	Srednje	28,9%	57,5%	51,6%	44,8% N=52
	Veliko	8,9%	27,5%	38,7%	23,3% N=27
		100% N=45	100% N=40	100% N=31	100%

Notes: $N = 116$; $\chi^2 = 33,135$; $df = 4$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,471

		Št. JZP sektorjev			
		Malo	Srednje	Veliko	
Št. JZP /mio Hab	Malo	62,5%	31%	16,2%	39,7% N=48
	Srednje	35,4%	45,2%	38,7%	39,7% N=48
	Veliko	2,1%	23,8%	45,2%	20,7% N=25
		100% N=48	100% N=42	100% N=31	100%

Notes: $N = 121$; $\chi^2 = 29,222$; $df = 4$
 Asymp. Sig (2-sid.) = 0,000
 Contingency coefficient = 0,441

Kontingenčna tabela in korelacija z investicijami v JZP

Višina investicij in število sektorjev sorazmerno korelirata (glej tabelo 9.2) in tudi Chi-K kvadrat potrjuje povezavo. Spremenljivki v kontingenčni tabeli skupaj naraščata do zadnjega stolpca, kjer se krivulja nekoliko izravna že v srednjem razredu, vendar spodnji razred še vseeno zajame skoraj 40 % držav.

Sicer pa sta v kontingenčni tabeli zanimiva predvsem:

- spodnji levi razred, v katerem so države z veliko investicijami v malo sektorjev. Državi v tem razredu so Benin in Liberija, ki sta izvedla le po en JZP projekt (oba na področju energetike), ter Armenija in Laos. Gre torej za nerazvite države, ki so JZP model uporabile zgolj za nekaj ogromnih projektov in zato ni prišlo do sektorske razširjenosti;
- desni zgornji razred, v katerem so države z malo investicijami v veliko sektorjev. Države v tem razredu so Nemčija, ZDA in Rusija – torej razvite države, ki imajo več kot 25 izvedenih JZP projektov, ki zelo široko uporabljajo JZP, vendar pa imajo partnerstva v njihovem BDP-ju marginalizirano pozicijo.

Kontingenčna tabela in korelacija s številom JZP projektov

Število JZP projektov in število sektorjev imata še bolj zgledno kontingenčno tabelo kot investicije in tudi Pearsonova korelacija je še nekoliko močnejša. Ponovno je najbolj zanimivo pogledati, katere države se skrivajo v tistih razredih, ki nasprotujejo splošnemu trendu.

- V levem spodnjem razredu je zgolj ena država – Mauritius, ki se je odločila svoj celoten JZP program (6 izvedenih projektov) osredotočiti na dve področji: elektrika in pristanišča.
- V desnem zgornjem kotu pa se je znašlo nekoliko več držav kot pri investicijah, in sicer Rusija (29 izvedenih projektov), Vietnam (21 izvedenih projektov), Nigerija (38 izvedenih projektov), Indija (318 izvedenih projektov) in Južna Afrika (13 izvedenih projektov). Vse so torej države z visokim številom projektom, vendar zaradi visokega števila prebivalcev padejo v najnižji razred pri številu partnerstev na milijon prebivalcev. Prehiti jih celo Slovenija.

Zanimalo me je tudi, katere so **države, ki imajo veliko investicij, veliko projektov in visoko število JZP sektorjev – torej države z največjo razširjenostjo partnerstev**. Teh 11 držav je: *Jordanija, Bolgarija, Portugalska, Brazilija, Malezija, Argentina, Tajska, Čile, Španija, Avstralija in Velika Britanija*. Edina država med njimi, ki ima manj kot 20 izvedenih projektov, je Jordanija z osmimi izvedenimi projekti v šestih različnih sektorjih. Jordanija je tudi daleč najmanjša država, saj ima le nekaj več kot 6 milijonov prebivalcev. Za teh 11 držav je značilno, da imajo prav vse *srednjo ali visoko stopnjo vladavine prava, javne uprave, učinkovitosti vlade, BDPppp* in nobena med njimi *ni majhen trg*. Med njimi sta zgolj Tajska in Argentina takšni, da nimata visokega dolga ali visokih obresti na javno zadolževanje.

Pearsonovne korelacije z ostalimi spremenljivkami so predstavljene v naslednjem podpoglavju – predvsem korelacija s kvaliteto infrastrukture, saj je smiselno, da bi države s slabšo infrastrukturo bolj obširno uporabljale partnerstva, da nadomestijo infrastrukturno vrzel.

9.2. JZP Sektorji in (ne)odvisne spremenljivke

Spodaj predstavljam tabelo bivariatnih korelacij med številom JZP sektorjev in ostalimi spremenljivkami v raziskavi, ostalih testov pa nisem izvedel, saj gre zgolj za obstransko in informativno poglavje, ki ne izhaja iz mojih dveh ključnih odvisnih spremenljivk, ampak ju zgolj dopolnjuje.

Tabela 9.2: Pearsonova korelacija števila sektorjev z ostalimi spremenljivkami

		Invest / BDPppp	Inv. -/- (le države z JZP)	Št JZP/ mio Hab	Št -/- (le države z JZP)	Vladav. prava	Premož. uprav.	Premož. uprav. tujcev	Izvršba pogod.	Zaščit. posojil.	Kvalit. jav. upr.
št sektorjev z JZP projekti	Pearson.k.	.515**	.463**	.565**	.525**	.307**	.334**	0.129	0.149	0.165	.346**
	Sig. (2-tailed)	.000	.000	.000	.000	.000	.000	0.182	0.107	0.053	.000
	N	135	117	140	122	140	112	108	119	137	120

		Učinkov. vlade	Zaup. v prosti tr.	Zaup v politike	Gosp. svobod.	Velikost jav.sekt.	JZP enota	Št. dezinv.	Št. upr. pogodb	Javni dolg	Bonitet. ocena
št sektorjev z JZP projekti	Pearson.k.	.358**	0.062	-0.04	.240**	-0.033	0.282	0.039	-0.057	0.16	.436**
	Sig. (2-tailed)	.000	0.775	0.668	0.008	0.72	0.124	0.644	0.502	0.084	.000
	N	140	24	119	120	119	31	140	140	118	119

		Obresti na dolg. zadol	FDI stock	BDP (ppp)	Enost. Poslov.	Kvalit. infrastr.	VI. spoš. pogodb	Regul. Konkur.	Velikost trga	Ginijev indeks
št sektorjev z JZP projekti	Pearson.k.	.376**	-0.05	.217*	.321**	.207*	0.065	.437**	.723**	0.086
	Sig. (2-tailed)	.000	0.563	0.012	.000	0.024	0.493	.000	.000	0.337
	N	124	137	134	137	119	112	112	119	128

** . Korelacija je signifikantna v rangu 0.01 (2-tailed).

* . Korelacija je signifikantna v rangu 0.05 (2-tailed).

Zanimivo, najmočnejša korelacija *sektorjev* ni z odvisnima spremenljivkama (prve štiri, v tabeli), ampak z *velikostjo trga*. To je smiselno, ker večji trgi pomenijo več priložnosti in kapacitet za partnerstva. Pearsonovo korelacijo z močjo nad 0,4* dosežeta tudi *bonitetna ocena* in *regulacija konkurence*, ki obe delujeta spodbudno na število partnerstev, ta pa močno korelirajo s številom sektorjev.

Vidno je, da je velik del korelacij najverjetneje zgolj posledica višjih investicij in števila projektov. Zato bi bila zelo zanimiva analiza takšnih držav, kot je Jordanija, z osmimi projekti v šestih panogah. Jordanci JZP modela najverjetneje niso zgolj 'preverjali' kakor Norvežani, saj v JZP vložijo zelo velik del BDP-ja. So pa Jordanci visoko zadolženi in je to verjetno razlog, zakaj so morali močno vpreči zasebni kapital. Prvi izmed osmih projektov je bil izveden leta 1997, drugi 1999, tretji 2003, potem pa so od leta 2006 naprej nenadoma izvedli kar 5 projektov. Žal nimam podatkov, če to sovпада z največjim naraščanjem javnega dolga, možno pa je, da je vmes močno narasla politična podpora zasebnemu kapitalu (recimo menjava vladajočih strank ipd.).

Nazadnje me zanima tudi, ali obstaja korelacija med kvaliteto infrastrukture in sektorsko razširjenostjo partnerstev, saj bi bilo smiselno, da države s slabšo infrastrukturo poizkušajo tem hitreje nadomestiti infrastrukturno vrzel. V korelacijski tabeli se je izkazalo, da obstaja Pearsonova korelacija, vendar je ta zelo šibka.

Tabela 9.3: Kontingenčna tabela: št. JZP sektorjev – kvaliteta infrastrukture (stolpčni odstotki)

		Kvalitet. infrastruk.			
		Malo	Srednje	Veliko	
Št. sektorjev	Malo	44,8%	25%	40,6%	35,2% N=37
	Srednje	31%	50%	18,8%	35,2% N=37
	Veliko	24,1%	25%	40,6%	29,5% N=31
		100% N=29	100% N=44	100% N=32	100%

Notes: $N = 105$; $\chi^2 = 9,590$; $df = 4$

Asymp. Sig (2-sid.) = 0,048

Contingency coefficient = 0,289

Chi-kvadrat je potrdil signifikantno povezavo in kontingenčna tabela kaže, da spremenljivki lepo naraščata do zadnjega stolpca, potem pa se **trend razcepi na dva nasprotna pola** in verjetno je to tista točka, kjer je izgubljen velik del Pearsonove korelacije. Nekatere države s kvalitetno infrastrukturo imajo zelo malo JZP sektorjev, druge pa jih imajo zelo veliko. Seveda je to smiselno, saj je raziskava pokazala, da obstaja vrsta infrastrukturno razvitih držav, ki partnerstva uporabljajo v zelo omejeni meri (recimo Švica, Slovenija, Švedska, Norveška, Avstrija itd.), istočasno pa obstaja veliko držav, ki so poleg lastnih sredstev močno vpregle še zasebni kapital in na ta način še izboljšale svojo infrastrukturo.

10 Zaključek

Javno zasebna partnerstva, ki v svetu postajajo vse bolj pogost mehanizem za vzpostavljanje javne infrastrukture, so se izkazala za dojemljiva na vplive institucionalnega okolja. Namen raziskave je bil *na globalni ravni ugotoviti, ali bolj razvito in finančno obremenjeno okolje res vodi v bolj razširjeno uporabo partnerstev*, saj bodo takšne informacije pomagale državam pri boljšem načrtovanju lastnega JZP modela in razumevanju potenciala partnerstev v njihovem domačem okolju, akademija pa bo bolje razumela delovanje partnerstev in sorodnih privatizacijskih mehanizmov. V ta namen sem pridobil in oblikoval posebno bazo podatkov, osredotočenih na uporabo JZP širom sveta, ki so lahko predmet nadaljnjih raziskav.

Vpliv institucionalnega okolja sta nakazala že *idealni model zasebnega izvajanja javne dejavnosti* (Sappington in Stiglitz, 1987) ter *teorija transakcijskih stroškov* (Williamson, 1985), ki sta predvsem poudarila pomen institucij za obvladovanje oportunitizma v pogodbenih odnosih, za ceno kapitala, razvitost finančnega trga, kvaliteto konkurenčnih postopkov in kapaciteto javnega sektorja za oblikovanje dovršenega pogodbenega odnosa, vključno z nadzorom.

Vpliv institucionalnega okolja je nakazala tudi vrsta preteklih raziskav, ki so se osredotočale na posamezno državo ali na manjšo skupino držav. Chandan Sharma (2012, 149–158) je raziskoval institucionalno okolje 22 držav v razvoju. Ugotovil je, da so imele največ partnerstev države z večjim trgom, z višjimi dohodki (kupna moč), ki so bile bolj makroekonomsko stabilne ter so imele bolj kvalitetno regulativo in vlado. Zanimivo je, da v njegovih rezultatih politični faktorji in proračunske omejitve ne kažejo vpliva na razširjenost partnerstev. Sharma zato zaključuje, da v razvijajočih se državah ni smiselno biti osredotočen na politično okolje, na mehke omejitve proračuna in na tveganost države, poleg tega pa je ugotovil, da je učinkovitost vlade celo negativno vplivala na razširjenost partnerstev.

Yang in drugi (2013, 301–310) so pod drobnogled vzeli institucionalno okolje v štirih razvijajočih se državah: na Kitajskem, Poljskem, v Rusiji in Ukrajini. Ugotovili so, da je

uporaba partnerstev tam utemeljena na treh stebrih – na trgu, na operativnem okolju in na vladi. Izpostavili so predvsem kredibilnost vlade, dostop do finančnih sredstev, uporabo garancij, kapaciteto vlade za obvladovanje projektov, nadzor korupcije, konsolidacijo menedžmenta in ne nazadnje tudi potencial trga, torej če lahko podjetja pričakujejo nadaljevanje in širjenje poslov.

Babtunde in drugi (2012, 212) so na osnovi vprašalnikov deležnikov v JZP projektih ugotovili, da so ključne institucije v Nigeriji: temeljita ocena stroškov in koristi, dober konkurenčni postopek, ugodno regulativno okolje, ustrezna delitev tveganj, uporaba državnih garancij, politična podpora projektom in stabilne makroekonomske okoliščine, ki jih podpirata tudi zdrava gospodarska politika in ustrezen finančni trg.

Reside (2009) in Reside in Mendoza (2010) so ravno tako raziskovali države v razvoju in njihovo JZP prakso. Prepoznali so nekatere pomembne faktorje, kot so makroekonomsko okolje, odprtost gospodarstva, upoštevanje interesov in oblikovanje motivacijskih struktur (spodbud) že v času planiranja, pomen faze dizajna in formiranja pogodbe, politična tveganja, fiskalne kapacitete vlade, specifične lastnosti podjetij, nekoliko pa tudi regulacijo in kreditna tveganja kupcev storitev, ki jih bodo projekti proizvajali. Hammami in drugi (2006) so iskali determinante za uspešno uporabo partnerstev za vzpostavljanje infrastrukture. Ugotovili so, da so partnerstva bolj pogosta v visoko zadolženih državah in v državah z večjim trgom ter da je zelo pomembna makroekonomska stabilnost države. Qiao in drugi (2001) so ugotovili, da so za partnerstva spodbudni stabilno makroekonomsko okolje, dostopen finančni trg, visoka tehnična inovativnost in tehnična ustreznost projekta, obstoj tehnoloških transferjev, politična stabilnost in dobra vlada.

SPLOŠNA RAZŠIRJENOST JZP

V raziskavi sem se osredotočil na najbolj reprezentativno obliko partnerstev – na DBFO projekte, izvedene med letoma 1984 in 2009. Ker pa sem pod drobnogled vzel 140 držav, sem vrednost projektov omejil na minimalno 1 milijon USD, saj o manjših projektih večina držav ne poroča.

Rezultati so potrdili krovno hipotezo, da so partnerstva bolj razširjena v državah z večjimi finančnimi obremenitvami, vendar so rezultati pokazali, da so še bolj pomembne tiste institucije, ki omogočajo ponovljivo uporabo tako kompleksnega, kot so partnerstva. Mednje spadajo predvsem učinkovitost vlade in javne uprave, ugodno pravno okolje in dobri poslovni pogoji.

Ugotovil sem, da partnerstva z začetkom finančne krize 2008 niso izgubila svoje aktualnosti. Nekateri avtorji so predvidevali, da bo finančni šok 'usoden' za partnerstva, vendar podatki kažejo, da je letno število JZP projektov upadlo zgolj za 22,5 % (s 383 na 297 na leto) in je še vedno nad ravni iz leta 2004, investicije v JZP pa so zabeležile zgolj 4,5-odstotni padec, s 133 milijard na 127 milijard v letu 2009.

Do konca 2009 je JZP projekte izvedlo že vsaj 122 držav, od tega 36 držav zgolj po en ali dva projekta – med temi je tudi Slovenija. Največ projektov je izvedla Kitajska, ki se do začetka leta 2010 ponaša s 780 izvedenimi partnerstvi, največ projektov na milijon prebivalcev pa je izvedla Velika Britanija, in sicer 10,6. Pri investicijah v JZP projekte je slika povsem drugačna, saj na vrhu lestvice kraljuje Laos, katerega investicije v JZP znašajo 24 % letnega BDP-ja. Sicer pa je bilo do konca 2009 na svetu podpisanih vsaj 4350 DBFO projektov, vrednih preko enega trilijona USD. Povprečen projekt je bil vreden 220 milijonov USD, vendar se vrednosti razprostirajo med 1 in 1500 milijoni USD. Največ se partnerstva uporabljajo na področju *pridobivanja in distribucije električne energije* ter na področju *cest*. Ta dva sektorja posamično predstavljata po 30 % vseh JZP projektov na svetu. Z velikim zaostankom se potem zvrstijo še ostali sektorji, med katerimi po razširjenosti sledijo *obdelava odpadnih vod*, *pristanišča* in področje *naravnega plina*.

ALI OBSTAJA »INSTITUCIONALNI MINIMUM« ZA UPORABO JZP?

V okviru 'razširjenosti partnerstev' sem iskal elemente, ki partnerstva pospešujejo ali zavirajo, ter tudi tiste elemente, ki jih povsem preprečujejo ali omogočajo. Predvideval sem, da obstaja nekakšno 'minimalno institucionalno okolje', pod katerim partnerstva ne morejo obstajati, ker okoliščine niso ustrezne za oblikovanje tako kompleksnih mehanizmov. Vendar se je v študiji izkazalo, da nobena izmed obravnavanih institucij nima tako močnega vpliva, da bi

preprečevala ali omogočala JZP projekte. Celo primerjava med državami brez partnerstev in državami z največ partnerstvi ni pokazala nobenega 'minimuma'. Izkazalo se je, da lahko partnerstva najdemo v državah, ki jih neprestano pestijo vojne in družbeni nemiri, recimo v Afganistanu, Ruandi, Sudanu, Siriji, Iraku in celo Palestini. Politična, ekonomska in pravna stabilnost torej niso kritičen pogoj. Izkazalo se je tudi, da za partnerstva ni nujno, da bi bila država zadolžena, da bi imela vsaj osnovno splošno varovanje pravic posojilodajalcev ali premoženjskih upravičenj, niti da bi na splošno veljala za kredibilnega pogodbenega partnerja, torej da bo država dejansko izpolnjevala svoje obveznosti v JZP projektu. Kako je torej možno, da partnerstva, ki so zelo tvegani in kapitalsko zelo intenzivni projekti, lahko delujejo v povsem neurejenem okolju? Odgovor na to vprašanje v raziskavi sicer ni jasen, vendar zgleda, da so zasebni partnerji sposobni v partnerski pogodbi zagotoviti vse potrebne pravice in garancije, če jim jih okolje v posamezni državi ne zagotavlja. Recimo Kitajska je znala navkljub pomanjkanju premoženjskih upravičenj (lastninskih pravic) zagotoviti ustrezne garancije izvajalcem in investitorjem, da so vstopali v projekte. Laos je znal navkljub pomanjkanju domače kupne moči in javnih financ zgraditi ogromno hidroelektrarno, ki sedaj izvaža elektriko na Tajsko in koristi tamkajšnjo kupno moč. Seveda pa na ravni posameznih držav lahko obstajajo ovire, ki preprečujejo partnerstva – recimo omejitve zasebne participacije v določenih sektorjih, kot jih je imela Francija na področju zaporov, računovodske omejitve, kakršne je menda imela Estonija, in tako dalje. Kvalitativne študije posameznih držav bi torej lahko podale dolg seznam omejitev, zelo zanimivo pa bi bilo tudi narediti raziskavo o razlogih za ukinjanje JZP projektov, če bi se tam razkrila kakšna posebna kombinacija elementov.

Izkazalo se je, da lahko enako razširjenost partnerstev dosežemo v zelo različnih institucionalnih okoljih. Recimo, približno takšno število JZP projektov, kot ga ima Slovenija (okrog 0,5 projekta na milijon prebivalcev), lahko najdemo tudi v ZDA, Mozambiku, Franciji, Palestini, Kitajski, Katarju, Singapurju, Latviji, Ugandi, Južni Koreji in še nekaterih državah. Že ta nabor nam pove, da lahko enak rezultat dosežemo v okoljih, ki so si izrazito različna – od zelo razvitih, zelo nerazvitih do vseh vmesnih kombinacij.

VPLIV INSTITUCIONALNEGA OKOLJA NA RAZŠIRJENOST PARTNERSTEV

Ta raziskava je preverjala razširjenost partnerstev iz dveh ključnih vidikov: 1) vidik številčne razširjenosti – *število JZP projektov na milijon prebivalcev* in 2) vidik investicijske razširjenosti – *višina investicij v JZP glede na BDP*. Dodatno sem preveril še *sektorsko razširjenost*, torej ali države uporabljajo partnerstva zgolj v enem sektorju ali pa vse povprek javnega sektorja kot sistemski mehanizem.

Institucionalno okolje zagotovo vpliva na številčno in investicijsko razširjenost partnerstev, saj imata najmočnejša **regresijska modela pojasnjevalno moč $R^2 = 0,42$ za število projektov ter $R^2 = 0,23$ za višino investicij**. Države, ki imajo splošno bolj razvito institucionalno okolje in višjo finančno obremenjenost, imajo tudi bolj razširjeno uporabo partnerstev. Rezultat regresij bi najverjetneje lahko bil še močnejši, če bi v regresijo lahko vključil spremenljivke, ki so imele preveč manjkajočih vrednosti ('missingov') ali pa so premočno korelirale z nosilnim faktorjem.⁵² Potencial je še velik, saj sta v izračunih chi-kvadrata kar dve tretjini spremenljivk nakazali povezanost s številčnostjo JZP projektov, preko 40 % spremenljivk pa z višino investicij v JZP. Še en zanimiv indic v tej smeri pa je izrazita razlika med institucionalnimi okolji tistih držav, ki še nimajo partnerstev, in tistih držav, ki imajo najbolj razširjeno uporabo (glej 6.3). Institucionalno okolje torej vpliva na razširjenost partnerstev, kar validira krovno hipotezo.

Raziskava je pokazala, da nekatera teoretična predvidevanja in ugotovitve iz preteklih študij veljajo na globalni ravni, nekatera druga pa ne. Recimo, na globalni ravni ne drži, da lahko JZP uporabljamo primarno v politično stabilnih državah, da politično okolje nima večjega vpliva na razširjenost, da ima učinkovita vlada negativen učinek na razširjenost in da je za partnerstva ključno splošno varovanje pravic posojilodajalcev. V strokovni literaturi se tudi pojavlja mnenje, da se države poslužujejo partnerstev takrat, ko jim zmanjka javnih sredstev oziroma,

⁵² V regresijskem modelu o številu JZP projektov je močno vidna vloga faktorja, v katerega so se združile spremenljivke: *vladavina prava*, *BDPppp*, *bonitetna ocena*, *enostavnost poslovanja* in *kvalitetna infrastruktura*. Dejansko pa ta faktor 'simbolno' predstavlja še 12 drugih spremenljivk, ki jih nisem uspel vključiti v faktor zaradi preveč manjkajočih vrednosti (N), v regresijo pa jih ravno tako nisem uspel vključiti zaradi visoke korelacije s faktorjem

kot je zapisal IMF (2004), da so JZP 'drugi val' privatizacije. Če bi bilo to res, potem ostali segmenti institucionalnega okolja v raziskavi ne bi smeli imeti vpliva na uporabo JZP.

Vsi statistični rezultati so zbrani v enotni tabeli na koncu tega poglavja (glej 10.2), nekaj krovnih ugotovitev pa je spodaj predstavljenih po posameznih institucionalnih okoljih in posameznih delovnih hipotezah.

Rezultat, ki mi je najbolj padel v oči, je ugotovitev, **kakšno institucionalno okolje spodbuja ponovljivost JZP projektov**, saj hkrati zvišuje število projektov, posredno pa tudi višino investicij in število sektorjev, v katerih se partnerstva pojavljajo. Primarno vlogo odigrata *učinkovita vlada* in *vladavina prava*, močan element pa je še *kvaliteta javne uprave*.⁵³ Ko torej politika zbere dovolj moči, da poenoti smernice različnih akterjev in zagotovi JZP programu ustrezno politično podporo (seveda pri tem pomagajo stimulacije v obliki *višjega javnega dolga* in *višjega Ginijevega indeksa*), stopijo v ospredje kapacitete javne uprave, da oblikuje utečene postopke za pogosto, varno in čezsektorsko uporabo JZP modela. Politika in uprava morata biti sposobni specificirati storitev, ki bo izvajana v JZP, kakovostno oceniti in zastaviti projekt, ga izvesti in potem tudi nadzirati. Če dodamo še *kvalitetno regulacijo konkurence*, ki je zaradi kolienarnosti nisem uspel preveriti v regresijah, potem lahko verjetno dosežemo ne le višjo frekvenco partnerstev, ampak tudi višjo učinkovitost projektov, saj lahko boljša konkurenca vodi v znižanje cene in zvišanje kvalitete projektov.

Še ena presenetljiva ugotovitev pa je vezana na 'plačilne kazalce' JZP projektov. Projekt si investicijo lahko povrne iz javnih financ (odkrito ali prikrito) ali s plačili uporabnikov. Kadar je plačnik država, bi bilo smiselno pričakovati višje *vladno spoštovanje pogodb*, vendar se je to v študiji izkazalo za nepomembno. Če pa so plačniki storitev uporabniki, bi partnerstva morala biti bolj pogosta v državah z višjo in bolj porazdeljeno kupno močjo (*BDPppp* in *Ginijev indeks*). Vendar se ponovno izkaže deloma nasprotno, saj Ginijev indeks kaže v drugo smer in zgolj *BDPppp* je smiselno usmerjen. To vodi v zaključek, da 'plačilni kazalci' niso posebej

⁵³ *Kvaliteta javne uprave* je spremenljivka, ki je metodološko že vključena v spremenljivko *učinkovitost vlade*. Navkljub temu, da je zaradi kolienarnosti v regresiji nisem uporabljal samostojno, je njen učinek že dokazan ravno preko *učinkovite vlade*. Vlogo *kvalitetne javne uprave* lahko podkrepim tudi z dejstvom, da prav vse države v moji raziskavi, ki imajo visoko kvaliteto javne uprave, tudi uporabljajo JZP. Še več, v primerjavi med državami z največ JZP projekti in državami z le enim JZP projektom, se je javna uprava izkazala kot ključna institucija (glej poglavje 6.2).

relevantni za razširjenost in da lahko partnerstva najdejo ustrezen poslovni model ne glede na neugodne institucionalne okoliščine.

Zanimalo me je, katere države imajo veliko investicij, veliko projektov in visoko število JZP sektorjev – torej države z največjo razširjenostjo partnerstev preko vseh treh odvisnih spremenljivk. To so *Jordanija, Bolgarija, Portugalska, Brazilija, Malezija, Argentina, Tajska, Čile, Španija, Avstralija* in *Velika Britanija*. Za teh 11 držav je značilno, da imajo vse srednjo ali visoko stopnjo *vladavine prava, javne uprave, učinkovitosti vlade, BDPppp* in nobena med njimi *ni majhen trg*. In med njimi sta zgolj Tajska in Argentina takšni, da nimata visokega javnega dolga ali visokih obresti na javno zadolževanje.

PRAVNO OKOLJE

Vpliv pravnega okolja na razširjenost partnerstev me je presenetil. Po eni strani je splošna vladavina prava eden izmed glavnih temeljev številčnosti JZP, po drugi strani pa tiste institucije, ki sem jih ciljano preverjal in ki bi glede na teorijo morale imeti učinek, nimajo bistvenega vpliva (recimo premoženjske in posojilodajalske pravice, izvršbe itd.).

Pravno okolje torej je pomemben faktor, vendar na najširši ravni – da zagotavlja ustrezno okolje ne le na JZP področju, ampak za splošno gospodarsko aktivnost. Je pa zelo zanimiv rezultat, da so partnerstva bolj pogosta v državah s civilnim pravom, medtem ko je svetovna literatura ves čas govorila v prid občemu pravu. Verjetno se razlog skriva v tem, da lahko države z občim pravom hitreje zastavijo prve JZP projekte, vendar pa lahko države s civilnim pravom oblikujejo bolj utečena pravila ter potem hitreje proizvajajo projekte.

POLITIČNO OKOLJE

Politično okolje v smislu močne vlade in konkretnih razvojnih smernic se je izkazalo kot ključno za razširjenost partnerstev. Že zgoraj sem pisal o vplivu *učinkovitosti vlade* in *javne uprave* za vzpostavitev ponovljivega JZP modela. Na splošno torej ne velja ugotovitev Sharne (2012), da učinkovitejša oblast pomeni manj partnerstev, saj lahko večino projektov izvede sama in brez zasebnih sredstev – dejansko je ravno obratno.

Po drugi strani pa so se partnerstva izkazala kot zelo odporna na politične vplive, saj jih najdemo v najrazličnejših sistemih – od urejenih in razvitih držav, do vojno opustošenih področij, demokracij, kraljevin in komunističnih dežel (Kuba in Kitajska) in tako dalje.

Zanimivo dejstvo je, da države običajno niso najprej testno preizkusile kakšnega sorodnega mehanizma, kot sta pogodbeno upravljanje ali čista privatizacija (dezinvesticija). Večina držav je 'na vrat na nos' skočila v kompleksna partnerstva, brez da bi najprej pogledala, 'kako globoka je voda'. Zanimivo bi bilo videti, ali je to vplivalo na *uspešnost* projektov in ali so projekti kvalitetnejši tam, kjer so trg najprej testirali in potem uporabili pridobljeno znanje.

Je pa viden drug trend, in sicer da lahko najdemo za spoznanje več partnerstev tam, kjer je bila politika naklonjena tudi dezinvesticijam in kjer so bila JZP zgolj ena izmed alternativ. Privatizacijski mehanizmi si med seboj torej niso le substituti, ampak so si tudi komplementarni.

Mnogh spremenljivk nisem uspel preveriti v regresiji, vendar so ostale metode pokazale dokaj zanimivo sliko – recimo, da (ne)zaupanje v politike in (ne)zaupanje v prosti trg nimata vpliva na razširjenost JZP in da lahko več partnerstev najdemo v državah z nekoliko manjšim javnim sektorjem, kar je smiselno, saj te države izvedejo manj projektov neposredno iz javnega proračuna. Tretja zanimivost pa je učinek *JZP enote* v državi. Izkazalo se je, da obstoj enote verjetno ne vpliva na število projektov, ampak na količino investicij. Še bolj zanimivo pa je, da ta spremenljivka korelira s slabšim poslovnim okoljem, torej da JZP enote najdemo v državah, ki imajo slabša premoženjska upravičenja tujcev, nižjo gospodarsko svobodo in tako dalje. Videti je, kot da je JZP enota pogosto poizkus 'kompenzacije' države za njeno slabšo institucionalno okolje.

FINANČNO OKOLJE

Ena izmed najpogostejših trditev na področju partnerstev je, da države posežejo po partnerstvih takrat, ko potrebujejo dodatna sredstva. Če bi bilo to v celoti res, potem ostali segmenti institucionalnega okolja v raziskavi ne bi izkazali vpliva in bi lahko preprosto rekli, da je

razširjenost partnerstev odvisna povsem od finančnih okoliščin. In ravno zato je toliko bolj presenetljivo, da se *javni dolg* in *višina obresti na dolgoročno javno zadolževanje* v raziskavi nista izkazali kot 'alfa in omega', ampak kot dva srednje pomembna institucionalna faktorja. *Javni dolg*, ki je izkazal presenetljivo šibek vpliv, ima težavo v tem, da ne more jasno pokazati, ali je država že na robu zadolženosti in se mora sedaj obrniti na alternativne vire. Za nekatere države je dolg v višini 60 % zelo visok, za druge pa nizek. Vendar pa sem predvideval, da mi bosta to 'urgentnost' po dodatnih financah lahko pokazali drugi dve spremenljivki – *višina obresti* in *bonitetna ocena*. Med njima je le bonitetna ocena izkazala povezavo, vendar pa ta tako močno korelira z vladavino prava in učinkovitostjo vlade, da je spet vprašanje, ali je ta povezava kredibilna, torej če res dobro ponazori »urgentnost« po dodatnih financah. Zato se je odprla možnost za res nepričakovan zaključek – da je finančni argument v partnerstvih prenapihnen in zamegljuje akademski pogled na partnerstva.

Vendar sem potem naredil nekoliko drugačno analizo – pogledal sem, koliko držav v moji raziskavi ima visoko *število projektov na milijon prebivalcev* in istočasno nima *visokega javnega dolga* ali *visokih obresti na javno zadolževanje*. Takšnih je zgolj 5 držav (Mauritius, Argentina, Malezija, Kambodža in Tajsko) in tudi te vse spadajo med srednje zadolžene države, kar namiguje, da so finance vseeno močan motivator. Sklepam, da je finančno okolje torej posebej pomemben element ob rojstvu JZP modela v državi, kasneje pa je pomembna gonilna sila, vendar ne nujno glavna.

Zgornjo misel o 'prenapihnjenem' finančnem argumentu je možno še bolj okrepiti. Zelo zanimiv je pogled na skupino držav, ki ima poudarjeno število projektov nasproti investicijam (poglavje 6.5). To so države z mnogo projekti, ki pa imajo nizko vrednost, kar pomeni, da jih ne zanima iskanje velikih virov financ – pri njih motiv za uporabo partnerstev ni *finančni argument*. Torej mora v praksi dejansko obstajati tudi drugi argument, *argument učinkovitosti*, da države v partnerstvih iščejo boljše rezultate in ne zgolj večje denarnice. Med temi državami je tudi Norveška, ki se je javno izrekla, da pilotne projekte izvajajo z namenom, da bodo ugotovitve integrirali v javne postopke in izboljšali tradicionalno izvajanje projektov. Ko pogledamo to skupino držav, ne moremo zgrešiti visoke razvitosti njihovega institucionalnega okolja. Zelo zanimiva bi bila kvalitativna študija teh držav, saj če so to res prvaki v

učinkovitosti, potem upajmo, da bo ta argument tem prej prevzel 'štafetno palico' od finančnega argumenta.

POSLOVNO OKOLJE

Poslovno okolje je razkrilo nepričakovanega 'aduta' te raziskave – Ginijev indeks, ki ga ni predvidela in zaznala nobena druga raziskava. Ginijev indeks skoraj parira glavnemu faktorju, ki ga nosi *učinkovitost vlade*, na področju *investicij* pa je Gini celo nosilni faktor. Pojavil se je torej vzorec, da višja neenakost prihodkov med prebivalci pomeni več JZP projektov in višje investicije v JZP projekte. Zakaj vendar bi bilo temu tako, saj sem predvideval kvečjemu obratno – da bo enakomernjša razporeditev prihodkov pomenila širšo kupno moč prebivalstva in s tem omogočila boljši prenos stroškov projekta iz države na uporabnike. Možna sta vsaj dva razloga – prvi, da bolj enakomerna razporeditev prihodkov pomeni enostavnejše pobiranje davkov za državo, kar pomeni tudi več javnih sredstev in nižjo potrebo po alternativnih virih (izničenje finančnega argumenta). Drugi možen razlog pa je, da ker je kapital v državah z višjim Ginijevim indeksom skoncentriran v rokah ožjega števila ljudi, so ti ljudje bolj investicijsko sposobni (kot zasebni investitorji) in svoj denar varno nalagajo v JZP projekte, s čimer dejansko privatizirajo javno infrastrukturo in še utrjujejo svoj status.

V okviru faktorja F1 sta se izkazali še dve drugi spremenljivki iz poslovnega okolja – *enostavnost poslovanja* ter *kvaliteta infrastrukture* – in ravno pri slednji želim opozoriti na nek obroben, ampak poseben vzorec. To je obrnjen U-trend, ki se je pokazal pri kar 16 neodvisnih spremenljivkah in *višini investicij v JZP*. V vseh 16 primerih ima najvišjo količino investicij srednji razred neodvisne spremenljivke, nižji in višji razred pa imata manj investicij – za primer glej poglavje 7.2.1.⁵⁴ Še bolj zanimivo je, da se ta trend vidi zgolj pri *investicijah*, ne pa tudi pri *številu JZP projektov*. To so torej države z manjšim številom JZP projektov, ampak z relativno večjimi projekti (zato izstopajo *investicije*, ne pa tudi *število projektov*). Kaj je vzrok tega pojava? Najverjetneje so to tiste države, ki v nasprotju z razvitimi državami izkoriščajo JZP za tem hitrejšje zapolnjevanje infrastrukturne vrzeli ('*infrastructure gap*'). Torej srednje

⁵⁴ Obrnjen U-trend se pojavi v primeru *vladavine prave, premoženjskih upravičenj* (tudi tujcev), *izvršbe pogodb, kvalitete javne uprave, učinkovitosti vlade, zaupanja v politike, gospodarske svobode, velikosti javnega sektorja, števila upravljalnih pogodb, števila dezinvesticij, bonitetne ocene države, BDPppp, enostavnosti poslovanja, kvalitete splošne infrastrukture in Ginijevega indeksa*.

razvite države, ki so jim mednarodne finance postale lažje dosegljive in sedaj z njimi postavljajo kapitalsko-intenzivne projekte, ki so jih razvite države že naredile (recimo glavne avtoceste in elektrarne). Takšni projekti so relativno večji, vendar tudi redkejši. Posledično v *višini investicij* prednjačijo pred razvitejšimi državami, v *številu partnerstev* pa zaostajajo za razvitimi državami.

Regresije žal nisem uspel uporabiti tudi za preverjanje *regulacije konkurence*, ki bi naj zagotavljala uspešnejšo JZP prakso in s tem pozitivno vplivala na večjo razširjenost JZP modela. Možnost takšnega vpliva so nakazali izračuni t-testa in chi-kvadrata, poleg tega pa so nakazali tudi možen vpliv *velikosti trga*, s katerim bi država lahko hitreje dosegla kritično maso povpraševanja in znanja po infrastrukturnih projektih, kar bi seveda lahko spodbudilo tudi uporabo JZP.

Vsa štiri okolja so torej izkazala pozitivne rezultate. Poslovno okolje je vir poslovne priložnosti za JZP projekt, politično okolje je generator smernic in izvedbe, finančno okolje je močan motivator, pravno okolje pa je okvir, v katerem se celotna dejavnost izvaja. Vendar pa ne smemo pozabiti, da so partnerstva v raziskavi izkazala izrazito odpornost na vsako izmed teh okolij in celo na vsa štiri skupaj. Institucionalno okolje torej lahko spodbuja partnerstva, zelo redko pa jih lahko prepreči.

10.1. Rezultati posameznih delovnih hipotez

Raziskavo sem osnoval na krovni hipotezi: »*Razvito ter finančno obremenjeno institucionalno okolje vpliva na večjo razširjenost javno-zasebnih partnerstev*«. To hipotezo sem zgoraj že potrdil, saj je postalo jasno, da institucionalno okolje znatno vpliva na število JZP projektov, delno pa tudi na višino investicij v JZP projekte. Vendar se je izkazalo, da niso vse delovne hipoteze izpolnile pričakovanj in da so rezultati ponekod nasprotni od pričakovanih. Zato sem v nadaljevanju povzel rezultate posameznih delovnih hipotez.

Povzeti rezultati so tudi vidni v **zaključni tabeli** (glej 10.2). Tabela jasno pokaže, katere institucije vplivajo na razširjenost JZP investicij in JZP projektov, žal pa nekaterih zelo

obetajočih spremenljivk nisem uspel preveriti z regresijo (recimo *velikosti trga, regulacije konkurence, premoženjskih upravičenj in velikosti javnega sektorja*).

Poglejmo sedaj posamezne delovne hipoteze:

»Javno-zasebna partnerstva so bolj razširjena v državah ...«:

H₁ : »... z *občim pravom kakor v državah s civilnim pravom ali šeriatom*.«

Hipoteza je **zavrnjena**, saj se je pri *številu JZP projektov* izkazalo, da v državah s civilnim pravom najdemo za spoznanje več JZP projektov kot v državah z občim pravom. Morda razlog tiči v tem, da obče opravo omogoča hitrejši zagon »JZP modela«, medtem ko je v civilnem pravu treba najprej pripraviti zakone in uredbe. Vendar ko je to narejeno, ima civilno pravo toliko bolj jasne in formulirane postopke za kopiranje modela in posledično možnost za hitrejšo širitev.

Pri *investicijah* se je izkazalo, da ni razlik med posameznimi pravnimi sistemi. Takšen rezultat je zanimiv, ker države s šeriatom očitno enakovredno posegajo po zadolževanju kot države s civilnim in občim pravom, navkljub vrednostnim specifikam na področju zadolževanja.

H₂: »... z *višjo stopnjo vladavine prava*.«

Hipoteza je **potrjena**, saj se je tako v regresijskem modelu kot tudi v krostabulacijah izkazala korelacija s *številom JZP projektov*. Če želijo države ponovljivo uporabljati JZP model, jim bo koristila višja *vladavina prava*. Po drugi strani pa v regresijskem modelu ni dokazov o vplivu na višino *investicij*, obstaja zgolj indic v chi-kvadratu, ki nakazuje, da vladavina prava morda vpliva na investicije v nekaj posamičnih primerih, vendar premalo za splošen trend.

H₃: »... z *višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj*.«

Pri tej spremenljivki nisem uspel izvesti regresije zaradi zelo močne korelacije s faktorjem F1, tako da hipoteze ne morem potrditi ali zavreči, je pa povezanost spremenljivk potrdil chi-kvadrat.

Dobra premoženjska upravičenja niso pogoj za partnerstva, še vedno pa obstaja možnost, da so njihov promotor, saj se skozi stolpce v kontingenčni tabeli zelo malo držav uvršča v kategorijo »nič JZP«. Poleg tega se je ta spremenljivka izkazala tudi v mnogo primerjavah med skupinami držav (t-test).

H₄: »... z višjo stopnjo varovanja premoženjskih upravičenj tujcev.«

Hipoteza je **pogojno potrjena**, saj je regresijski model potrdil blago povezavo s številom investicij, vendar s signifikanco 0,061. S številom JZP projektov regresija ni bila izvedena, saj ta spremenljivka premočno korelira s faktorjem F1, ki je nosilec regresijskega modela.

Še vedno torej obstaja potencial, da je to ena izmed redkih spremenljivk, ki vpliva na oboje – tako na številčno kot tudi investicijsko razširjenost partnerstev. Vendar pa učinek ni močan, saj verjetno uspejo partnerji svoje pravice mnogo bolje zaščititi skozi pogodbo in garancije kot skozi splošno institucionalno okolje.

H₅: »... z boljšo izvršbo pogodbenih obveznosti.«

Hipoteza je sicer zavrnjena, vendar na takšen način, da **še vseeno podpira krovno hipotezo**, saj je bil v regresijskem modelu **potrjen** negativen vpliv na *investicije*. Povezanost so potrdile regresije in izračuni chi-kvadrata. Izkazalo se je, da na več investicij vpliva slabša izvršba pogodbenih obveznosti. Ta rezultat je presenetljiv, saj so partnerstva mehanizem, ki načeloma potrebuje boljšo izvršbo pogodbenih obveznosti, tako med javnim in zasebnim partnerjem kot tudi znotraj zasebnega konzorcija. Morda temu pojavi botruje 'beg kapitala v javne investicije', ki so varnejše, sploh v tistih okoljih, kjer je izvršba pogodb sicer slaba. Lahko pa, da gre za vpliv neke druge spremenljivke, ki je nisem uspel identificirati.

H₆: »... z močnejšimi pravicami posojilodajalcev.«

Hipoteza je **zavrnjena**, saj nobena izmed preizkušenih metod ni našla vpliva na *investicije* ali *število projektov*. Verjetno posojilodajalci svoja posojila zavarujejo s posebnimi določili v

pogodbi in z garancijami, saj sicer ni smiselno, da bi bili pripravljeni tvegati tako velike vsote denarja v tveganem okolju. Na ta način torej splošne institucije glede posojil niso relevantne in teza Svetovne banke o vplivu statistično gledano ni smiselna.

H₇: »... z višjo kvaliteto javne uprave.«

Pri tej spremenljivki regresije nisem uspel izvesti zaradi močne korelacije s faktorjem F1, v katerega ni bila vključena zaradi preveč manjkajočih vrednosti (*missingov*). Sicer pa je kvaliteta javne uprave v chi-kvadratu pokazala povezanost tako z investicijami v JZP kot tudi s številom JZP projektov. V kontingenčni tabeli se je pokazala še zanimivost, da se investicije močno okrepijo ob preskoku iz slabe v vsaj srednjo kvalitetno upravo. Ta rezultat je smiseln predvsem skupaj z dejstvom, da boljša javna uprava omogoča tudi več JZP projektov. Z več projekti se okrepijo tudi investicije, kar je morda razlog za omenjeni preskok v investicijah iz nižje v srednjo kvaliteto uprave. Še ena zanimivost je, da se države z dobro javno upravo povsem enakomerno razporedijo po vseh razredih investicij, le razreda »nič« ni več, kakor da dobra javna uprava 'zagotavlja' uporabo JZP modela in ga hkrati pospešuje. Vpliv te spremenljivke na *število partnerstev* bi bil sicer logičen, saj je javna uprava tista, ki ima kompetence za dobro in ponovljivo izvedbo projektov.

H₈: »... z višjo učinkovitostjo vlade.«

Hipotezo **potrjujem**, saj je regresijski model potrdil povezanost med učinkovitejšo vlado in večjo številnostjo JZP projektov, kar je prej nakazal že rezultat chi-kvadrata. Ni pa bilo potrjenega vpliva na višino investicij, navkljub temu, da se je v chi-kvadratu pokazala možnost za povezavo.

Učinkovit politični vrh torej uspe poenotiti potrebne službe in jih usmeriti v isti cilj ter potem ponovljivo dosegati enak rezultat, vendar se ta učinek pozna le pri številu partnerstev, ne pa tudi pri investicijah.

H₉: »... z višjim zaupanjem javnosti v tržno izvajanje storitev.«

Hipoteze ne morem oceniti, saj so zaradi premajhnega vzorca rezultati preveč nezanesljivi. Najverjetneje povezave ni, vendar se je v kontingenčni tabeli s *številom JZP projektov* nakazal zanimiv trend, da imajo države z nižjim zaupanjem več JZP projektov – to je ravno nasprotno pričakovanjem. Takšen rezultat je morda smiseln, ker države z višjim zaupanjem v trg verjetno storitve izvajajo povsem tržno in ne preko 'polovičnega' privatizacijskega mehanizma.

H₁₀: »... z višjim zaupanjem javnosti v politike.«

Hipoteze ne morem oceniti, saj spremenljivke zaradi korelacije z F1 nisem uspel uporabiti v regresiji, predvidevam pa, da povezave ni, saj krostabulacije niso našle povezav. To spremenljivko sem uporabil kot nadomestek za 'zaupanje v JZP', zato mi takšen rezultat dejansko ni dal odgovora na osnovno vprašanje – ali zaupanje javnosti v partnerstva vpliva na njihovo uporabo.

H₁₁: »... z višjo svobodo gospodarske dejavnosti.«

Hipoteza zaradi manjkajočih vrednosti ('missingov') ni bila uporabljena v regresiji in je posledično ne morem potrditi ali zavreči, je bila pa v krostabulacijah potrjena možnost za povezanost s številčnostjo JZP projektov, kar bi pomenilo, da splošne gospodarske okoliščine spodbujajo JZP projekte. Vendar pa obstaja možnost, da je to zgolj posreden učinek kakšne druge spremenljivke, saj je *splošna gospodarska svoboda* zelo obširen pojem, partnerstva pa so zelo specifičen mehanizem.

H₁₂: »... z večjim javnim sektorjem.«

Spremenljivka zaradi manjkajočih vrednosti ('missingov') ni bila uporabljena v regresiji, zato hipoteze ne morem potrditi ali zavreči. Je pa chi-kvadrat nakazal možnost za vpliv na obe odvisni spremenljivki, da so države z manjšim javnim sektorjem tiste, ki bolj posegajo po JZP investicijah, zato da nadomestijo sredstva za večje projekte, ki jih države z večjim javnim sektorjem verjetno zberejo preko davkov. Tudi v primerjavi med državami z velikimi in majhnimi projekti se je izkazalo, da imajo države z velikimi projekti morda značilno manjši javni sektor.

H₁₃: »... z vzpostavljeno JZP enoto.«

Tudi ta spremenljivka zaradi velikega števila manjkajočih vrednosti ('missingov') ni bila uporabljena v regresiji, zato hipoteze ne morem potrditi ali zavreči. V okviru obstoječih (nezadostnih) podatkov bi jo sicer pogojno potrdil, saj se je v krostabulaciji izkazal trend, da imajo države z vzpostavljeno JZP enoto precej višje *investicije* v partnerstva, ni pa nobenega vpliva na *število projektov*. Takšen rezultat namiguje, da so JZP enote bolj namenjene pridobivanju visokih investicij, ne pa frekventnosti JZP projektov, kot pogosto navaja literatura. Pojavil pa se je še en zanimiv rezultat, in sicer Pearsonova korelacija, da imajo tiste države, ki so vzpostavile JZP enoto, bolj pogosto slabša premoženjska upravičenja tujcev (korelacija $-0,424^*$) in slabšo gospodarsko svobodo ($-0,360^*$). Možen je torej trend, da JZP enote vzpostavljajo tiste države, ki imajo manj ugodne pogoje, kar pomeni, da je JZP enota namenjena kompenziranju države za slabše institucionalno okolje.

H₁₄: »..., ki so postopno vstopale v zahtevnejše oblike vzpostavljanja projektov.«

Hipotezo **zavračam**, saj se je izkazalo, da so države, ki so najprej preizkusile dezinvesticije ali upravljalne pogodbe, imele za spoznanje nižje *investicije* v JZP, torej ravno nasprotno od pričakovanj. Tiste, ki so izvedle najprej dezinvesticijo, so imele tudi nekoliko več *JZP projektov*, pri upravljalnih pogodbah pa ni bilo vpliva na številčnost partnerstev. Morda to nakazuje, da so upravljalne pogodbe substitut za JZP (manj prvih pomeni več drugih) in da so dezinvesticije komplementarne JZP (več prvih pomeni tudi več drugih), ampak to velja zgolj, če ju preizkusijo pred prvim JZP projektom.

Zanimivo je tudi, da je zgolj 19 držav (od 96) takšnih, da so najprej preizkusile upravljalne pogodbe ter s tem pridobile izkušnje z enostavnejšimi mehanizmi, 77 držav pa je kar takoj izvedlo JZP projekt. Tudi pri dezinvesticijah je zgolj 21 držav (od 97) najprej izvedlo čisto privatizacijo in šele potem kompleksne JZP projekte. Prvi znaki so torej, da države ne poizkušajo naprej pridobiti izkušenj z enostavnejšimi mehanizmi. Vendar tega sklepanja ni smiselno dojemati absolutno, saj ne vemo, koliko izkušenj so države zbrale že pred začetkom

mojega opazovanega obdobja – pred letom 1984, in tudi sicer so uporabljeni podatki lahko nepopolni.

H₁₅: »..., ki so imele tudi večje število upravljalnih pogodb.«

Hipotezo **zavračam**, saj regresijski model ni potrdil povezave z nobeno od mojih odvisnih spremenljivk, navkljub temu, da je chi-kvadrat nakazal potencialno povezavo s *številom JZP projektov*. Če bi se ta povezava uresničila, bi to pomenilo, da sta ta dva mehanizma (JZP in upravljalne pogodbe) komplementarna. Vpliva na *investicije* ni, se je pa v kontingenčni tabeli pojavila zanimivost, da se v stolpcu z največ upravljalnimi pogodbami poveča število držav, ki sploh nimajo investicij v JZP, kar se je zdelo kot indic, da sta mehanizma lahko tudi substituta.

H₁₆: ».. , ki so imele tudi večje število dezinvesticij.«

Hipotezo **potrjujem**, saj se je v regresijskem modelu in krostabulaciji izkazal sorazmeren trend z rastjo *števila JZP projektov*, ponovno pa ni bilo vpliva na *investicije*. Dezinvesticije so lahko konkurenčen mehanizem partnerstvom, vendar se je v krostabulaciji izkazal potencial za komplementarnost, saj imajo tiste države, ki imajo več dezinvesticij, tudi več JZP projektov.

Če je to res, potem skupaj z rezultatom o 'predčasnih izkušnjah z dezinvesticijami (H₁₄) to pomeni, da partnerstva niso »drugi val privatizacije«⁵⁵. Tam sem ugotovil, da je večina držav pred svojo prvo večjo privatizacijo najprej izvedla JZP, hkrati pa tukajšnja hipoteza ugotavlja, da imajo te države potem višjo število dezinvesticij. Videti je, da dobre izkušnje z enim privatizacijskim mehanizmom odpirajo vrata tudi drugim privatizacijskim mehanizmom.

H₁₇: »... z višjim javnim dolgom.«

Hipotezo **potrjujem**, saj se je v regresijskem modelu in krostabulacijah izkazal vpliv tako na *investicije* kot tudi na *število projektov*. Finančni argument torej drži, vendar sem pričakoval mnogo močnejšo povezavo – verjetno problem res tiči v delni neustreznosti spremenljivke, ki

⁵⁵ Drugi val privatizacije naj bi se pojavil zato, ker so države v prvem valu že prodale vsa nekritična podjetja in infrastrukturo, v drugem valu pa čista privatizacija ni bila možna in so se raje zatekle k partnerstvom, ki omogočajo ohranitev neposrednega nadzora države.

ne upošteva dejstva, da je za različno razvite države pač sprejemljiva različna stopnja zadolženosti. Zgoraj sem že razpravljaj, da je finančni argument morda 'prenapihnjen' in da statistični podatki precej šibko potrjujejo ugotovitev Sharme, Reside, Mendoze, Hammamija in drugih, da so partnerstva vezana na višjo zadolženost države.

H₁₈: »... z nižjo bonitetno oceno.«

Hipotezo **zavračam**, vendar na takšen način, da **še vedno podpira krovno hipotezo**, saj se je v regresijskih modelih izkazalo ravno nasprotno, da več JZP projektov najdemo v državah z višjo bonitetno oceno. Verjetno pa razlog primarno tiči v tem, da je bonitetna ocena vezana na učinkovitost vlade in da gre tukaj za posreden učinek, ki znotraj istega faktorja ni bil viden. Drugi del razloga pa je najverjetneje to, da investitorji raje vlagajo kapital v bolj varne in stabilne države.

H₁₉: »... z višjimi obrestmi na dolgoročno javno zadolževanje.«

Hipotezo **zavračam**, saj regresijski model ni odkril zanesljive povezave z odvisnima spremenljivkama, je pa eden izmed mojih regresijskih modelov s *številom JZP projektov* pokazal možnost za vplivanje, saj je beta znašala 0,169, signifikanca pa 0,08.

H₂₀: »... z več tujimi neposrednimi investicijami.«

Hipotezo **zavračam**, saj se je v regresijskem modelu in krostabulacijah izkazalo, da ni vpliva na nobeno od odvisnih spremenljivk. Pričakoval sem pozitiven rezultat že zgolj zaradi interne povezave med spremenljivkama – da so JZP investicije pogosto financirane s tujim kapitalom, bi bilo pa potem vprašanje, ali gre tu za vzročno ali posledično povezanost.

H₂₁: »... z višjim BDP-jem (ppp) na prebivalca.«

Hipotezo **potrjujem**, saj je regresijski model potrdil povezanost s *številom projektov*, močan trend pa je viden tudi v kontingenčni tabeli. Vidno je, da revnejše države izvajajo manj projektov, vendar pa imajo ti večji učinek v državnem BDP-ju kot pri bogatih državah.

Izračunal sem povprečje, da imajo države z nizkim BDPppp projekte, vredne okrog 130 mio USD, države s srednjim BDPppp okrog 220 mio USD, države z visokim BDPppp pa okrog 480 mio USD. Po drugi strani BDPppp ne vpliva na višino *investicij*, se pa pri tej kontingenčni tabeli pojavi obrnjena U-krivulja, kjer srednje-dohodkovne države pospešeno pridobivajo investicije in naskakujejo infrastrukturno vrzel s premožnejšimi državami.

H₂₂: »... z večjo enostavnostjo poslovanja.«

Hipotezo **potrjujem**, saj sta regresijski model in krostabulacija pokazali povezavo s *številom JZP projektov*, ni pa povezave z *investicijami*. Predvideval sem, da bo enostavnost poslovanja posredno vplivala na višino investicij zaradi večje prisotnosti tujih investorjev, vendar sem tudi pri FDI ugotovil, da tuje investicije ne kažejo neposredne povezave z investicijami v partnerstva.

H₂₃: »... z višjo kvaliteto infrastrukture.«

Hipotezo **potrjujem**, saj sta regresijski model in krostabulacija pokazali sorazmerno naraščanje *števila JZP projektov*. Države z boljšo infrastrukturo so svojo infrastrukturo izboljšale tudi z več partnerstvi. Morda gre za vzorec, da države s slabšo infrastrukturo izvajajo manjše število velikih projektov (ključni projekti), države z boljšo infrastrukturo pa večje število manjših projektov (nišni projekti), saj imajo največje projekte verjetno že postavljene. Vendar pa je vprašanje, ali je to vzrok ali posledica, saj je ta spremenljivka močno povezana z učinkovitostjo vlade in ostalimi – ali je slaba infrastruktura peljala državo v JZP zato, da ima danes boljšo infrastrukturo, ali pa je izboljšanje povzročila kvalitetna vlada in uprava, ki je izpeljala tako tradicionalne kot tudi JZP projekte.

Skozi regresije in krostabulacije je postalo razvidno, da kvaliteta infrastrukture nima vpliva na *investicije*, je pa v kontingenčni tabeli vidna blaga obrnjena U krivulja, kjer imajo največ investicij države s srednje kvalitetno infrastrukturo, saj poizkušajo hitreje nadomestiti infrastrukturno vrzel, hkrati pa velike investicije v njihovih proračunih bolj izstopajo. To je verjetno tudi namig za samostojni učinek te spremenljivke pri številu JZP projektov (neodvisno od učinkovitosti vlade).

Na tem mestu je zanimiv tudi rezultat med dodatno odvisno spremenljivko *število JZP sektorjev* in kvaliteto infrastrukture. Izkazalo se je, da se države z visoko kvaliteto infrastrukture razdelijo na dva pola – prva skupina uporablja partnerstva v zgolj posebej izbranih sektorjih, druga skupina pa ga uporablja sistemsko, širom več sektorjev. To bi lahko bil dober indic, katere države uporabljajo partnerstva za splošno izboljšanje infrastrukture, katere pa za točno določene projekte.

H₂₄: »... z višjim vladnim spoštovanjem pogodbenih obveznosti.«

Regresijski model z investicijami ni pokazal povezanosti, regresija s številom JZP projektov pa ni bila izvedena zaradi visoke korelacije s faktorjem *F1*. Hipotezo zato **delno zavračam**. Zanimivo pa je, da če za partnerstva niso pomembne splošne pravice posojilodajalcev (spremenljivka v pravnem okolju) in tudi ne, da se vlada drži dogovorov, potem lahko partnerstva dejansko izvajamo v kateremkoli okolju. Zelo zanimivo bi bilo videti, kako so v tako nestabilnih okoliščinah varovani projektni dogovori in garancije.

H₂₅: »... z boljšo regulacijo konkurence.«

Regresija ni bila izvedena zaradi visoke korelacije s faktorjem *F1*, v katerega spremenljivka ni bila vključena zaradi preveč manjkajočih vrednosti. Hipoteze posledično ne morem potrditi ali zavrniti, je pa v kontingenčni tabeli viden močan trend s *številom projektov*. Dober konkurenčen postopek močno vpliva na projekte (cenejši in kvalitetnejši projekti). Zato lahko nastane dobro zaporedje vplivanja med učinkovito vlado, ki zagotovi močno politično podporo, dobro javno upravo, ki zagotovi ustrezne kapacitete in dobrim konkurenčnim postopkom, ki zagotovi primerno število prijav s kvalitetnimi rešitvami. Ta kombinacija je dober recept za ponovljivost JZP projektov.

H₂₆: »... z večjim trgom.«

Regresija ni bila izvedena zaradi visoke korelacije s faktorjem *F1*, v katerega spremenljivka ni bila vključena zaradi preveč manjkajočih vrednosti. Se je pa v kontingenčnih tabelah razkril

močan vzorec tako pri *investicijah* kot tudi pri *številu projektov*. Izkazalo se je, da so prav vse države z velikim trgom že izvedle investicije v JZP, kar pomeni, da velikost trga morda ni le 'pospeševalec' investicij, ampak da morda celo 'zagotavlja' investicije, saj imajo večji trgi več poslovnih priložnosti/potreb, več kapacitet (izkušnje, kapital, kadri itd.) in lahko zato hitreje dosežejo kritično maso za izvedbo večjih in številčnejših projektov. Večji trgi imajo torej večje kapacitete za partnerstva, kar pa ne pomeni, da jih bodo nujno uporabljali več kot ostali trgi.

H₂₇: »... z višjo enakomernostjo prihodkov državljanov.«

Rezultati **potrjujejo krovno hipotezo**, **zavračajo** pa mojo delovno hipotezo, saj se je v regresijskem modelu pokazalo ravno nasprotno, da višja neenakomernost prihodkov državljanov pomeni tako višje *investicije* kot tudi višje *število JZP projektov*. Zanimivo je, da ta trend ni jasno viden v krostabulacijah. Očitno je bila povezava zakrita z učinki drugih spremenljivk. Moja prva misel ob tem rezultatu je bila, da manj razvite države pač morajo hitreje pridobivati investicije, da dosežejo isto raven razvoja in da se jim te investicije tudi bolj poznajo v proračunu, vendar je regresija že izločila učinke *BDP-ja* ter splošne razvitosti (faktor *F1*).

Možna razlaga za takšno povezavo je, da lahko države z nižjim Ginijem preko splošnih davkov lažje zberejo potrebna finančna sredstva za povsem tradicionalno vzpostavitev projektov, saj ima populacija bolj enakomerno razporejeno premoženje, medtem ko se morajo države s slabšo razporejenostjo bolj pogosto zateči po kapital k zasebnim investitorjem.⁵⁶ Poleg tega imajo države z višjim Ginijevim indeksom kapital bolj nakopičen pri posameznikih, ki so zato bolj investicijsko sposobne za JZP projekte, lahko pa imajo posledično tudi lažjo pot do krepitve svojega statusa skozi privatizacijo javne infrastrukture.

⁵⁶ Predvsem na področju kritičnih storitev, kot sta dobava vode in elektrike, kjer prebivalstvo nima izbire, kot da plačuje storitve, javni sektor pa na ta način prenese investicijo na potrošnike. Druga opcija pa je, da je projekt namenjen tujim potrošnikom – recimo elektrika ali plinovod.

10.2. Skupna tabela rezultatov

Rezultate, o katerih sem pisal v prejšnjih poglavjih, lahko oblikujem v enotno tabelo, kjer so navedeni po posameznih metodah preverjanja. V tabeli so v levem stolpcu nanizane neodvisne spremenljivke, v desnih stolpcih so rezultati posameznih analiz. V vsaki analizi sta tudi jasno ločena stolpca za eno in drugo odvisno spremenljivko – *investicije v JZP* in *število JZP projektov*.⁵⁷ Žal nekaterih zelo obetajočih spremenljivk nisem uspel preveriti z regresijo⁵⁸.

⁵⁷ Naj tudi opozorim, da bivariatne korelacije, vpisane v tabeli, izhajajo iz analiz, kjer sem vključil vse države, torej tudi tiste, ki nimajo JZP projektov. V poglavjih posameznih spremenljivk pa sem navedel tudi rezultate, če gledamo zgolj države, ki že uporabljajo JZP (torej če izločim tiste države, ki nimajo partnerstev).

⁵⁸ Recimo velikost trga, regulacija konkurence, premoženjska upravičenja in velikost javnega sektorja.

Tabela 10.2-1: Kratek povzetek najdenih učinkov

	Primerjave skupin držav (T-test)						Chi-kvadrati		Lin. regresije	
	A) max. št. JZP B) max. invest.	A) nad 50 proj. B) le 1 projekt	A) brez JZP B) max št.&inv.	A) veliki projekti B) majhni projekti	A) poudarek na inv. B) poudarek na št.		Invest. p (χ ²)	Št.JZP p (χ ²)	Invest. R square = 0,23	Št.JZP R square = 0,42
Pravno okolje	Vladavina Prava	A > B **	B > A **	A > B **	B > A **		,016	,000		F1; β = ,509 **
	Premož. upravičenja	A > B **	B > A **	A > B **	B > A **		,007	,000	NA	NA
	Premož. upr. tujcev	A > B **	B > A **		B > A **			,015	β = ,237	NA
	Izvišba pogodb				B > A **				β = -,239 *	NA
	Pravice posojilod.	A > B *	B > A -		B > A **					
Politično okolje	Pravni sistem					Civilno pravo 1		Chi-Square-Ser	NA	NA
	Kvaliteta javne uprave	A > B *	B > A **	A > B **	B > A **		,000	,000	NA	NA
	Učinkovitost vlade	A > B **	B > A **	A > B **	B > A **		,066	,000		F1; β = ,509 **
	Zaupanje v prosti trg				B > A **			,099	NA	NA
	Zaupanje v politike				B > A **				NA	NA
Finančno ok.	Gospodarska svobod.	A > B **	B > A **		B > A **			,002	NA	NA
	Velikost jav. sektorja			A > B **			,067	,052	NA	NA
	JZP enota obstaja						,047		NA	NA
	Postopnost sodelov. J&Z						,095		NA	NA
	Št. upravlj. pogodb				B > A **			,008		β = ,257 **
Poslovno okolje	Št. dezinvesticij	A > B *						,044		
	Javni dolg		A > B *	A > B *	B > A **				β = ,186	β = ,248 **
	Bonitetna ocena	A > B *	B > A **	A > B **	B > A **			,000		F1; β = ,509 **
	Obresti na javni dolg	A > B **	B > A **	A > B *	B > A **		,091	,000		
	Tuje neposr. Inves.						,053	,048		
Poslovno okolje	BDPppp /habita	A > B **	B > A **	A > B **	B > A **		,077	,000		F1; β = ,509 **
	Enostavnost poslov.	A > B **	B > A **	A > B *	B > A **			,000		F1; β = ,509 **
	Kvaliteta infrastrukture		B > A **	A > B **	B > A **		,021	,001		F1; β = ,509 **
	Vlad. Spošt. pogod.	A > B **			B > A **					NA
	Regul. konkurence	A > B **	B > A **	A > B **	B > A **			,009	NA	NA
Poslovno okolje	Velikost trga		B > A **	A > B *			,003	,003	NA	NA
	GINI indeks				A > B -		,067		β = ,299 **	β = ,468 **

** Različnost skupin v t-testu je statistično značilna v rangu 0.01

* Različnost skupin v t-testu je statistično značilna v rangu 0.05

- Različnost skupin v t-testu je statistično značilna v rangu 0.1

** Korelacija je statistično značilna v rangu 0.01

* Korelacija je statistično značilna v rangu 0.05

- Korelacija je statistično značilna v rangu 0.1 (ker manjši vzorec)

F1 : spremenljivka je del faktorja F1

Pri višini *investicij v partnerstva* se je izkazalo, da ima institucionalno okolje nekoliko manjši vpliv. Več *investicij* bomo našli predvsem v državah z višjim *Ginijevim indeksom*, višjim *javnim dolgom*, *boljšimi premoženjskimi upravičenji tujcev* in zanimivo tudi s *slabšo izvršbo pogodbenih obveznosti*. Nakazale pa so se tudi možnosti (regresija ni bila izvedena), da bi več *investicij* lahko našli tudi v državah z *večjim javnim sektorjem*, z *večjim trgom* in z že vzpostavljeno *JZP enoto*. Predvsem gre torej za institucije, ki državo finančno potiskajo v zasebne investicije.

Veliko večji pa je učinek institucionalnega okolja na *število JZP projektov*. Tukaj so se izpostavili predvsem tisti elementi, ki državam omogočajo ponovljivo uporabljati partnerstva. Najbolj so se izkazale *učinkovitost vlade*, *vladavina prava*, visoka *bonitetna ocena države* in *enostavno poslovno okolje*. Poleg teh so se potrdili tudi višji *javni dolg*, izdatnejše *izkušnje z dezinvesticijami* in višji *Ginijev indeks*, torej elementi, ki kažejo na potrebo po dodatnih financah. Nakazale pa so se tudi možnosti (regresija ni bila izvedena), da bi več projektov našli v državah s *kvalitetno javno upravo*, dobrimi *premoženjskimi upravičenji* domačega prebivalstva in tudi tujcev, visoko *gospodarsko svobodo* in dobro *regulacijo konkurence*. To so tudi tisti elementi, ki lahko zagotovijo učinkovito in uspešno uporabo JZP projektov, s čimer partnerstva ne bodo uporabljena zgolj za pridobivanje dodatnih financ (finančni argument), ampak tudi za višanje učinkovitosti javnih dejavnosti (argument učinkovitosti).

Kaj te ugotovitve pomenijo za Slovenijo?

Po eni strani imamo ugodne okoliščine za uporabo partnerstev, saj finančni argument pridobiva na aktualnosti zaradi višjega javnega dolga in višjih obresti na javno zadolževanje, pojavljajo pa se tudi ustrezne poslovne priložnosti – recimo elektrarne, ceste, smetišča, čistilne naprave in tako dalje. Tudi zametek JZP enote že imamo, vendar bi bilo ta učinek treba še okrepiti. Kot država s civilnim pravom in dokaj močnimi kapacitetami javnega sektorja imamo možnost vzpostaviti dober vzorec za 'štempljanje' projektov, vendar za enkrat še nimamo ustrezne politične enotnosti in moči ter tudi ne utečenih postopkov, pilotni projekti pa so zatajili zaupanje prebivalcev, zasebnih izvajalcev in celo spodbudili družbene nemire. Smo premajhen in preveč oslavljen trg, da bi se lahko zanašali na lastne finančne kapacitete, tuje investitorje pa smo v preteklosti že večkrat izigrali. Bolje bi se lahko izkazali tudi na področju regulacije

konkurence, da ne pride recimo do situacij, kjer se zakon o JZP uporablja za izkrivljanje konkurence preko konkurenčnega dialoga. To so ovire, ki jih bo Slovenija težko premostila.

10.3. Kam naprej?

JZP so se izkazala za trdoživ mehanizem, ki lahko nastane v vseh institucionalnih okoliščinah, tudi tistih, ki so mu teoretično antagonistične. Vendar je pot od nastanka do razširjenosti dolga. Za razširjenost partnerstev je potrebno razvito institucionalno okolje, z ustreznimi pravnimi, političnimi, finančnimi in poslovnimi kapacitetami zato, da lahko država iz partnerstev naredi sistemski mehanizem ter v njem koristi različne vire učinkovitosti.

To študijo bi bilo smiselno nadgraditi s pridobivanjem ustrežnejših spremenljivk (recimo namesto 'javnega dolga') in dodatnih podatkov, zato da bi lahko več spremenljivk istočasno vključili v regresijo in še vedno pridobili kredibilen rezultat. Prepričan sem, da ta študija skriva še vrsto zakritih vplivov. Če bi temu dodali še časovne trende posameznih spremenljivk, bi ugotovili, v katerih državah uporaba partnerstev narašča/pada, ter te trende primerjali s trendi institucionalnega okolja, recimo ali tempo dvigovanja javnega dolga pokaže tudi sorazmerno naraščanje JZP projektov. Na statistični ravni bi takšni podatki bolj jasno pokazali vzročnost, saj bi bila ta vidna v časovnem zaporedju trendov.

Pozornost lahko zbudijo tudi situacije v Avstraliji, Kanadi in Britaniji, kjer so posamezne regije močno vpregle partnerstva, celotna federacija ali neka druga regija pa sploh ne. Recimo v Veliki Britaniji ima *Severna Irska* preko 20 JZP projektov na milijon prebivalcev, medtem ko ima *Wales* le 8 JZP projektov na milijon prebivalcev. Zakaj je znotraj istega krovnega institucionalnega okolja prišlo do tako velikih razkorakov?

Na kvalitativni ravni bi bila zelo uporabna študija *kapacitet* javnega sektorja za izvedbo JZP projektov – torej, katera znanja morajo imeti javni uslužbenci, ali ima javni sektor dovolj osebja, ali imajo ustrezne odgovornosti in pristojnosti, ali so postopki res ustrezni in tako dalje. Zanimivo bi bilo pogledati tudi, ali imajo države ustrezno pravno okolje, kakšni so njihovi zakoni o JZP, ali imajo namenska sredstva za JZP projekte in podobno.

Potem pa je tu še ogromno drobnejših vprašanj, recimo, kako (ne)uspeh pilotnih projektov vpliva na bodočo uporabo partnerstev; kateri so najpogostejši plačilni viri JZP projektov v bogatih in revnih državah; kakšne so strategije JZP programov v različnih državah ter ne nazadnje, kaj so ugotovitve tistih držav, ki so si dejansko vzele čas in JZP model temeljito testirale in ga izkoristile za zviševanje učinkovitosti projektov ter za izboljšavo tradicionalne (javne) vzpostavitve projektov.

Partnerstva ponujajo ogromno raziskovalnih priložnosti in najverjetneje si še dolgo ne moremo obetati polnega razumevanja tega mehanizma.

11 Literatura

- Adam, Frane. 1998. Developmental Options and Strategies of Small Countries. *Journal of International Relations and Development* 1 (3–4): 181–194.
- Allayannis, G. in J. P. Weston. 2000: The use of foreign currency derivatives and firm market value. *Review of Financial Studies* 14 (1): 243–276.
- Allen, Grahame. 2003. *The Private Finance Initiative (PFI)*. Research paper 03/79. House of Commons Library.
- Asian Development Bank. 2009. *Special evaluation study on ADB assistance for public-private partnerships in infrastructure development-potential for more success*. ADB.
- Atkins. 2005. *Update on Best International Practices in Public Private Partnerships with Regars to Regional Policy Issues – Executive Summary of the Review Report*. Birmingham.
- Audit Scotland. 2002. *Taking the initiative: Using PFI contracts to renew council schools*. Edinburgh: Accounts Commission pri Audit Scotland.
- Babtunde, Solomon Olusola, Akintayo Opawole in Emmanuel Olusegun Akinsiku. 2012. Critical success factors in public-private partnerships (PPP) on infrastructure delivery in Nigeria. *Journal of Facilities Management* 10 (3): 212–225.
- Bali, Eryigit Sibel. 2010. Financial development and Institutions: A literature review. *Anadolu University Journal of Social Sciences* 10 (2): 111–122.
- Banerjee, S. G., J. M. Oetzel in R. Ranganathan. 2006. Private provision of infrastructure in emerging markets: do institutions matter. *Development policy review* 24 (2): 175–202.
- Beck, T., A. Demirgüç-Kunt in R. Levine. 2003. Law, Endowment and Finance. *Journal of Financial Economics* 70: 137–181.
- Billehaug, Kjersti. 2011. *The Norwegian PPP Pilot Road Program*. Dostopno prek: <http://www.nvfnorden.org/lisalib/getfile.aspx?itemid=1556> (14. avgust 2012).
- Boardman, Anthony E., Aidan R. Vining. 2012. The political economy of publicprivate partnerships and analysis of their social value. *Annals of Public and Cooperative Economics* 83 (2): 117–141.
- Brealey, R. A., I. A. Cooper in M. A. Habib. 1997. Investment appraisal in the public sector. *Oxford Review of Economics Policy* 13 (4).

- Budina, Nina, Brixi Polackova Hana in Irwin Timothy. 2007. *Public-Private Partnerships in the New EU Member States: Managing Fiscal Risks*. World Bank Working Paper 114. Washington: Svetovna banka.
- Chan, A. P. C., P. T. I. Lam, D. W. M. Chan, E. Cheung in Y. Ke. 2010: Critical Success factors for PPPs in infrastructure development: Chinese perspective. *Journal of Construction Engineering and Management* 136 (5): 484–494.
- Clark, T. 1994. *International Privatization*. New York: De Gruyer.
- Combarrous, Francois in Eric Rougier. 2010. *Institutions, Socio-Economic Models and Development: An Overview of the Literature and a Methodology*. Predstavljeno na CESifo konferenci, 29. –30. januar 2010.
- De Bettignies, Jean-Etienne in Thomas W. Ross. 2004: The Economics of Public-Private Partnerships. *Canadian Public Policy – Analyse de Politiques* XXX (2): 135–154.
- Demsetz, H. 1986. Why Regulate Utilities. *Journal of Law and Economics* (11).
- Dewatripont, Mathias in Patrick Legros. 2005. *Public-private partnerships: contract design and risk transfer*. EIB Papers 10 (1). Luxemburg: Evropska investicijska banka.
- DFID. 2002. *Making the Connections: infrastructure for Poverty Reduction*, London: Department for international Development.
- Domberger, Simon in Paul Jensen. 1997. Contracting out by the public sector: Theory, evidence, prospects. *Oxford review of economic policy* 13 (4).
- Dudkin, Gerti in Timo Välilä. 2005. *Transaction Costs in Public-Private Partnerships: A First Look at the Evidence*. Economic and Financial Report 2005/03. Luxembourg: Evropska Investicijska banka.
- Economist Intelligence Unit. 2009. *Partnerships for progress? Evaluating the environment for public-private partnerships in Latin America and the Caribbean. Findings and methodology*. New York: The Economist.
- Eicher, S. Theo in Leukret Andreas. 2009. Instiusion and Economic Performance: Endogeneirty and Parameter Heterogeneity. *Journal of Money, Credit and Banking* 41 (1): 197–219.
- EPEC. 2009. *European 2009 PPP Report*. Dostopno prek: <http://www.eib.org/epec/resources/dla-european-ppp-report-2009.pdf> (18. april 2011).
- --- 2010a. *Capital markets in PPP financing: Where we were and where are we going?* Luxembourg: Evropska investicijska banka.

- --- 2010b. *A Guide to Guidance – Sourcebook for PPPs*. Luxembourg: Evropska investicijska banka.
- Estache, A. 2006. *Infrastructure: a survey of recent and upcoming issues*. Washington, DC: Svetovna banka.
- Eurostat. *Statistics A - Z* Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/a_to_z (11. maj 2011)
- Evropska Investicijska Banka. 2005. *Evaluation of PPP projects financed by the EIB*.
- Evropska komisija. 2004. *Zelena knjiga o javno zasebnih partnerstvih in o zakonodaji Skupnosti o javnih naročilih in koncesijah*. 30. april 2004 – COM (2004) 327 final.
- FHWA. *P3 Defined*. Dostopno prek: <http://www.fhwa.dot.gov/ipd/p3/defined/> (23. avgust 2013).
- French Ministry of the Economy. *Institutional profiles database*. Dostopno prek: <http://www.cepii.fr/ProfilsInstitutionnelsDatabase.htm> (23. februar 2011).
- Gielen Pascal (2010): The Art Institution in a Globalizing World. *The Journal of Arts Management, Law and Society*. 40: 279–296.
- GlobeScan. *Survey: Free Market Economy is Best System*. Dostopno prek: http://www.globescan.com/news_archives/radar10w2_free_market/ (13. junij 2011).
- Gordon, Kathryn. 2008. *Investment Guarantees and Political Risk Insurance: Institutions, Incentives and Developemnt*. OECD Investment Policy Perspectives 2008. OECD.
- Grant, T. 1996. Keys to successful public-private partnerships. V *Canadian Business Review* 2 (3): 27–28.
- Groff Ferjančič, Miranda. 2004. *Prednosti in slabosti sodelovanja javnega in zasebnega kapitala pri investicijah v javno infrastrukturo*. Magistrsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
- Gwartney, D. James, Joshua C. Hall in Robert Lawson. 2010. 2010 Economic Freedom Dataset, published in *Economic Freedom of the World: 2010 Annual Report*. Vancouver: Fraser Institute. Dostopno tudi prek: <http://www.freetheworld.com/release.html>.
- Hahm, Junglim. 2009. *Institutional framework for public-private partnerships in infrastructure*. Svetovna banka. Dostopno prek: <http://www.tnet.gov.cn/resource/news/images/CMS12800/19606.pdf> (7. januar 2011).

- Hammami, M., J. F. Rashyankiko in E.B. Yehoue. 2006. *Determinants of public-private parterships in infrastructure*. IMF Working paper Wp/06/00. Washington, DC: International Monetary Fund.
- Hardcastle, C., P. J. Edwards, A. Akintoye in B. Li. 2006. Critical success Factors for PPP/PFI projects in the UK construction industry: a critical factor analysis aproach. V *Public Private Partnerships: Opportunities and Challenges*, ur. Ng, T. S. 75–83. Pkfulam: Center for Infrastructure and Construction Industry Development, University of Honh Kong.
- Hart, O. in J. Moore. 1990. Property Rights and the Nature of the Firm. *Journal of Political Economy* 98.
- Hart, Oliver. 2003. Incomplete Contracts and Public Ownership: Remarks, and an Application to Public-Private Partnerhips. *The Economic Journal* 113: C69–C73.
- Helmke, Gretchen in Steven Levitsky. 2004. Informal Institutions and Comparative Politics: A Research Agenda. *Perspectives on Politics* 2 (4): 725–740.
- HM Treasury. 2003. *PFI: meeting the investment challenge*. London: The Stationery Office.
- HM Treasury. *PFI signed project list, March 2011*. Dostopno prek: http://www.hm-treasury.gov.uk/ppp_pfi_stats.htm (3. maj 2011). Novi naslov strani: http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20130129110402/http://www.hm-treasury.gov.uk/ppp_pfi_stats.htm (7. september 2013).
- Hodgson, M. Geoffrey. 2004. *The Evolution of Institutional Economics: Agency, Structure, and Darwinism in American Institutionalism*. London: Routledge.
- Hurst, Claire in Eoin Reeves. 2004. An economic analysis of Ireland's first public private partnership. *The International Journal of Public Sector Management* 17 (5): 379–388.
- IMF. 2004. *Public-Private Partnerships*. Fiscal Affairs Department (12. marec 2004).
- Javed, Arshad Ali, Patrick T. I. Lam in Patrick X. W. Zou. 2013. Output-based specifications for PPP projects: lessons from facilities management from Australia. *Yournal of Facilities Management* 11 (1): 5–30.
- Jefferies, M. C., R. Gameson in S. Rowlinson. 2002. Critical success factors in the BOOT procurement system: reflections from the stadium Australia case study. *Engineering, Construction and Achitectural Management* 9 (4): 352–361.

- Jin, Xiao-Hua, Goumin Zhang in Rebecca J. Yang. 2012. Factor analysis of partners' commitment to risk management in public-private partnership projects. *Construction Innovation* 12 (3): 297–316.
- Jones, I., H. Zamani in R. Reehal. 1996. *Financing Models for New Transport Infrastructure*. Luxembourg: OPEC.
- Juridica international. 2009. *Constitutional Boundaries of Transfer of Public Functions to Private Sector in Estonia*. Dostopno prek: <http://www.juridicainternational.eu/constitutional-boundaries-of-transfer-of-public-functions-to-private-sector-in-estonia> (8. avgust 2012).
- Juriglobe. 2012. *Juriglobe – World legal systems*. University of Ottawa. Dostopno prek: <http://www.juriglobe.ca/eng/sys-juri/index-alpha.php> (10. maj 2011).
- Karapova, Katia: *Financial strategies for infrastructure*. Dostopno na http://www.ip3.org/pub/publication2002_005.htm (2. julij 2006).
- Kaufmann, Bret, Robin Lynch, Chrystoph Maier in John Pitzer. 2006. *Public-Private Partnerships*. AEG SNA – UNSTAT, št: SNA/M1.06/10.
- Kenny, C. 2006. *Infrastructure governance and corruption: where next?* Policy Research Working Paper 4331. Washington, DC: Svetovna banka.
- Kietlinska, Chrystyna in Krystyna Pjotrowska-Marczak. 1999. *Changes in organization and funding of social services in Polan in the 1990s*. IRSPM III.
- Klijn, E. in G. Teisman. 2003. Institutional and strategic barriers to Public-Private Partnership: An anlysis of Dutch Cases. V *Public Money and Management*.
- La Porta, R., F. Lopez-de-Silanes, A. Shleifer in R. W. Vishny. 1997. Legal Determination of External Finance. *Journal of Finance* 52: 1131–1155.
- Lonsdale, Chris in Glyn Watson. 2007. Managing contracts undet the UK's Private finance Initiative: evidence from National Health Service. *Policy & Politics* 35: 683–700.
- Lonsdale, Chris. 2005. Risk transfer and the UK Private Finance Initiative: a theoretical analysis. *Policy & Politics* 33: 239–249.
- Mackay, Christopher. 1999. *Refounding ublic administration*. IRSPM III.
- March, G. James in Johan P. Olsen. 1989. *Rediscovering institutions: the organizational basis of politics*. New York: The Free Press.
- Matsukawa, Tomoko in Odo Habeck. 2007. *Review of Risk Mitigation Instruments for Infrastructure Financing and Recent Trends*. Svetovna banka, PPIAF.

- McDermott, A. Gerald, Rafael A. Corredoira in Gregory Kruse. 2009. Public-Private Institutions as Catalysts of Upgrading in Emerging Market Societies. *Academy of Management Journal* 52 (6).
- McKinsey Global Institute. 2010. *Beyond austerity: A path to economic growth and renewal in Europe*. McKinsey & Company.
- Moore, Alison in David Boddy. 1999. *Strategic alliance in the public and private sectors: contrasts in formation and management*. IRSPM III.
- Mouraviev, Nikolai in Nada K. Kakabadse. 2012. Conceptualising public-private partnerships: A critical appraisal of approaches to meanings and forms. *Society and Business Review* 7 (3): 260–276.
- Mrak, Mojmir. 2006. Institutionalization of Public-Private Partnership: Global Experience and the Basic Outlines of a Proposal for Slovenia. *Uprava IV* (1/2006).
- North, C. Douglas. 1993. *The new institutional economics and development*. Dostopno prek: <http://qed.econ.queensu.ca/pub/faculty/lloyd-ellis/econ835/readings/north.pdf> (6. januar 2011).
- North, C. Douglass. 1998. *Inštitucije, inštitucionalne spremembe in gospodarska uspešnost*. Ljubljana: Krtina.
- OECD. 2010. *Dedicated Public-Private Partnership Units. A Survey of Institutional and governance structures*. Pariz. OECD Publishing.
- OECD. *OECD Economic Outlook 93 database*. Dostopno prek: <http://www.oecd.org/dataoecd/5/50/2483826.xls> (31. avgust 2011).
- Ostrom, Elinor. 2005. *Understanding Institutional Diversity*. New Jersey: Princeton University Press.
- Parelo, Esko. 2009. *Tallinn Schools' PPP Project, case overview*. Dostopno prek: http://www.pppa.lv/faili/2009_BalticPPP/ig_proj.pdf (8. avgust 2012).
- Parker, David in Keith Hartley. 2001. *Transaction Costs, Relational Contracting and Public-Private Partnerships: a Case Study of UK Defence*.
- Pessoa, A. 2010. Reviewing PPP performance in developing economies. V *International Handbook on Public Private Partnerships (PPPs)*, ur. G. Hodge, C. Greve, A. Boardman. Poglavje 26. Cheltenham: Edward Elgar.
- Pintar, Jernej. 2006. *Javno-zasebno partnerstvo za regionalni razvoj: Razvojno izobraževalni center Zgornje Savinjske doline*. Diplomsko delo. Ljubljana: FDV.

- --- 2009. *Javno-zasebna partnerstva: Kaj, kako, zakaj*. Ljubljana: Educa.
- Pollitt, Christopher in Geert Bouckaert. 2000. *Public Management reforms – a comparative analysis*. New York. Oxford university Press.
- Pollock, M. Allyson, David Price in Stewart Player. 2007. An Examination of the UK Treasury's Evidence Base for Cost and Time Overrun Data in UK Value-for-Money Policy and Appraisal. *Public Money & Management*. April 2007.
- Pongsiri, N. 2002. Regulation and public private partnerships. *The International Journal of Public Sector Management* 15 (6): 487–495.
- Porter-Roth, Bud. 2008. *Request for proposals: a guide to effective RFP development*. Indianapolis: Personal Education Inc.
- Powell, W. Walter. 2007. *The New Institutionalism*. Dostopno prek: <http://www.stanford.edu/group/song/papers/NewInstitutionalism.pdf> (15. december 2010).
- Price, David. 2008. Javno predavanje na Univerzi v Edinburgu (februar 2008).
- PricewaterhouseCoopers. 2000. *Introduction to Public Private Partnerships: Public Private Partnership Guidance Note 1*. Dostopno prek www.pwcglobal.com/ie/eng/about/svcs/corp_finance/pwc_gn1.pdf (12. marec 2006).
- PricewaterhouseCoopers. 2008. *The value of PFI: Hanging in the balance (sheet)?* Public Sector Research Center.
- PRS. International Country Risk Guide. Dostopno prek: <http://www.prsgroup.com/icrg.aspx> (13. maj 2011).
- Public Works Financing. *Major Project Survey Database 2010*. Dostopno prek <http://www.pwfinance.net/> (14. april 2011).
- Pusić, Eugen. 1997. Towards a general Theory of the State. *Croatian Critical Review* 2 (1–2): 1–42.
- Qiao, L., S. Q. Wang, R. L. K. Tiong in T. S. Chan. 2001. Framework for critical success factors of BOT projects in China. *Journal of Project Finance* 7 (1) 553–561.
- Rajan, R. G. in L. Zingales. 2003. The Great Reveals: The Politics of Financial Development in The Twentieth Century. *Journal of Financial Economics*. 69: 5–50.
- Rangel, Thasi in Jesus Galende. 2010. Innovation in public-private partnerships (PPPs): the Spanish case of highway concessions. *Public Money & Management*. 2010, 49–54.

- Reinhardt, William. 2011. *The Role of Private Investment in Meeting U.S. Transportation Infrastructure Needs*. Dostopno prek: http://www.pwfinance.net/document/research_reports/0%20artba.pdf (15. maj 2013).
- Reside, R. E. Jr. 2009. *Attracting foreign direct investment into infrastructure: why is it so difficult?* Foreign Investment Advisory Service Occasional Paper 12, Washington, DC: IFC in Svetovna banka.
- Reside, R. E. Jr in A. Mendoza. 2010. *Determinants of outcomes of public-private partnerships (PPP) in infrastructure*. ADB Working Paper 133, ADB.
- Riess, Armin. 2005. *Is the PPP model applicable across sectors?*. EIB Papers, Vol. 10. št. 1. Luxembourg: Evropska investicijska banka.
- Rus, Andrej. 2012: *Mehanizmi upravljanja ekonomskih odnosov. Teorija in praksa* 49 (6/2012): 972–995.
- Rus, Veljko. 2001. *Podjetizacija in socializacija države*. Ljubljana: FDV.
- Sappington, E. M. David in Joseph E. Stiglitz. 1987: Privatization, Information and Incentives. *Journal of Policy Analysis and Management* 6 (4): 567–582.
- Saunders, Michael. 2006. *Bridging the Financial Gap With PPPs*. Dostopno prek <http://www.fhwa.dot.gov/publications/publicroads/06jul/01.cfm> (12. december 2008).
- Savas, E. S. 2000. *Privatisation and Public-Private partnership*. New York: Chatham House Publishers.
Dosegljivo tudi prek: http://academia.edu/779502/Privatization_and_public-private_partnerships
- Sharma, Chandan. 2012. Determinants of PPP in infrastructure in developing economies. *Transforming Government: People, Process and Policy* 6 (2): 149–166.
- Slattery, Kathleen. 2003. *What Went Wrong: Lessons from Manila, Buenos Aires, and Atlanta*. The Institute for Public Private Partnerships.
- Smith, Art. 2010. *America's first PPP toll bridge or, »Ye olde PPP«*. Dostopno prek: <http://ncppp.org/resources/papers/Americas%20First%20PPP%20Toll%20Bridge%20or%20Ye%20Olde%20PPP.pdf> (1. julij 2013).
- Stonehouse, J. H., A. R. Hudson in M. J. O'keefe. 1996. Public-private partnerships: the Toronto hospital experience. *Canadian Business Review* 23 (2): 17–20.
- Stulz, R., in R. Williamson. 2003. Culture, Openness, and Finance. *Journal of Financial Economics*. 70 (3): 313–349.

- Svetovna banka. *PPIAF Database*. Dostopno prek:
<http://ppi.worldbank.org/explore/Report.aspx?mode=1> (14. april 2011).
- Svetovna banka. *PPP in Infrastructure Resource Center: Identifying and Selecting PPPs*. Dostopno
prek:<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTLAWJUSTICE/EXTINFRAANDLAW/0,,contentMDK:21731548~menuPK:64860401~pagePK:4710368~piPK:64860384~theSitePK:4817374,00.html#institutional> (27. junij 2011).
- Svetovna banka. *PPP in Infrastructure Resource Center: Lender Issues*. Dostopno prek:
<http://ppp.worldbank.org/public-private-partnership/legislation-regulation/framework-assessment/legal-environment/lender-issues-step-in-rights> (27. junij 2011).
- Svetovna banka. *World DataBank*. Dostopno prek:
<http://databank.worldbank.org/data/home.aspx> (4. maj 2011).
- Svetovna banka. *Worldwide Governance Indicators*. Dostopno prek:
http://info.worldbank.org/governance/wgi/sc_country.asp (2. maj 2011).
- Tiong, R. L. K. 1996. CSFs in competitive tendering and negotiation model of BOT projects. *Journal of CONstruction Engineering and Managemnet* 122 (3): 205–211.
- UNCTAD. *UNCTADStat*. Dostopno prek
http://unctadstat.unctad.org/ReportFolders/reportFolders.aspx?sCS_referer=&sCS_ChosenLang=en (12. junij 2011).
- UNECA. 2006. *Economic Policy, Institutional Environment and Capital Flows*. Dostopno
prek: <http://www.uneca.org/era2006/chap5.pdf> (15. maj 2013).
- UNISON. 2002. *Understanding the Private Finance Initiative: the school governor's essential guide to PFI*. London: UNIOSON.
- UNU-WIDER. *Database (WIID)*. Dostopno prek:
http://www.wider.unu.edu/research/Database/en_GB/wiid/ (12. junij 2011).
- Vålilä, Timo. 2005. *How expensive are cost savings? On the economics of publi private partnerships*. EIB Papers. 10 (1). Luxemburg: Evropska investicijska banka.
- Williamson, Oliver. 1987. *The economic institutions of capitalism*. New York: The Free Press.
- World Economic Forum. 2010a. *Paving the Way: Maximizing the Value of Private Finance in Infrastructure*. New York.
- World Economic forum. 2010b: *The Global Competitiveness Report 2010–2011*. Geneva.

- Yang, Yongheng, Yilin Hou in Youqiang Wang. 2013. On the Development of Public-Private Partnerships in Transitional Economies: An Explanatory framework. *Public Administration Review* 73 (2): 201–310.
- Yang., D. Y. 2008. *Demand for Infrastructure Financing in Asia*. Tokyo: Asian Development Bank Institute (ADBI).
- Yescombe, E. R. 2007. *Public-Private Partnerships: Principles of Policy and Finance*. London: Butterworth-Heinemann.
- Zakon o javno-zasebnem partnerstvu (ZJZP), Ur. l. RS 127, 2006.

12 Stvarno in imensko kazalo

STVARNO KAZALO:

Argument učinkovitosti	48, 51, 130, 149, 224
BDP kupna moč na prebivalca	95, 103, 117, 125, 181, 188, 202, 216, 238
Bonitetna ocena države	93, 103, 110, 117, 181, 184, 198, 213, 224, 233, 238
Civilno pravo (civil law)	81, 160, 222, 227, 238
DBFO	15, 42, 60, 103, 119, 121
Enostavnost poslovanja	96, 117, 190, 191, 202, 225, 234, 238
Teorija transakcijskih stroškov (TTS)	14, 26-30
Finančni argument	49, 50, 63, 92, 130, 182, 203, 223
Finančno institucionalno okolje	92, 181, 223
Ginijev indeks/koefficient	100, 118, 189, 198, 203, 206, 203, 214, 221, 225, 236, 238
Idealni model	15, 32
Infrastruktura vrzel	15, 97, 214
Institucionalno okolje	13, 69-100, 102, 116, 133, 201, 206, 218
Izvršba pogodbenih obveznosti	37, 83, 152, 157, 206, 208, 213, 228, 238
Javni dolg	93, 129, 181, 182, 201, 203, 206, 209, 213, 224, 232, 238
JZP enota	89, 163, 173, 222, 231, 238
JZP sektorji	42, 211
Kriza	121-123, 218
Kvaliteta infrastrukture	54, 97, 117, 190, 192, 215, 233, 238
Kvaliteta javne uprave	85, 86, 163, 164, 203, 222, 230, 238
Obče pravo (common law)	81, 160, 222, 227, 238
Obresti na dolgoročno javno zadolževanje	34, 47, 93, 118, 129, 181, 185, 201, 204, 206, 210, 224, 238
Plačila uporabnikov, uporabnine	20, 40, 68, 100, 203, 221
Pogodbeno izvajanje (contracting)	12, 23, 25, 32
Politično institucionalno okolje	84, 162, 222, 238
Ponovljiva uporaba JZP	133, 221

Poslovno institucionalno okolje	96, 189, 225, 238
Postopnost sodelovanja javnega in zasebnega sektorja	90, 115, 163, 174, 231, 238
Pravice posojilodajalcev	83, 118, 152, 159, 204, 210, 219, 238
Pravni sistem	79, 115, 160, 238
Pravno institucionalno okolje	79, 151, 222, 238
Premoženjska upravičenja	82, 152, 154, 206, 209, 227, 238
Privatizacija; dezinvesticije	21, 23, 90, 179, 201, 223, 231, 238
Regulacija konkurence	98, 100, 190, 195, 221, 235, 238
Svoboda gospodarske dejavnosti	88, 118, 163, 170, 230, 238
Šeriatsko pravo (Sharia)	80, 161, 227, 238
Število upravljalnih pogodb	90, 174, 177, 201, 206, 232, 238
Transakcijski stroški; TS	26, 63, 71
Tuje neposredne investicije	94, 186, 204, 233, 238
Učinkovitost vlade	87, 117, 163, 166, 221, 229, 238
Velikost javnega sektorja	88, 163, 171, 230, 238
Velikost trga	100, 190, 196, 235, 238
Vladavina prava	81, 117, 152, 222, 227, 238
Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti	98, 189, 193, 210, 221, 235, 238
Zaupanje javnosti v politike	88, 163, 169, 229, 238
Zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev	87, 115, 163, 168, 229, 238

IMENSKO KAZALO:

Adam	89	Hodgson	69
Allayannis	76, 80, 94, 95	Hurst	38
Allen	23, 68, 89	Javed	75, 86
Babtunde	77, 81, 87, 89, 95, 99, 217	Jefferies	77, 99
Bali	83, 94	Jin	54
Banerjee	76, 81, 95, 97	Jones	77, 80, 89
Beck	82	Karapova	85
Billehaug	131	Kaufmann	37
Boardman	79, 80, 85, 86, 99	Kenny	86, 87
Brealey	57	Kietlinska	71
Budina	22, 39, 74, 86, 93	Klijn	86
Chan	76, 78, 80, 81, 94	La Porta	81
Clark	85	Lonsdale	28–31, 64, 85
Combarnous	72, 74, 82, 100	Mackay	87
De Bettignies	25, 38, 51, 52, 59, 98	March	70
Demsetz	52, 98	Matsukawa	92
Domberger	52, 92	McDermott	90
Dudkin	63, 64, 85	Mouraviev	76
Eicher	81	Mrak	73, 89
Estache	48, 76, 80, 94, 96	North	69–71, 81, 83
Gielen	69	Ostrom	74, 119
Gordon	84	Parelo	119, 133
Grant	77, 85	Parker	22, 63, 99
Groff Ferjančič	100	Pesso	76, 80, 86
Hahm	83, 85, 89, 94	Pintar	19–67
Hammami	77, 80, 93, 94, 99, 217, 233	Pollitt	74, 86, 87
Hardcastle	77, 80, 85–89, 94, 99	Pongsiri	77, 80
Hart	58, 59, 85	Porter-Roth	98

Qiao	76, 84–87, 94, 217	Sharma	48, 75, 78, 80, 86–87, 93, 99, 216
Rajan	94	Slattery	92
Rangel	81	Smith	20
Reinhardt	97	Stiglitz	14, 32, 34, 53, 216
Reside	77, 80, 82–84, 93–96, 217, 233	Stonehouse	77, 87
Riess	43–44, 58–60, 66	Stulz	83
Rus, A.	28	Tiong	77, 80, 85, 94
Rus, V.	87–90	Välilä	38, 51, 57, 63, 64, 85
Sappington	14, 32, 34, 53, 216	Williamson	13, 26, 27, 29, 71, 83, 216
Saunders	21, 56	Yang	14, 75, 78, 80, 86, 94, 96, 216
Savas	23, 24, 26, 90	Yescombe	20, 24, 38, 42, 54, 55, 67, 85, 94

Priloga A: Tehnični podatki vseh spremenljivk

ODVISNE SPREMENLJIVKE

Tehnični podatki spremenljivke: Število JZP na milijon prebivalcev

'Število JZP projektov na milijon prebivalcev' oziroma skrajšano 'št. JZP/mio habita'.

Lestvica: Od 0 navzgor.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: PPPs_perMioHabita_nenormalPoraz

Obdelava:

- Za kontingenčne tabele: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- Za korelacije in regresije: zaradi nenormalne porazdelitve je spremenljivka logaritmirana:
 - kjer sem kot vzorec uporabil vse države, sem pred logaritmiranjem vsem vrednostim prištel »1«, zato, da nisem izgubil držav, ki nimajo nobenega JZP projekta (vrednost »0« nima naravnega logaritma);
 - kjer sem kot vzorec želel zgolj tiste države, ki imajo izveden vsaj en JZP projekt, pa sem originalne vrednosti zgolj logaritmiral in na ta način so izpadle vse države brez partnerstev.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nič (0): brez JZP projektov
- nizka vrednost (1): od 0–0,33 JZP/mio prebivalcev
- srednja vrednost (2): od 0,33–1,2 JZP/mio prebivalcev
- visoka vrednost (3): nad 1,2 JZP/mio prebivalcev

PPPs_perMioHabita_nenormalPoraz_RECODE				
	Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid				
,00	18	12,9	12,9	12,9
1,00	49	35,0	35,0	47,9
2,00	48	34,3	34,3	82,1
3,00	25	17,9	17,9	100,0
Total	140	100,0	100,0	

Tehnični podatki spremenljivke: Investicije v JZP kot delež BDP

Investicije v partnerstva glede na BDP posamezne države – kot osnovo sem vzel BDP države v letu 2009. Torej kolikšna je vrednost vseh partnerstev v državi glede na BDP 2009.

Lestvica: Od 0 navzgor.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: INVESTInPPPsMioUSDMioHabAs%ofGDPpppMioUSDMioHab

Obdelava:

- Za kontingenčne tabele: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- Za korelacije in regresije: zaradi nenormalne porazdelitve je spremenljivka logaritmirana:

- kjer sem kot vzorec želel vse države, sem pred logaritmiranjem vsem vrednostim prištel »1«, zato, da nisem izgubil držav, ki nimajo vložkov v partnerstva (vrednost »0« nima naravnega logaritma)K
- kjer sem kot vzorec želel zgolj tiste države, ki imajo izveden vsaj en JZP projekt, pa sem originalne vrednosti zgolj logaritmiral in na ta način so izpadle vse države brez partnerstev.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nič (0): Nič investicij v JZP
- nizka vrednost (1): od 0–0,6 % BDP (ppp)
- srednja vrednost (2): od 0,6–3,0 % BDP (ppp)
- visoka vrednost (3): nad 3,0 % BDP (ppp)

INVESTInPPPsMioUSDMioHabAs@ofGDPpppMioUSDMioHab_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	18	12,9	13,3	13,3
	1,00	38	27,1	28,1	41,5
	2,00	52	37,1	38,5	80,0
	3,00	27	19,3	20,0	100,0
	Total	135	96,4	100,0	
Missing	System	5	3,6		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Število sektorjev z JZP

Sektorska oziroma panožna razširjenost JZP v državi. V raziskavi upoštevam največ 9 sektorjev

Lestvica: Od 1 do 9.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: PPP_Sectors

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 2 sektorja
- srednja vrednost (2): od 3 do 5 sektorjev
- visoka vrednost (3): od 6 do 9 sektorjev

PPP_Sectors_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	48	34,3	39,7	39,7
	2,00	42	30,0	34,7	74,4
	3,00	31	22,1	25,6	100,0
	Total	121	86,4	100,0	
Missing	System	19	13,6		
Total		140	100,0		

PRAVNO OKOLJE

Tehnični podatki spremenljivke: Vladavina prava

Ocena zaupanja in izvajanja pravil družbe, kvaliteta in izvršba pogodb, premoženjskih upravičenj, policije, sodišč in pojavnost kriminala in nasilja. Ocena za leto 2009.

Lestvica: Od -2,5 do 2,5, kjer je 2,5 najboljša možna ocena.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: RuleOfLaw_2009

Vir: World Bank: World Governance Indicators

Ime spremenljivke v viru: Rule of Law

Letnica podatkov: podatki za 2010.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): -2,55 do -0,7
- srednja vrednost (2): -0,7 do 0,5
- visoka vrednost (3): 0,5 do 2,5

RuleOfLaw_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	47	33,6	33,8	33,8
	2,00	53	37,9	38,1	71,9
	3,00	39	27,9	28,1	100,0
	Total	139	99,3	100,0	
Missing	System	1	,7		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Varnost tradicionalnih premoženjskih upravičenj

Strokovna ocena pravne varnost premoženjskih pravic v državi, za leto 2009.

Lestvica: Od 0 do 4, kjer 4 predstavlja največjo varnost premoženjskih upravičenj.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: SecurityTraditionalPropertyRights_2009

Vir: French Ministry of the Economy: Institutional profiles database

Ime spremenljivke v viru: Security of Traditional Property Rights

Letnica podatkov: podatki za 2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): 0 do 2,25
- srednja vrednost (2): 2,25 do 3,25
- visoka vrednost (3): 3,25 do 4

SecurityTraditionalPropertyRights_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	45	32,1	40,2	40,2
	2,00	36	25,7	32,1	72,3
	3,00	31	22,1	27,7	100,0
	Total	112	80,0	100,0	
Missing	System	28	20,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Omejitve tuje lastnine ter investicij

Omejitve tuje lastnine in investicij kažejo prisotnost tujega lastništva ter pravne in politične ovire, da bi tujec lahko pridobil lastnino v podjetju. Ocena za leto 2008.

Lestvica: Od 0 do 10, kjer 10 pomeni splošno prisotnost in intenzivno spodbujanje tujega lastništva.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: ForeignOwnershipAndInvestmentRESTRICTIONS

Vir: Omejitve tuje lastnine in investicij: Gwartney et al, 2010

Ime spremenljivke v viru: Foreign ownership/investment restrictions

Letnica podatkov: podatki za 2008.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): 0 do 5,5
- srednja vrednost (2): od 5,5 do 7
- visoka vrednost (3): od 7 do 10

ForeignOwnershipAndInvestmentRESTRICTIONS_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	31	22,1	28,7	28,7
	2,00	45	32,1	41,7	70,4
	3,00	32	22,9	29,6	100,0
	Total	108	77,1	100,0	
Missing	System	32	22,9		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Izvršba pogodbenih obveznosti

Povprečna ocena o potrebnem času in denarju, za izvršbo neizpolnjenih pogodbenih obveznosti. Ocena za leto 2008.

Lestvica: Od 1 do 10, kjer 10 pomeni najkrajši in najcenejšo izvršbo obveznosti.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: LegalEnforcementOfContracts

Vir: Gwartney et al., 2010

Ime spremenljivke v viru: Legal Enforcement Of Contracts

Letnica podatkov: podatki za 2008.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 3,5
- srednja vrednost (2): od 3,5 do 6
- visoka vrednost (3): od 6 do 10

LegalEnforcementOfContracts_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	33	23,6	27,7	27,7
	2,00	56	40,0	47,1	74,8
	3,00	30	21,4	25,2	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Zaščita pravic posojilodajalcev

Stopnja moči ukrepov za zaščito kreditojemalcev in kreditojemalcev, v zakonih o kolateralah in stečajih. Ocena za leto 2009.

Lestvica: Od 0 do 10, kjer je 10 najmočnejša zaščita.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: CreditRightsProtection_2009

Vir: World Bank, databank.org

Ime spremenljivke v viru: Credit: Strength of legal rights index

Letnica podatkov: podatki za 2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 3
- srednja vrednost (2): od 4 do 6
- visoka vrednost (3): od 7 do 10

CreditRightsProtection_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	45	32,1	32,8	32,8
	2,00	45	32,1	32,8	65,7
	3,00	47	33,6	34,3	100,0
	Total	137	97,9	100,0	
Missing	System	3	2,1		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Pravni sistem

Ali pravni sistem temelji na civilnem pravu, občem pravu (common law) ali šeriatskem pravu.

Lestvica: Ni lestvice.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: LegalSys

Vir: JuriGlobe

Ime spremenljivke v viru: Legal System

Letnica podatkov: podatki za 2010.

Kategorije spremenljivke v tabelah:

- civilno pravo (N = 98)
- obče pravo (N = 23)
- šariat (N = 16)

POLITIČNO OKOLJE

Tehnični podatki spremenljivke: Kvaliteta javne uprave

Ocena, ali je javna uprava dovolj močna in ima dovolj ekspertize za upravljanje brez drastičnih sprememb politik ali prekinitev, ali je dovolj avtonomna od politike in ali ima vzpostavljen močan mehanizem za rekrutiranje in trening novih ali obstoječih kadrov. Ocena je povprečje let od 1998 do 2009.

Lestvica: Od 0 do 1, kjer je 1 najboljša možna ocena.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: BureaucraticQuality_average98to09

Vir: PRS

Ime spremenljivke v viru: Bureaucratic Quality

Letnica podatkov: povprečje od 1998-2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 0,4
- srednja vrednost (2): od 0,4 do 0,7
- visoka vrednost (3): od 0,7 do 1

BureaucraticQuality_average98to09_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	36	25,7	30,0	30,0
	2,00	50	35,7	41,7	71,7
	3,00	34	24,3	28,3	100,0
	Total	120	85,7	100,0	
Missing	System	20	14,3		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Učinkovitost vlade

Percepcija kvalitete javnih storitev, kvalitete javne uprave in njena neodvisnost od političnega pritiska, kvaliteta formulacije in implementacije politik ter kredibilnost zavezanosti vlade k izvrševanju zastavljenih ciljev. Ocena za leto 2009.

Lestvica: Od –2,5 do 2,5, kjer je 2,5 najboljša možna ocena.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: GovernmentEffectiveness_2009

Vir: World Governance Indicators

Ime spremenljivke v viru: Government Effectiveness

Letnica podatkov: podatki za leto 2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): –2,5 do –0,7
- srednja vrednost (2): –0,7 do 0,5
- visoka vrednost (3): 0,5 do 2,5

GovernmentEffectiveness_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	44	31,4	31,4	31,4
	2,00	57	40,7	40,7	72,1
	3,00	39	27,9	27,9	100,0
	Total	140	100,0	100,0	

Tehnični podatki spremenljivke: Javna podpora prostemu trgu

Javno mnenje, kolikšen delež prebivalstva podpira prosti trg, za leto 2010-2011.

Lestvica: Od 0 do 100 %.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: PublicSupportFreeMarketEconomy_TOTAL_@answers

Vir: GlobeScan

Ime spremenljivke v viru: Public Support for Free Market Economy

Letnica podatkov: podatki za 2010 in 2011.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- spodnja vrednost (1): pod 50%
- (v grafih je dodana še srednja vrednost (2), med 50 % in 55 %)
- višja vrednost (3): nad 50%

PublicSupportFreeMarketEconomy_TOTAL_@answers_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	5	3,6	20,8	20,8
	2,00	6	4,3	25,0	45,8
	3,00	13	9,3	54,2	100,0
	Total	24	17,1	100,0	
Missing	System	116	82,9		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Javno zaupanje v politike

Javno mnenje, koliko javnost povprečno zaupa v etične standarde politikov v državi.

Lestvica: Od 1 do 7, kjer 7 pomeni popolno zaupanje politikom.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: PublicTrustOfPoliticians

Obdelava:

- Analiza krostabulacij: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- V analizi korelacij in regresij: zaradi nenormalne porazdelitve je urabljen logiratmirana spremenljivka.

Vir: World Economic Forum, 2010

Ime spremenljivke v viru: Public Trust Of Politicians

Letnica podatkov: podatki pretežno za 2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 2,4
- srednja vrednost (2): od 2,5 do 3,9
- visoka vrednost (3): od 4 do 7

PublicTrustOfPoliticians_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	53	37,9	44,5	44,5
	2,00	44	31,4	37,0	81,5
	3,00	22	15,7	18,5	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Svoboda gospodarske dejavnosti/gospodarska svoboda

Spremenljivka je enotna ocena, utemeljena na velikosti javnega sektorja, pravnih pogojih gospodarske svobode in varnosti premoženjskih upravičenj, dostopnosti do kapitala, omejitvah

in obdavčitvah trgovanja, regulaciji posojil, regulaciji delovne sile in regulaciji poslovanja. Ocena je za leto 2008.

Lestvica: Od 1 do 10, kjer 10 pomeni popolno gospodarsko svobodo.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: EconomicFreedom_TotalSCORE

Vir: Gwartney et al, 2010

Ime spremenljivke v viru: Economic Freedom Total Score

Letnica podatkov: podatki za 2008.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 6
- srednja vrednost (2): od 6 do 7
- visoka vrednost (3): od 7 do 10

EconomicFreedom_TotalSCORE_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	25	17,9	20,8	20,8
	2,00	48	34,3	40,0	60,8
	3,00	47	33,6	39,2	100,0
	Total	120	85,7	100,0	
Missing	System	20	14,3		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Velikost javnega sektorja

Velikost javnega sektorja, ocenjena v 2008. Ta spremenljivka je že v viru sestavljena iz štirih podelementov: javna poraba kot delež splošne porabe (General government consumption); transfer subvencij kot delež BDP; javna podjetja in investicije; in mejni davek na plače in dohodnino. Spremenljivka kaže širok pogled na javni sektor – ne le velikost javnega sektorja, ampak vključuje tudi podjetja v javni lasti in javne subvencije ter spodbude, ki se od države pretakajo v zasebna podjetja.

Lestvica: Od 0 do 10, kjer 10 pomeni zelo majhen, 0 pa zelo velik javni sektor.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: SizeOfGovernment

Vir: Gwartney James et al., 2010

Ime spremenljivke v viru: Size Of Government

Letnica podatkov: podatki za 2008.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 5,99
- srednja vrednost (2): od 6 do 6,99
- visoka vrednost (3): od 7 do 10

SizeOfGovernment_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	39	27,9	32,8	32,8
	2,00	37	26,4	31,1	63,9
	3,00	43	30,7	36,1	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: PPP Enota

Ali je v državi že ustanovljena *enota za JZP* – lahko je samostojna enota ali pa recimo del ministrstva. Žal je držav, za katere so bili ti podatki dosegljivi, zelo malo, zato bo ta spremenljivka služila le za okvirno ponazoritev in ne bo vključevala primerjalne analize različnih funkcij JZP enote v različnih državah.

Lestvica: 0 pomeni, da enota ni ustanovljena, 1 pa pomeni, da je ustanovljena.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: PPPUnit_Established

Vir: OECD, 2010

Ime spremenljivke v viru: (lastna spremenljivka)

Letnica podatkov: podatki za 2009.

Vrednosti spremenljivke v tabelah: DA (1) ali NE (0)

PPPUnit_Established					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	,00	10	7,1	32,3	32,3
	1,00	21	15,0	67,7	100,0
	Total	31	22,1	100,0	
Missing	System	109	77,9		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Predhodne izkušnje s privatizacijo in upravljanjem

Spremenljivka kaže, ali je imela država pred izvedbo JZP projekta že izkušnjo s projektom dezinvesticije ali upravljalno pogodbo z zasebnim sektorjem. Podatki od leta 1984 do 2009.

Lestvica: DA ali NE

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih:

- DivestitureProceedingPPP_Years
- MngmtProceedingPPP_Years

Vir: PWF, PPI, DLL Piper (EPEC)

Ime spremenljivke v viru: (lastna spremenljivka)

Letnica podatkov: od 1984 do 2009

Vrednosti spremenljivke v tabelah: 'Bolj zgodaj' in 'Ne bolj zgodaj'

- Vrednost 1: Privatizacija ali upravljalna pogodba izvedena pred prvim JZP projektom
- Vrednost 2: Prvi JZP projekt izveden pred prvo privatizacijo ali upravljalno pogodbo

MNGM

MngmtProceedingPPP_Years_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	21	15,0	31,8	31,8
	2,00	45	32,1	68,2	100,0
	Total	66	47,1	100,0	
Missing	System	74	52,9		
Total		140	100,0		

DIVEST

DivestitureProceedingPPP_Years_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	14	10,0	18,9	18,9
	2,00	60	42,9	81,1	100,0
	Total	74	52,9	100,0	
Missing	System	66	47,1		
Total		140	100,0		

V tabeli kjer 4 razredi:

- Vrednost 1: Prvi JZP 6 ali več let pred privatizacijo ali upravljalno pogodbo
- Vrednost 2: Prvi JZP 0–5 let pred privatizacijo ali upravljalno pogodbo
- Vrednost 3: Privatizacija ali upravljalna pogodba 1–5 let pred prvim JZP projektom
- Vrednost 4: Privatizacija ali upravljalna pogodba 6 ali več let pred prvim JZP projektom

MNGM

MngmtProceedingPPP_Years_RECODE2					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	22	15,7	33,3	33,3
	2,00	25	17,9	37,9	71,2
	3,00	9	6,4	13,6	84,8
	4,00	10	7,1	15,2	100,0
	Total	66	47,1	100,0	
Missing	System	74	52,9		
Total		140	100,0		

DIVEST

DivestitureProceedingPPP_Years_RECODE2					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	21	15,0	28,4	28,4
	2,00	39	27,9	52,7	81,1
	3,00	10	7,1	13,5	94,6
	4,00	4	2,9	5,4	100,0
	Total	74	52,9	100,0	
Missing	System	66	47,1		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Število upravnih pogodb na milijon prebivalcev

Število pogodb za upravljanje oziroma najem (management) infrastrukture, ki jih je javni sektor sklenil z zasebnim sektorjem od leta 1984 do 2009. Tudi to spremenljivko sem gledal glede na milijon prebivalcev (enako kot število partnerstev).

Lestvica: Od 0 do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: MngmtLease_perMioHabita

Obdelava:

- Analiza krostabulacij: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- V analizi korelacij in regresij: zaradi nenormalne porazdelitve je urabljen logaritmirana spremenljivka, vsem vrednostim pa sem pred logaritmiranjem prištel

vrednost »1«, da nisem izgubil podatkov za tiste države, ki nimajo upravljalnih pogodb.

Vir: PWF, PPI, DLL Piper (EPEC)

Ime spremenljivke v viru: (lastna spremenljivka)

Letnica podatkov: od 1984 do 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): Nič (0)
- srednja vrednost (2): nad 0 do 0,33001
- visoka vrednost (3): nad 0,33002

Mngmt_perMioHabita_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	61	43,6	43,6	43,6
	2,00	55	39,3	39,3	82,9
	3,00	24	17,1	17,1	100,0
	Total	140	100,0	100,0	

Tehnični podatki spremenljivke: Število izvedenih dezinvesticij na milijon prebivalcev

Število delnih ali celovitih privatizacij infrastrukture, ki jih je javni sektor sklenil z zasebnim sektorjem od leta 1984 do 2009. Tudi to spremenljivko sem gledal glede na milijon prebivalcev (enako kot število partnerstev).

Lestvica: Od 0 do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: Divestiture_perMioHabita

Obdelava:

- Analiza krostabulacij: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- V analizi korelacij in regresij: zaradi nenormalne porazdelitve je urabljena logirratmirana spremenljivka, vsem vrednostim pa sem pred logaritmiranjem prištel vrednost »1«, da nisem izgubil podatkovz a tiste države, ki nimajo uprvljalnih pogodb.

Vir: PWF, PPI, DLL Piper (EPEC)

Ime spremenljivke v viru: (lastna spremenljivka)

Letnica podatkov: od 1984 do 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): Nič (0)
- srednja vrednost (2): nad 0 do 0,33001
- visoka vrednost (3): nad 0,33002

Divestiture_perMioHabita_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	51	36,4	36,4	36,4
	2,00	58	41,4	41,4	77,9
	3,00	31	22,1	22,1	100,0
	Total	140	100,0	100,0	

FINANČNO OKOLJE

Tehnični podatki spremenljivke: Javni dolg

Zadolženost države kot delež bruto domačega proizvoda v letu 2009. Podatki za to spremenljivko so dosegljivi za skoraj vse države sveta.

Lestvica: Od 0% do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: *GovDebt@GDP2009*

Vir: World Economic Forum, 2010b

Ime spremenljivke v viru: Government debt as % of GDP

Letnica podatkov: podatki za leto 2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): do 24,99 %
- srednja vrednost (2): od 25 % do 60 %
- visoka vrednost (3): nad 60,01 %

GovDebt_@GDP_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	34	24,3	28,8	28,8
	2,00	56	40,0	47,5	76,3
	3,00	28	20,0	23,7	100,0
	Total	118	84,3	100,0	
Missing	System	22	15,7		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Bonitetna ocena

Bonitetna ocena je ekonomska ocena sposobnosti države, da odplača svoje dolgove.

Lestvica: Od 0 točk do 100 točk, kjer je 100 točk najboljša možna ocena.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: *CreditRaitingOfCountry*

Obdelava:

- Analiza krostabulacij: v tabelah je uporabljena originalna, nelogaritmirana spremenljivka.
- V analizi korelacij in regresij: zaradi nenormalne porazdelitve je urabljen logirativna spremenljivka.

Vir: World Economic Forum, 2010b

Ime spremenljivke v viru: Country credit rating

Letnica podatkov: podatki za leto 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 39,99
- srednja vrednost (2): od 40 do 69,99
- visoka vrednost (3): od 70 do 100

CreditRatingOfCountry_RECOTE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	49	35,0	41,2	41,2
	2,00	37	26,4	31,1	72,3
	3,00	33	23,6	27,7	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Obresti na 10-letne javne obveznice in na novo zunanje zadolževanje

Spremenljivka kaže višino obresti, ki jih mora država letno plačati za svoja nova dolgoročna posojila. Spremenljivka je sestavljena iz dveh uradnih indikatorjev, ki jih merijo Eurostat, OECD (obresti na 10 letne javne obveznice) in Svetovna banka (obresti na nov zunanji javni dolg).

Lestvica: Od 0% do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: *GovBond10yrsYieldPLUSExternalDebtIR*

Vir: World Bank databank.org, OECD in Eurostat

Ime spremenljivke v viru:

- 1) Average Government bond yields, 10 years' maturity (Eurostat)
- 2) Average interest on new external debt commitments (%) (World Bank)

Letnica podatkov: podatki za leto 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 2,499 %
- srednja vrednost (2): od 2,5 % do 5,5 %
- visoka vrednost (3): nad 5,501 b%

GovBond10yrsYieldPLUSExternalDebtIR_RECOTE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	44	31,4	35,5	35,5
	2,00	56	40,0	45,2	80,6
	3,00	24	17,1	19,4	100,0
	Total	124	88,6	100,0	
Missing	System	16	11,4		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Tuje neposredne investicije

Tuje neposredne investicije – *Stock, inward as % of GDP*. Ker se podatki lahko močno razlikujejo iz leta v leto, sem kot spremenljivko uporabil povprečje za desetletje 2000–2009.

Lestvica: Od 0% do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: *FDIstock_inwardAs@GDP_average00_09*.

Vir: UNCTAD

Ime spremenljivke v viru: Inward foreign direct investment stock, annual

Letnica podatkov: povprečje let 2000–2009.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 20 %
- srednja vrednost (2): od 20 % do 45 %
- visoka vrednost (3): nad 45 %

FDistock_inwardAs@GDP_average00_09_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	51	36,4	37,2	37,2
	2,00	54	38,6	39,4	76,6
	3,00	32	22,9	23,4	100,0
	Total	137	97,9	100,0	
Missing	System	3	2,1		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: BDP kupna moč na prebivalca

BDP *kupna moč* oziroma PPP⁵⁹ na prebivalca (uravnotežena na standardno košarico) je uporabljena namesto klasične BDP, in sicer zaradi velikih razlik v cenah med državami. Recimo gradbene cene JZP projektov v Sudanu zagotovo niso enako visoke kakor v Sloveniji, zato primerjava klasičnega BDP med državami ne bi dala kredibilnih rezultatov.

Lestvica: Od 0 \$ do neskončno.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: GDPpppPerCapita_2009orClose

Vir: World Bank databank.org

Ime spremenljivke v viru: GDP per capita, PPP (current international \$)

Letnica podatkov: podatki za leto 2009; kjer ni bilo podatka, za leto prej.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 2.999 int\$
- srednja vrednost (2): od 3.000 do 15.000 int\$
- visoka vrednost (3): nad 15.001 int\$

GDPpppPerCapita_2009orClose_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	45	32,1	33,6	33,6
	2,00	53	37,9	39,6	73,1
	3,00	36	25,7	26,9	100,0
	Total	134	95,7	100,0	
Missing	System	6	4,3		
Total		140	100,0		

⁵⁹ PPP v relaciji z BDP pomeni 'purchasing power parity' oziroma 'kupna moč'. Ne gre pa pozabiti, da je PPP tudi angleška kratica za JZP (public-private partnership), vendar je v tej raziskavi zaradi možne zmede nisem uporabljal.

POSLOVNO OKOLJE

Tehnični podatki spremenljivke: Indeks enostavnosti poslovanja

Ocena enostavnosti poslovanja in trgovanja (regulativne okoliščine) na trgu določene države za leto 2009.

Lestvica: Od –1 do –183, kjer je –183 najtežje poslovanje, –1 pa najboljše.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: EaseDoingBusinessindex_2009

Vir: World Bank, databank.org

Ime spremenljivke v viru: Ease of Doing Business Index, kjer je lestvica obratna, od 1-183.

Letnica podatkov: podatki za 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od –183 do –100,1
- srednja vrednost (2) : od –100 do –49,99
- visoka vrednost (3): od –50 do 1

EaseDoingBusinessindex_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	64	45,7	46,7	46,7
	2,00	32	22,9	23,4	70,1
	3,00	41	29,3	29,9	100,0
	Total	137	97,9	100,0	
Missing	System	3	2,1		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Kvaliteta obstoječe infrastrukture

Strokovna ocena kvalitete splošne infrastrukture v državi.

Lestvica: 1 do 7, kjer je 7 izrazito obsežba in razvita infrastruktura glede na mednarodne standarde.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: QualityOverallInfrastructure

Vir: World Economic Forum, 2010

Ime spremenljivke v viru: Quality of Overall Infrastructure

Letnica podatkov: podatki pretežno za 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 3,5
- srednja vrednost (2): od 3,6 do 5
- visoka vrednost (3): od 5,1 do 7

QualityOverallInfrastructure_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	38	27,1	31,9	31,9
	2,00	47	33,6	39,5	71,4
	3,00	34	24,3	28,6	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti

Strokovna ocena, koliko oblast spoštuje pogodbene obveznosti. Ocena za leto 2009.

Lestvica: Od 1 do 4, kjer je 4 najvišje spoštovanje pogodbenih obveznosti.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: GovernmentRespectForContracts_2009

Vir: French Ministry of the Economy: Institutional profiles database

Ime spremenljivke v viru: Government respect for contracts

Letnica podatkov: podatki za 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 2,9
- srednja vrednost (2): od 3 do 3,9
- visoka vrednost (3): 4

GovernmentRespectForContracts_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	28	20,0	25,0	25,0
	2,00	44	31,4	39,3	64,3
	3,00	40	28,6	35,7	100,0
	Total	112	80,0	100,0	
Missing	System	28	20,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Regulacija konkurence

Strokovna ocena kvalitete in urejenosti pravil konkurence med zasebnimi podjetji za leto 2009.

Lestvica: Od 0 do 4, kjer je 4 najbolj urejena konkurenca med podjetji.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: CompetitionRegulations_2009

Vir: French Ministry of the Economy: Institutional profiles database

Ime spremenljivke v viru: Competition between businesses: competition regulation arrangements

Letnica podatkov: podatki za 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 0 do 1
- srednja vrednost (2): od 1,01 do 2,5
- visoka vrednost (3): od 2,51 do 4

CompetitionRegulations_2009_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	55	39,3	49,1	49,1
	2,00	32	22,9	28,6	77,7
	3,00	25	17,9	22,3	100,0
	Total	112	80,0	100,0	
Missing	System	28	20,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Velikost domačega trga

Velikost domačega trga, izračunana na osnovi seštevka BDP in vrednosti uvoza, minus izvoz. Ta številka ni uravnotežena na milijon prebivalcev, ampak na absolutno količino denarja.

Lestvica: Od 1 do 7, kjer je 7 ogrožen trg.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: DomesticMarketSizeIndex

Vir: World Economic Forum, 2010

Ime spremenljivke v viru: Domestic Market Size Index

Letnica podatkov: podatki pretežno za 2009

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 2,9
- srednja vrednost (2): od 3 do 4,39
- visoka vrednost (3): od 4,4 do 7

DomesticMarketSizeIndex_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	35	25,0	29,4	29,4
	2,00	52	37,1	43,7	73,1
	3,00	32	22,9	26,9	100,0
	Total	119	85,0	100,0	
Missing	System	21	15,0		
Total		140	100,0		

Tehnični podatki spremenljivke: Ginijev koeficient oziroma Ginijev indeks (kot ga uporablja Svetovna banka)

Enakovrednost razporejenosti prihodkov (vendar ne tudi akumuliranega premoženja) med prebivalci države. Uporabljeni so podatki za leto 2009 oziroma za zadnje znano leto.

Lestvica: Od 1 do 100, kjer je 100 največja dohodkovna neenakost.

Ime spremenljivke v SPSS tabelah in grafih: GINIindex_latestknown

Vir: Svetovna banka: World DataBank ter UNU-WIDER

Ime spremenljivke v viru: GINI Index

Letnica podatkov: podatki za 2009, oziroma zadnje znano/izmerjeno leto.

Meje razredov spremenljivke v tabelah:

- nizka vrednost (1): od 1 do 35
- srednja vrednost (2): od 35 do 45
- visoka vrednost (3): od 45 do 100

GINIindex_latestknown_RECODE					
		Frequency	Percent	Valid Percent	Cumulative Percent
Valid	1,00	43	30,7	33,6	33,6
	2,00	51	36,4	39,8	73,4
	3,00	34	24,3	26,6	100,0
	Total	128	91,4	100,0	
Missing	System	12	8,6		
Total		140	100,0		

Priloga B: Vrednosti vseh spremenljivk po državah

Država	Invest v JZP/BDP (ppp)	Št JZP/mio Hab.	Št JZP (total)	Št. sektor.	Vladav. prava	Premož.uprav.	Premož. uprav. tujcev	Izvršba pogodb	Prav. posoj.	Pravni sistem
Afganistan	0.005	0.03	1	1	-2.04				6	Šeriat
Albania	2.011	0.94	3	2	-0.52		5.5	5.17	9	Civil
Algerija	2.661	0.5	18	5	-0.73	2.25	2.94	4.39	3	Civil
Angola	0.097	0.32	6	2	-1.19	1.75		2.3	4	Civil
Argentina	6.451	3.12	125	8	-0.66	2.25	5.17	5.02	4	Civil
Armenia	4.529	0.92	3	2	-0.4		5.95	7.16	6	Civil
Australia	4.224	2.74	62	9	1.73	4	7.22	6.23	9	Common
Austria	0.406	0.24	2	2	1.76	4	7.71	6.38	7	Civil
Azerbajjan	0	0	0	0	-0.81	1.5	6.48	7.55	6	Civil
Bangladesh	0.748	0.12	18	2	-0.72	1.75	4.79	1.15	7	Šeriat
Belarus	0.404	0.11	1	1	-0.94				2	Civil
Belgium	0.957	1.02	11	4	1.37	4	7.54	5.65	7	Civil
Benin	4.457	0.11	1	1	-0.69	2.25	5.2	1.07	3	Civil
Bolivia	6.496	0.86	9	5	-1.22	2.75	4.29	3.99	1	Civil
Bosnia and Herz.	0	0	0	0	-0.39		5.09	3.65	5	Civil
Brazil	7.363	2.2	419	8	-0.18	3.25	5.74	4.82	3	Civil
Bulgaria	3.154	2.86	21	6	-0.05	2.75	5.31	4.77	8	Civil
Burkina Faso	0.37	0.13	2	2	-0.28	2.75	4.96	2.1	3	Civil
Cambodia	4.974	1.34	18	4	-1.05	2	5.74	2.17	8	Civil
Cameroon	1.526	0.15	3	3	-1.07	1.75			3	Civil
Canada	1.498	1.95	67	9	1.78	4	7.36	4.81	6	Common
Central Afric.Rep.	0	0	0	0	-1.32	1.75		0.51	3	Civil
Chad	0	0	0	0	-1.53	2.25	3.5	0.3	3	Civil
Chile	4.708	4.24	73	9	1.25	3.75	7.88	5.11	4	Civil
China	0.833	0.58	783	8	-0.35	2	4.59	6.73	6	Civil
Colombia	2.006	1.72	79	8	-0.44	3.5	5.02	1.8	5	Civil
Costa Rica	2.816	6.14	28	4	0.56		6.79	3.52	5	Civil
Cote d'Ivoire	2.049	0.37	8	6	-1.33	2	5.97	2.47	3	Civil
Cuba		0.27	3	2	-0.65	1.75				Civil
Czech Republic	0.303	0.19	2	2	0.96	3.75	7.37	3.85	6	Civil
Denmark	0.443	0.36	2	2	1.87	4	7.6	6.19	9	Civil
Dominican Rep.	3.056	0.96	9	4	-0.72	2	6.73	4.51	3	Civil
Ecuador	2.606	1.19	17	5	-1.28	2	4.09	4.38	3	Civil
Egypt	0.925	0.2	16	5	-0.03	2	6.27	3.41	3	Šeriat
El Salvador	0.533	0.81	5	2	-0.78		7.09	3.83	5	Civil
Estonia	0	0	0	0	1.13	3.75	7.7	5.66	6	Civil
Ethiopia	0.005	0.03	2	1	-0.77	1.25	4	4.87	4	Civil
Finland	0.253	0.37	2	1	1.94	4	8.32	7.01	7	Civil
France	0.741	0.46	30	9	1.43	4	6.99	6.91	7	Civil
Gabon	2.199	3.33	5	3	-0.46	2.75		2.92	3	Civil
Gambia	0	0	0	0	-0.43				5	Šeriat
Georgia	0.718	1.13	5	4	-0.17		7.17	6.5	6	Civil
Germany	0.214	0.34	28	7	1.63	4	7.55	6.62	7	Civil
Ghana	2.212	0.25	6	5	-0.11	2.75	6.38	5.4	7	Common

Greece	6.284	1.24	14	5	0.64	3.75	6.46	4.13	3	Civil
Guatemala	1.118	1.04	15	4	-1.12	2.75	7.06	3.39	8	Civil
Guinea	1.803	0.19	0	2	-1.61				3	Civil
Guinea - Bissau	0	0	2	0	-1.38			3.48	3	Civil
Haiti	0.052	0.1	1	1	-1.34	1.75		4.05	3	Civil
Honduras	2.788	0.97	8	4	-0.87	2.75	6.43	2.86	6	Civil
Hungary	2.326	0.7	7	4	0.82	3.25	7.61	6.7	7	Civil
India	2.241	0.26	318	9	0.05	2.5	6.16	2.59	8	Common
Indonesia	1.75	0.26	62	5	-0.56	2	7.08	1.17	3	Civil
Iran	0.075	0.03	2	1	-0.9	1.75		5.51	4	Šeriat
Iraq	0.528	0.06	2	1	-1.83				3	Civil
Ireland	3.669	6.04	27	4	1.71	4	7.94	4.95	8	Common
Israel	2.671	1.81	14	4	0.83	3.5	6.4	3.46	9	Civil
Italy	0.911	0.36	22	7	0.39	4	4.89	3.18	3	Civil
Jamaica	4.617	2.2	6	4	-0.49		6.94	2.76	8	Common
Jordan	9.599	1.24	8	6	0.38	3	7.08	3.38	4	Civil
Kazakhstan	0.15	0.18	3	3	-0.56	3.25	4.62	6.19	4	Civil
Kenya	1.687	0.28	11	4	-1.07	2.5	5.94	4.09	10	Common
Kyrgyzstan	0.04	0.18	1	1	-1.29		4.69	6.74	10	Civil
Lao/Laos	24.388	0.8	5	2	-0.94	1.25			4	Civil
Latvia	0.205	0.45	1	1	0.83	3.25	6.94	6.73	9	Civil
Lebanon	0	0	0	0	-0.64	2.25			3	Civil
Lesotho	0	0	0	0	-0.26		5.7	4.04	6	Common
Liberia	10.466	0.24	1	1	-1.09				4	Common
Lithuania	0.268	0.62	2	1	0.72	3	6.06	6.96	5	Civil
Macedonia	2.305	0.97	2	2	-0.22		4.97	5.66	7	Civil
Madagascar	0.391	0.1	2	2	-0.74	1.75	4.84	2.42	2	Civil
Malawi	0	0	0	0	-0.19		5.54	2.21	7	Common
Malaysia	7.755	2.79	77	8	0.55	3.75	6.37	4.38	10	Šeriat
Mali	2.446	0.14	2	2	-0.41	2.5	4.56	2.59	3	Civil
Mauritania	0	0	0	0	-0.84	2	4.46	6.27	3	Šeriat
Mauritius	0.924	4.68	6	2	0.94	3	7.68	3.98	5	Civil
Mexico	2.109	1.28	144	9	-0.57	2.5	7.15	5.39	5	Civil
Moldova	0.963	0.28	1	1	-0.45		5.7	6.44	8	Civil
Mongolia	0	0	0	0	-0.39	1.75	5.81	6.24	6	
Morocco	6.735	0.31	10	3	-0.16	2.75	5.05	4.3	3	Šeriat
Mozambique	10.044	0.4	9	4	-0.58	2	4.62	0	2	
Myanmar/Burma		0.1	5	3	-1.52					Common
Namibia	0	0	0	0	0.26	2.25	6.03	6.25	8	Common
Nepal	1	0.17	5	2	-0.96	2.5	3.87	3.37	6	Common
Netherlands&Antil.	0.72	0.78	13	8	1.78	4	7.56	5.11	6	Civil
New Zeland	0.195	1.13	5	3	1.91	4	7.92	7.48	10	Common
Nicaragua	2.185	0.86	5	2	-0.83	2.5	5.89	4.77	3	Civil
Niger	0	0	0	0	-0.64	2.5		2.74	3	Civil
Nigeria	1.637	0.24	38	7	-1.22	1.5	5.72	5.08	8	Common
Norway	0.365	0.81	4	2	1.88	4	6.91	7.75	7	Civil
Oman	1.968	1.11	3	2	0.68	3.25	6.72	5.14	4	Šeriat
Pakistan	2.184	0.3	52	3	-0.93	2.25	5.57	3.55	6	Šeriat
Palestine		0.51	2	2	-0.37				0	Civil

Panama	3.078	2.64	9	5	-0.09	3.5	7.23	2.26	6	Civil
Papua New Guinea	0.865	0.29	2	2	-0.97			1.01	5	
Paraguay	0.199	0.15	1	1	-0.98	2	5.86	4.19	3	Civil
Peru	2.316	1.19	35	9	-0.66	2.25	7.65	5.07	7	Civil
Philippines	6.577	0.69	65	7	-0.53	2.5	5.67	3.42	3	Common
Poland	1.206	0.87	33	7	0.68	3.5	6.88	4.27	9	Civil
Portugal	7.038	2.82	30	7	1.04	3.5	6.56	5.55	3	Civil
Puerto Rico		1.34	5	3	0.8				7	Civil
Qatar	0.645	0.59	1	1	0.96	3.25			3	Šeriat
Romania	0.443	0.37	8	5	0.1	2.75	6.02	4.85	8	Civil
Russain Federation	0.208	0.2	29	6	-0.77	2.75	4.12	7.53	3	Civil
Rwanda	0.017	0.1	1	1	-0.51			3.72	8	Civil
Saudi Arabia	0.924	0.15	4	4	0.12	3			3	Šeriat
Senegal	2.59	0.47	6	4	-0.31	2.25	5.65	3.39	3	Civil
Serbia	0	0	0	0	-0.41	2.25	5.08	3.92	8	Civil
Sierra Leone	0.021	0.17	1	1	-0.97			1.58	6	Common
Singapore	0.459	0.59	3	2	1.61	3.5	8.76	7.77	10	Common
Slovakia	2.412	0.37	2	1	0.65	3.75	8.13	4.38	9	Civil
Slovenia	0.054	0.49	1	1	1.11	3.5	5.72	4.23	5	Civil
Somalia	0	0	0	0	-2.53					Šeriat
South Africa	1.268	0.26	13	7	0.06	3	5.78	3.93	9	Civil
South Korea	1.601	0.57	28	6	1	3	6.14	8.11	7	Civil
Spain	3.216	3.34	154	9	1.13	3.75	6.51	5.54	6	Civil
Sri Lanka	0.906	0.73	15	3	-0.07	2.5	6.01	3.61	4	Civil
Sudan	0.43	0.07	3	3	-1.34	2.25			5	Šeriat
Sweden	0.152	0.21	2	2	1.93	4	8.47	4.74	5	Civil
Switzerland	0.053	0.13	1	1	1.75	4	8.14	5.86	8	Civil
Syria	0.037	0.05	1	0	-0.47	1.5	3.93	3.22	1	Civil
Tajikistan	0.115	0.14	1	1	-1.22				3	Civil
Tanzania	2.413	0.35	15	6	-0.44	1.75	5.79	6.11	8	Common
Thailand	4.229	1.27	85	9	-0.13	3.25	5.72	6.11	4	Civil
Timor - east	0	0	0	0	-1.25				1	Civil
Togo	13.703	0.44	3	3	-0.9	1.75		3.15	3	Civil
Tunisia	2.049	0.47	5	3	0.22	2.75	6.08	4.88	3	Civil
Turkey	1.848	0.56	41	5	0.12	3	6.68	6.16	4	Civil
Uganda	5.766	0.44	14	3	-0.43	2	7.28	3.89	7	Common
UK	4.048	10.64	660	9	1.71	4	7.72	6.04	9	Common
Ukraine	0.08	0.04	2	2	-0.73	1.75	3.94	5.34	9	Civil
United Arab Emir.	1.128	0.73	6	3	0.52	3.25	7.67	4.83	4	Šeriat
Uruguay	1.723	2.38	8	4	0.72	3.25	8.21	3.88	5	Civil
USA	0.229	0.41	128	9	1.53	4	6.73	7.33	8	Common
Uzbekistan	0	0	0	0	-1.22	1.5			2	Civil
Venezuela	0.122	0.27	8	5	-1.59	2	2.49	3.97	2	Civil
Vietnam	1.689	0.24	21	7	-0.43	2.25	5.43	6.51	8	Civil
Yemen	0.488	0.18	4	3	-1.15	1.75			2	Šeriat
Zambia	0.086	0.08	1	1	-0.48	2	7.57	4.56	9	Common
Zimbabwe		0.16	2	2	-1.91	1	3.32	5.43	6	Civil

Država	Kvalit. jav. upr.	Učink. vlade	Zaup. v trg	Zaup. v politike	Gospod. Svoboda	Velikost jav. sekt.	JZP enota	Št. upr. pog.	Št. dezinv.	Javni dolg	Bonitet. Ocena
Afganistan		-1.56						0	0		
Albania	0.48	-0.2		3	7.18	8.24		0.63	0.94	51.9	38.2
Algerija	0.48	-0.59		2.4	5	3.14		0.17	0	13.5	55.9
Angola	0.3	-0.92		3	3.89			0	0	22.8	36.4
Argentina	0.71	-0.42		1.5	5.99	6.37		0.27	0.45	48.8	31.1
Armenia	0.26	0.07		2.3	7.12	7.87		1.23	1.23	40.1	39
Australia	0.98	1.74	54	4.6	7.9	6.8	1	0.66	0.22	19.2	87.6
Austria	0.97	1.63		4	7.61	5.14	0	0	0	70.3	87.6
Azerbaijan	0.26	-0.63		3.5	6.36	5.76		0.11	0	9.9	48.2
Bangladesh	0.48	-0.99		2	6.01	8.13	1	0.03	0.02	38.8	25.4
Belarus	0.29	-1.1						0	0.32		
Belgium	0.95	1.48		3.4	7.22	4.2	1	0	0.09	101	87.2
Benin		-0.48		2.5	5.91	7.39		0	0	14.5	28.6
Bolivia	0.5	-0.72		2	6.16	6.36		0	0.67	42	28.4
Bosnia and Herz.		-0.65		2.1	6.03	5.56		0	0.26	28.8	31.4
Brazil	0.5	0.08	67	1.8	6.18	6.39	1	0.02	0.12	48	65.3
Bulgaria	0.52	0.14		2.1	7.31	7.46		0	1.36	14.8	52.4
Burkina Faso	0.26	-0.65		2.4	5.94	6.24		0	0.06	21	26.9
Cambodia		-0.74		3.3	5.83			0	0	29.2	29.2
Cameroon	0.28	-0.81		2.1		6.67		0.1	0.05	14.9	28.2
Canada	1	1.78	59	4.2	7.95	6.54	1	0.38	0.06	81.6	92.1
Central Afric.Rep.		-1.41			4.77	6.28		0	0.22		
Chad		-1.48		1.9	5.05	5.73		0	0	22.3	12.8
Chile	0.74	1.21	46	3.8	8.03	7.79		0	1.92	22.1	77.9
China	0.48	0.12	67	4.3	6.65	4.51		0.01	0.08	16.9	75.4
Colombia	0.48	0.04	57	2.2	6.19	6.18		0.5	0.37	42.7	56.3
Costa Rica	0.53	0.43		3.6	7.45	7.66		0	0	42.3	53.7
Cote d'Ivoire	0.03	-1.21		1.6	5.66	6.34		0.14	0.05	82.1	20.4
Cuba	0.48	-0.48						0.09	0.09		
Czech Republic	0.74	0.98		1.9	7.19	5.02	1	1.24	0.48	42.1	75.5
Denmark	1	2.19		5.4	7.69	4.5	1	0.18	0.18	51.8	90.4
Dominican Rep.	0.29	-0.44		1.8	6.31	7.58		0	0.43	29.9	38.3
Ecuador	0.5	-0.84	50	1.8	6.07	8.03		0.21	0	17.9	20.3
Egypt	0.48	-0.3		3.6	6.68	7.21		0.04	0.02	80.1	51.4
El Salvador	0.52	-0.04		2.2	7.44	8.96		0	1.45	42.1	47.9
Estonia	0.66	1.18		3.3	7.73	6.79		0	1.49	7.2	57.1
Ethiopia	0.3	-0.41		3.2	5.19	5.86		0	0	36.8	19.7
Finland	1	2.13		5.1	7.55	5.03	0	0	0	52.6	90.6
France	0.77	1.44	31	3.9	7.32	5.43	1	0.09	0.03	77.4	90.2
Gabon	0.33	-0.75			5.83	6.18		2	0.67		
Gambia	0.5	-0.66		4.4				0.57	0	33.3	18.4
Georgia		0.22		2.6	7.47	7.68		1.13	2.93		30.9
Germany	0.98	1.48	68	4	7.46	5.64	1	0.12	0.06	72.5	91.5
Ghana	0.53	0.06	57	2.9	6.83	6.12		0.12	0.08	49.8	33.8
Greece	0.76	0.61		2.2	6.95	6.7	1	0	0	119	74.9
Guatemala	0.52	-0.69		1.7	7.1	7.99		0	0.28	22.7	44.9
Guinea	0.5	-1.29						0.1	0		

Guinea - Bissau	0.31	-1.07			4.82	3.74		0.61	0.61		
Haiti	0.03	-1.43			6.7	8.6		0.2	0		
Honduras	0.48	-0.71		2.3	7.26	8.74		0	0	22.7	32.7
Hungary	0.83	0.73		1.8	7.44	6.29	1	0.4	0.2	84.3	57.6
India	0.73	-0.01	59	2.3	6.51	6.84		0.01	0.01	73.1	62.2
Indonesia	0.49	-0.21	55	3.3	6.44	7.11		0	0.03	31.1	50.1
Iran	0.52	-0.74		3.7	6.1	6.27		0	0.03	16.3	33.1
Iraq	0.09	-1.26						0	0		
Ireland	0.93	1.3		3	7.74	5.28	1	0.45	0	70.3	80
Israel	0.95	1.09		3.7	6.67	4.83		0	0	78.4	69.4
Italy	0.63	0.52	61	2	6.9	5.71	1	0.08	0.02	115.8	78.5
Jamaica	0.73	0.13		2.1	7.19	8.82		0	1.1	117.1	37.1
Jordan	0.52	0.28		3.5	7.24	5.83		0.31	0.46	64.4	45.5
Kazakhstan	0.5	-0.19		3.4	7.06	6.83	1	0.18	1.34	8.5	49.8
Kenya	0.48	-0.66	61	1.7	6.81	7.8		0.05	0.05	66.7	28.6
Kyrgyzstan		-0.98		2	6.93	7.9		0.18	0.18	54.8	24.7
Lao/Laos		-1.03						0.16	0		
Latvia	0.6	0.64		1.9	7.08	5.1		0.45	1.35	36.1	45.1
Lebanon	0.47	-0.67		1.6				1.18	0	162	29.4
Lesotho		-0.26		2.8	6.33	6.11		0.48	0.48	41.4	35.3
Liberia	0.02	-1.17						0	0		
Lithuania	0.6	0.72		2	7.34	7		0	1.23	29.3	52.7
Macedonia		-0.14		2.9	6.83	6.88		0	0.97	21.3	42.7
Madagascar	0.29	-0.64		1.6	6.18	7.84		0.1	0.05	24.2	23.9
Malawi	0.53	-0.52		3.1	6.12	6.15		0.13	0.06	39.5	21.4
Malaysia	0.73	0.99		3.8	6.72	5.95		0.11	0.25	53.7	70.1
Mali	0.03	-0.77		2.2	6.1	7.31		0.07	0.07	22.4	26.5
Mauritania		-0.9		2	6.34	6.47		0	0.3	103.1	19.9
Mauritius		0.72		3.1	7.82	8.37		1.56	0.78	59.7	54.3
Mexico	0.71	0.17	57	2.2	6.89	7.17	0	0.03	0.07	30.3	66
Moldova	0.33	-0.56		2.6	6.51	5.87		0	0.56	30	27.1
Mongolia	0.52	-0.81		1.9	7.08	7.71		0	0.36	26.9	34.5
Morocco	0.5	-0.11		3.1	6.2	6.73		0	0.03	55.1	53.3
Mozambique	0.27	-0.34		3	5.74	4.66		0.18	0	38.1	27.4
Myanmar/Burma	0.24	-1.85			3.81	6.33		0	0		
Namibia	0.5	0.19		4	6.85	6.53		1.36	0	15.1	51.8
Nepal		-0.95		1.7	5.54	6.2		0	0.03	44.1	25.3
Netherlands&Antil.	1	1.69		5	7.53	4.09	1	0	0	68.6	91.7
New Zeland	0.98	1.88		5.6	8.27	6.14	0	0.45	0.45	35	83.9
Nicaragua	0.29	-1.04		2	6.91	7.5		0	0.34	78.5	19.5
Niger	0.25	-0.75			5.33	6.78		0.07	0.07		
Nigeria	0.24	-1.24	58	1.8	6.06	5.89		0	0.01	14.3	36.1
Norway	0.98	1.73		5.6	7.4	5.55	0	0	0	49.2	92.5
Oman	0.5	0.65		5.3	7.22	5.63		0.37	0	4.5	69.1
Pakistan	0.5	-0.93	51	2.3	5.84	7.71		0	0.03	46.2	23.4
Palestine		-0.87						0.25	0		
Panama	0.51	0.25		2.1	7.43	8.05		0	1.76	45.1	56.7
Papua New Guinea	0.5	-0.84			6.87	7.14		0	0		
Paraguay	0.26	-0.93		1.7	6.55	7.45		0	0	20	31.4

Peru	0.5	-0.36	46	1.9	7.39	7.9		0.03	0.44	26.6	59.5
Philippines	0.74	-0.14	65	1.6	6.77	7.98		0	0.23	57.3	48.5
Poland	0.76	0.64		2.5	6.9	5.59	1	0.08	0.6	51	70.5
Portugal	0.76	1.21		3.2	7.1	5.67	1	0.75	0	87	80.1
Puerto Rico		0.47		2.5				1.07	0	55.4	88.9
Qatar	0.48	1.13		6.1				0.59	0	15.7	76.7
Romania	0.28	-0.13		2	6.58	4.64		0.05	0.61	23.7	52.6
Russain Federation	0.26	-0.28	52	2.9	6.62	7.27		0.15	1.36	8.5	63.2
Rwanda		-0.18		5.4	6.44	6.69		0	0.1	22.1	20.3
Saudi Arabia	0.48	-0.09		5.4				0	0	22.9	72.2
Senegal	0.28	-0.4		2.1	5.62	5.32		0.16	0.08	32.1	33.5
Serbia	0.47	-0.15		2.1	6.31	6.4		0	0.27	31.6	42.3
Sierra Leone	0.05	-1.18			5.54	6.52		0	0		
Singapore	0.97	2.19		6.4	8.7	8.17		0	0	113.1	89.1
Slovakia	0.74	0.92		1.7	7.6	6.57	0	0.18	0	35.7	75.4
Slovenia	0.74	1.16		2.9	6.94	5.2	1	0	0	35.9	82.6
Somalia	0.02	-2.3						0.21	0		
South Africa	0.5	0.51		2.4	6.65	5.33	1	0.24	0.1	29.5	62
South Korea	0.74	1.11		2.1	7.28	6.61	1	0.08	0	34.9	72.7
Spain	0.83	0.94	52	2.6	7.26	6.48	0	0	0	62.6	81.6
Sri Lanka	0.52	-0.17		2.7	6.03	6.81		0	0.05	86.7	28.9
Sudan	0.24	-1.32						0	0.02		
Sweden	1	1.99		5.8	7.28	3.61	0	0.11	0.32	51.8	88.8
Switzerland	0.98	1.92		5.2	8.08	7.81	0	0	0	41.6	92.8
Syria	0.32	-0.61		3.3	5.41	5.43		0.05	0	31.9	29.5
Tajikistan		-1.11		3.6				0	0	41	16.7
Tanzania	0.26	-0.42		3.1	5.98	4.1		0.02	0.02	21.4	29.5
Thailand	0.48	0.15		2.5	7.06	7.42		0.1	0.09	49	58.5
Timor - east		-1.13		3.3				0.85	0	0	22.6
Togo	0.03	-1.36			5.74	9.28		0.29	0		
Tunisia	0.5	0.41		5	6.44	5.26		0	0.09	53	59.2
Turkey	0.48	0.35	27	2.5	6.82	7.44		0.03	0.05	45.2	52.5
Uganda	0.51	-0.63		2.2	7.07	7.2		0.06	0.03	19.7	31.9
UK	0.98	1.48	55	3.2	7.81	6.02	1	0	0	68.2	86.8
Ukraine	0.3	-0.77		1.9	5.53	5.5		0.02	0.26	31.3	32.1
United Arab Emir.	0.66	0.93		5.6	7.73	7.12		0.24	0	56.3	76.5
Uruguay	0.5	0.69		4.2	6.93	7.06		0	0	68.9	49
USA	0.97	1.39	59	3.3	7.96	7.13	0	0.66	0.04	83.2	88.9
Uzbekistan		-0.72						0.04	0.04		
Venezuela	0.28	-0.95		1.5	4.33	5.09		0.07	0.03	17.3	40.1
Vietnam	0.48	-0.26		3.9	6.15	6.27		0	0.08	53.7	46.8
Yemen	0.28	-1.12						0.04	0.04		
Zambia	0.28	-0.67		2.4	7.18	7.81		0.08	0.15	22.8	29
Zimbabwe	0.42	-1.67		2	3.57	4.56		0	0.08	162.5	6.7

Država	Obresti dolg.zadol.	FDI stock	BDP (ppp)	Enost. Poslov.	Kvalit. Infrastr.	VI. spošt. pog.	Regulacija konkurence	Velikost trga	GINI
Afganistan	1.04	6.45	1321.32	-165					29.4
Albania	3.27	14.57	8716.01	-81	3.9			2.7	34.51

Algerija	3.13	8.96	8172.48	-136	3.8	2	1.5	4	35.4
Angola	4.99	71.47	5812.02	-164	2.2	4	0	3.4	58.64
Argentina	5.3	30.05	14538.32	-113	3.5	2	2	4.8	45.77
Armenia	1.06	29.43	5278.88	-44	4			2.5	30.86
Australia	5.68	35.22	39539.14	-10	5.2	4	3	5.1	29.26
Austria	4.4	28.65	38817.8	-31	6.4	4	2	4.4	25
Azerbaijan	2.89	71.78	9638.19	-55	4.4	2.5	0	3.1	33.71
Bangladesh	1.6	5.73	1416.32	-111	2.7	3.5	0.5	4.2	31.02
Belarus	4.88	10.83	13039.72	-64					27.22
Belgium	4.38	111.33	36312.65	-22	5.8	4	3.5	4.5	28
Benin	1.44	7.97	1507.88	-172	2.9	3	1	2.3	38.62
Bolivia	3.46	54.16	4419.34	-148	3.3	1	1	3	57.26
Bosnia and Herz.	2.34	30.15	8578.29	-110	2			2.9	36.21
Brazil	6.81	21.58	10366.88	-124	3.8	4	2	5.6	53.9
Bulgaria	5.59	53.3	13869.58	-51	3.1	3.5	2	3.6	45.32
Burkina Faso	1.05	3.63	1186.95	-154	2.8	4	0	2.5	39.6
Cambodia	1.17	42.45	1914.99	-145	3.8	2	0	2.8	44.37
Cameroon	1.29	18.83	2204.88	-173	3.1	2.5	1	3	44.56
Canada	4.64	31.96	37808.02	-9	6	4	4	5.3	32.56
Central Afric.Rep.		12.82	757.39	-182		1	0		43.57
Chad	1.29	58.86	1300.13	-183	2.5	3.5	0	2.2	39.78
Chile	6.19	63.4	14311.29	-53	5.7	4	3	4.1	22.64
China	4.65	12.29	6827.95	-78	4.1	3	1.5	6.6	41.53
Colombia	6.82	23.29	8959.24	-38	3.6	4	3	4.6	58.49
Costa Rica	6.08	27.73	11105.74	-121	3.9			3.1	50.31
Cote d'Ivoire	1.41	25.07	1701.23	-168	3.9	2	1	2.8	41.5
Cuba		0.26				3	4		
Czech Republic	4.58	52.29	25580.52	-82	5.1	3	3	4.2	24.2
Denmark	4.43	47.59	37720.45	-6	6.3	4	3	4	24
Dominican Rep.	4.35	17.48	8433.32	-86	3.2	1.5	0	3.5	48.44
Ecuador	5.26	27.58	8267.73	-127	3.5	2	1	3.7	48.98
Egypt	3.56	29.55	5672.55	-99	4.3	2	1	4.6	32.14
El Salvador	6.41	24.18	6629.33	-80	5.1			3.1	46.93
Estonia		70.07	19693.47	-17	5.5	4	3	2.6	36
Ethiopia	1.72	18.85	934.4	-103	3.8	3.5	1	3.5	29.76
Finland	4.36	29.11	35265.39	-11	6.4	4	2.5	4	26
France	4.31	37.99	33674.39	-28	6.6	4	3	5.7	27
Gabon	3.63	7.35	14419.23	-158		3.5	0.5		41.45
Gambia	1.89	53.54	1414.6	-141	4.7			1.1	47.28
Georgia	1.3	41.3	4774.11	-13	4.4			2.7	41.34
Germany	4.18	17.52	36337.69	-21	6.3	4	4	5.8	27
Ghana	2.06	28.08	1552.4	-77	3.8	4	0	3.1	42.76
Greece	4.86	12.52	29617.39	-97	4.5	3	2	4.5	34
Guatemala	5.92	16.79	4719.51	-100	4.8	4	1	3.4	53.69
Guinea	1.25	19.42	1047.8	-178					39.35
Guinea - Bissau	0.78	17.99	1071.17	-175					35.52
Haiti	1.19	4.81	1151.04	-163		4	0		59.5
Honduras	1.89	51.41	3841.59	-128	3.8	3	2	2.9	57.66
Hungary	7.65	60.07	20311.73	-52	4.8	3	3	4	31.18

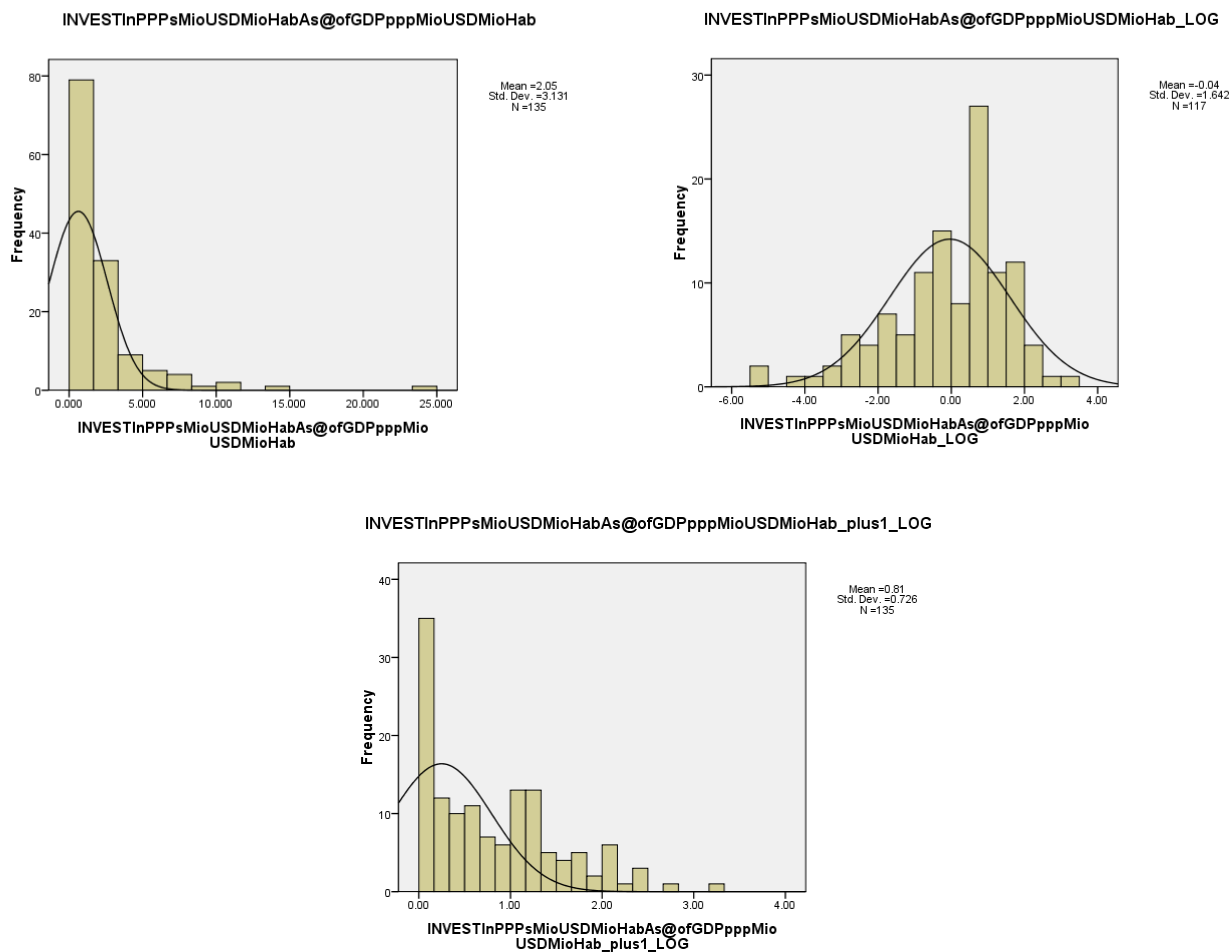
India	3	6.77	3296.36	-135	3.6	3	2	6.1	36.8
Indonesia	3.96	13.23	4198.78	-115	3.7	3	2	5.1	36.76
Iran	5.16	5.96	11558.38	-131	4	2.5	0	5	38.28
Iraq		9.61	3548	-166					41.5
Ireland	4.51	107.41	40697.46	-8	4.2	4	4	3.8	32
Israel	5.67	26.69	27655.94	-30	4.9	4	3.5	4.1	39.2
Italy	4.56	13.45	32429.99	-76	4	3	2.5	5.5	32
Jamaica	7.11	58.91	7632.56	-79	4.4			2.8	45.51
Jordan	3.36	67.14	5596.99	-107	5.2	3	1	3.1	37.72
Kazakhstan	4.58	52.37	11509.93	-74	4	4	2	3.9	30.88
Kenya	1.9	6.77	1572.57	-94	3.8	3	1	3.4	47.68
Kyrgyzstan	1.18	25.44	2283.31	-47	3.5			2.3	33.43
Lao/Laos	1.47	30.33	2255.44	-169		2	0		36.74
Latvia	6.73	33.14	16437.41	-27	4.7	3	1	2.8	35.73
Lebanon	7.43	66.21	13069.73	-109	2.5	4	1.5	3.3	
Lesotho	1.43	49.6	1467.56	-137	3.4			1.4	52.5
Liberia		654.56	395.99	-152					52.56
Lithuania	4.66	29.78	17308	-26	5.1	3	2	3.2	37.57
Macedonia	4.04	36.32	11158.63	-36	3.7			2.6	44.2
Madagascar	0.86	13.79	1003.96	-138	3.2	2	0	2.6	47.24
Malawi	1.03	26.08	794.33	-132	3.4			2.3	39.02
Malaysia	4.61	38.37	14011.98	-23	5.5	3.5	3	4.3	46.21
Mali	1.14	12.84	1185.5	-155	3.4	3	0	2.4	38.99
Mauritania	2.06	51.02	1928.68	-167	2.8	3	0	1.8	39.04
Mauritius	3.61	15.19	12838.38	-20	4.6	3	2	2.4	37.1
Mexico	10.62	25.06	14258.25	-41	3.9	3.5	1.5	5.4	51.74
Moldova	1.07	38.31	2854.31	-87	3.1			2.2	38.03
Mongolia	1.3	33.09	3522.25	-63	2.3	3	0	2.1	36.52
Morocco	3.67	37.51	4494.42	-114	4.1	3	1	3.9	40.88
Mozambique	0.9	40.67	885.2	-130	3.3	3	1.5	2.5	45.61
Myanmar/Burma		40.77							
Namibia		41.45	6410.09	-68	5.6	3	2	2.3	
Nepal	1.12	1.52	1154.7	-112	2.4	3	0	3	47.3
Netherlands&Antil.	4.31	79.55	40676.11	-29	5.9	4	4	4.8	26
New Zeland	6.14	48.44	28993.45	-3	4.8	4	3	3.7	33.5
Nicaragua	1.92	52.25	2641.28	-119	3.2	4	2	2.5	52.33
Niger	1.05	6.76	689.84	-171		3.5	0		34.04
Nigeria	1.18	35.28	2203.35	-134	2.4	1.5	0	4.5	42.93
Norway	4.98	26.21	56213.52	-7	5.1	4	2.5	4.1	30
Oman		15.17	25462.15	-57	5.8	4	1	3.3	
Pakistan	3.12	10.21	2608.59	-75	3.5	3	1.5	4.6	32.74
Palestine				-133					
Panama	6.58	67.13	13057.09	-62	4.3	3	1	2.9	52.34
Papua New Guinea	3.18	23.55	2281.47	-108					
Paraguay	4.36	17.75	4522.52	-105	2.4	3	1	2.8	51.95
Peru	5.64	22.39	8629.49	-46	3.6	4	1.5	4.2	47.96
Philippines	5.9	15.37	3541.7	-146	3.2	2	1	4.4	44.04
Poland	7.29	30.98	18905.34	-73	3.4	4	3	4.9	34.21
Portugal	4.49	38.09	24919.56	-33	6	3	2.5	4.2	38

Puerto Rico				-49	5.1			3.5	52.86
Qatar		16.32	91378.74	-39	5.1	4	0	3.5	41.1
Romania	4.8	28.17	14278	-54	2.4	2	3	4.3	31.15
Russain Federation	5	22.55	18932.05	-116	3.6	2.5	2.5	5.6	42.27
Rwanda	1.24	4.07	1136.03	-70	4.3			2.2	53.08
Saudi Arabia		15.06	23479.51	-12	5.5	4	0.5	4.7	
Senegal	1.55	6.16	1816.57	-151	3.9	2.5	1	2.7	39.19
Serbia	3.77	17.31	11893.17	-90	3	3	1	3.5	28.16
Sierra Leone	0.87	24.65	807.96	-143					42.52
Singapore		160.31	50632.81	-1	6.6	4	3	4	48.1
Slovakia	6.63	46.68	22881.68	-40	4.4	4	2.5	3.7	28
Slovenia	4.61	22.25	27132.97	-43	5.3	4	1	3.2	31.15
Somalia		5.91							
South Africa	20.47	31.31	10277.76	-32	4.6	3	3	4.7	57.77
South Korea	6.06	11.26	27099.78	-15	6	4	3	5.3	31.6
Spain	4.4	36.33	32149.79	-48	5.8	4	3	5.4	31
Sri Lanka	2.91	10.26	4771.61	-102	4.4	3.5	1	3.6	40.26
Sudan	3.11	20.83	2209.69	-153		3.5	0		
Sweden	4.38	53.7	37377.1	-18	6.4	4	2.5	4.3	23
Switzerland	2.87	59.86	45223.68	-24	6.8	4	2	4.3	33.68
Syria	2.37	9.06	4729.97	-144	3.6	3	1	3.6	35.78
Tajikistan	1.63	18.98	1972.08	-149	3.6			2.5	33.6
Tanzania	0.91		1362.38	-125	3	3	1	3.2	37.58
Thailand	2.92	33.61	7995.08	-16	4.9	2	1	4.7	53.57
Timor - east		8.92	804.94	-174	2.7			1.5	31.93
Togo	1.81	33.29	850.33	-162		2	1		34.41
Tunisia	3.49	66.23	8272.5	-58	5.5	3.5	2	3.5	40.81
Turkey	16.22	13.7	13667.88	-60	5.1	3	2	5.1	39.74
Uganda	0.82	20.82	1217.18	-129	3.4	2	0	3	44.3
UK	4.71	37.43	35154.8	-4	5.3	4	3.5	5.7	32
Ukraine	5.44	20.74	6317.84	-147	4.1	2.5	1	4.3	27.51
United Arab Emir.		15.64	57743.72	-37	6.2	3.5	0	4	
Uruguay	5.36	18.94	13189.13	-122	4.5	4	2	3	42.42
USA	4.57	22.7	45989.18	-5	5.8	4	4	7	46.41
Uzbekistan	3.24	9.04	2874.84	-150		1.5	1		36.72
Venezuela	6.94	29.5	12322.92	-170	3.1	1	1	4.5	43.5
Vietnam	1.69	63.17	2953.07	-88	3	3	1	4.3	37.57
Yemen	1.94	11.24	2469.59	-104		2	0		37.69
Zambia	1.04	85.15	1430.22	-84	3.4	2.5	2	2.4	50.74
Zimbabwe	5.16	29.5		-156	3.2	1	0	1.5	

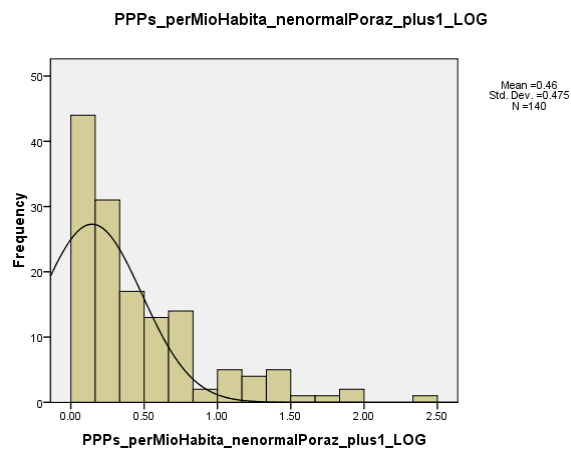
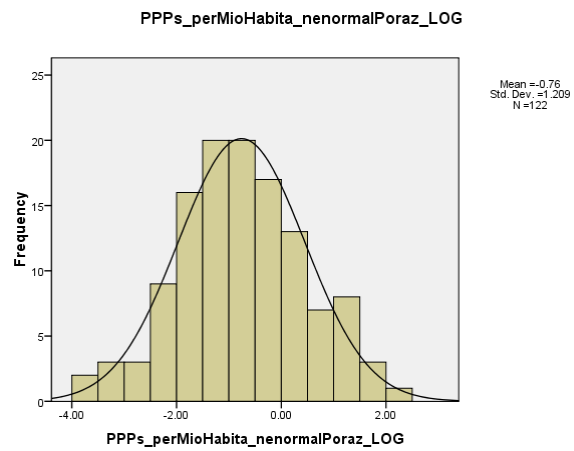
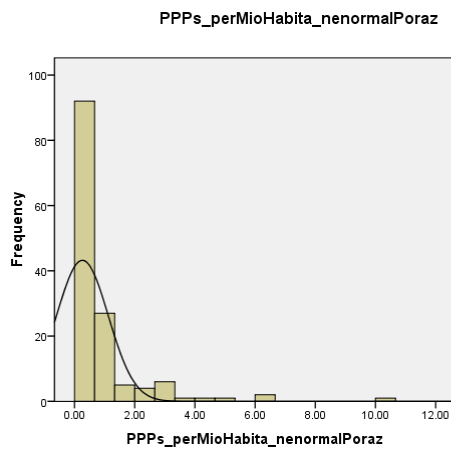
Priloga C: Histogrami in frequencies vseh spremenljivk

HISTOGRAMI:

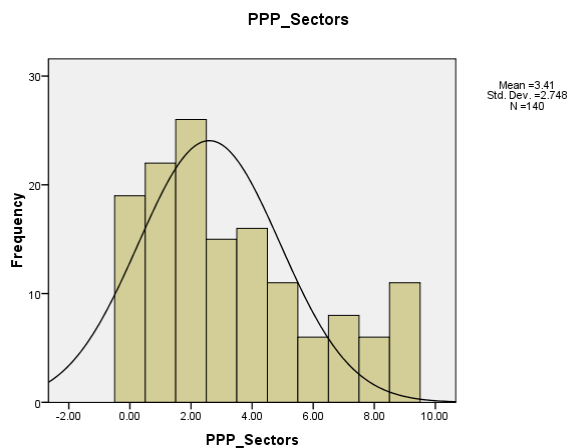
Investicije v JZP kot delež BDP (kupna moč) – originalna, logaritmirana in +1 logaritmirana

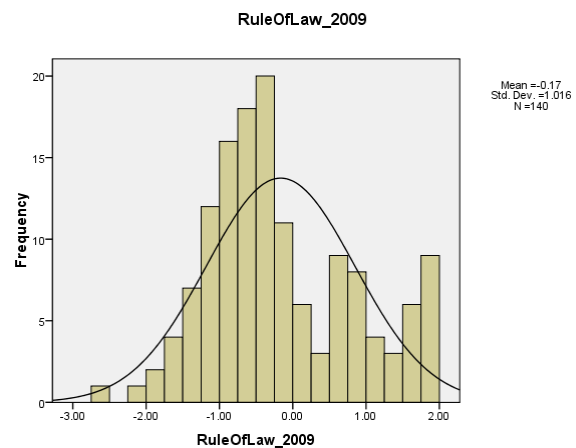
Število JZP na milijon prebivalcev – originalna, logaritmirana in +1 logaritmirana

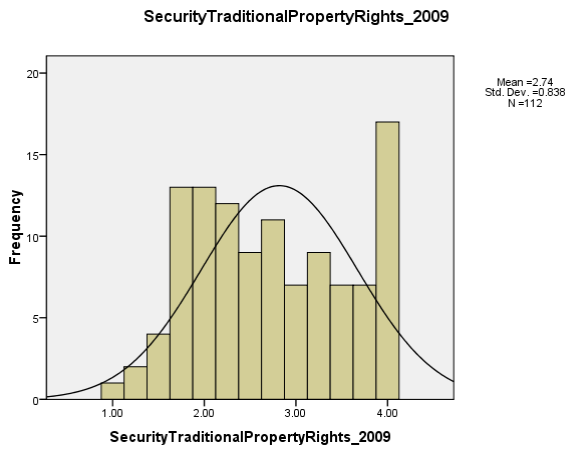
Število sektorjev z JZP

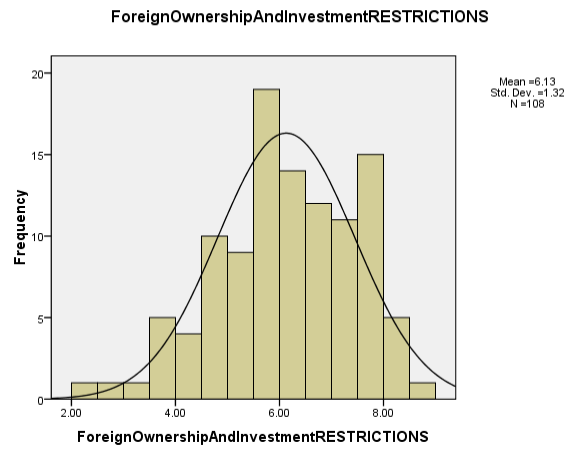
Vladavina prava

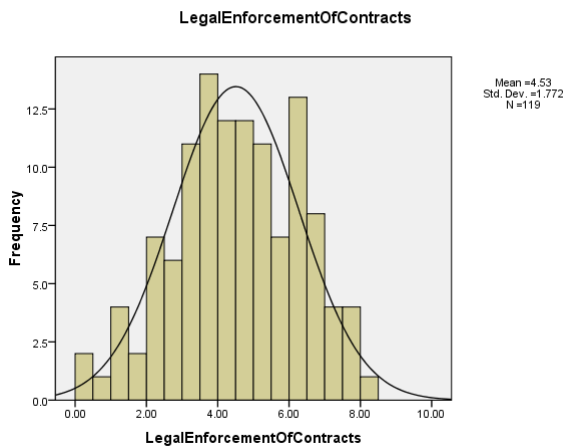
Premoženjska upravičenja

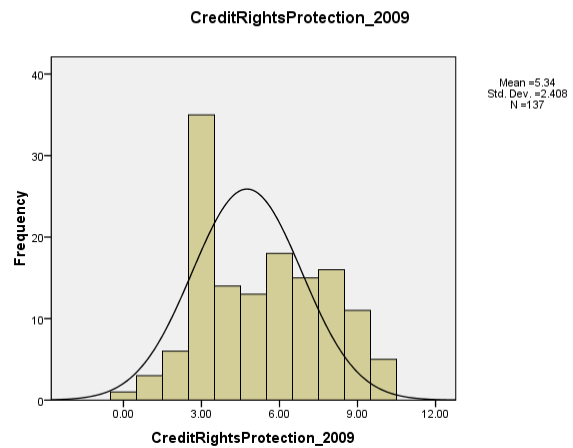
Premoženjska upravičenja tujcev

Izvršba pogodb

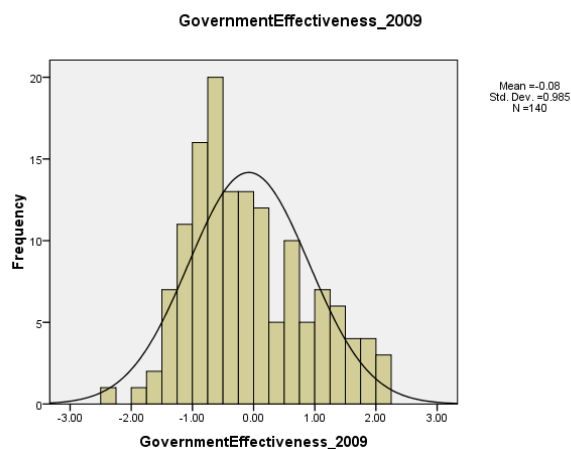
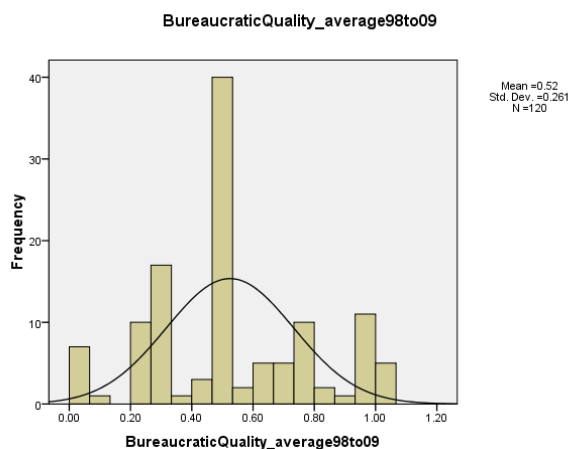

Pravice posojilodajcev

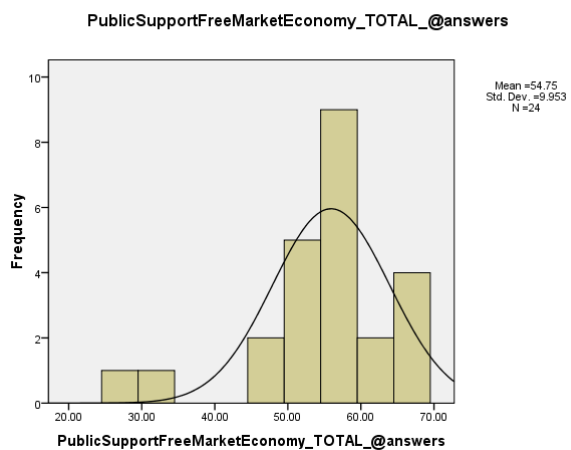

Kvaliteta javne uprave

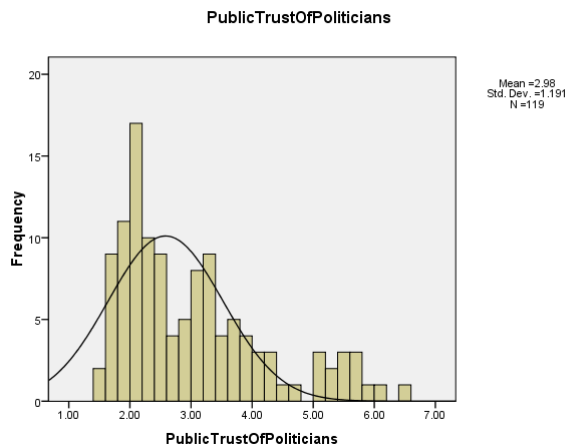
Učinkovitost vlade

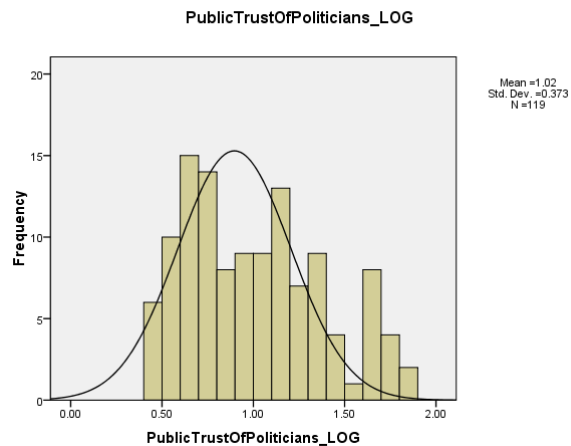
Zaupanje javnosti v tržno izvajanje storitev

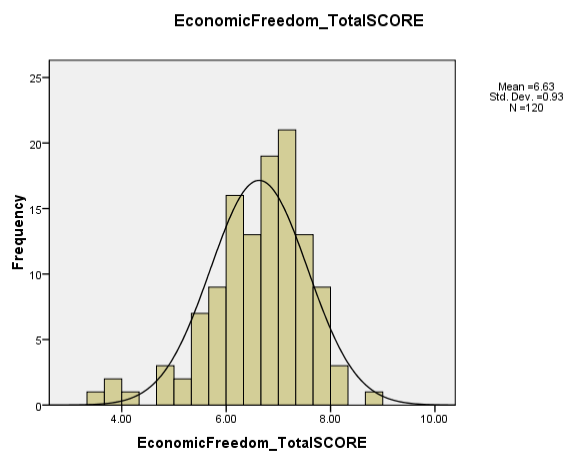
Zaupanje javnosti v politike

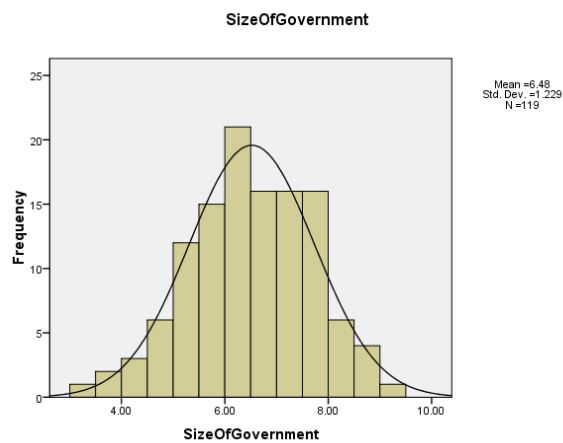
Zaupanje javnosti v politike – logaritmirana

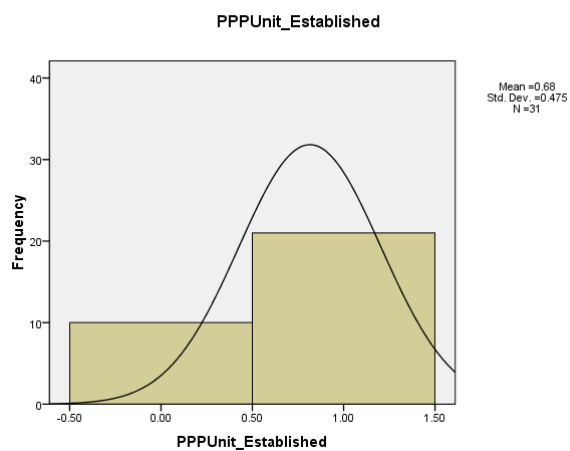
Gospodarska svoboda

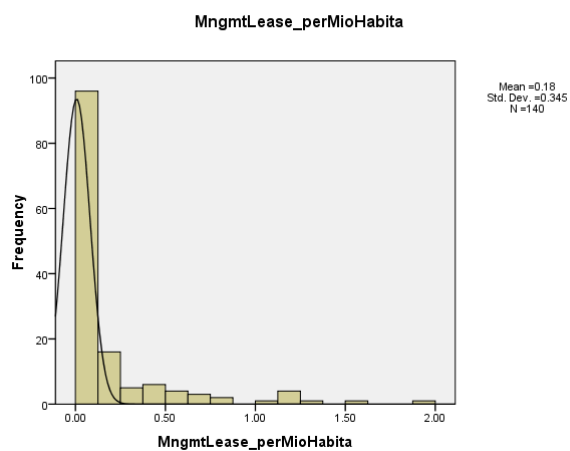
Velikost javnega sektorja

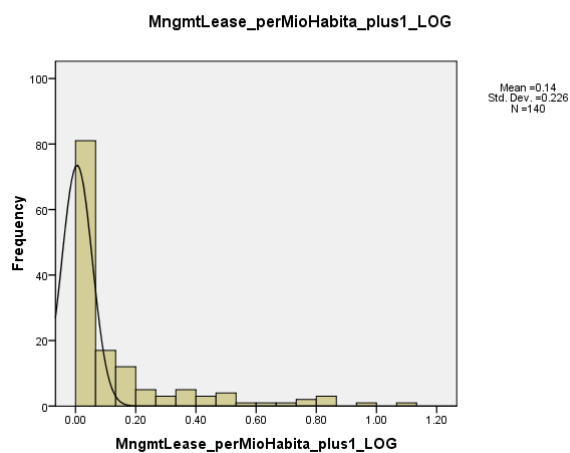
JZP enota

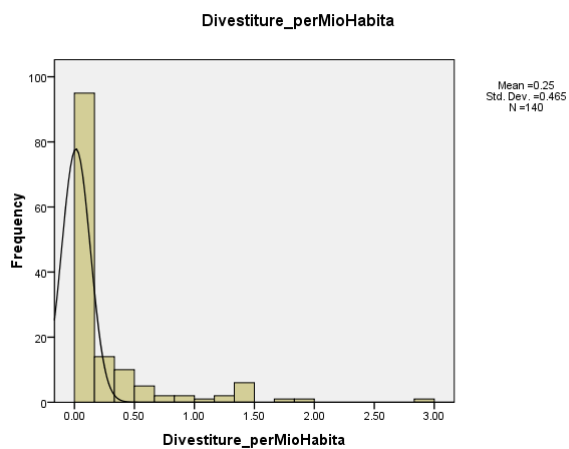
Št. upravlj. pog./mio habita

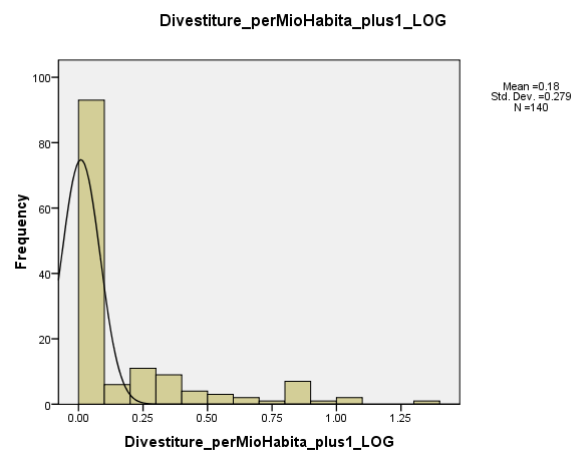
Št. upravlj. pog./mio habita – +1 in logaritmirana

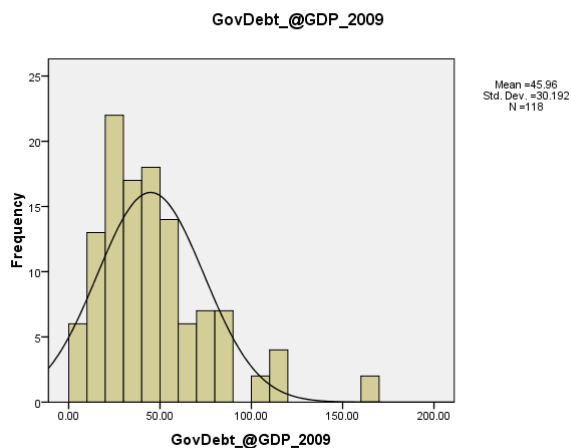
Št. dezinvesticij/mio habita

Št. dezinvesticij/mio habita – +1 in logaritmirana

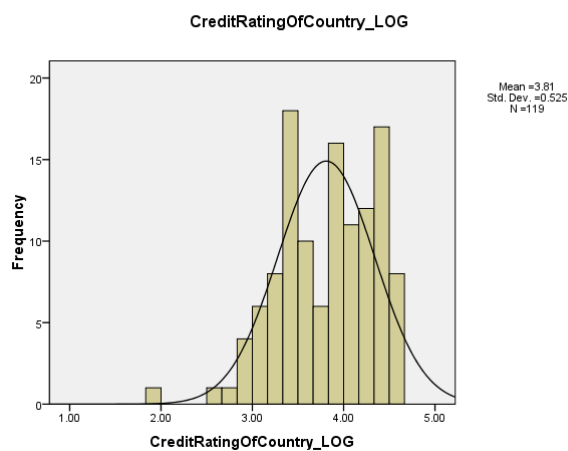
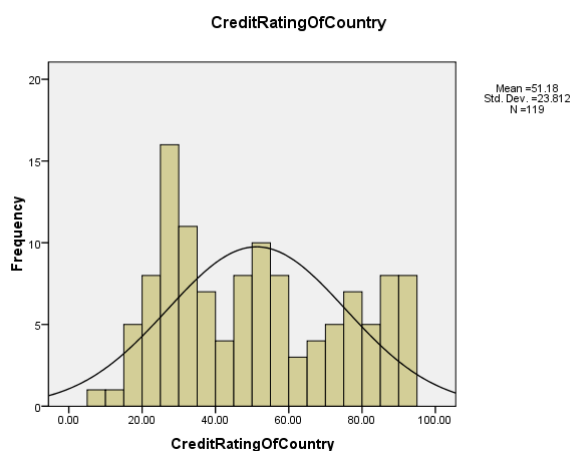

Javni dolg

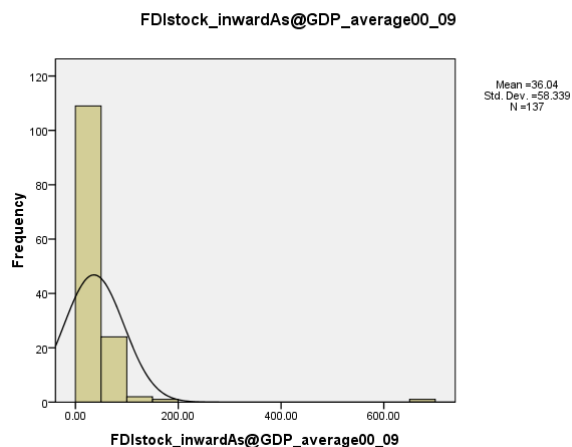
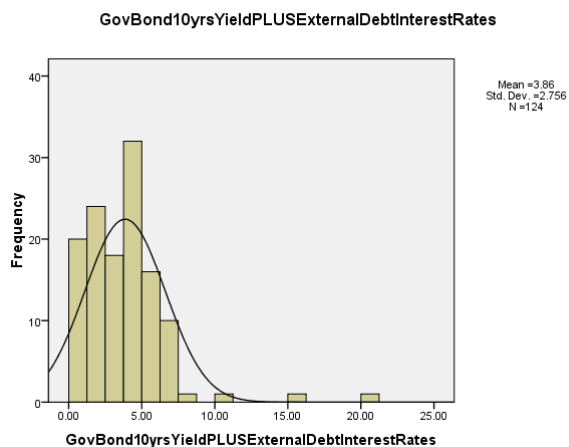

Bonitetna ocena

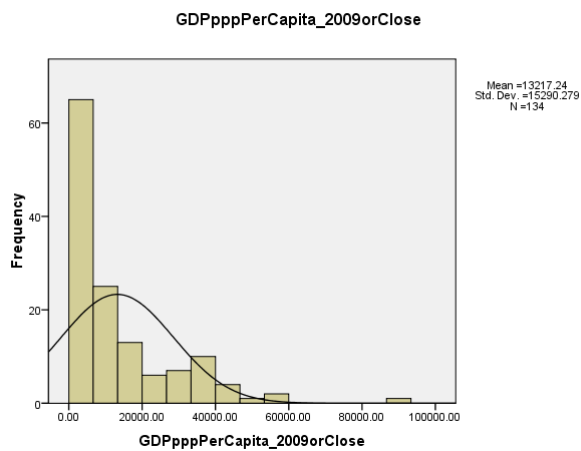
Bonitetna ocena – logaritmirana

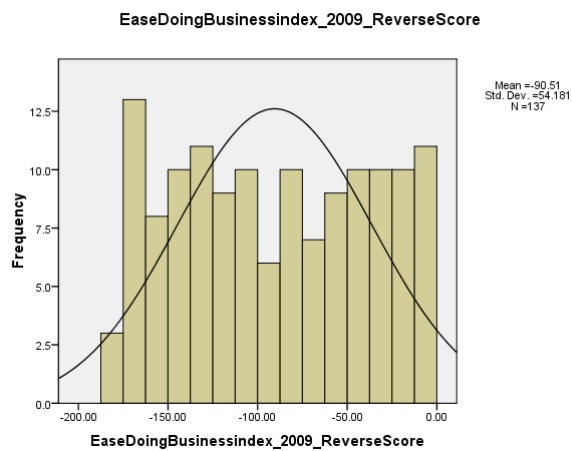
Obresti na dolgoroč. javno zadolževanje

BDP kupna moč (ppp) na preb.

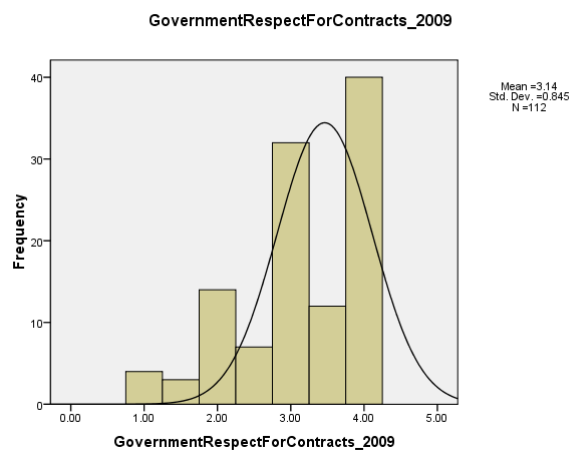
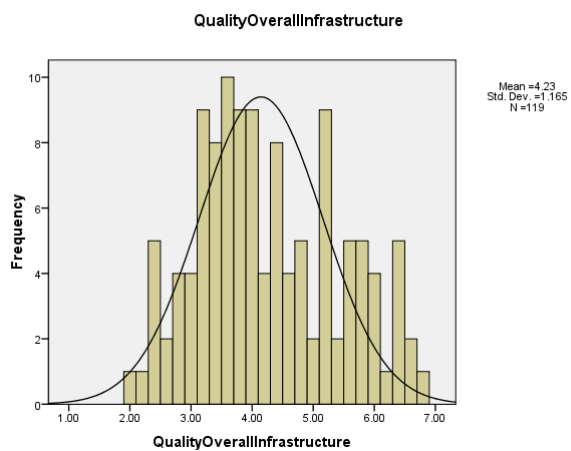

Enostavnost poslovanja

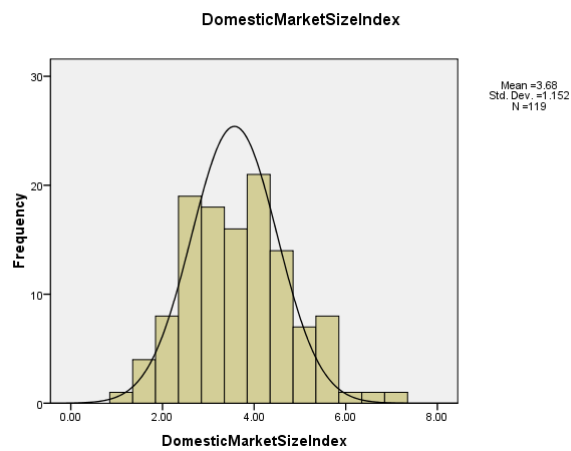
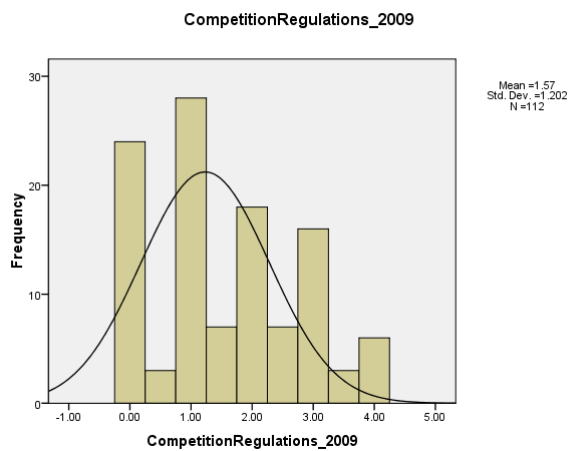

Kvaliteta infrastrukture

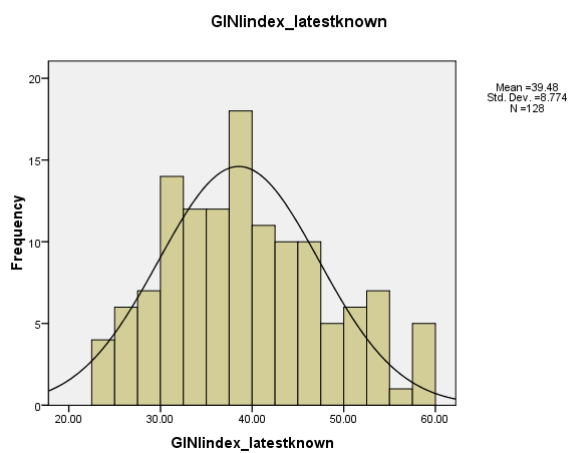
Vladno spoštovanje pogodbenih obveznosti

Regulacija konkurencije

Ginijev indeks

FREQUENCIES:

		Statistics			
		INVESTInPPPs MioUSDMioHab As@ofGDPpppM ioUSDMioHab	INVESTInPPPs MioUSDMioHab As@ofGDPpppM ioUSDMioHab_L OG	INVESTInPPPs MioUSDMioHab As@ofGDPpppM ioUSDMioHab_pl us1_LOG	PPPs_perMioHa bita_nenormalPo raz
N	Valid	135	117	135	140
	Missing	5	23	5	0
	Mean	2.05143	-.0404	.8102	.8320
	Std. Error of Mean	.269441	.15182	.06246	.11634
	Median	.92479	.4227	.6548	.3613
	Mode	.000	-5.26 ^a	.00	.00
	Std. Deviation	3.130626	1.64222	.72570	1.37659
	Variance	9.801	2.697	.527	1.895
	Skewness	3.684	-.893	.764	3.910
	Std. Error of Skewness	.209	.224	.209	.205
	Kurtosis	20.125	.749	-.010	20.701
	Std. Error of Kurtosis	.414	.444	.414	.407
	Range	24.388	8.45	3.23	10.64
	Minimum	.000	-5.26	.00	.00
	Maximum	24.388	3.19	3.23	10.64

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

		Statistics			
		PPPs_perMioHa bita_nenormalPo raz_LOG	PPPs_perMioHa bita_nenormalPo raz_plus1_LOG	PPP_Sectors	RuleOfLaw_2009
N	Valid	122	140	140	140
	Missing	18	0	0	0
	Mean	-.7603	.4599	3.4071	-.1659
	Std. Error of Mean	.10945	.04017	.23226	.08586
	Median	-.8086	.3085	3.0000	-.4278
	Mode	-3.68 ^a	.00	2.00	-2.53 ^a
	Std. Deviation	1.20894	.47534	2.74818	1.01588
	Variance	1.462	.226	7.552	1.032
	Skewness	.051	1.599	.667	.496
	Std. Error of Skewness	.219	.205	.205	.205
	Kurtosis	-.169	2.680	-.628	-.517
	Std. Error of Kurtosis	.435	.407	.407	.407
	Range	6.05	2.45	9.00	4.47
	Minimum	-3.68	.00	.00	-2.53
	Maximum	2.36	2.45	9.00	1.94

Statistics

		PPPs_perMioHabitant_normalPo raz_LOG	PPPs_perMioHabitant_normalPo raz_plus1_LOG	PPP_Sectors	RuleOfLaw_2009
N	Valid	122	140	140	140
	Missing	18	0	0	0
	Mean	-.7603	.4599	3.4071	-.1659
	Std. Error of Mean	.10945	.04017	.23226	.08586
	Median	-.8086	.3085	3.0000	-.4278
	Mode	-3.68 ^a	.00	2.00	-2.53 ^a
	Std. Deviation	1.20894	.47534	2.74818	1.01588
	Variance	1.462	.226	7.552	1.032
	Skewness	.051	1.599	.667	.496
	Std. Error of Skewness	.219	.205	.205	.205
	Kurtosis	-.169	2.680	-.628	-.517
	Std. Error of Kurtosis	.435	.407	.407	.407
	Range	6.05	2.45	9.00	4.47
	Minimum	-3.68	.00	.00	-2.53
	Maximum	2.36	2.45	9.00	1.94

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		SecurityTraditionalPropertyRights _2009	ForeignOwnershipAndInvestment RESTRICTIONS	LegalEnforcementOfContracts	CreditRightsProtection_2009
N	Valid	112	108	119	137
	Missing	28	32	21	3
	Mean	2.7411	6.1289	4.5270	5.3358
	Std. Error of Mean	.07914	.12706	.16245	.20572
	Median	2.7500	6.0702	4.5127	5.0000
	Mode	4.00	2.49 ^a	3.39	3.00
	Std. Deviation	.83755	1.32043	1.77213	2.40794
	Variance	.701	1.744	3.140	5.798
	Skewness	.100	-.349	-.252	.175
	Std. Error of Skewness	.228	.233	.222	.207
	Kurtosis	-1.176	-.342	-.317	-1.016
	Std. Error of Kurtosis	.453	.461	.440	.411
	Range	3.00	6.27	8.11	10.00
	Minimum	1.00	2.49	.00	.00
	Maximum	4.00	8.76	8.11	10.00

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		BureaucraticQuality_average98to09	GovernmentEffectiveness_2009	PublicSupportFreeMarketEconomy_TOTAL_@answers	PublicTrustOfPoliticians	PublicTrustOfPoliticians_LOG
N	Valid	120	140	24	119	119
	Missing	20	0	116	21	21
	Mean	.5247	-.0781	54.7500	2.9773	1.0192
	Std. Error of Mean	.02383	.08325	2.03168	.10921	.03421
	Median	.5000	-.2584	57.0000	2.6000	.9555
	Mode	.50	-2.30 ^a	57.00 ^a	2.00	.69
	Std. Deviation	.26107	.98506	9.95315	1.19138	.37319
	Variance	.068	.970	99.065	1.419	.139
	Skewness	.219	.508	-1.368	1.011	.412
	Std. Error of Skewness	.221	.205	.472	.222	.222
	Kurtosis	-.524	-.499	2.404	.222	-.790
	Std. Error of Kurtosis	.438	.407	.918	.440	.440
	Range	.98	4.49	41.00	4.90	1.45
	Minimum	.02	-2.30	27.00	1.50	.41
	Maximum	1.00	2.19	68.00	6.40	1.86

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		EconomicFreedom_TotalSCORE	SizeOfGovernment	PPPUnit_Established	Divestiture_perMioHabita	Divestiture_perMioHabita_plus1_LOG
N	Valid	120	119	31	140	140
	Missing	20	21	109	0	0
	Mean	6.6308	6.4843	.6774	.2512	.1778
	Std. Error of Mean	.08493	.11268	.08535	.03932	.02356
	Median	6.8149	6.4800	1.0000	.0477	.0466
	Mode	3.57 ^a	5.43 ^a	1.00	.00	.00
	Std. Deviation	.93037	1.22922	.47519	.46519	.27875
	Variance	.866	1.511	.226	.216	.078
	Skewness	-.824	-.231	-.798	2.815	1.963
	Std. Error of Skewness	.221	.222	.421	.205	.205
	Kurtosis	1.082	-.208	-1.462	9.457	3.429
	Std. Error of Kurtosis	.438	.440	.821	.407	.407
	Range	5.13	6.14	1.00	2.93	1.37
	Minimum	3.57	3.14	.00	.00	.00
	Maximum	8.70	9.28	1.00	2.93	1.37

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		MngmtLease_perMioHabita	MngmtLease_perMioHabita_plus1_LOG	GovDebt_@GDP_2009	CreditRatingOfCountry	CreditRatingOfCountry_LOG
N	Valid	140	140	118	119	119
	Missing	0	0	22	21	21
	Mean	.1843	.1393	45.9576	51.1782	3.8119
	Std. Error of Mean	.02916	.01913	2.77938	2.18288	.04814
	Median	.0305	.0301	40.5500	49.0000	3.8918
	Mode	.00	.00	8.50 ^a	20.30 ^a	3.01 ^a
	Std. Deviation	.34500	.22631	30.19180	23.81244	.52512
	Variance	.119	.051	911.545	567.032	.276
	Skewness	2.787	2.132	1.423	.285	-.569
	Std. Error of Skewness	.205	.205	.223	.222	.222
	Kurtosis	8.472	4.261	2.726	-1.175	.131
	Std. Error of Kurtosis	.407	.407	.442	.440	.440
	Range	2.00	1.10	162.50	86.10	2.63
	Minimum	.00	.00	.00	6.70	1.90
	Maximum	2.00	1.10	162.50	92.80	4.53

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		GovBond10yrsYieldPLUSExternalDebtInterestRates	FDIstock_inwardAs@GDP_average00_09	GDPpppPerCapita_2009orClose	EaseDoingBusinessindex_2009_ReverseScore	QualityOverallInfrastucture
N	Valid	124	137	134	137	119
	Missing	16	3	6	3	21
	Mean	3.8569	36.0351	13217.2353	-90.5109	4.2252
	Std. Error of Mean	.24745	4.98420	1320.87895	4.62904	.10676
	Median	3.7202	26.6897	7813.8200	-90.0000	4.0000
	Mode	.78 ^a	.26 ^a	395.99 ^a	-183.00 ^a	3.80 ^a
	Std. Deviation	2.75552	58.33854	15290.27932	54.18149	1.16461
	Variance	7.593	3403.386	2.338E8	2935.634	1.356
	Skewness	2.576	8.984	1.908	.018	.328
	Std. Error of Skewness	.217	.207	.209	.207	.222
	Kurtosis	12.450	94.261	4.807	-1.302	-.740
	Std. Error of Kurtosis	.431	.411	.416	.411	.440
	Range	19.69	654.30	90982.75	182.00	4.80
	Minimum	.78	.26	395.99	-183.00	2.00
	Maximum	20.47	654.56	91378.74	-1.00	6.80

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Statistics

		GovernmentRespectForContracts_2009	CompetitionRegulations_2009	DomesticMarketSizeIndex	GINIndex_latest known
N	Valid	112	112	119	128
	Missing	28	28	21	12
	Mean	3.1429	1.5714	3.6832	39.4777
	Std. Error of Mean	.07982	.11360	.10563	.77548
	Median	3.0000	1.5000	3.6000	38.8050
	Mode	4.00	1.00	3.50 ^a	32.00
	Std. Deviation	.84477	1.20221	1.15232	8.77357
	Variance	.714	1.445	1.328	76.976
	Skewness	-.757	.312	.315	.311
	Std. Error of Skewness	.228	.228	.222	.214
	Kurtosis	-.225	-.916	-.170	-.548
	Std. Error of Kurtosis	.453	.453	.440	.425
	Range	3.00	4.00	5.90	36.86
	Minimum	1.00	.00	1.10	22.64
	Maximum	4.00	4.00	7.00	59.50

a. Multiple modes exist. The smallest value is shown

Priloga Č: Rezultati linearne regresije

V faktorski analizi sem ugotovil, da moj faktor močno korelira z vrsto spremenljivk, ki jih posledično ne smem simultano vstavljati v regresijo, in tudi, katere druge spremenljivke so se v faktorski analizi izkazale za dovolj močne, da so bile samostojni manjši faktorji – ustrezne spremenljivke za uporabo v regresiji glede na korelacijo in na število N so: *št. dezinvesticij in št. upravljalskih pogodb, javni dolg, zaščita kreditodajalcev, FDI in obresti na dolgoročno zadolževanje*. To bodo standarne spremenljivke za vsako regresijo, seveda pa sem preizkusil tudi druge kombinacije spremenljivk, da sem videl, če lahko tako najdem še kakšne nove rezultate in povezave.

Regresije sem izvedel za obe odvisni spremenljivki:

- *število JZP projektov na milijon prebivalcev* in
- *investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč).*

Pri obeh sem regresijo izvedel za primer, če so vključene vse države in če so vključene le tiste države, ki že imajo JZP projekte – slednja ima bolj normalno porazdelitev in je zato rezultat bolj kredibilen.

Regresijski model: Št. JZP projektov/mio prebivalcev (vse države)

Ta regresija zadeva spremenljivko *število JZP projektov na milijon prebivalcev (+1 in LOG)*⁶⁰. Vzorec so vse države iz moje analize, torej tiste, ki imajo JZP projekte in tudi tiste, ki jih nimajo. Ta spremenljivka ima porazdeljenost nagnjeno v levo, zato je njen rezultat manj kredibilen kot regresija zgolj s tistimi državami, ki že imajo partnerstva.

REGRESIJA s spremenljivkami predvidenimi v faktorski analizi

Odvisna spremenljivka v tej regresiji:

- *Število JZP projektov na milijon prebivalcev*

Neodvisne spremenljivke tej v regresiji:

- *F1 – Splošno institucionalno okolje*
- *Število dezinvesticij*
- *Število upravljalnih pogodb*
- *Javni dolg*
- *Pravice posojilodajalcev*
- *FDI (stock, inward)*
- *Obresti na dolgoročno javno zadolževanje*

⁶⁰ Spremenljivka je zaradi nenormalne porazdelitve logaritmirana, še prej pa je bilo vsem vrednostim prištet »+1«, zato da nisem izgubil držav brez JZP-jev, saj vrednost 0 nima svojega naravnega logaritma.

Tabela 0.1: Regresijski model št. JZP/mio habita (+1 in LOG) s predvidenimi spremenljivkami

Model Summary			
R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
0.486	0.236	0.182	0.45184

a. Predictors: (Constant),

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	6.236	7	0.891	4.363	.000
Residual	20.212	99	0.204		
Total	26.447	106			

Coefficients							
	Unstandardized Coefficients		Stand. coeff.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	0.28	0.182		1.544	0.126		
F1	0.165	0.056	0.324	2.941	0.004	0.636	1.571
Št. dezinvest..	0.371	0.173	0.202	2.143	0.035	0.867	1.154
Št. uprav. p.	0.033	0.236	0.013	0.14	0.889	0.894	1.119
Javni dolg	0.002	0.002	0.097	0.99	0.325	0.808	1.237
Pravic. Posojilod.	-0.007	0.02	-0.032	-0.325	0.746	0.818	1.222
FDI	0.001	0.002	0.055	0.589	0.557	0.88	1.136
Obrest. dolg.zad.	0.021	0.017	0.116	1.213	0.228	0.839	1.191

Collinearity Diagnostics										
Dime nsion			Variance Proportions							
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št uprav.p.	Javni dolg	Prav. posojil.	FDI	Obrest. dol. zad.
1	5.005	1	0	0	0.01	0.01	0.01	0	0.01	0.01
2	1.045	2.188	0	0.56	0.01	0.02	0	0	0	0
3	0.673	2.727	0	0	0.26	0.5	0.02	0.01	0.01	0.01
4	0.577	2.946	0	0.05	0.5	0.4	0.03	0	0	0.01
5	0.29	4.156	0	0.01	0.01	0.02	0.01	0	0.39	0.49
6	0.19	5.138	0	0	0.2	0.05	0.71	0.06	0.19	0.04
7	0.179	5.283	0.02	0.02	0	0	0	0.33	0.36	0.3
8	0.042	10.975	0.98	0.35	0	0	0.22	0.6	0.04	0.13

V modelu se je izkazalo, da je ta **model signifikanten**, saj je signifikanca ANOVE 0,000. **Pojasnjevalna moč modela je okrog 24 % (R Square)**, ob tem, da so tudi pokazatelji kolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami znotraj sprejemljivih meja (*VIF*, *Eigenvalue* in *Condition indeks*). **Prilagojena pojasnjevalna vrednost modela (Adjusted R Square)** je za 6 % nižja in znaša **18 %**.

V modelu sta signifikantni zgolj dve spremenljivki – faktor **F1** in **število izvedenih dezinvesticij**, ki tudi največ prispevata k modelu (najvišja beta). Ti dve spremenljivki imata visoko toleranco, kar pojasnjuje, kolikšen del variance odvisne spremenljivke ne more biti pojasnjen z drugimi spremenljivkami. Število dezinvesticij ima toleranco skoraj 0,9, kar pomeni da zgolj 10 % njene pojasnjevalne moči lahko razložijo druge spremenljivke.

REGRESIJA z boljšim setom spremenljivk – višja pojasnjevalna vrednost

V tem poglavju predstavljam najboljši najdeni izbor neodvisnih spremenljivk, ki je še znotraj mej sprejemljive kolinearnosti, saj sta $VIF = 2$ in $Condition\ index = 15$. Če bi v tem regresijskem modelu odstranil spremenljivko *obresti na dolgoročno zadolževanje*, bi VIF znižal na 1,4 in $Condition\ index$ na 13, vendar bi bil tudi R square potem nekoliko nižji – 29,3 %.

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Število JZP projektov na milijon prebivalcev*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- *F1 – Splošno institucionalno okolje*
- *Število dezinvesticij*
- *Število upravljalnih pogodb*
- *Javni dolg*
- *Ginijev indeks*
- *Obresti na dolgoročno javno zadolževanje*

Tabela Priloga Č.2: Regresijski model št. JZP/mio habita (+1 in LOG) z izbranimi spremenljivkami

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
0.580	0.336	0.296	0.41721

a. Predictors: (Constant)

ANOVA

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	8.820	6	1.470	8.445	.000
Residual	17.406	100	.174		
Total	26.226	106			

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Stand. coeffic.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	-.521	.228		-2.281	.025		
F1	.252	.060	.495	4.213	.000	.481	2.078
Št. dezinvest.	.364	.157	.199	2.318	.023	.900	1.111
Št. uprav. p.	.155	.231	.058	.673	.503	.888	1.126
Javni dolg	.003	.002	.169	1.885	.062	.827	1.210
GINIjev indeks	.020	.006	.367	3.642	.000	.655	1.527
Obrest. dolg.zad.	.004	.017	.022	.233	.817	.719	1.391

Collinearity Diagnostics

Dimension			Variance Proportions						
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št. uprav.p.	Javni dolg	GINI	Obrest. dol. zad.
1	4.279	1.000	.00	.00	.02	.01	.01	.00	.01
2	1.134	1.942	.00	.35	.00	.05	.00	.00	.00
3	.700	2.473	.00	.03	.29	.38	.03	.00	.02
4	.531	2.838	.00	.03	.55	.49	.01	.00	.02
5	.241	4.215	.00	.02	.13	.05	.30	.00	.52
6	.098	6.599	.07	.40	.02	.02	.60	.07	.38
7	.017	15.925	.92	.17	.01	.00	.05	.92	.04

Tudi ta **model je signifikanten**, saj je signifikanca ANOVE 0,000. **Pojasnjevalna moč modela je skoraj 34 % (*R Square*)** ob tem, da so pokazatelji kolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami še na sprejemljivi meji. **Prilagojena pojasnjevalna vrednost modela (*Adjusted R Square*)** je za 4 % nižja in znaša okrog **30 %**.

Medtem ko sta bili v prejšnjem modelu samo dve signifikantni spremenljivki, so v tem primeru tri: **F1, število dezinvesticij in Ginijev indeks**. Če zaradi majhnega vzorca (N) pogojno dovolimo tudi rahlo nižjo signifikanco 0,062, pa se jim pridruži še **javni dolg**. K modelu največ prispevata (beta) F1 in Ginijev indeks. Dvakrat manjša pri beti sta javni dolg in število dezinvesticij, ki pa imata v tem manjšem delu precej višjo torelanco – oba imata več kot 80 % nenadmeštljive pojasnjevalne vrednosti.

Regresijski model: št. JZP projektov/mio prebivalcev (zgolj države z JZP)

V tem poglavju sem regresijo izvedel glede na odvisno spremenljivko *število JZP projektov na milijon prebivalcev*⁶¹, vendar zgolj s tistimi državami, ki uporabljajo partnerstva. Ta spremenljivka ima normalno porazdelitev in so njeni rezultati zato bolj kredibilni kot rezultati z vsemi državami (tudi tistimi brez JZP projektov). Z izločitvijo držav brez partnerstev sem izločil tudi učinek tistih faktorjev, ki državam preprečujejo imeti partnerstva (recimo Estonija, ki ima zakonodajne prepreke pred uporabo JZP). Rezultati bodo torej razkrili tiste spremenljivke, ki **pospešujejo** uporabo partnerstev v tistih državah, ki že uporabljajo partnerstva.

REGRESIJA s spremenljivkami, predvidenimi v faktorski analizi

Odvisna spremenljivka v regresiji:

– *Število JZP projektov na milijon prebivalcev*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

⁶¹ Spremenljivka je zaradi nenormalne porazdelitve logaritmirana.

- F1 – Splošno institucionalno okolje
- Število dezinvesticij
- Število upravljalnih pogodb
- Obresti na dolgoročno javno zadolževanje
- FDI (stock, inward)
- Javni dolg
- Pravice posojilodajalcev

Tabela Priloga Č.3: Regresijski model št. JZP/mio habita (LOG) s predvidenimi spremenljivkami

Model Summary			
R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
0.551	0.304	0.249	1.04851

a. Predictors: (Constant)

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	42.688	7	6.098	5.547	.000
Residual	97.845	89	1.099		
Total	140.532	96			

Coefficients							
	Unstandardized Coefficients		Stand. coeffic.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	-1.882	.450		-4.181	.000		
F1	.219	.146	.177	1.507	.135	.566	1.768
Št. dezinvest.	.966	.418	.225	2.312	.023	.825	1.212
Št. uprav. p.	.560	.609	.087	.919	.360	.871	1.149
Javni dolg	.011	.005	.237	2.371	.020	.786	1.273
Pravice. posojilod.	-.015	.048	-.031	-.320	.749	.833	1.201
FDI	.007	.005	.134	1.377	.172	.821	1.218
Obrest. dolg.zad.	.072	.041	.169	1.763	.081	.847	1.181

Collinearity Diagnostics										
Dimension			Variance Proportions							
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št uprav.p.	Javni dolg	Prav. posojil.	FDI	Obrest. dol. zad.
1	5.046	1.000	.00	.00	.01	.01	.01	.00	.01	.01
2	1.033	2.210	.00	.48	.02	.03	.00	.00	.00	.00
3	.727	2.635	.00	.00	.25	.43	.02	.00	.01	.01
4	.519	3.117	.00	.08	.48	.45	.02	.00	.01	.01
5	.292	4.160	.00	.00	.00	.00	.01	.00	.34	.52
6	.186	5.207	.00	.02	.23	.05	.40	.00	.50	.16
7	.156	5.692	.01	.02	.01	.01	.23	.52	.08	.12
8	.041	11.134	.98	.40	.00	.01	.31	.46	.05	.16

Model regresije s predvidenimi spremenljivkami **je signifikanten in celo nekoliko močnejši** med državami, ki že uporabljajo parnterstva. Signifikanca ANOVE je 0,000, **pojasnjevalna moč modela je 30 %** (R Square) in pokazatelji kolinearnosti med neodvisnimi

spremenljivkami so v mejah normale. **Prilagojena pojasnjevalna vrednost** modela (*Adjusted R Square*) je za 5 % nižja in znaša 25 %.

Presenetljivo je tokrat iz signifikance izpadel F1, močna sta *število dezinvesticij* in *javni dolg*, z nižjo signifikanco 0,081 pa so se pojavile *obresti na dolgoročno javno zadolževanje*. Vrednosti bete so dokaj nizke, toleranca pa je v primeru vseh treh signifikantnih spremenljivk okrog 0,8 ali več, kar pomeni, da vsaka med njimi unikatno vpliva na variacijo števila JZP.

REGRESIJA z boljšim setom spremenljivk – višja pojasnjevalna vrednost

V tem poglavju predstavljam najboljši najdeni izbor neodvisnih spremenljivk, ki je še znotraj mej sprejemljive kolinearnosti, saj sta $VIF = 2$ in $Condition\ index = 15$. Če bi v tej regresiji odstranil spremenljivko *obresti na dolgoročno zadolževanje*, bi VIF znižal na 15,9 in $Condition\ index$ na 14, vendar bi bil tudi R square potem nekoliko nižji – 39,1 %.

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Število JZP projektov na milijon prebivalcev*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- *F1 – Splošno institucionalno okolje*
- *Število dezinvesticij*
- *Število upravljalnih pogodb*
- *Javni dolg*
- *Ginijev indeks*
- *Obresti na dolgoročno javno zadolževanje*

Tabela 0.4: Regresijski model št. JZP/mio habita (LOG) z izbranimi spremenljivkami

Model Summary				ANOVA					
R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.	Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
.651	.423	.385	.94431	Regression	59.561	6	9.927	11.132	.000
				Residual	81.147	91	.892		
				Total	140.707	97			

a. Predictors: (Constant)

Coefficients							
	Unstandardized Coefficients		Stand. coeff.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	-3.914	.551		-7.106	.000		
F1	.628	.143	.509	4.402	.000	.473	2.113
Št. dezinvest.	1.101	.363	.257	3.030	.003	.883	1.132
Št. uprav. p.	.571	.547	.089	1.044	.299	.874	1.145
Javni dolg	.012	.004	.248	2.782	.007	.796	1.256
GINijev indeks	.062	.013	.468	4.634	.000	.622	1.609
Obrest. dolg.zad.	.001	.039	.002	.021	.983	.740	1.351

Collinearity Diagnostics

Dimension			Variance Proportions						
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št. uprav.p.	Javni dolg	GINI	Obrest. dol. zad.
1	4.291	1.000	.00	.00	.02	.01	.01	.00	.01
2	1.126	1.952	.00	.34	.00	.05	.00	.00	.00
3	.719	2.444	.00	.03	.33	.32	.03	.00	.01
4	.517	2.882	.00	.05	.49	.54	.01	.00	.02
5	.236	4.265	.00	.01	.13	.05	.26	.00	.56
6	.096	6.697	.07	.38	.03	.01	.65	.07	.35
7	.016	16.205	.93	.19	.01	.01	.05	.92	.05

Ta **model je signifikanten in ima najvišjo pojasnjevalno vrednost v celotni raziskavi – 42 % (*R Square*)** ob tem, da so pokazatelji kolinearnosti med neodvisnimi spremenljivkami še na dokaj sprejemljivi meji. **Prilagojena pojasnjevalna vrednost** modela (*Adjusted R Square*) je za 4 % nižja in znaša okrog **39 %**.

Ponovno so signifikantni štirje indikatorji, med njimi tudi F1, ki je v prejšnjem modelu 'padel iz tečaja'. F1 ima najvišjo beto in največ prispeva k modelu, v toleranci pa je najšibkejši, kar ni presenetljivo, saj je ta indikator zelo splošen in ga zlahka nadomestijo ostali indikatorji, ki so bolj specifični in imajo posledično mnogo višje toleranco. Ostali trije indikatorji so ponovno *število dezinvesticij, javni dolg in Ginijev indeks*.

Regresijski model: invest. v JZP/GDP ppp (vse države)

V tem poglavju sem regresijo izvedel glede na odvisno spremenljivko *investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč)*⁶². Vzorec predstavljajo vse države iz moje analize, torej je porazdelitev ponovno nagnjena v levo in zato rezultati nekoliko manj kredibilni.

REGRESIJA s spremenljivkami predvidenimi v faktorski analizi

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč)*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- *F1 – Splošno institucionalno okolje*
- *Število dezinvesticij*
- *Število upravljalnih pogodb*
- *Javni dolg*
- *Pravice posojilodajalcev*
- *FDI (stock, inward)*
- *Obresti na dolgoročno javno zadolževanje*

Tabela Priloga Č.5: Regresijski model invest./BDPppp (+1 in LOG) s predvidenimi spremenljivkami

⁶² Spremenljivka je zaradi nenormalne porazdelitve logaritmirana.

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
.211	.044	-.023	.69202

a. Predictors: (Constant)

ANOVA

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	2.202	7	.315	.657	.708
Residual	47.410	99	.479		
Total	49.612	106			

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Stand. coeffic.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	.805	.278		2.897	.005		
F1	.013	.086	.019	.152	.880	.636	1.571
Št. dezinvest.	.224	.265	.089	.843	.401	.867	1.154
Št. uprav. p.	-.131	.361	-.038	-.362	.718	.894	1.119
Javni dolg	.003	.003	.137	1.255	.212	.808	1.237
Pravice. posojilod.	-.038	.031	-.131	-1.204	.231	.818	1.222
FDI	.000	.003	.000	-.002	.999	.880	1.136
Obrest. dolg.zad.	.019	.026	.078	.727	.469	.839	1.191

Collinearity Diagnostics

Dime nsion			Variance Proportions							
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št uprav.p.	Javni dolg	Prav. posojil.	FDI	Obrest. dol. zad.
1	5.005	1.000	.00	.00	.01	.01	.01	.00	.01	.01
2	1.045	2.188	.00	.56	.01	.02	.00	.00	.00	.00
3	.673	2.727	.00	.00	.26	.50	.02	.01	.01	.01
4	.577	2.946	.00	.05	.50	.40	.03	.00	.00	.01
5	.290	4.156	.00	.01	.01	.02	.01	.00	.39	.49
6	.190	5.138	.00	.00	.20	.05	.71	.06	.19	.04
7	.179	5.283	.02	.02	.00	.00	.00	.33	.36	.30
8	.042	10.975	.98	.35	.00	.00	.22	.60	.04	.13

V tem primeru se je izkazalo, da **model ni signifikanten**, in tudi njegov učinek je zanemarljiv. Signifikanca ANOVE je 0,7 in *R square* je 5 %.

REGRESIJA z boljšim setom spremenljivk – višja pojasnjevalna vrednost

V tem poglavju predstavljam najboljši najdeni izbor neodvisnih spremenljivk, ki je znotraj mej sprejemljive kolinearnosti pri VIF, Condition indeks pa doseže vrednost 23 in je že nekoliko bolj tvegan.

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč)*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- Premoženjska upravičenja tujcev
- Vladno spoštovanje pogodb
- Ginijev indeks
- Javni dolg
- Izvršba pogodb

Tabela Priloga Č.6: Regresijski model invest./BDPppp (+1 in LOG) z izbranimi spremenljivkami

Model Summary

R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
.480	.231	.186	.60955

a. Predictors: (Constant)

ANOVA

Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	9.592	5	1.918	5.163	.000
Residual	31.953	86	.372		
Total	41.545	91			

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Stand. coeffic.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error		t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	.147	.545		.270	.787		
Premož. upr. tujcev	.110	.058	.221	1.900	.061	.659	1.518
Vlad. spošt. pog.	-.154	.097	-.181	-1.591	.115	.694	1.440
GINijev indeks	.021	.008	.284	2.743	.007	.833	1.201
Javni dolg	.005	.003	.177	1.757	.082	.884	1.131
Izvršba pogodb	-.101	.040	-.261	-2.531	.013	.838	1.193

Collinearity Diagnostics

Dimension			Variance Proportions					
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	Premož. upr. tuj.	Vlad. spošt. p.	GINI	Javni dolg	Izvršba pogodb
1	5.588	1.000	.00	.00	.00	.00	.01	.00
2	.203	5.251	.00	.00	.00	.02	.86	.02
3	.115	6.962	.00	.00	.00	.14	.01	.51
4	.060	9.639	.00	.06	.31	.13	.10	.36
5	.024	15.329	.00	.84	.52	.02	.02	.05
6	.010	23.358	.99	.10	.16	.70	.00	.06

V tem setu spremenljivk se je model izkazal za signifikantnega, saj je signifikanca ANOVE ponovno 0,000. **Pojasnjevalna moč modela je 23 % (R Square)**, ob tem, da je Condition indeks že na nekoliko tvegani vrednosti, kar pomeni, da znotraj modela obstaja možnost za kolinearen učinek neodvisnih spremenljivk. **Prilagojena pojasnjevalna vrednost modela (Adjusted R Square)** je za 5 % nižja in znaša **19 %**.

Izračuni kažejo, da sta dve spremenljivki dosegli zadovoljivo signifikanco, to sta *Ginijev indeks* in *izvršba pogodb*, ki pa imata obe dokaj nizko beto, z močjo med 0,25 in 0,3. V primeru izvršbe pogodb je beta celo negativna, kar pomeni obratno sorazmernost spremenljivk. Če zaradi majhnega vzorca (N) pogojno dovolimo tudi rahlo nižjo signifikanco, lahko dodam še *premoženjska upravičenja tujcev* in *javni dolg*, ki pa imata še nižje bete, z močjo okrog 0,2. Tolerance vseh spremenljivk so zelo visoke, torej gre za zelo specifične učinke, ki jih druge spremenljivke ne morejo pojasniti.

Regresijski model: invest. v JZP/GDP ppp (države z JZP)

V tem poglavju sem regresijo izvedel glede na odvisno spremenljivko *investicije v JZP projekte kot delež BDP (kupna moč)*⁶³, vendar zgolj s tistimi državami, ki uporabljajo partnerstva, torej je porazdelitev normalna in zato bolj kredibilna. Z izločitvijo držav brez partnerstev sem izločil tudi učinek tistih faktorjev, ki državam preprečujejo imeti partnerstva (recimo Estonija, ki ima zakonodajne prepreke pred uporabo JZP). Rezultati bodo torej razkrili tiste spremenljivke, ki **pospešujejo** investicije v partnerstva v tistih državah, ki že uporabljajo partnerstva.

REGRESIJA s spremenljivkami predvidenimi v faktorski analizi

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč)*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- *F1 – Splošno institucionalno okolje*
- *Število dezinvesticij*
- *Število upravljalnih pogodb*
- *Javni dolg*
- *Pravice posojilodajalcev*
- *FDI (stock, inward)*
- *Obresti na dolgoročno javno zadolževanje*

Tabela Priloga Č.7: Regresijski model invest./BDPppp (LOG) s predvidenimi spremenljivkami

Model Summary			
R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
.333	.111	.041	1.52754

a. Predictors: (Constant)

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	25.887	7	3.698	1.585	.150
Residual	207.671	89	2.333		
Total	233.557	96			

⁶³ Spremenljivka je zaradi nenormalne porazdelitve logaritmirana.

Coefficients

	Unstandardized Coefficients		Stand. coeffic.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	-1.209	.656		-1.844	.069		
F1	-.344	.212	-.216	-1.623	.108	.566	1.768
Št. dezinvest.	.333	.609	.060	.547	.585	.825	1.212
Št. uprav. p.	.711	.887	.086	.802	.425	.871	1.149
Javni dolg	.018	.007	.288	2.557	.012	.786	1.273
Pravice posojilod.	-.056	.070	-.088	-.801	.426	.833	1.201
FDI	.008	.008	.110	.998	.321	.821	1.218
Obrest. dolg.zad.	.077	.059	.142	1.306	.195	.847	1.181

Collinearity Diagnostics

Dimension			Variance Proportions							
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	F1	št. dezin.	št uprav.p.	Javni dolg	Prav. posojil.	FDI	Obrest. dol. zad.
1	5.046	1.000	.00	.00	.01	.01	.01	.00	.01	.01
2	1.033	2.210	.00	.48	.02	.03	.00	.00	.00	.00
3	.727	2.635	.00	.00	.25	.43	.02	.00	.01	.01
4	.519	3.117	.00	.08	.48	.45	.02	.00	.01	.01
5	.292	4.160	.00	.00	.00	.00	.01	.00	.34	.52
6	.186	5.207	.00	.02	.23	.05	.40	.00	.50	.16
7	.156	5.692	.01	.02	.01	.01	.23	.52	.08	.12
8	.041	11.134	.98	.40	.00	.01	.31	.46	.05	.16

Ponovno se je izkazalo, da **model ni signifikanten**. Signifikanca ANOVE je 0,15, kar je mnogo bolje kot v modelu z vsemi državami, vendar še vedno nerelevantno. Tudi tokrat sem uporabil drug set institucij, zato da bi dosegel primerno signifikanco modela in ugotovil, ali institucionalno okolje vsaj minimalno pojasnjuje varianco v številu investicij v JZP.

REGRESIJA z boljšim setom spremenljivk – višja pojasnjevalna vrednost

Najboljši najdeni izbor, ki je še krepko znotraj meje spremenljivosti kolinearnosti pri VIF, vendar pa je preko meje pri Condition index.

Odvisna spremenljivka v regresiji:

- *Investicije v JZP projekte kot delež državnega BDP (kupna moč)*

Neodvisne spremenljivke v regresiji:

- *Premoženjska upravičenja tujcev*
- *Vladno spoštovanje pogodb*
- *Ginijev indeks*
- *Javni dolg*
- *Izvršba pogodb*

Tabela Priloga Č.8: Regresijski model invest./BDPppp (LOG) z izbranimi spremenljivkami

Model Summary			
R	R Square	Adjusted R Square	Std. error of estim.
.478	.228	.180	1.32679

a. Predictors: (Constant)

ANOVA					
Model	Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
Regression	41.667	5	8.333	4.734	.001
Residual	140.829	80	1.760		
Total	182.497	85			

Coefficients							
	Unstandardized Coefficients		Stand. coeff.			Collinearity Statistics	
	B	Std. Error	Beta	t	Sig.	Tolerance	VIF
(Constant)	-1.973	1.230		-1.604	.113		
Premož. upr. tujc.	.259	.134	.237	1.926	.058	.636	1.572
Vlad. spošt. pog.	-.290	.217	-.161	-1.338	.185	.670	1.493
GINIjev indeks	.048	.017	.299	2.756	.007	.820	1.219
Javni dolg	.011	.006	.186	1.739	.086	.839	1.191
Izvršba pogodb	-.206	.092	-.239	-2.231	.028	.839	1.191

Collinearity Diagnostics								
Dimension			Variance Proportions					
	Eigenvalue	Condition Index	(Constant)	Premož. upr. tujc.	Vlad. spošt. p.	GINIjev indeks	Javni dolg	Izvršba pogodb
1	5.606	1.000	.00	.00	.00	.00	.01	.00
2	.190	5.432	.00	.00	.00	.03	.78	.02
3	.113	7.043	.00	.00	.01	.14	.04	.48
4	.057	9.882	.00	.06	.33	.10	.13	.42
5	.023	15.655	.00	.81	.55	.04	.04	.03
6	.010	23.421	.99	.14	.12	.69	.00	.06

V tem setu spremenljivk se je model ponovno izkazal za signifikantnega, saj je signifikanca ANOVE 0,000. **Pojasnjevalna moč modela je 23 % (*R Square*)** ob tem, da je Condition indeks že na nekoliko tvegani vrednosti, kar pomeni, da znotraj modela obstaja možnost za kolinearen učinek neodvisnih spremenljivk. **Prilagojena pojasnjevalna vrednost modela (*Adjusted R Square*)** je za 5 % nižja in znaša okrog **18 %**.

Izračuni kažejo skoraj identično sliko kot pri regresijskem modelu z vsemi državami. Dve spremenljivki sta dosegli zadovoljivo signifikanco, to sta *Ginijev indeks* in *izvršba pogodb*, ki pa imata obe dokaj nizko beto, z močjo med 0,25 in 0,3. Če zaradi majhnega vzorca (N) tudi tukaj pogojno dovolim rahlo nižjo signifikanco, lahko dodam še *premoženjska upravičenja tujcev* in *javni dolg*. Tolerance vseh spremenljivk so zelo visoke, torej gre še vedno za zelo specifične učinke, ki jih druge spremenljivke ne morejo pojasniti. Podrobnejši podatki so v spodnjih tabelah.

Priloga D: Priporočeno dodatno branje

- Asian Development Bank Institute. *Institutional environment*. Dostopno prek: <http://www.adbi.org/discussion-paper/2005/11/24/1554.economic.social.prc/institutional.environment/> (7. januar 2011).
- Bortolotti, Bernardo, Domenico Siniscalco in Marcella Fantini. 2000. *Privatisation and Institutions: a Cross Country Analysis*. Dostopno prek: <http://www.bernardobortolotti.com/getpage.aspx?id=8> (11. maj 2011).
- EPEC. 2010. *Procurement of PPP and the use of Competitive Dialogue in Europe. A review of public sector practices across the EU*. Evropska investicijska banka.
- Evropska komisija. 2003. *Guidelines for successful Public – Private – Partnerships*. GD za regionalno politiko.
- --- 2007. *Commission interpretative communication on the application of Community law on Public Procurement and Concessions to Institutionalised Public-Private Partnerships (IPPP)*. C(2007)6661. Bruselj.
- FHWA. *Case Studies*. Dostopno prek: http://www.fhwa.dot.gov/PPP/case_studies.htm (14. december 2008).
- --- *Chicago Skyway*. Dostopno prek: http://www.fhwa.dot.gov/PPP/chicago_skyway.htm (14. december 2008).
- Fisher, Roger in William Ury. 1981. *Getting to YES: Negotiating agreement without giving in*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- Gaffney, D. in A. Pollock. 1999. Pump-priming the PFI: why are privately financed schemes being subsidized? *Public Money and Management* 19 (1).
- Harris, Clive, Jhon Hodges, Michael Schur in Padmesh Shakula. 2003. Infrastructure Projects: A review of Canceled Private Projects. *Public Policy for the Private Sector* 252. Svetovna banka.
- Hellowell, Mark in Allyson M. Pollock. 2007. *Private finance, public deficits*. Edinburgh: Centre for International Public Health Policy, University of Edinburgh.

- Henisz, J. Witold in Raymond E. Levitt. 2010. *Regulative, Normative and Cognitive Institutional Supports for Relational Contracting in Infrastructure Projects*. CRGP na Stanford University, Working Paper #55.1.
- Illman, James. 2008. Disasters fail to shake Treasury resolve on PFI . *Local Government Chronicle*, (30. april). Dostopno prek: www.lgcplus.com.
- Kalantaridis, Christos. 2007. Institutional Change in Post-Socialist Regimes: Public Policy and Beyond. *Journal of Economic Issues* XLI (2).
- Kappler, Andreas in Mathieu Nemoz. 2010. *Public-Private Partnerhips in Europe – Before and During the Recent Financial Crisis*. Economic and financial report 2010/04, Evropska investicijska banka.
- Leigland, James in Chris Shugart. 2006. *Is the public sector comparator right for the developing countries?* GRIDLINES, Public-Private Infrastructure Advisory Facility.
- Manley, T. Roger, Wade H. Shaw, Robert C. Manley. 2007. Project Partnering: A Medium for Private and Public Sector Collaboration. *Engineering Management Journal* 19 (2).
- Mantzavinoc, C., Douglass C. North, Syed Shariq. 2004. Learning, Institutions and Econocmic Performance. *Perspectives on Politics* 2(1).
- McKee, Martin, Nigel Edwards in Rifat Atun. 2006. Public-private partnerships for hospitals. *Bulletin of the World Health Organization* 84 (11).
- McQuaid, W. Ronald in Walter Scherrer. 2010. Changing reasons for public-private partnerships (PPPs). *Public money and Management*.
- National Health Service (Residual Liabilities) Act 1996.
- Partnerships for Schools (2008): *Building Schools for the Future: an introduction to*. London.
- Pollock, M. Allyson in Niel Vickers. 2000. Private pie in the sky. *Public Finance*.
- Pollock, M. Allyson, Jean Shaoul in Niel Vickers. 2002. Private finance and »value for money« in NHS hospitals: a policy in search of a rationale? *British Medical Journal* 324: 1205–1209.

- Pollock, M. Allyson, Mathew G. Dunnigan, Declan Gaffney, David Price in Jean Shaoul. 1999. Planning the new NHS: downsizing for the 21st century. *British Medical Journal* 319.
- Preker, S. Alexander, April Harding, Phyllida Travis. 2000. “Make or buy” decisions in the production of the health care goods and services: new insights from institutional economics and organizational theory. *Bulletin of the World Health Organization* 78.
- Savas, E. 1987. *Privatization: The Key To Better Government*. New York: Chatham House.
- Schmidt, K. 1996. The Costs and Benefits of Privatization: An Incomplete Contracts Approach. *Journal of Law, Economics and Organization* 12.
- Svetovna banka. 2001. World development report 2002: Building Institution for Market. Dostopno prek: http://www-wds.worldbank.org/external/default/WDSContentServer/IW3P/IB/2001/10/05/000094946_01092204010636/Rendered/PDF/multi0page.pdf (15. februar 2013)
- Szymanski, S. 1996. CCT: A Clean Solution? *New Economy*, Poletna izdaja.
- *The Economist*. 2007. Under PFire. (13. januar 2007)
- Thompson, Paul. 2000. PPPsin criminal justice. *New Economy* 7 (3).
- UNISON. 2002. *A web of private interest: how the Big Five accountancy firms influence and profit from privatisation policy*. UNISON.
- United Nations Foundation. *Understanding Public-Private Partnership*. Dostopno prek: http://www.globalproblems-globalsolutions-files.org/unf_website/PDF/understand_public_private_partner.pdf (15. februar 2013).
- Wolf, Charles. 1988. *Markets or Governments: Choosing between Imperfect Alternatives*. Cambridge: MIT Press.